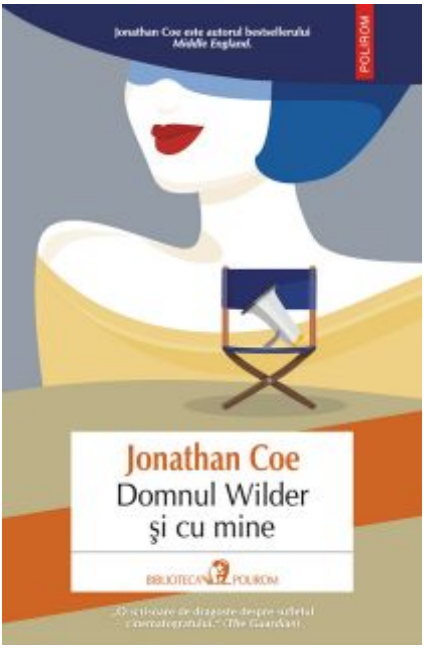
Jonathan Coe este autorul bestsellerului
Middle England
POLIROM
Jonathan Coe
Domnul Wilder
şi cu mine
BIBLIOTECA POLIROM

Jonathan Coe

Domnul Wilder şi cu mine

Traducere din limba engleză de

Radu Paraschivescu

EDITURA POLI ROM

2022

Jonathan Coe

Mr Wilder and Me

Copyright © 2020

All rights reserved
© 2022 by Editura Polirom, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700505
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-9766-3
ISBN PDF: 978-973-46-9767-0
ISBN print: 978-973-46-8981-1

Coperta: Carmen Parii
Pe copertă: © LaInspiratriz/Depositphotos.com; © Adif Septian Triantomy/Dreamstime.com (colaj)

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe

dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

JONATHAN COE (născut în 1961, la Birmingham) a studiat la Trinity College, Cambridge. A fost profesor la

University of Warwick, unde a obținut şi titlul de doctor în literatură engleză. Primele sale romane – *Femeia întâmplătoare* (1987), *Un strop de dragoste* (1989) şi *Piticii morții* (1990; Polirom, 2006) – îl impun ca nouă voce a literaturii britanice contemporane, caracterizată printr-un umor specific, prin preocuparea pentru problemele sociale şi printr-o accentuată tonalitate sarcastică, temperată de un umanism subtil. Romanul *Ce hăcuială!* (1994; Polirom, 2008) obține John Llewellyn Rhys Prize în Anglia şi Prix du Meilleur Livre Étranger în Franța, iar *Casa somnului* (1997; Polirom, 2001, 2015), considerat capodopera sa, este distins cu Writers' Guild of Great Britain Award şi Prix Médicis Étranger. Ulterior, autorului britanic i se decernează Bollinger Everyman Wodehouse Prize pentru romanul *Clubul putregaiurilor* (2001; Polirom, 2004, 2012). La Editura Polirom au mai apărut romanele *Cercul închis* (2006, 2022), *Ploaia înainte să cadă* (2009), *Înspăimântătoarea viață personală a lui Maxwell Sim* (2011), *Expo '58* (2014), *Numărul 11 sau Mărturii despre nebunie* (2019), *Middle England* (2021) şi cartea pentru copii *Oglinda dorințelor* (2020). Multe dintre romanele sale au fost adaptate pentru marele ecran.

Pentru Neil Sinyard

Londra

Într-o dimineață de iarnă, cu şapte ani în urmă, mă aflam pe o scară rulantă. Era una dintre scările rulante cu care urci la nivelul străzii de pe peroanele stației de metrou Green Park de pe Magistrala Piccadilly. Dacă ați folosit vreodată scările alea, vă amintiți cât de lungi sunt. Îți ia cam un minut să mergi de jos până sus, iar pentru o femeie nerăbdătoare din fire ca mine statul pe loc un minut e prea mult. Deşi nu aveam nici un motiv să mă grăbesc în dimineața aceea, n-a trecut mult şi am început să merg pe scara rulantă, strecurându-mă pe lângă şirul de pasageri opriți unul în spatele altuia pe partea dreaptă – şi spunându-mi între timp „oi avea eu aproape şaizeci de ani, dar încă rezist, încă sunt în formă" – până când, după ce-am parcurs trei sferturi din distanță, m-am trezit blocată. O mamă tânără stătea pe partea dreaptă, iar pe stânga, ținând-o de mână, era fiica ei, o fată de vreo şapte-opt ani. Avea păr blond şi purta un impermeabil roşu, cu o glugă care-o făcea să semene puțin cu fetița care se îneacă la începutul lui *Nu te uita acum*. (Totul mă face să mă gândesc la un film, nu mă pot abține.) Nu aveam loc să trec pe lângă ea şi în nici un caz nu voiam

să destram frumoasa clipă a legăturii dintre o mamă şi copila ei. Aşa că am aşteptat până au ajuns în capul scării rulante şi apoi m-am uitat la fetița care se pregătea să sară. Chiar şi din spate i-am simțit emoția aşteptării, felul în care probabil că îşi fixase privirile cu o energie concentrată pe treptele din față, disponibilitatea ascunsă în muşchii şi în membrele tinere, iar apoi, la momentul oportun, mişcarea bruscă şi hotărâtă în clipa când a sărit în față şi a aterizat în siguranță pe *terra firma*, după care, fără îndoială uşurată şi jubilând datorită manevrei, a efectuat alte două salturi mici, ținându-şi mai departe mama de mână şi trăgând-o totodată uşor în față. Şi cred că tocmai salturile acelea mici, mai mult decât orice altceva, au făcut să-mi stea inima, au făcut să mi se taie respirația, m-au făcut să mă uit cu uimire şi duioşie la mama şi fetița care se îndreptau împreună spre turnichete. M-au făcut să mă gândesc imediat la propriile mele fiice, Francesca şi Ariane, care nu mai erau copii, şi la felul în care simplul fapt că mergeau pe jos, când aveau şapte sau opt ani, era uneori insuficient, pesemne că li se părea prea banal, prea plictisitor ca să exprime cât de intensă le era plăcerea de-a fi în mişcare, în noutatea veselă a relației lor cu lumea concretă, ceea ce însemna că uneori începeau şi ele să facă salturi mici sau

să țopăie, antrenându-mă în mişcarea lor şi înşfăcându-mă fiecare de o mână, iar câteodată intram şi eu în joc, ca să le țin isonul şi să le arăt că eram în stare să le împărtăşesc bucuria de-a fi în lume, pe care vârsta mijlocie încă nu mi-o secătuise.

Toate gândurile astea mi-au trecut prin minte pe când le urmăream pe mamă şi pe fiică apropiindu-se de turnichete, după care s-au umflat şi s-au distilat într-un sentiment neaşteptat, pasager, dar copleşitor al pierderii şi al nostalgiei, care m-a strivit, mi-a tăiat răsuflarea şi m-a silit să mă opresc câteva clipe, făcându-mă să ies din şuvoiul necontenit de călători, să-mi recapăt suflul şi să-mi țin mâna la piept, până când am fost gata să reintru în şuvoi, să-mi văd mai departe de viață, să-mi validez cardul de acces, să trec de turnichete şi să urc apoi spre Piccadilly şi spre lumina slabă a dimineții târzii.

Am mers agale prin Piccadilly, gândindu-mă la ceea ce văzusem adineauri şi la felul în care mă făcuse să mă simt. Mâine Ariane, cea mai mare dintre gemene (cu patruzeci şi cinci de minute) avea să plece în sfârşit de acasă, zburând la celălalt capăt al lumii. Îmi revenea sarcina s-o duc cu maşina la Heathrow şi să-i fac cu mâna de la intrarea terminalului de Plecări, prefăcându-mă în acelaşi timp că nu simțeam nimic mai ambiguu

decât plăcere față de minunatele prilejuri care o aşteptau la Sydney. Apoi, soțul meu şi cu mine aveam să rămânem cu Fran, cu problema pe nume Fran, cu Fran, care, în ultimele câteva săptămâni se transformase, brusc şi spectaculos, din copil în problemă, o problemă care ne pusese la pământ pe amândoi şi care fără îndoială că avea să ne țină mai departe acolo, în viitorul previzibil, până găseam un drum prin haosul pe care-l crease şi ieşeam din nou la lumină. Numai că încă nu se vedea nici urmă de drum.

Sarcina pe care mi-o încredințasem venind la Piccadilly a fost îndeplinită în scurt timp. Am intrat la Fortnum's să-i cumpăr un cadou de rămas-bun lui Ariane şi n-a durat mult până am găsit ce voiam: ceai. Îi plăcea mult ceaiul – pentru ea, era gustul de acasă –, iar mie îmi plăcuse mereu să i-l fac. I-am cumpărat un set cu şase arome diferite, care veneau la pachet cu un ibric şi o strecurătoare de argint, şi am încercat să mi-o imaginez într-o cameră oarecare de cămin studențesc din Sydney, turnându-şi ceaiul din ibricul ăsta în cana ei cu steagul Marii Britanii, sorbind din el şi lăsându-se transportată în bucătăria noastră de acasă, cu coatele sprijinite de masa veche din lemn de pin şi cu părul poleit de lumina

blândă a soarelui filtrându-se printre crengile mărului din grădină în timpul iernii.

Poate că o s-o aline. Sau poate (mai degrabă şi chiar mai bine) n-o să aibă nevoie de alinare.

Era în anul 2013 şi în prima săptămână din ianuarie, acea perioadă de debusolare când zilele festive de Crăciun au trecut, dar lumea încă n-a apucat să revină la ritmurile normale. Simțind nevoia să fac ceva care să pară obişnuit, de zi cu zi, m-am hotărât să beau o cafea în barul de la BAFTA. Poate că dădeam peste cineva cunoscut. Nu-mi strica să stau la taclale, să schimb câteva bârfe şi glumițe.

Barul era aproape pustiu. Încă avea aerul acela de abandon de după Crăciun. Am recunoscut o singură persoană, care stătea singură la o masă pentru doi, lângă ferestrele mari care dădeau spre stradă. Mark Arrowsmith. Nu era primul bărbat pe care l-aş fi ales pentru o pălăvrăgeală prietenească. Dar, cum se spune, calul de dar nu se caută la dinți. Mark să fie. M-am apropiat de masa lui şi am aşteptat să-şi ridice privirile din MacBook.

— Calista, a spus el. Scumpo! Ce surpriză frumoasă.

— Se poate?

— Sigur.

Şi-a închis computerul şi a mutat câteva hârtii ca să facă loc cappuccinoului pe care mi-l cumpărasem deja de la bar.

— Scuză hârțogăraia, a spus el. Am fixat până la urmă o-ntâlnire cu cei de la Film4 săptămâna viitoare. Mi-au cerut o proiecție de buget, ceea ce presupun că-nseamnă că ar putea fi în sfârşit serioşi.

A aranjat ultimul teanc de hârtii şi le-a vârât într-o mapă de plastic.

Probabil că Mark se apropia de şaptezeci de ani. Deşi nu era genul sportiv, avea ceva din înfățişarea lui Burt Lancaster în *Local Hero*. (Cum spuneam, toți şi toate îmi amintesc de câte-un film.) Avea ochii unui visător – sau cel puțin îi avusese cu vreo zece ani în urmă –, însă acum erau umbriți de înfrângere. Mark încerca să facă unul şi acelaşi film de douăzeci de ani sau mai mult. Pe la jumătatea anilor ’80 obținuse dreptul de-a ecraniza un roman al lui Kingsley Amis – un nume care, pe vremea aceea, încă avea un anumit prestigiu. Propunerea păruse absolut realistă, iar Mark îşi asigurase serviciile unui regizor bine-cunoscut şi pe cele ale trei sau patru actori rentabili. Dar, din cine ştie ce motiv, cea din urmă tranşă de bani fusese refuzată în ultima clipă, după care regizorul devenise indisponibil, după care doi dintre

actori deveniseră indisponibili, iar unul dintre ceilalți începuse să nu mai pară atât de rentabil, şi, înainte ca Mark să-şi dea seama, proiectul prinsese un miros urât din toate părțile, lucru pe care începuseră să-l observe cu toții, mai puțin el. Ca producător, avea deja câteva succese rezonabile – un film artistic şi un serial TV pentru BBC Two –, însă de atunci nu mai reuşise nimic, iar încercarea de-a urni adaptarea asta tâmpită după Kingsley Amis ajunsese să-l obsedeze. Devenise unul dintre clienții permanenți de la BAFTA, stând mereu de unul singur la o masă de doi, cu MacBook-ul în față, aşteptând să aibă o întâlnire cu cineva care poate îi citise a cincisprezecea variantă a scenariului sau poate nu, şi care ar putea şti pe cineva care ştia pe cineva care lucra pentru un fond de investiții căruia i-ar putea rămâne nişte bani la sfârşitul anului fiscal şi care poate că n-ar avea nimic mai bun de făcut cu ei decât să-i investească în versiunea cinematografică a unui roman neînsemnat al cuiva despre care nu mai vorbea nimeni şi care era atât de învechit, încât mai bine încercai să adaptezi Pagini Aurii pentru marele ecran. Însă Mark refuza să renunțe, iar între timp mustața îi albise şi o peliculă de dezamăgire urduroasă începuse să i se aştearnă pe ochi.

Lucrul ciudat era că avea de asemenea o casă în sudul Franței şi doi copii din a doua căsătorie, trimişi la şcoli private, şi nimeni nu ştia de unde-i veneau banii. Însă observasem frecvent această stare de fapt la englezi, aşa că am presupus că provenea dintr-o familie care avea bani cu ghiotura de generații întregi şi se pricepea să-i păstreze. Oricum, asta a făcut să nu-mi pară prea rău de el. Celălalt lucru care a făcut să nu-mi pară prea rău de el era conştiința faptului că nici eu nu mai reuşisem mare lucru de vreo zece ani, aşa că nu prea se cădea să vorbesc.

— Ai avut mult de lucru? a întrebat acum Mark, vorbind cu o francheţe de care m-aş fi putut lipsi.

— Nu cine ştie, am recunoscut. Ai văzut – ?

Am pomenit un film englezesc care avusese încasări modeste cu câteva luni în urmă.

— Da, a spus Mark. Tu ai fost? Am crezut că era –

A numit un tânăr compozitor englez de muzică de film şi de ilustrație, a cărui reputație era în creştere.

— O parte a fost a lui. Eu am făcut doar orchestrația, teoretic. Ții minte melodia de la balafon, care se auzea de fiecare dată când îi vedeai mergând cu maşina?

I-am fredonat melodia simplă.

— Sigur, a zis Mark. Ăsta era şpilul. Asta ține minte toată lumea.

— A fost a mea.

— Şi totuşi, nominalizarea la Oscar a primit-o el.

Mark a clătinat din cap, exasperat ca întotdeauna de felu-n care merge lumea.

— Eşti atât de talentată, Cal. Vrei să compui muzica pentru filmul meu? Spune „da”. Tu eşti aceea!

Bineînțeles că am spus „da”, însă n-am luat în serios propunerea. Era ca şi cum Mark s-ar fi oferit să-mi plătească ipoteca după ce va fi câştigat la loto. Nu conta. Era un gest amabil, vorbise serios şi nu era vina lui că avea să-şi petreacă, mai mult ca sigur, toată bruma de viață profesională care-i rămăsese ca să ducă la îndeplinire acest proiect sortit eşecului.

— Să ştii că i-am stârnit interesul lui Dame Judi Dench, mi-a spus el, de parcă mi-ar fi citit gândurile şi ar fi vrut să mă asigure că nu era un dement care se amăgea singur.

— Dar parcă avea deja un angajament, i-am zis, amintindu-mi de o conversație pe care se părea că o avusesem exact pe tema asta cu decenii în urmă.

— A avut un angajament, pe urmă nu l-a mai avut, iar acum are altul, a explicat el. Atâta doar că de data asta o s-o joace pe bunică, nu pe mamă.

Logic, mi-am spus. Distribuția filmului rămânea cam aceeaşi în capul lui Mark – înaintau cu o generație, atâta tot. Dacă avea să se facă vreodată, protagonistul tânăr şi chipeş de la început avea să sfârşească prin a-l juca pe bunicul plimbându-se prin platou într-un scaun cu rotile.

— Dar să ştii, am spus, puțin prea defensiv, nevrând să creadă că stăteam acasă, băteam din buze şi aşteptam să sune telefonul (deşi asta făceam), compun şi eu ceva muzică.

— Muzică de concert? a întrebat el.

— Într-un fel. E în legătură cu un film, dar de fapt nu e muzică de film. E o mică suită pentru orchestră de cameră. Am intitulat-o *Billy*.

Şi am adăugat, ca răspuns la privirea lui întrebătoare:

— Ca în Wilder.

— Ce idee frumoasă. Nu ştiam că eşti fană.

— Îi ador filmele. Ca toată lumea, nu?

— Normal. Chiar e incredibil, dacă stai să te uiți în urmă. Capodoperă după capodoperă. *Cum* faci să-ți *iasă* asta într-o asemenea industrie? *Asigurare de moarte* –

capodoperă. *Bulevardul amurgului* – capodoperă. Le-a scos pe bandă. *Unora le place jazzul*, *Apartamentul*...

— Dar ce zici de cele de după? am întrebat.

Mark s-a încruntat.

— Nu ştiu... A făcut multe filme după aceea?

— Sigur că da. Vreo zece.

Chinuindu-se să-şi amintească, a întrebat:

— Era şi unul despre Sherlock Holmes...?

— Ai apucat să vezi *Mitul Fedorei*? l-am descusut.

Mark a clătinat din cap.

— Nu cred. Iar dacă da, l-am uitat.

— Ei bine, eu nu, fiindcă eram acolo când l-a turnat, am spus.

A făcut ochii mari.

— Serios?

Încruntându-se din nou, a mormăit:

— *Mitul Fedorei*, *Mitul Fedorei*... despre ce era?

Şi mă tem că nu m-am putut abține şi i-am zis:

— Era despre o mulțime de lucruri. Dar bănuiesc c-ai putea spune că în primul rând... în primul rând era despre un producător de film care îmbătrâneşte încercând să facă un film care nu mai avea nici o legătură cu vremurile.

Asta a părut să pună capăt conversației. N-a trecut mult şi Mark şi-a strâns lucrurile şi a plecat. De la fereastră, l-am văzut traversând Piccadilly şi luând-o spre nord, către Regent Street. Cerul se întuneca şi începea să plouă.

*

Am o fire contradictorie, sunt prima care-o recunoaşte. Ultima noastră cină împreună ca familie de patru persoane a fost cât se poate de veselă şi de plăcută, dar tocmai asta m-a întristat. N-o să mai avem parte de aşa ceva mult timp de-acum încolo, mi-am spus pe urmă, pe când umpleam maşina de spălat vase. Fetele urcaseră fiecare în dormitorul ei, ca să facă mai ştiu eu ce. Am zis să vedem un film, ca să ne gândim la altceva. Eram la începutul sezonului de premii şi, ca votanți BAFTA, Geoffrey şi cu mine aveam de parcurs cam treizeci de filme pe DVD în previzionare. Am început să ne uităm la un film american de acțiune cu o coloană sonoră cacofonică, în care exploziile, focurile de armă şi maşinile buşite concurau cu o partitură orchestrală asurzitoare. După vreo zece minute el dormea buştean pe canapea, sforăind suficient de tare ca să acopere hărmălaia din film. M-am uitat până la sfârşit fără strop de interes sau

implicare. Totul era clişeistic în ultimul hal şi m-am minunat cât timp, câtă energie şi câți bani trebuie să fi fost cheltuiți pentru ceva care avea să fie uitat în câteva luni (şi pe care publicul avea să-l uite în clipa când ieşea din sală). Am continuat cu o comedie britanică despre doi bătrânei țâfnoşi care se duc cu maşina în sudul Franței şi intră în tot felul de belele. Trebuia să fie ceva inedit şi optimist, dar m-a umplut de un profund sentiment de disperare existențială. De fiecare dată când urma să se întâmple ceva amuzant, compozitorul ne dădea un ghiont obligând secțiunea de corzi să cânte *pizzicato*. (Prin anii '50 şi '60 ghiontul ar fi fost asigurat de un fagot.) După treizeci de minute din năzbâtiile acestor doi pensionari adorabili în Provence, îmi venea să-i omor pe amândoi. Am stins televizorul şi m-am întors în bucătărie, mai mohorâtă ca oricând.

În împrejurări atât de disperate, un singur lucru mă poate consola. Păstrez mereu cel puțin trei feluri de Brie în bucătărie pentru situațiile de urgență. Alții beau ca să uite; eu mănânc Brie. În clipa aceea, în frigiderul meu se găseau un *Coulommiers* grozav – nu era o Brie propriu-zisă, dar cam tot pe-acolo –, precum şi o marcă de supermarket, superioară, dar produs de serie, numai că

aici nu era loc pentru compromisuri: în seara asta ar merge doar o *Brie de Meaux fermier* de primă calitate.

Sigur, ar fi trebuit să stea la temperatura camerei vreo două ore, însă nu mai aveam timp pentru asta. Am scos o bucată zdravănă cu lingura şi am întins-o pe un cracker. Contactul dintre limba mea şi gustul acela delicat, cu aromă de nuci şi ciuperci, a fost minunat. Textura era fermă, dar cremoasă. Extaz. Am mai scos o dată, şi încă o dată, şi până să-mi dau seama ce făceam, mâncasem deja jumătate de cutie în zece minute.

— O, Doamne, a spus Geoffrey.

Se trezise şi se uita la mine din uşa de la bucătărie.

— Chiar aşa nasol?

— N-o să-nţelegi niciodată, am spus, cu gura pe jumătate plină, consolările unei Brie de calitate. Eşti un filistin al brânzei.

Lui Geoffrey îi plăceau Cheddar şi Red Leicester, la rigoare. În materie de brânză, chiar era pe dinafară.

S-a aşezat vizavi de mine şi şi-a turnat o jumătate de pahar mare de Laphroaig.

— O să fie totul bine, a spus el.

Am întins brânză pe încă un cracker şi l-am devorat din două înghiţituri.

— În ce fel o să fie bine? am întrebat.

— Pur şi simplu. Viața merge înainte.

M-am gândit la răspunsul ăsta şi mi s-a părut incomplet.

— Fetele noastre au crescut, atâta tot, a continuat el. Şi e minunat, nu? Au ajuns două femei tinere şi frumoase.

— Nu-i vorba de asta, l-am contrat iritată.

— Păi atunci de ce?

— Ai fost atent la muzica din filmele alea două?

— Nu prea.

— Nu – ai fost băiat deştept şi-ai adormit.

— Bun, şi care era baiul?

— Nu era muzică, era doar... zgomot. Compus de nişte numere. Nici măcar o linie melodică, nici măcar o idee nouă... Şi asta vor oamenii azi. Nu vor ce compun eu. Pentru Dumnezeu, nu mi-a mai comandat nimeni o piesă de cincisprezece ani.

— Industria nu mai e ce era odată, o ştie toată lumea. Oricum, ai timp să faci alte lucruri.

— Alte lucruri? Cum ar fi?

— Credeam că te-apuci să compui nişte muzică nouă – chestia cu Billy Wilder.

Aşa era, bineînțeles, dar nu era suficient.

— Ce-o să se-aleagă de mine, Geoff? am spus, prinzându-l de amândouă mâinile. Am două talente. Două lucruri care mă țin în viață. Sunt o compozitoare bună şi o mamă bună. Compun muzică şi cresc copii. Asta fac. Iar acum mi se spune de fapt că nu mai e nevoie de nici una dintre calitățile astea. Sunt terminată pe ambele fronturi. Kaput. Şi am doar cincizeci şi şapte de ani! Cincizeci şi şapte, atât.

M-am întins după paharul cu whisky şi am luat o înghițitură zdravănă. Mare greşeală. Whisky-ul şi brânza Brie nu merg deloc bine împreună.

— Ce-o să se-aleagă de mine? am repetat.

*

Dimineața următoare era cea de care mă temeam de fapt. Poşta a venit anormal de devreme, pe când Geoffrey şi cu mine luam micul dejun. Ariana era sus şi termina de făcut bagajele. Fran era la duş. Când a coborât la bucătărie, se grăbea. Avea o slujbă temporară la Caffè Nero, iar schimbul ei începea peste o jumătate de oră. Primise o scrisoare cu antetul Ministerului Sănătății într-un colț al plicului. A deschis-o şi a spus:

— 14 ianuarie. De luni într-o săptămână.

Voia să spună că asta era data la care fusese programată pentru întreruperea de sarcină.

Mi-a dat scrisoarea şi am citit-o, dar nu mi-a venit să-i spun nimic.

Geoffrey a zis:

— Păi, cred că e-n regulă. Cu cât se termină mai repede, cu atât mai bine.

M-am ridicat şi m-am îndreptat spre Fran, vrând s-o îmbrăţişez, dar ea a văzut că mă apropii şi a reuşit să se ferească.

— Am întârziat, a spus ea, muşcând dintr-o felie de pâine prăjită şi dând espressoul peste cap. Ne vedem mai încolo.

— Ţi-ai luat rămas-bun de la soră-ta?

— Aoleu, am uitat, a zis ea şi a urcat scările în fugă.

— Nu o s-o mai vadă câteva luni, i-am spus lui Geoffrey. Cum naiba să uite?

— Adolescenţii sunt ciudaţi, a răspuns el.

A rămas sus un minut sau două, iar apoi a coborât, şi-a pus paltonul şi s-a îndreptat spre uşa de la intrare, fără să pară impresionată de perspectiva unei despărţiri prelungite de sora ei geamănă.

— Deci în ce te priveşte e-n regulă, da? am spus, pe când ea rămăsese în pragul uşii întredeschise. Programarea.

— Sigur.

— Şi chiar ţii să mergi până la capăt cu –

— Nu acum, mami, bine? Am întârziat. Nu e momentul să vorbim despre asta.

— Nu pare niciodată –

Însă Fran ajunsese deja pe aleea care dădea spre stradă. M-am uitat după ea neputincioasă, iar pe urmă am intrat la loc.

Geoffrey rontăia o felie de pâine prăjită şi citea *The Guardian*.

— Oare sunt singura persoană din familia asta care simte ceva? am întrebat. Una dintre fetele noastre e gravidă, iar cealaltă zboară-n Australia. De ce-oi fi singura care nu poate să ia lucrurile calm?

— Din cauza originii tale mediteraneene, a spus Geoffrey – un răspuns care m-a scos din sărite.

— Atena nu e la Mediterană! am strigat. Maică-mea era din Londra, taică-meu era pe jumătate sloven şi sunt la fel de refulată emoţional ca voi toţi.

Singurul răspuns pe care mi l-a dat a fost „Fiecare abordează lucrurile în felul lui”, încă una dintre generalizările lui fără noimă şi exasperante.

— Nici măcar nu te osteneşti să vii cu noi la aeroport, am spus, nedreaptă.

— E zi de cursuri, a spus. E de luni de zile în agendă. Mă duc acum să-mi iau rămas-bun de la ea.

A urcat la etaj. La fel ca mie, şi lui Geoffrey îi venea greu să găsească de lucru în industria filmului în perioada asta, aşa că petrecea tot mai mult timp ținând cursuri la National Film and Television School din Beaconsfield. Bineînțeles c-ar fi venit cu noi la aeroport dacă n-ar fi avut ore chiar azi. Ştiam. Doar izbucnisem de furie şi de inimă rea. Cred că ai voie să faci şi aşa ceva din când în când, după douăzeci şi cinci de ani de căsnicie.

M-am apropiat de uşa de sticlă care dădea din bucătărie în grădină.

Locuiam (încă o facem) într-o casă de tip înşiruit, cu cinci camere, din Hammersmith. Ieftină când am cumpărat-o, absurd de scumpă acum. Apropo, ăsta e unul dintre lucrurile pe care n-am reuşit niciodată să le înțeleg în privința englezilor – cât de porniți sunt să-şi privească locuințele mai degrabă ca pe nişte active

financiare decât ca pe case de familie. Geoffrey monitoriza constant valoarea în creştere a casei noastre cu ajutorul mai multor site-uri de imobiliare, însă pentru mine era, în primul şi-n primul rând, acasă şi speram că şi fetele noastre simțeau la fel. Când m-am uitat de dimineață pe uşa de sticlă, de pildă, lucrul pe care l-am văzut a fost o hartă a copilăriei lui Ariane. Un atlas de amintiri. Mărul în care se suia. Creanga lungă şi groasă de care Geoffrey fixase un leagăn, un leagăn care încă era acolo, vizibil în continuare prin frunzişul neîngrijit al tufei de dafin, dacă te uitai îndeajuns de atent. Colțul cu iarbă unde fetelor le plăcuse să iasă la picnic vara şi unde, într-una din rarele ierni în care ninsese mult, încercaseră cândva să facă un om de zăpadă. Masa din fier forjat la care Ariane stătea şi desena, cu fruntea încruntată de concentrare, cu limba ieşindu-i printre dinți. Încă aveam fotografiile acelea, aşezate într-o cutie de carton sub patul nostru, deşi ea ținea cu orice preț să le arunc.

Oare mai ținea minte lucrurile astea sau nu-i mai păsa?

Avea să fie fericită la Sydney, de asta eram sigură. Conservatorul îi oferise o bursă şi era, cum se spune, o „oportunitate fantastică". Şi mersul lui Fran la Oxford la toamnă ar fi fost tot o oportunitate fantastică, dacă nu i-

ar fi dat cu piciorul rămânând gravidă. Întreruperea de sarcină era, probabil, cea mai bună soluție. Fran nu părea să se bucure, dar de ce te-ai bucura pentru un asemenea lucru? Tatăl (Tată! Era doar un băiat.) nu voia să aibă nimic de-a face nici cu sarcina, nici cu Fran, aşa că n-avea rost să caute sprijin în direcția aceea. Nu avea nici o logică pentru ea să păstreze copilul. Şi fusese crescută, speram eu, în aşa fel încât să judece sănătos.

— Bun, am făcut-o, a spus Geoffrey, întorcându-se în bucătărie.

A luat cheile casei de pe cârligul de pe perete, m-a sărutat pe obraz şi pe urmă a plecat şi el. Am rămas cu Ariane – singure pentru ultima dată.

*

Heathrow, Terminalul 3. Un loc detestabil, dacă te-ai dus acolo să-ți iei rămas-bun de la cineva. Ariane continuase să sporovăiască vesel în maşină, bârfind despre prietene şi vorbind despre cartea nouă pe care o citea, iar eu nu-mi dădeam seama dacă era într-adevăr cu inima uşoară sau dacă o făcea doar ca să-şi mascheze frământările. Personal, nu mă pricep să-mi ascund sentimentele. Dădusem mereu din cap şi mai contribuisem din când în când cu un comentariu, dar pe

dinăuntru mă secase nefericirea şi eram convinsă că o ştia şi ea.

Chiar înainte să se aşeze la coada pentru Plecări, mi-a spus:

— Doar n-o să-ncepi să plângi sau mai ştiu eu ce, da?

— Sigur că nu, am răspuns. Mă bucur pentru tine. O să fie o aventură-n toată regula.

— Sper că Fran o s-o scoată la capăt.

— Şi eu sper. E un coşmar, dar tati şi cu mine o să-i dăm... tot sprijinul de care suntem în stare.

Ariane a ezitat. Ai fi zis că era pe punctul să spună ceva capital. Am presupus că avea să fie „la revedere”.

— Apropo, a zis ea, de-acum încolo o să vă spun mamă şi tată. Altfel, ar suna... nu ştiu. Ar suna de parcă încă am fi copii.

— Bună idee, am spus, înghiţind cu noduri.

După care s-a lăsat o tăcere complicată.

Ariane s-a apropiat şi m-a luat în braţe.

— Ei bine, ne vedem peste câteva luni.

— Aşa-i, am spus, îmbrăţişând-o şi eu. Hai că nu e mult.

Dar deja mă scuturam de plâns. M-a ţinut lipită de ea, m-a mângâiat pe spate şi a spus:

— Hai, mamă. Nu te amărî singură.

Mă scuturam fără să scot o vorbă.

— Mama ta tot aşa a făcut?

— Ce legătură are maică-mea? am reuşit să îngaim.

— Probabil c-a trecut prin acelaşi lucru, a spus Ariane. Te-a condus la aeroport, nu? Când ai plecat în America.

— Aia a fost altceva.

— Cum a fost altceva?

— A fost doar o excursie.

— Păi atunci gândeşte-te şi la asta tot ca la o excursie.

M-a sărutat, m-a luat în braţe pentru ultima dată şi pe urmă s-a desprins din strânsoarea mea prea puternică şi supraprotectoare. Am urmărit-o cum înaintează încet în coada lungă până la zona de control, iar în cele din urmă s-a întors, mi-a făcut cu mâna şi a zâmbit, după care uşile de sticlă s-au deschis, iar ea a trecut de ele, cotind şi dispărând din vedere.

Mi-am şters lacrimile de la ochi cu mâneca paltonului, după care m-am întors şi am făcut singură lungul drum înapoi la parcare. M-am gândit la ce spusese Ariane şi m-am întrebat dacă avea dreptate.

Oare fusese la fel de greu şi pentru maică-mea în 1976? De când murise, rareori trecea o zi fără să mă

gândesc la ea. Dar, ciudat, întrebarea asta nu-mi trecuse niciodată prin cap.

Los Angeles

Ca să răspund la întrebarea lui Ariane: nu, mama n-a plâns când m-a dus la aeroportul din Atena şi şi-a luat rămas-bun de la mine în prima săptămână din iulie 1976. Cel puțin, nu cred c-a făcut-o. Aş fi remarcat? Avea dreptate fiică-mea: tinerii nu observă sentimentele părinților, în cea mai mare parte a timpului nici nu sunt conştienți că au sentimente. Trăiesc într-o stare de sociopatie fericită în ceea ce priveşte emoțiile părinților.

În orice caz, eram prea emoționată să observ. Abia împlinisem douăzeci şi unu de ani, dar încă nu prea călătorisem de una singură, iar un tur al Americii cu rucsacul în spate, timp de trei săptămâni din vacanța mare, era un pas important pentru mine. În timpul zborului la New York, în loc să mă uit la filmul oferit la bord (care cred că era o comedie polițistă intitulată *Cinci detectivi la miezul nopții*[1], dar nu pun capul jos, fiindcă pe atunci nu mă interesau filmele), am parcurs ghidurile de

[1] *Murder by Death*, film american din 1976, în regia lui Robert Moore, cu Eileen Brennan, Truman Capote, Peter Falk, Alec Guinness, David Niven, Peter Sellers şi Maggie Smith în rolurile principale (n.t.).

călătorie şi itinerarul Greyhound-ului. A fost un zbor lung şi incomod. O vreme am ascultat programul de muzică clasică oferit de compania aeriană. Nu existau minicasetofoane cu căşti în anii ’70, bineînțeles, aşa că erai la cheremul gusturilor altor oameni, iar cineva compilase o selecție destul de plicticoasă de Beethoven, Mozart şi alții asemenea, cu o calitate a sunetului execrabilă. Muzica era deja pasiunea mea, însă compozitorii care-mi plăceau – Satie, Debussy, Ravel, Poulenc, cu toții francezi, dintr-un motiv sau altul – n-au fost luați în calcul de data asta. Orele treceau greu, iar agitația mea creştea. Nimerisem în zona de fumători, iar individul între două vârste care stătea lângă mine fuma nişte *cigarillos* foarte înțepătoare. Când am aterizat la JFK chiar îmi venea să vomit, iar în prima seară n-am ieşit nicăieri şi am rămas la pensiune, simțindu-mă obosită, îngrețoşată şi întrebându-mă în ce mă băgasem.

După New York am petrecut mai bine de o săptămână luând autobuze spre Coasta de Vest. Chicago – Springfield – St Louis – Oklahoma City, apoi mai departe prin New Mexico spre Vegas şi LA. La început am fost cam singurică, dar după câteva zile a dat norocul peste mine.

Am ajuns la autogara din Springfield ca să descopăr că făcusem rezervare pentru o cursă care nu exista. Şi nu

fusese vina mea, fiindcă alți câțiva pasageri aveau aceeaşi problemă, printre care o tânără din Anglia cam de vârsta mea, cu păr blonziu, palidă şi pistruiată, pe care o chema Gill. A trebuit să aşteptăm patru ore până la cursa următoare, aşa că am avut timp nu doar să intrăm în vorbă, ci şi să ne împrietenim. Se părea că aveam multe în comun: nici una dintre noi nu era foarte sigură pe ea – de fapt, amândouă eram destul de sfioase. Călătoria asta era cel mai aventuros lucru pe care-l făcuse Gill vreodată, ceea ce era valabil şi pentru mine. Spre deosebire de mine, ea încă nu era studentă, dar mi-a spus că urma să se ducă la Oxford din toamnă. Locuia la marginea Birminghamului, un loc despre care ştiam doar că era un mare oraş industrial, undeva în mijlocul Angliei. Am pierdut legătura cu Gill cu mult timp în urmă, dar, în ciuda celor întâmplate după ce am ajuns la LA, am amintiri dintre cele mai afectuoase cu ea. În timp ce scriu toate astea, țin chiar şi o fotografie cu noi două în fața mea pe birou, făcută într-o după-amiază târzie pe plaja din Santa Monica. Uitându-mă la ea, trebuie să spun, fără să mă laud, că eram mai drăguță – Gill avea o față lungă, colțuroasă, şi nişte dinți cam urâți –, dar, dintr-un motiv sau altul, atracția pe care i-o stârneşti sexului opus nu depinde întotdeauna de cât de atrăgătoare eşti, şi

întâmplarea face ca tocmai călătoria *ei* prin America să fi dus la o idilă de vacanță.

Îl chema Stephen. Gill şi cu mine ajunseserăm între timp pe Coasta de Vest, bucurându-ne de Marele Canion şi de Vegas, printre alte locuri, numai că drumurile şi vizitele ne-au obosit pe amândouă, iar când am ajuns la LA nici una dintre noi nu prea mai avea energie. Aşa că în primele două zile nu s-a întâmplat mare lucru. Stăteam într-o pensiune din centru, despre care țin minte că era destul de mohorâtă. Nu aveam mesele asigurate, aşa că am trăit din mâncarea cumpărată de la băcănia aflată la două străzi de noi: pâine feliată, brânză topită, felii de curcan şi de şuncă. După o zi sau două doar cu aşa ceva, am început să nu mă simt bine. O dată sau de două ori am încercat să vizităm locurile turistice, dar era prea cald şi mersul cu transportul în comun prin oraşul ăsta uriaş era prea anevoios. Iar pe urmă lucrurile s-au complicat în a doua seară, când Stephen a apărut la pensiune, după ce făcuse autostopul de la San Francisco la LA. Şi el era tot englez, şi poate că aşa a intrat Gill în vorbă cu el, nu-mi mai aduc aminte, dar ce ştiu e că în următoarele câteva zile perechea noastră agreabilă s-a transformat într-un trio complicat. Se ținea scai de noi şi treptat am început să mă simt scoasă din peisaj. La început am observat că mergeau

aproape întotdeauna împreună, în fața mea, unul lângă altul, cu mine în urma lor. Pe urmă au început să se țină de mână, iar apoi să se sărute ori de câte ori se ivea (sau nu) un moment potrivit. După câteva zile era limpede că devenisem martorul fără chef al unui amor în toată regula.

Şi totuşi, abia după alte câteva zile mi-am dat seama cât de serioasă era povestea. Stephen avea bilet pentru un autobuz de noapte de la LA la Phoenix, Arizona, unde trebuia să se vadă cu un alt călător, un prieten din şcoală. Coincidența a făcut ca în aceeaşi seară Gill să trebuiască să cineze cu cineva – un prieten al tatălui ei – în Beverly Hills. Perspectiva nu părea s-o încânte – ba chiar se supărase pe tatăl ei fiindcă îi aranjase masa aceea, deşi sunt convinsă că o făcuse cu cele mai bune intenții – şi deja mă invitase să vin cu ea pentru „sprijin moral". Acum însă, când cina coincidea cu plecarea lui Stephen, era de-a dreptul furioasă. Personal, nu-mi dădeam seama unde era problema: deja se înțeleseseră să se întâlnească la Londra, la o zi sau două după ce zburau înapoi acasă. Aveau să fie despărțiți doar vreo zece zile: oare era chiar atât de greu de suportat? (În ce mă priveşte, nu fusesem îndrăgostită niciodată până atunci, înțelegeți.)

În după-amiaza plecării lui Stephen, ne-am dus toți trei pe plaja din Santa Monica. Mi-am petrecut cea mai mare

parte a după-amiezii plimbându-mă fără țintă printre magazinele cu suvenire de pe chei, în timp ce Gill şi Stephen au mers înainte şi înapoi, de la un capăt la altul al promenadei, ținându-se de mână şi sărutându-se pătimaş până când i-au durut buzele. Într-un târziu a venit momentul când el a trebuit să ia un autobuz până la pensiune, să-şi strângă lucrurile şi să se ducă la autogară. Mă aşteptam ca Gill să plângă în hohote, dar, spre surprinderea – şi uşurarea – mea, a părut să privească foarte stoic problema. După ce i-a făcut cu mâna la urcarea lui în autobuz şi l-a văzut dispărând în depărtare, s-a întors şi mi s-a alăturat pe plajă.

— Te simți bine? am întrebat-o când s-a aşezat lângă mine.

— Da, normal.

Neştiind nimic, la vremea aceea, despre englezi şi despre felul în care se simțeau obligați să-şi camufleze sentimentele, am crezut-o pe cuvânt şi m-am hotărât să schimb subiectul punându-i o întrebare pe care o aveam în minte de o zi sau două, de când mi se spusese că urma să luăm cina în seara aceea cu un vechi prieten al tatălui ei. Invitația avea ceva care mă nedumerea, dat fiind că, din câte aflasem, tatăl ei era un angajat ca atâția alții, care nu avea nimic de-a face cu industria cinematografică.

— Cum se face că taică-tău, am întrebat, alegându-mi cuvintele cu grijă, ca să nu par nepoliticoasă, cunoaşte un regizor de film de la Hollywood?

— Nu ştiu, a răspuns ea. Tati e o persoană misterioasă. Ştie o grămadă de lume. Face mereu călătorii pe-afară şi nu prea ne spune unde-a fost când se-ntoarce. Dar mai mult ca sigur că sunt prieteni buni, fiindcă acum câțiva ani a făcut un film în Anglia, premiera a avut loc la Londra, iar mami şi tati au fost invitați. Țin minte când le-au venit biletele prin poştă. Erau nişte bucăți mari de carton, aurite pe margini.

— Ce film era?

Gill a ridicat din umeri.

— Cred că era despre Sherlock Holmes. Tati e înnebunit după Sherlock Holmes.

— E celebru? am întrebat. Regizorul ăsta.

— Nu cred. În primul rând, are cam şaptezeci de ani.

Doar atât mi-a spus. Am petrecut următoarele două ore stând la soare, şi tot atunci a fost făcută şi fotografia. Nu-mi amintesc cine a făcut-o. Mă gândesc c-om fi rugat pe cineva care trecea pe acolo. În fotografie stăm amândouă una lângă alta pe plajă, cam la opt sute de metri de chei, uitându-ne cum se lungesc umbrele şi cum străluceşte lumina aurie şi tot mai slabă a soarelui pe ocean, două

tinere la mii de kilometri de casă, picioarele lungi şi subțiri ale lui Gill întinse pe nisip lângă ale mele, mai solide, mai scurte, arămii şi netede, prin comparație cu paloarea ei englezească şi cu vinele vizibile. Recunosc că nutream o satisfacție egoistă față de întoarcerea lui Gill, fiindcă puteam s-o am pentru mine în restul călătoriei, fiindcă nu mai trebuia s-o împart cu Stephen. Cât despre cina din seara aceea, cât de rea putea să fie – o seară petrecută cu nişte străini şi cu o ditamai friptura în farfurie, ca să compenseze pentru ultimele câteva zile de mâncare nesănătoasă? Sigur, dac-aş fi ştiut că masa aceea avea să producă o schimbare uriaşă în viața mea, poate că aş fi simțit altceva, însă nu aveam de unde să bănuiesc, iar între timp nu trebuia decât să stau aici întinsă pe plajă, cu prietena mea alături, cu lumina soarelui pe apă, cu strigăte îndepărtate de fericire dinspre *la montagne-russe* de pe chei, cu nisipul fierbinte pe care-l simțeam sub noi, cu sentimentul unui viitor care părea să fie potențialitate pură, necontaminată.

*

Lui Gill i se dăduse adresa unui restaurant pe nume Bistro de pe North Canon Drive, în Beverly Hills. Era o parte din LA pe care n-o vizitaserăm deocamdată şi care

nu semăna deloc cu cartierul unde stăteam. Soarele începutului de seară strălucea pe barurile, cafenelele şi magazinele de firmă elegante, iar banii musteau din fiecare clădire şi crăpătură din trotuar. Calculând greşit durata deplasării, am ajuns la 7.50 – cu douăzeci de minute întârziere – şi ne-am oprit, gâfâind agitate, în faţa unei clădiri anonime cu trei etaje pe care fusese aplicată o terasă nepotrivită, din lemn închis la culoare, cu perdele de dantelă atârnând la ferestrele clasice. Cuvintele „The Bistro – Restaurant" erau înscrise deasupra intrării cu o caligrafie care evoca stilul Parisului din *fin de siècle*.

La început, previzibil, n-am fost lăsate să intrăm. Portarul ne-a analizat dintr-o privire şi ne-a blocat accesul, râzându-ne în nas aproape. Eram îmbrăcate cam la fel amândouă: tricouri de doi bani, cu o chestie sau alta imprimată pe piept, pantaloni scurţi de blugi tăiaţi în dreptul coapsei, ochelari de soare, şlapi. Nu ştiam mare lucru despre restaurante, dar am înţeles că ne găseam într-un cartier exclusivist şi până şi eu mi-am dat seama că nu eram îmbrăcate adecvat.

— Am venit să luăm cina cu domnul Wilder, a zis Gill când portarul i-a spus să-şi vadă de drum.

— Vezi să nu, a răspuns el şi s-a uitat într-o parte, nebăgându-ne în seamă şi aruncând priviri încolo şi încoace pe stradă.

Purta un costum închis, cu cravată, iar pe faţă avea o peliculă de sudoare din cauza căldurii de vară.

— Dânsul ne-a invitat, a spus Gill.

Pe urmă a pronunţat numele silabă cu silabă.

— *Dom-nul-Wil-Der.*

Portarul s-a mai uitat o dată la ea şi, scoţând un oftat dispreţuitor, s-a răsucit pe călcâie şi a dispărut înăuntru. S-a întors cam după un minut, iar expresia i se schimbase, deşi nu era cu nimic mai prietenoasă.

— Numele? a spus el.

— Foley. Gill Foley.

— Gill, a repetat el, chiar nevenindu-i să creadă că trebuia să ne dea drumul înăuntru. OK. Hai.

A făcut un semn din cap şi l-am urmat înăuntru. Îmi amintesc şi azi corpul lui robust şi mătăhălos legănându-se, în timp ce ne grăbeam în urma lui, precum şi colăcelul de grăsime de la ceafă, ieşind deasupra gulerului scrobit.

Interiorul restaurantului părea la fel de nepotrivit ca faţada. Afară aveai cerul albastru şi soarele necruţător al Californiei de la jumătatea lui iulie. Înăuntru, după ce treceai printr-un holişor la intrare (unde o fată palidă care

stătea la un pupitru era pe punctul să ne întrebe dacă aveam ceva haine de lăsat la garderobă, după care s-a uitat la noi şi a decis să nu se sinchisească), te trezeai într-un spațiu generos, care părea cu totul de pe altă lume. Lambriuri fațetate din lemn de culoare închisă, candelabre de cristal, oglinzi peste tot, un bar amenajat pe lungimea unui perete. Totul foarte rococo. Chiar aveam impresia că trecuserăm de o barieră în spațiu şi timp şi ajunseserăm la Paris – atâta doar că, bineînțeles, discuțiile în surdină din jurul nostru (localul era ticsit) se purtau în engleză. Exista chiar şi o muzică de acordeon care se auzea din boxe: o formație care cânta *Sous le ciel de Paris* (una dintre primele piese pe care învățasem să le cânt la pian), pe care, cine ştie de ce, o cântau acum în la minor, cu un ton mai sus decât sol minor, gama în care e interpretat în mod obişnuit.

Portarul nostru ne-a încredințat unui *maître d'* mustăcios, într-un smoching strâns pe corp, care era prea versat şi politicos ca să se uite chiorâş la îmbrăcămintea noastră prostesc de nepotrivită şi care doar s-a întors pe călcâie şi ne-a condus printre mese, unduindu-se printre ele cu mişcări dezinvolte, de expert. Ceilalți clienți s-au oprit din conversații şi ne-au privit în timp ce treceam prin dreptul lor. Simțeam că-mi ard obrajii. Imediat am fost

conduşi la o masă din colțul sălii, la care stăteau deja patru persoane, nu două. Doi bărbați, două femei. Păreau foarte vârstnici. Ăsta a fost primul lucru care m-a frapat. Al doilea a fost că păreau foarte mohorâți. Deasupra mesei plutea un văl de deprimare. Şi plutea mai cu seamă deasupra celor doi bărbați. Se vedea cu ochiul liber. O pereche stătea față în față la un capăt al mesei, a doua la celălalt capăt, iar în mijloc erau două locuri libere, pentru ca Gill şi cu mine să stăm tot față în față.

O pereche era îmbrăcată mai elegant decât cealaltă. Privirile mi-au fost atrase mai cu seamă de o doamnă de cincizeci şi ceva de ani, cu păr negru, des, luxuriant, buze generoase, pometi bine conturați şi ochi albaştri, scânteind în spatele unor ochelari mari, aproape fumurii. Purta o bluză de şifon de un maro autumnal cu un imprimeu de frunze mici şi galbene. Chiar dacă ştiam şi mai puține lucruri despre haine decât despre restaurante, şi nu mă preocupau câtuşi de puțin, mi-am dat seama că era o bluză scumpă. Vizavi de ea stătea un bărbat şi mai în vârstă, despre care am presupus că era soțul ei. Era aproape chel, dar îşi aranjase cât mai bine bruma de păr aproape alb, pieptănându-l cu grijă pe spate, ca să-şi scoată în evidență fruntea distinsă. Purta un tricou polo simplu de culoare cafenie, încheiat până la guler, despre

care am presupus că era tot scump, iar când m-am gândit la el după aceea (şi am făcut-o din plin), m-am întrebat cum putuse să pară atât de elegant, atât de în largul lui şi de stilat, purtând doar un tricou polo şi nişte pantaloni largi, pe când taică-meu, de exemplu, putea să închirieze cel mai scump costum de seară din Atena (cum şi făcuse, pentru aniversarea a cincizeci de ani din anul ăla) şi arăta tot ca vai de capul lui, cu gulerul prea strâns, cravata nu tocmai dreaptă şi cămaşa mulându-i-se pe burtă. Presupun că depinde de felul în care ai fost obişnuit toată viața. Şi de bani, evident. Chestiunea banilor e importantă întotdeauna.

Asta a fost prima imagine – şi prima impresie – legată de domnul Wilder. Purta şi el ochelari, nişte ochelari cu lentile groase, şi, în ciuda aerului melancolic, ochii din spatele ochelarilor n-au putut să nu i se înviореze şi să nu licărească amuzați când ne-au văzut pe Gill şi pe mine apropiindu-se de masă în tricourile noastre de doi bani şi pantalonii scurți tăiați. Amuzamentul era sincer, necamuflat şi întru câtva jignitor, dar n-am detectat nici urmă de răutate. A văzut aici o situație comică şi s-a bucurat de ea ca atare. Şi cine n-ar fi făcut-o?

Când s-a ridicat să ne întâmpine, cei trei comeseni au făcut la fel.

— Deci una dintre voi, a spus el, întinzând mâna spre noi două, trebuie să fie Gill.

— Eu sunt, a spus Gill, strângându-i mâna întinsă.

— A, da, fireşte. Îmi pare bine. Mă bucur mult să te cunosc. Te rog să iei loc, aici, la mijlocul mesei.

Spre mirarea mea, mi s-a părut că avea un foarte puternic – şi gutural – accent german. Nu-mi spusese nimeni că era neamț. Presupusesem că era american.

— Eu sunt Calista, am zis, după ce m-am convins că Gill uitase să mă prezinte.

— Bun, bun, bun, a spus el. Ea e Audrey, soția mea, iar ei sunt prietenul meu, domnul Diamond, şi soția lui, Barbara.

— Calista, a spus Audrey. Ce nume frumos. E englezesc?

— Sunt grecoaică, am explicat. Din Atena.

Ne-am aşezat. Eu stăteam între cei doi bărbați, iar Gill între cele două femei. „Domnul Diamond” era pleşuv şi avea ochelari cu ramă de sârmă şi un aer rezervat, de savant. Am presupus că nu avea să vorbească mult în seara aceea şi am avut dreptate. Barbara, soția lui, părea prietenoasă şi cea mai puțin intimidantă din cei patru. Mă simțeam ca picată din lună. Mi-ar fi prins bine să fi ştiut ceva despre domnul Wilder sau despre filmele lui. În

mintea mea, un regizor de film era un tânăr în trening şi şapcă de baseball, care striga „Stop!” sau „Motor!”, în timp ce stătea pe vine în spatele camerei de filmat, într-o postură atletică. Domnul Wilder semăna mai degrabă cu un profesor universitar ieşit la pensie sau cu un chirurg din Beverly Hills care întorcea bani cu lopata de pe urma liftingurilor faciale costisitoare.

Toți patru beau Martini. Ne-au întrebat dacă vrem şi noi: Gill a spus da, eu am spus nu. Între timp, domnul Wilder a purtat o discuție serioasă cu somelierul, la sfârşitul căreia a comandat două sticle cu vin – unul alb şi unul roşu. A verificat pedant dacă vinul roşu fusese lăsat să respire din timp şi i s-au dat asigurări că fusese.

Pe şervetele de masă din fața noastră se găseau meniuri legate în piele. L-am deschis pe al meu. Felurile de mâncare erau trecute în engleză şi în franceză, însă fontul folosit în meniu era atât de înflorit, încât mi se păreau greu de înțeles în ambele limbi. Uitându-mă la lista de vinuri de la sfârşit, am observat prețul vinului roşu şi mi-a picat fața.

Întorcându-se spre Gill, domnul Wilder a spus:

— Şi ce mai face tatăl tău, dacă pot să-ntreb?

— E bine, a răspuns ea.

— Bravo, mă bucur să aud.

Adresându-se întregii mese, el a continuat:

— L-am cunoscut pe tatăl acestei tinere la Londra, în timpul războiului. Activa în cadrul Ministerului Informațiilor şi am petrecut mult timp împreună, lucrând cot la cot. Mi-a plăcut foarte mult.

— Ați păstrat legătura? a întrebat domnul Diamond.

Domnul Wilder a dat din umeri.

— Când şi când. Nu sunt un fanatic al corespondenței. L-am văzut ultima dată la Londra, cu câțiva ani în urmă – când făceam filmul despre Holmes. Am ieşit să bem ceva la Connaught.

Gill n-a spus nimic şi se părea că acest subiect de discuție nu mai avea nimic de oferit. Mi-a cam părut rău pentru ea: trebuie să fie greu, mi-am zis, să ştii ce să-i spui unui prieten bătrâior al tatălui tău, mai ales cuiva pe care nu-l mai văzuseşi niciodată. Şi, bineînțeles, era tristă fiindcă îşi luase rămas-bun de la Stephen: asta i se citea pe față.

— Vă plac stridiile? ne-a întrebat acum domnul Wilder din senin.

— Stridiile? am spus, luând meniul şi prefăcându-mă că-l citesc.

— Stridiile de-aici sunt foarte bune. Le aduc din Golful Humboldt. Sigur, stridiile franțuzeşti veritabile sunt mai bune. Dar asta e California.

— Atunci poate că-ncerc stridiile, am spus.

— Îți plac stridiile?

— Nu prea.

— Atunci nu le-aş încerca. Nu te teme. Poți să alegi orice. Alege ceva care-ți place.

Era cumsecade, chit că eu eram furioasă, normal, fiindcă îşi dăduse seama că mă temeam.

— Dumnevoastră ce-o să luați?

— Soția mea şi cu mine, a zis domnul Wilder, o să-mpărțim o duzină de stridii. Iar pe urmă o să-mpărțim un *chateaubriand*.

— Întotdeauna mâncăm acelaşi lucru când venim aici, a spus Audrey.

— Şi veniți de mult aici?

— De când s-a deschis. Ştii, e localul lui Billy.

M-am întors şi m-am holbat la el.

— Serios?

— Sunt unul dintre acționari, a spus el, expediind subiectul.

— Ne-am dorit, a zis ea (am observat persoana întâi plural) să aducem un pic din Paris la Beverly Hills. În

oraşul ăsta totul e foarte... celofanat, foarte nou. Billy a vrut ceva care să evoce vechea Europă.

— Îmi imaginasem ceva mai simplu, a spus Billy. Fețe de masă în carouri şi carafe cu vin, cam aşa ceva. Dar pe urmă a preluat ea controlul.

— Toate dotările, a zis Audrey, sunt dintr-unul dintre filmele lui Billy. Totul – barul, luminile, lambriurile...

— *Irma cea Dulce*, a murmurat el, însă n-am înțeles ce voia să spună.

Un ospătar s-a apropiat să ne ia comanda.

— Ca de obicei pentru dumneavoastră, domnule Wilder?

El a dat din cap o dată.

— Şi doamna Diamond? Dumneavoastră ce doriți în seara asta?

Doamna Diamond a comandat ceva uşor – o salată, cred – în timp ce soțul ei a luat-o pe după piersic.

— *Pâté* la început, a spus el, uitându-se peste masă la ea, ca să vadă dacă-l aproba – şi se părea că da. Iar pe urmă ştiu c-ar trebui să cer şi eu o salată sau ceva nu foarte greu, dar...

S-a uitat din nou la ea, de data asta mai rugător, iar ea l-a cruțat de chinuri.

— Of, hai odată, Iz. Cere friptura. Ştii că asta vrei.

— Cu cartofi prăjiți?

— Doar de data asta. Sunt nemaipomeniți aici.

— *Steak frites*, domnule?

A închis meniul şi a arborat un zâmbet de încuviințare. A fost unul dintre foarte puținele zâmbete pe care le-am văzut de la el în seara aceea – de fapt, oricând altcândva.

— De ce nu? a spus el, iar ceilalți de la masă au schimbat priviri amuzate şi conspirative.

Am comandat exact acelaşi lucru ca domnul Diamond. Deja îmi plăcea şi deja mi se părea ghidul cel mai potrivit şi cel mai demn de încredere prin labirintul social în care mă trezisem intrând. Gill a comandat o supă de ceapă şi o omletă. Ospătarul a plecat şi a apărut somelierul, aducându-ne vinurile. A urmat un ritual elaborat de desfăcut sticle, mirosit, gustat şi aprobat. Au fost umplute şase pahare.

— Bun, a spus Barbara după ce s-a încheiat operațiunea, deci voi fetelor călătoriți împreună prin America, da?

— Aşa e, am răspuns, trăgând o gură zdravănă de vin şi simțindu-mă deja mai bine.

— Pe Coasta de Est ați ajuns?

Am dat amândouă din cap.

— Şi ce impresie v-a făcut New Yorkul?

Acum, când îmi aduc aminte de discuție, nu pot decât să mă ruşinez. Timide de obicei, în seara aceea pur şi simplu ne-a mâncat pisica limbile. Întreaga situație semăna teribil de puțin cu tot ce ni se întâmplase în viață până atunci. Spre norocul nostru, înainte să-şi dea cu toții seama că nici una dintre noi nu avea de spus ceva interesant despre New York, am fost salvate de oprirea la masa noastră a unui bărbat de treizeci şi ceva de ani, care purta un costum business cadrilat şi strident, cu reverele alea absurd de largi din anii '70, şi care avea o coamă de păr cârlionțat şi o expresie de respect reținut.

— Domnul Wilder? a spus el.

Domnul Wilder s-a întors în scaun, cu o expresie nici ostilă, nici binevoitoare.

— Nu vreau să vă deranjez...

— E-n regulă. Vă rog.

— Voiam doar să vă spun – sunt cel mai *mare* fan al dumneavoastră.

— Serios? Cel mai mare?

— E o onoare extraordinară să vă cunosc.

— Sunteți foarte amabil, mulțumesc.

— Nu vă puteți închipui impactul... adică sunteți însuşi motivul pentru care am intrat în branşă.

— Sunteți în branşă?

— Lucrez la recepția de la Warner's. Pot să vă dau o carte de vizită?

— Recepția de la Warner's? Eu ar trebui să vă fac avansuri, nu invers.

Bărbatul a chicotit emoționat la auzul complimentului şi i-a înmânat o carte de vizită domnului Wilder. Acesta şi-a ridicat ochelarii ca s-o citească.

— *Unora le place jazzul*, a continuat bărbatul, este... mă rog, cel mai tare.

— Foarte amabil, a repetat domnul Wilder.

— O capodoperă a comediei americane, a adăugat bărbatul. Serios.

Domnul Wilder a încuviințat din cap. A fost o mişcare elocventă, emițând un semnal clar că bărbatului nu i se mai dădea timp şi că dialogul se încheiase.

— În fine... îmi pare rău c-am picat nepoftit, a conchis bărbatul. Dar v-am văzut din capătul celălalt al sălii şi n-am rezistat...

— Chiar nu-i nimic, a spus domnul Wilder. Mă bucur că v-am cunoscut.

— Nu ştiu dacă aveți un proiect în lucru la ora asta, sau dacă aveți vreun contract cu un studio, dar... Bun. Aveți cartea mea de vizită.

— O am.

Înainte să plece, bărbatul a spus „Se poate?” şi a întins mâna. Şi-au strâns mâinile, iar bărbatul a plecat.

Domnul Wilder s-a întors spre masă şi a băut o gură de vin. Pe urmă s-a uitat la domnul Diamond şi a zis:

— Ai auzit? „O capodoperă a comediei americane.”

— Am auzit.

Cu un râs scurt, domnul Wilder a adăugat:

— Adaptată după un film german care a fost adaptat după un film francez. Scris de un austriac şi de un român!

Umbra unui zâmbet a înflorit pe faţa lui Iz şi apoi a dispărut.

Între timp, eu strângeam informaţii. Domnul Wilder era austriacul, dacă te luai după accent. Asta însemna că prietenul lui era român. Şi eram destul de sigură, după ce ascultasem dialogul, că *Unora le place jazzul* era numele unui film pe care-l regizase. Mărturisesc că nu auzisem de el. Dacă ar fi menţionat cineva numele lui Marilyn Monroe, poate că aş fi fost impresionată, fiindcă până şi *eu* auzisem de ea. Dar n-a făcut-o nimeni. Ar fi putut să-mi confirme Gill o parte din lucrurile astea, dar mi-am dat seama că nu prea era atentă. Nu făcea decât să se uite în gol cu o privire tristă.

— Pe de altă parte, a spus domnul Wilder, poate că nici măcar nu l-a văzut. De unde să ştim?

— Ei, hai, Billy, l-a mustrat soția lui. Nu fi atât de cinic.

— Cred că tipul era sincer, a zis domnul Diamond.

— Oricum, asta o păstrez, a spus domnul Wilder, punând cartea de vizită în buzunarul de la piept al cămăşii. Dumnezeu ştie că s-ar putea să avem nevoie de ea destul de repede.

Remarca nu părea să fi fost făcută în glumă şi nici n-a fost primită aşa. Domnul Diamond a arătat imediat mai deprimat ca niciodată. Barbara şi-a învârtit vinul în pahar şi s-a uitat îndelung în adâncul lui. Audrey părea în primul şi-n primul rând exasperată.

— Revino-ți, Billy. Bun, nu vrea Marlene să joace-n film. Ei, şi?

Asta, mi-am dat seama mai târziu, era o afirmație incendiară. Lui Billy nu-i plăcea să discute despre muncă în public, şi cu atât mai puțin când subiectul era atât de sensibil şi de confidențial. Însă nu s-a enervat (N-o făcea niciodată cu Audrey.) Doar a spus:

— Hai să nu vorbim despre asta acum, bine?

— Sigur. Cum am spus, revino-ți.

Din fericire, habar n-aveam cine era „Marlene”. Şi, neştiind cine era, nu ştiam nici că el sperase ca ea să joace rolul principal din noul lui film. Nici că primise o scrisoare de la ea cu poşta de azi, în care-i spunea pe

şleau că nu avea de gând să joace. Şi nici că scrisoarea asta îi cufundase pe el şi pe domnul Diamond într-o mâhnire care-i împiedicase să scrie ceva la scenariu toată ziua. Nu ştiam nimic din toate astea. Şi oricum, dac-aş fi ştiut, nimic n-ar fi contat atât de mult ca delicioasa bucată de *pâté* aspru de Ardennes care îmi fusese pusă acum în faţă şi pe care am atacat-o imediat, cu nerăbdarea cuiva care nu mai avusese parte de o masă cumsecade de când plecase de acasă, cu aproape două săptămâni în urmă. Iar entuziasmul meu a avut măcar un efect pozitiv, anume că a părut să-l binedispună pe domnul Wilder, astfel încât licărul de amuzament i-a reapărut în spatele ochelarilor, iar el a zis, după ce a luat o înghiţitură zdravănă de vin:

— Ceva îmi spune că n-ai mâncat prea bine în călătoria asta.

Am dat din cap, gândindu-mă stânjenită că eram atât de uşor de citit.

— *Bon appétit*, a adăugat el.

A început să se concentreze pe înghiţirea stridiilor, care mi se păreau detestabile şi miroseau chiar mai rău, însă abia apucase să mănânce trei, când i s-a apropiat un alt bărbat de masă. Acesta avea probabil cam patruzeci şi cinci de ani, părul negru până la umeri, o mustaţă pe oală, o cămaşă de bumbac, nişte blugi prespălaţi şi un medalion

greu care-i atârna la gât. Părea mai sigur pe sine decât vizitatorul precedent.

— Domnul Wilder? a început el.

Billy, care era pe punctul să ia a patra stridie, s-a întors şi l-a privit pe bărbat cu o expresie resemnat-întrebătoare.

— Cu ce pot să vă ajut?

— Ştiu că sunteți la masă şi că... vă simțiți bine alături de prieteni şi aşa mai departe, dar pot să vă spun ceva în doar câteva cuvinte?

— Spuneți, vă rog.

— Voiam doar să vă spun că filmele dumneavoastră... Mi-au schimbat viața.

După ce a făcut această declarație, bărbatul a început să turuie:

— Vedeți dumneavoastră, adevărul este că, în anii ’60, am lăsat totul baltă şi m-am mutat aici, pe Coasta de Vest. Mă rog, cultura drogurilor, cultura hippie şi contrarevoluția încă nu începuseră, însă erau pe drum, nu? Aşa că la început am ajuns la San Francisco, unde existau o scenă poetică veritabilă şi o scenă veritabilă pentru jazz, şi m-am cufundat cu totul în ele şi am început să scriu şi eu un pic şi – mă rog – (un râs) – poezia mea nu prea era de soi, trebuie să fiu sincer cu

dumneavoastră, dar cel puțin m-a făcut să văd cum stau, înțelegeți?, m-a făcut să înțeleg că până atunci viața mea se... concentrase *pe foarte puțin*, adică eram teribil de *conformist*, dar n-am început cu adevărat să mă *descopăr* până când a-nceput povestea cu muzica, ştiți, flower power, chestia psihedelică, toată treaba cu drogurile şi tripurile, abia atunci mi-am dat seama ce voiam să fac cu adevărat, aşa că m-am mutat la LA şi am început să mă fac cunoscut, pricepeți, pe scena muzicală, o vreme am avut un magazin de discuri, o prăvălioară în Melrose, acum nu mai e, cred că acum e un cabinet stomatologic sau altă ciudățenie acolo, dar pe urmă am intrat în management, am fost câtva timp managerul lui Mother's Finest, îi mai țineți minte?, au fost destul de cunoscuți pe vremea aia, uneori aveau trei-patru mii de spectatori la concerte, mă rog, nu contează, iar pe urmă am început să mă ocup mai mult de promovare şi – o scurtez, ştiu că vreți să vă terminați mâncarea – am deschis un club în Fairfax, iar acum mai am unul în East Hollywood, două localuri, ambele merg foarte bine, şi de fapt am impresia că sunt cel mai băftos om din lume, mă rog, ştiu că nu-i totuna cu a fi un regizor de film celebru sau mai ştiu eu ce, dar faptul că eşti manager de club îți dă o anumită... *alonjă* pe scenă, înțelegeți ce spun? adică pot să am altă

piţipoancă în fiecare noapte dacă vreau, iar uneori îmi vine cheful, nu c-aş – (observând cum îl ţintuia Audrey cu privirea) – mă rog, sper că nu v-am jignit, doamnă, n-am vrut şi n-am făcut-o, sper. Voiam doar să auziţi şi dumneavoastră povestea asta, domnule Wilder, şi să vă mulţumesc. Mulţumesc pentru tot.

Billy s-a uitat la el două-trei clipe şi a spus:

— Nu pricep. Ce dracu' au de-a face toate astea cu vreunul dintre filmele mele?

Bărbatul şi-a dat seama că omisese într-adevăr partea cea mai importantă a poveştii şi a râs în semn de scuze.

— Iertaţi-mă, sunt un bou, cu asta ar fi trebuit să-ncep, totul a fost datorită filmului dumneavoastră, *Apartamentul*. Ştiţi la ce mă refer?

— Mda, îl ţin minte.

— Ei bine, personajul lui Jack Lemmon, aşa eram eu în anii '60, da? Eram doar un prostovan care lucra pentru o mare corporaţie din NYC, dar pe urmă v-am văzut filmul şi mi-am dat seama că trebuia să fac şi eu ce făcuse el, trebuia să renunţ la tot, trebuia să plec dracului de-acolo, înţelegeţi ce spun?

A urmat o tăcere. Billy a dat din cap.

— Înţeleg ce spuneţi. Deci totul e datorită mie?

— Totul e datorită dumneavoastră.

A rămas pe loc, ca şi cum ar fi aşteptat felicitări.

— Ei bine – Billy i-a întins mâna – mă bucur s-o aflu. Vă mulţumesc.

— *Eu* vă mulţumesc, domnule Wilder. Şi n-am vrut să vă jignesc, doamnă.

— N-aţi făcut-o, a spus Audrey, zâmbindu-i graţios.

Bărbatul a plecat. Billy a mai luat o înghiţitură de vin şi şi-a vârât în gură, cu o mare întârziere, a patra stridie. Eu îmi terminasem de mult *pâté*-ul şi acum ronţăiam o bucată de pâine.

— Ei bine, a spus el, uitându-se la domnul Diamond, ne-am lămurit.

— Ne-am lămurit, a încuviinţat Iz.

— Tipul şi-o trage în fiecare noapte şi noi suntem ăia care l-au ajutat.

— Te face să te umfli un pic în pene, nu?

Domnul Wilder a clătinat din cap, ca şi cum s-ar fi minunat de micile şi neaşteptate capricii ale vieţii. Zâmbea. Şi-a mâncat ultimele două stridii fără să mai facă vreun comentariu.

M-am hotărât să risc o remarcă. Paharul mare cu vin pe care tocmai îl golisem îmi dăduse curaj, aşa că am zis:

— Trebuie să fie minunat să-i auzi pe oameni spunând asemenea lucruri. Că filmele dumneavoastră le-au schimbat viețile.

Domnul Wilder a dat din umeri.

— Mda, e un sentiment plăcut. Nu s-a uitat chiar tot ce-ai făcut, nu?

— Are un aer *blasé* fiindcă i se întâmplă atât de des, a explicat Audrey. Pe stradă, în magazine. Te asigur c-o să mai fie cel puțin încă cinci sau şase oameni în seara asta.

— Iar eu te asigur pe *tine*, a răspuns Billy, că toți o să vorbească despre aceleaşi două filme. Care sunt vechi de cinşpe ani. Peste cinşpe. Sau o să vorbească despre filme şi mai vechi. Filme de-acum douăzeci de ani, de-acum treizeci de ani. Domnul Diamond şi cu mine am mai scris şapte filme după *Apartamentul*. Şapte. Hai să vedem dacă vine cineva în seara asta şi spune că vreunul din filmele *alea* le-a schimbat viața.

Ca să destram tăcerea solemnă care a urmat, am spus:

— Da, dar e minunat că...

S-a întors spre mine.

— Spuneai că eşti din Grecia, nu?

— Da.

— Dar vorbeşti o engleză perfectă. Ba chiar ai accent englezesc.

— Mama e englezoaică.

— Deci vorbeai ambele limbi chiar şi când erai mică?

— Da.

— Spune ceva în greacă.

— Νομίζω ότι ήπια πολύ γρήγορα το κρασί μου, am improvizat.

— Asta ce-nseamnă?

— Înseamnă: „Cred c-am băut paharul ăla cu vin prea repede”.

A râs.

— Eşti foarte norocoasă că vorbeşti două limbi. E bine să le-nveți pe amândouă din copilărie. Eu aveam aproape treizeci de ani când am ajuns aici şi, când am venit, nu ştiam engleză. Aproape deloc. Am învățat ascultând la radio, ascultând meciurile de baseball. Dar să ştii că n-am scăpat niciodată de accent, şi chiar şi acum uneori cuvintele nu-mi vin atât de uşor. De fapt, vorbesc mai bine în franceză. Franceza mea e mai bună. Dumneata vorbeşti franceză?

— Da, am spus. Şi germană. Am făcut franceză şi germană la universitate.

— Domnul Diamond şi cu mine am fost în Grecia pe la începutul anului, mi-a zis el acum. Am vizitat câteva insule. Căutam locuri de filmare. Le cunoşti?

— Insulele greceşti? Da, cunosc câteva. Am fost în vacanță în Santorini, în Ikaria... De ce întrebați?

— N-am găsit ce voiam, a spus el. Dar dacă o să convingem un studio care să finanțeze filmul ăsta nou – şi spun *dacă* fiindcă nimic nu mai e sigur în domeniul ăsta – , o să trebuiască să găsim o insulă grecească.

Nedumerită, am pus o întrebare care mi s-a părut nevinovată – „Despre ce e noul dumneavoastră film?” – şi am fost şocată de expresiile alarmate care s-au ivit pe chipurile lui Audrey şi ale domnului şi doamnei Diamond. De atunci, bineînțeles că am aflat, de-a lungul anilor, că nu ai voie sub nici o formă să le ceri creatorilor să-ți spună la ce lucrează, numai că pe vremea aceea eram absolut *naïve* şi mi se părea cea mai firească întrebare din lume.

În orice caz, domnul Wilder n-a părut din cale-afară de ofensat. Cred că descoperise deja ceva la mine (nu ştiu ce anume) care-l făcea să vorbească liber.

— E despre o fostă vedetă de cinema, a spus el. O femeie. O cheamă Fedora. Nimeni n-a mai văzut-o de ani buni şi tot ce se ştie e că trăieşte undeva pe o insulă grecească. O însingurată. O figură de tip Garbo. Îşi face apariția un producător care o caută, dar când găseşte

insula unde trăieşte, nu poate să se apropie de ea. Nu poate trece de oamenii care au grijă de ea.

— E un fel de prizonieră?

— Da, un fel de.

Nu ştiam ce era „o figură de tip Garbo”, dar n-am fost doar politicoasă când am spus:

— Sună minunat. Cu siguranţă m-aş duce să-l văd.

— Serios?

— Da. Îmi plac thrillerele.

Domnul Wilder s-a uitat la domnul Diamond cu o expresie de triumf.

— Poftim. În sfârşit, am ajuns la publicul tânăr.

Domnul Diamond a clătinat trist din cap şi a spus:

— Ai nevoie de-un eşantion mai mare, Billy.

S-a întors spre Gill:

— Ia spune-mi, dumneata te duci des la film?

— Când şi când, a răspuns Gill.

— Şi ce filme îţi plac?

Gill a dat din umeri.

— De toate felurile.

— Ceva anume?

Şi-a încreţit nasul.

— *Fălci* a fost bun.

— A, da, *Fălci* a fost incredibil, am confirmat, dând hotărâtă din cap. Mama, tata şi cu mine am fost să-l vedem când a avut premiera în Grecia – a doua zi de Crăciun, în 1975 –, iar de-atunci l-am mai văzut de câteva ori.

Totuşi pomenirea acestui film l-a făcut pe domnul Wilder să ofteze (cu un aer mai degrabă resemnat decât furios).

— Dumnezeule, filmul cu rechinul. Când n-o să mai vorbească oamenii despre filmul cu rechinul? Ştiți că rechinul ăsta afurisit a câştigat mai mulți bani în State decât orice altceva din istoria Hollywoodului? Nici măcar Monroe, nici măcar Scarlett O'Hara n-a câştigat atâția bani cât rechinul ăsta. Iar acum fiecare tâmpit de director de studio vrea mai multe filme cu rechini. Aşa gândesc oamenii ăştia. Am câştigat o sută de milioane de dolari cu rechinul ăsta, mai avem nevoie de unul. Ne trebuie rechini mai mulți, ne trebuie rechini mai mari, ne trebuie rechini mai periculoşi. M-am gândit la un film cu titlul *Fălci la Veneția*. Ştiți cum, cu toate gondolele alea care se plimbă într-o parte şi-n alta pe Canal Grande, cu toți turiştii ăia japonezi, şi pe urmă ai cam o sută de rechini care pătrund pe canal şi-i atacă. I l-am propus unui tip de la Universal în glumă. A crezut că vorbesc serios. I-a plăcut la nebunie.

Le place orice film pe care poți să li-l prezinți în trei cuvinte, le plac poveştile simple, iar ăstuia i s-a părut că *Fălci la Veneția* era perfect. Aşa că i-am spus, în regulă, îți dau ideea gratis, dar să nu mă pui să regizez pentru tine. Nu prea sunt în largul meu cu peştii, înțelegi? Uită-te în urmă la toate filmele mele şi-o să vezi că nici unul n-are vreo legătură cu un peşte mare. Sunt genul de regizor pe care-l interesează mai mult ființele omeneşti. Domnul Spielberg ăsta – chiar e talentat. Face parte din generația nouă, cu domnul Coppola şi domnul Scorsese. Domnul Diamond le spune „puştii bărboşi".

A râs de expresie, arătând o admirație sinceră (aveam s-o văd de multe alte ori) pentru găselnița prietenului său.

— Chiar cred că e cel mai bun dintre toți, ceea ce face din el cea mai talentată persoană de la Hollywood la ora asta. I-am văzut *Drumul spre Sugarland*. L-ați văzut? (Gill şi cu mine am clătinat din cap.) Poftim, asta fiindcă e un film despre oameni şi nimeni nu mai vrea să vadă aşa ceva. Sigur, există urmăriri cu maşinile, împuşcături la discreție şi aşa mai departe – poate că la sfârşit sunt chiar prea multe –, dar până la urmă e o poveste despre personajele astea, despre oamenii ăştia care ne interesează într-o anumită măsură. Dar acum, cu rechinul, a luat-o în partea cealaltă, a țintit un efect de tip „fă publicul să

scape floricelele pe jos”, cu momentele de efect şi şocurile de efect. Mai degrabă o plimbare printr-un parc de distracţii decât o dramă, o poveste. Mă rog, aşa mi se pare mie.

S-a întrerupt când doi ospătari ne-au adus felurile principale, şi o vreme am fost atenţi la aşezarea farfuriilor, împărţirea *chateaubriand*-ului, gustatul mâncării şi, în cazul meu, închiderea ochilor în pragul extazului când dinţii au muşcat din prima înghiţitură de carne fragedă, iar eu am simţit pe limbă sângele şi zeama gustoasă. M-am uitat la domnul Diamond şi am văzut că avea aceeaşi reacţie. Era grozav. Am avut un mic moment de complicitate.

— Am putea aranja s-o atace rechinii pe Fedora, i-a spus el acum pe gânduri lui Billy.

Domnul Wilder a dat din cap în timp ce-şi tăia nişte cartofi *sauté* pe farfurie.

— Când ia barca şi se duce spre insulă? Sigur, ar putea să meargă. *Fălci în Grecia*. N-ar fi rău. Poate că ne-ar rezolva problema cu actul doi. Sigur.

A înfipt furculiţa într-un cartof şi s-a oprit înainte să-l mănânce.

— Hai să vorbim dimineaţă.

Apoi s-a rezemat în scaun şi s-a uitat spre cealaltă parte a restaurantului. Pe un ton cu totul diferit – confidențial de-a dreptul –, şi-a întrebat prietenul:

— Ai văzut cine-a intrat mai devreme?

Domnul Diamond nu s-a întors să se uite. Mi s-a părut că nu-l interesa cine erau ceilalți meseni, indiferent cât de celebri ar fi fost. Cu toate acestea, Barbara i-a urmărit privirea domnului Wilder.

— E Al Pacino, nu?

— Da, cred că e domnul Pacino. Şi cred că femeia foarte frumoasă, brunetă, care stă vizavi de el e prietena lui, care e tot actriță. Pe ceilalți de la masă nu-i ştiu.

— Vrei să te duci să vorbeşti cu el? a întrebat Audrey.

— Nu vreau să mă duc să vorbesc cu el, a spus el. Nu cât timp suntem cu toții la masă.

Domnul Diamond, vădit neimpresionat de toate astea, s-a întors din nou spre Gill şi spre mine.

— Dar comediile? a zis el. Ce-i face pe tineri să râdă în ziua de azi? Ați văzut vreun film care v-a rămas în minte?

Mi-am frământat creierii, dar nu mi-a venit nimic în cap. Cum am spus, nu mă duceam foarte des la cinematograf pe vremea aceea. Cât despre Gill, nici măcar nu sunt sigură că auzise întrebarea. De fapt, cam începuse să mă îngrijoreze. Arăta din ce în ce mai

mâhnită, de parc-ar fi fost pe punctul să izbucnească în lacrimi.

— De exemplu, vă place Monty Python? ne-a descusut domnul Diamond.

Aplecat deasupra farfuriei, domnul Wilder a spus:

— Nu prea am înțeles Monty Python.

— Dar *Şei în flăcări*? a întrebat domnul Diamond. Asta chiar a fost amuzantă.

Şi de data asta a reacționat tot domnul Wilder, dat fiind că Gill şi cu mine n-am avut nimic de spus.

— Da, a fost amuzantă, a recunoscut el. Îmi place domnul Brooks. E un tip inteligent. Foarte inteligent, foarte amuzant. Dar chiar şi atunci, ştiți...

S-a întors spre Gill şi spre mine, ca şi cum s-ar fi adresat unei clase.

— Ştiți, aveți scena în care toți cowboy-ii stau în jurul focului şi încep să tragă vânturi unul după altul. N-aş spune că e un umor sofisticat, nu? Domnul Diamond şi cu mine n-am vrut niciodată să scriem o asemenea scenă. Noi suntem mai degrabă din şcoala lui Lubitsch. (Încă un nume care nu însemna nimic pentru nici una dintre noi.) Nu dai mură-n gură. Sugerezi. Foloseşti un pic de subtilitate, laşi publicul să-şi dea seama singur. Înainte să-l cunosc pe domnul Diamond, fostul meu partener,

domnul Brackett, şi cu mine am scris scenariul unui film de Lubitsch intitulat *Ninocika*. Un mare succes, un succes uriaş. Fiindcă era pentru prima oară că Garbo juca într-o comedie, ştiți? Iar publicitarii de la MGM au venit cu un enunț foarte bun, un slogan pentru film, pentru campanie şi pentru afişe: *„GARBO RÂDE”*. Atâta tot, şi a fost suficient ca să atragă publicul. Asta i-a incitat: *„GARBO RÂDE”*. Vedeți voi, nu scria *„GARBO TRAGE VÂNTURI”*. Fiindcă publicul de atunci era obişnuit cu un tip de umor care era mai delicat, puțin mai inteligent. Acum e altfel şi poate că domnul Diamond şi cu mine nu mai ținem pasul, dar, cum spuneam, scriem o poveste despre o fostă vedetă de cinema, foarte elegantă, foarte frumoasă, foarte misterioasă, aşa că n-o să existe nici o scenă în care să se scoale în scaun să-şi ridice picioarele şi să tragă un vânt în mijlocul unei conversații.

— Vai, Billy! a spus soția lui – dojenitor, dar râzând.

— Nu, tocmai, n-o să se-ntâmple. Nu putem face asta.

Şi-a mai turnat nişte vin roşu din decantor.

— Oricum, filmul ăsta nou nici nu e comedie. O să fie un film foarte serios. O melodramă, aproape o tragedie. De asta se simte domnul Diamond atât de stânjenit când o scrie.

M-am uitat la domnul Diamond, ca să văd dacă arăta într-adevăr stânjenit, dar era greu de spus. Cu el era întotdeauna greu de spus. Părea gânditor, melancolic şi de nepătruns, cu excepția faptului că-i plăcea foarte mult friptura.

Chiar atunci Gill s-a ridicat în picioare.

— Am nevoie la toaletă, a spus ea.

Afirmația a fost atât de bruscă şi de neceremonioasă, încât lui Audrey i-au trebuit două secunde înainte să spună:

— La doamne? Sigur, pe acolo.

Domnul Wilder s-a ridicat la rândul lui în picioare şi s-a şters la gură cu un şervet.

— Cred c-o să merg şi eu la domni, a spus el. Hai, te conduc.

Au dispărut împreună, dar domnul Wilder nu s-a dus la toaleta bărbaților. În schimb, a părut mai interesat să se oprească la masa domnului Pacino, unde a început în scurt timp o conversație îndelungată cu vedeta. Stătea aplecat deasupra scaunului, vorbeau, râdeau şi păreau să se înțeleagă foarte bine.

Cam după un minut sau două, un ospătar s-a apropiat de masa noastră. A adus un petic de hârtie pe care Gill mâzgălise un mesaj pentru mine.

— E de la prietena dumneavoastră, a spus el.

Am despăturit peticul de hârtie şi am citit:

Degeaba, nu mai suport. Plec cu Stephen la Phoenix la noapte. Îmi pare foarte rău. Pup.

Audrey şi Barbara m-au privit cu atenţie cât timp am citit. Cum putea să-mi facă una ca asta? Să mă lase într-un restaurant cu patru oameni total străini? Ce puteam să le spun?

Adevărul a părut opţiunea cea mai simplă.

— A trebuit să plece, am zis.

Erau prea binecrescute ca să se arate atât de neîncrezătoare cum probabil că se simţeau.

— Vai de mine, a spus Audrey. Sper că nu e ceva serios.

— Ţi-a zis ce s-a-ntâmplat? a întrebat Barbara.

— A cunoscut un tip acum două-trei zile, am spus. Şi au ditamai idila. El pleacă diseară din oraş. Iar ea s-a dus să-l caute.

— *Extraordinar* de palpitant şi de romantic, a zis Audrey.

— Nasol de tine totuşi, a spus Barbara – şi i-am fost recunoscătoare.

Domnul Wilder s-a întors la masa noastră şi a primit vestea că Gill dispăruse cu un calm desăvârşit (dat fiind că nu vorbise aproape deloc cu ea toată seara). Îl interesa mult mai mult să ne povestească despre întâlnirea cu Al Pacino.

— Şi cum a mers? l-a întrebat Iz, sec ca de obicei.

— Am avut o discuție plăcută, a răspuns Billy, neutru la început.

— Sper c-a fost suficient de flatat că te-ai oprit să stai de vorbă cu el, a spus Audrey.

— Nu sunt sigur c-a fost flatat, dar ne ştie pe mine şi pe domnul Diamond. E la curent cu ce facem.

Întorcându-se spre mine, a spus:

— Îl ştii pe domnul Pacino, bineînțeles. L-ai văzut în *Naşul*?

— Nu l-am văzut, am recunoscut.

— Foarte bun film. Mă refer la partea a doua, cea mai nouă. Genial film, unul dintre cele mai bune din câte-am văzut.

A reînceput să stea de vorbă cu toți cei de la masă, deşi ochii îl căutau îndeosebi pe prietenul lui, în aşteptarea unei reacții.

— A fost greu să-mi dau seama exact ce spune, fiindcă mânca un hamburger, mormăia şi vorbea cu gura plină.

Vorbeşte aşa cum joacă, ştiți? Poți să-i dai şi monologul lui Hamlet, „A fi sau a nu fi”, şi tot nu înțelegi un cuvânt din ce zice. Şi întâmplător, ăsta nu-i un restaurant cu hamburgeri. Monsieur Chaumeil – bucătarul nostru şef – nu găteşte aşa ceva de obicei. Nici nu le-avem în meniu. Înseamnă c-a făcut o comandă specială. Uitați-vă la toate lucrurile pe care poți să le ceri aici – *bouillabaisse*, *cassoulet*, *pot-au-feu* – iar el cere hamburger! S-a scuzat prietena în numele lui. Mi-a spus că e prost crescut.

— Cum o cheamă?

— O cheamă Marthe. Marthe Keller. E elvețiancă.

S-a uitat în jur, cu un aer ironic.

— E ciudat, nu? Nu sunt mulți elvețieni la Hollywood. Nu sunt multe actrițe elvețiene punct. Nu-mi vine în minte o alta. E o țară care produce mai multe ceasuri cu cuc decât actori.

Apoi m-a întrebat pe neaşteptate:

— Ce s-a-ntâmplat cu tânăra Foley? I-a spus cineva că deserturile de-aici nu sunt bune?

— Nu.

— Mă bucur. Fiindcă sunt foarte bune. Ia să mai cerem o dată meniurile.

S-a uitat în jur, a pocnit din deget şi un ospătar s-a apropiat în grabă. M-am gândit din nou la tata, acel

bărbat de cincizeci şi ceva de ani, blând şi şters, care n-ar fi putut atrage atenția unui ospătar nici cu prețul vieții. Mi-am spus că era probabil plăcut să te bucuri de o asemenea atenție. Iar odată ce te bucurai, nu era plăcut s-o pierzi din nou.

— A plecat să ia urma unui bărbat, şi-a informat Audrey soțul, din *dragoste*.

— Serios?

Vestea a părut să-l amuze.

— Nu cred că taică-său ar fi de acord. Mi s-a părut întotdeauna mult prea cu capul pe umeri pentru aşa ceva. Probabil că seamănă cu maică-sa.

Fără Gill de față, începeam să nu mă simt în largul meu.

— Ați fost cu toții foarte amabili că m-ați lăsat să iau masa cu voi, am spus. Dar acum, dac-a plecat ea, nu cred c-ar mai trebui să stau nici eu. Sunt aici doar fiindcă m-a invitat s-o însoțesc...

S-a auzit un cor unanim şi puternic de proteste.

— Fii serioasă, draga mea, a spus Audrey.

— Nici nu vrem s-auzim, a adăugat Barbara.

— Uite, a zis Billy umplându-mi paharul cu vin, termină-l pe ăsta, fiindcă o să mai comandăm o sticlă.

— Dar nici măcar nu mă...

Audrey şi-a pus mâna pe a mea şi m-a făcut să tac cu o privire.

— Te rog, relaxează-te şi simte-te bine. Ne pare foarte bine că eşti aici. Şi comandă orice desert vrei, fiindcă deja îl meriți.

— Da? Cum? Ce-am făcut?

— Nu cred că-ți dai seama, a spus Audrey, ce ocazie neobişnuită e asta. Billy şi Iz nu mănâncă niciodată împreună seara. Niciodată. Şi de ce-ar face-o? Îşi petrec fiecare zi unul în compania celuilalt. Sunt împreună de la nouă dimineața la şase seara. Se văd mai mult unul pe altul decât îi vedem Barbara şi cu mine. Şi îşi sunt mult mai devotați unul altuia decât le sunt soțiilor. (Billy şi Iz o priveau pe când spunea asta, încuviințând din cap din când în când şi necontrazicând-o deloc.) Dar amândoi au *vrut* să te cunoască pe tine. Ştii de ce?

Nu aveam nici cea mai vagă idee.

— E foarte simplu, draga mea. Fiindcă eşti *tânără*. N-ai observat cum au încercat să scoată de la tine păreri despre filme toată seara? Billy vrea cu disperare să ştie ce-şi doresc tinerii de la filme în ziua de azi. Şi nu are ocazia să stea de vorbă cu nici unul. Hai acum – îți recomand călduros *mousse*-ul de ciocolată, mori de plăcere.

— N-aş spune că sunt disperat, a zis Billy, turnându-mi din nou în paharul care era practic plin. Dar sunt întotdeauna curios să aflu ce vor oamenii de la un film. Îți dai seama, nu pot să fac un film doar pentru şase oameni din Bel Air. Sau ca să câştig... cum îi spune... Veverița de Aur la Festivalul de Film din Liechtenstein. Asta e o afacere. Câştigi sau pierzi la încasări. Tot restul e... *pfft!*

S-a uitat peste masă la Audrey.

— Te superi dacă fumez una mică?

— Te rog. S-ar putea să-mi aprind şi eu una.

— Dacă nu te superi că o spun, mi-a zis Iz acum, prietena ta oricum ne-a cam stricat buna dispoziție în seara asta. În plus, Billy şi cu mine am avut o zi grea, după scrisoarea primită de la Marlene de dimineață, iar eu, unul, am de gând să uit toată povestea.

— Bună idee, a spus Barbara, umplând paharul lui şi pe ale celorlalți. Să curgă vinul în voie. Şi sunt pregătită şi pentru nişte *tarte au citron*. *Crème brûlée* pentru tine, presupun?

Iz a închis hotărât meniul, cu un zâmbet larg de satisfacție.

— De ce nu? a spus el, moment în care Audrey şi Barbara au izbucnit într-un râs sonor, pe când Billy s-a aplecat conspirativ spre mine şi mi-a explicat:

— Nu trebuie să tragi acum concluzia că domnul Diamond nu manifestă entuziasm pentru *crème brûlée*. *Crème brûlée*-ul de aici e cel mai bun din Los Angeles – poate din America. Dar lucrul de care o să-ți dai seama, dac-o să ajungi să-l cunoşti un pic mai bine, este că asta e expresia lui de entuziasm maxim. Sunt douăzeci de ani de când scriem scenarii de film împreună şi asta a fost cea mai mare laudă pe care am primit-o de la el: „De ce nu?”. Îi arunc cea mai bună replică pe care-ai auzit-o vreodată într-un film – cum ar fi, de exemplu, sfârşitul din *Apartamentul*, când ea spune „Taci şi împarte cărțile” – mă rog, tu n-o ştii, fiindcă te uiți doar la filme cu rechini, dar dă-mi voie să-ți spun că e o replică excelentă, iar când i-o servesc, ce crezi că spune? „Billy, eşti un geniu”? „Asta o să dea plusvaloare filmului”? Nu. Nimic de genul ăsta. Pur şi simplu se uită la mine cu expresia aia de câine bătut şi zice: „De ce nu?”. Iar în felul ăsta îmi dau seama că-i place replica, deşi n-ar recunoaşte în ruptul capului. Şi că-i place la fel de mult *crème brûlée*-ul, chit că n-o să recunoască niciodată şi singurele cuvinte pe care-o să le auzi vreodată din gura lui pe tema asta sunt: „De ce nu?”.

Audrey şi Barbara ascultaseră ultima parte a discursului şi urmăriseră felul în care reacționase Iz cu priviri extaziate.

— Nu-i aşa că sunt adorabili ăştia doi? a spus Barbara. N-ar fi frumos să fie căsătoriți unul cu celălalt şi nu cu noi? Nu ştiu ce faci tu, Audrey, dar uneori eu mă simt teribil de vinovată fiindcă mă vâr în felul ăsta între ei.

Audrey a râs din nou.

— O, da! Exact la fel sunt şi eu. Dacă nu l-aş fi agățat pe Billy cu câțiva ani înainte să-l cunoască pe Iz, ştiu precis că n-aş mai fi avut nici o şansă.

— Auzi, să ştii că nu suntem popo, a spus Billy şi mi-a pus în vedere: Să nu cumva să-ncepi să-mprăştii vorbe.

Am dat din cap serioasă, am mai băut din vin şi pe durata următoarelor minute am lăsat conversația să mă învăluie. Toți ceilalți de la masă şi-au aprins țigări, însă eu n-am fumat niciodată, aşa că am refuzat. Eram nespus de fericită, mai fericită decât în orice moment al călătoriei prin America, mai fericită chiar şi decât atunci când stătusem la soare cu Gill, cu câteva ore mai devreme, pe plaja din Santa Monica. De fapt, puțin îmi păsa dacă n-o mai vedeam niciodată pe Gill, după felul cum se purtase cu mine. Doar o nebună ar fi şters-o de la o asemenea masă de dragul câtorva zile în plus cu Stephen în Phoenix: fiindcă aici era paradisul, chiar aici, chiar acum, stând într-unul dintre cele mai şic restaurante din Beverly Hills, înconjurată de oameni frumoşi, talentați, bogați şi celebri,

înfruptându-mă din mâncăruri minunate. Mă simțeam de parc-aş fi pătruns într-un alt univers, într-o cu totul altă ordine a existenței. Peste două zile aveam să mă sui din nou la bordul Greyhound-ului şi să transpir şapte ore, cât dura călătoria până la San Francisco, neavând nimic altceva de mâncare în rucsac decât sendvişuri cu brânză topită, dar nu puteam să mă gândesc la asta acum. Mă gândeam doar cât de eleganți şi de grațioşi erau oamenii ăştia, cât de frumos mă primiseră şi cât de mult mă făcea asta să mă simt şi eu elegantă şi grațioasă.

Audrey râdea de ceva. De ceva ce spusese chiar ea. Era un râs malițios, culpabil, iar Barbara tocmai i se alătura. Vorbeau despre restaurantul ăsta. Se părea că fusese folosit recent ca decor pentru un film, iar o scenă deosebit de scandaloasă fusese turnată într-o cameră privată de la etaj.

— Păi nu faci decât să-mi ilustrezi punctul de vedere, a spus domnul Wilder, pe tonul acela pe jumătate serios, pe jumătate în glumă, cu care începeam să mă familiarizez. Exact asta e problema pe care o avem Iz şi cu mine. Încercăm să scriem scenarii pentru filme subtile, pentru filme romantice, şi uite ce aşteaptă publicul. Nu trec zece minute din film şi fata e deja în genunchi şi i-o suge

tipului. Mă rog, Garbo nu prea s-ar comporta aşa, nici Ingrid Bergman, nici Audrey Hepburn, nu?

— Trebuie să rămâi în pas cu timpurile, Billy, i-a spus soția lui.

— Crede-mă că-mi dau toată silința. Am avut țâțe goale în filme – de două ori.

— De două? a întrebat Iz sceptic.

— Da, am avut țâțe în filmul cu Holmes, ții minte? Povestea cu luna de miere în pielea goală.

— Țâțele au căzut la montaj.

— Ştiu c-au căzut la montaj. Toată povestea a căzut la montaj. Dar la-nceput au fost acolo.

— Țâțele sunt depăşite, a zis Audrey.

— Ferească-mă Dumnezeu să cred vreodată că țâțele sunt depăşite, a spus Billy.

— Aveți țâțe în *Mitul Fedorei*? a întrebat Barbara.

Iz a clătinat din cap, dar Billy i-a reamintit:

— Da, avem țâțe. Avem țâțe în scena din atelierul vechi, când lucrează la tabloul *Leda şi lebăda*.

— A, da – am uitat de asta.

Am dus o mână la frunte şi m-am sprijinit cu toată greutatea de ea. Simțeam că-mi vine să casc, însă nu era doar asta – întreaga încăpere începea să se învârtă uşor cu mine. Mă lua cu amețeală.

— De fapt, încă n-am rezolvat problema cu scena aia, i-a amintit Billy.

— Împrospătează-mi memoria, care era problema?

— Problema era felul în care o să reacționeze el. Îl avem pe tipul ăsta, pe tânărul Detweiler, care e un angajat mărunt din studio, se filmează scena, iar treaba lui e să le acopere – țâțele Fedorei. Trebuie să le acopere pentru cenzori. Aşa că prima dată când o vede, e goală. Dar cum reacționează?

— Cum ar reacționa orice tip? Ar lua-o razna.

— Da, dar e previzibil. Exact aşa te-ai aştepta să reacționeze.

În clipa aceea a început căscatul. A pornit din ambele colțuri ale gurii, îl simțeam cum se lățeşte spre maxilare şi am încercat să-l opresc, dar impulsul a fost mult prea puternic.

Iz a căzut pe gânduri.

— Hm, nu ştiu... Presupun că ar fi interesant, în cazul ăsta, să reacționeze pe dos față de cum ar reacționa majoritatea bărbaților.

— Şi asta cum ar fi? a spus Billy.

A urmat o tăcere lungă, după care Audrey a arătat spre mine.

— Ca ea, a zis ea.

În secunda aceea eram în mijlocul celui mai mare şi mai prelung dintre căscaturi. Ţineam mâna la gură, încercând să-l maschez, dar pe urmă am observat că se uitau cu toţii la mine şi, fără să ştiu de ce, mi-am lăsat mâna jos, poate având de gând să închid gura, care însă n-a vrut să se închidă. Căscatul a continuat îndelung, pe când încăperea se învârtea mai departe în jurul meu, iar chipurile domnului şi doamnei Wilder, precum şi ale domnului şi doamnei Diamond, îmi apăreau clare şi apoi se începţoşau.

— Asta e! l-am auzit strigând triumfător pe domnul Wilder.

— Ce anume? a spus domnul Diamond.

— Tipul cască. O vede pe cea mai frumoasă femeie din lume tolănită goală în faţa lui şi cască. Din cauză că n-a dormit toată noaptea. Şi *ăsta* e lucrul care o intrigă pe ea. Aşa ceva nu i s-a întâmplat niciodată. Asta o face să vrea să se culce cu el.

S-a uitat la partenerul lui de scris, aşteptându-i reacţia. Domnul Diamond s-a rezemat în scaun şi a privit în faţă o vreme, chibzuind adânc.

În cele din urmă a încuviinţat din cap, foarte încet, şi a spus – la fel de încet:

— Mda. Ar putea să meargă. Categoric ar putea să meargă.

Billy şi-a scos unul dintre trabucurile mici şi a început să-l aprindă. N-a spus nimic, dar cred că ştiam cu toţii că era dezamăgit. Se aşteptase ca domnul Diamond să spună: „De ce nu?”.

*

N-am leşinat propriu-zis. Nu mi-am pierdut cunoştinţa. Dar parcă ţin minte că m-am întors la apartamentul soţilor Wilder. Probabil că li se făcuse milă de mine, îşi dăduseră seama că nu eram în stare să ajung singură la pensiune. Presupun că a existat un drum cu taxiul şi apoi urcatul cu liftul, însă nu-mi mai amintesc nimic. Iar pe urmă ştiu că s-a făcut dimineaţă. Soarele Californiei se revărsa în sufrageria lor, atenuat şi filtrat de nişte jaluzele deschise pe jumătate, iar eu stăteam ghemuită pe o canapea insuficient de mare ca să încapă un corp omenesc la orizontală, mă durea spatele de muream, îmi zvâcnea capul, iar pleoapele nu aveau câtuşi de puţin chef să mi se deschidă.

Am auzit zgomote dintr-o altă cameră şi la început mi-am spus că era probabil Audrey, aşa că m-am ridicat cu un efort uriaş ca să vorbesc cu ea. Însă nu era Audrey.

Era o femeie între două vârste, cu uniformă de cameristă, care ştergea praful în bucătărie.

— Bună dimineața, a spus ea. Pesemne că sunteți doamna din Grecia.

Am dat din cap şi am zis:

— Audrey e aici? Sau Billy?

— Domnul Wilder s-a dus la birou să lucreze cu domnul Diamond. Doamna Wilder are o programare la oftalmolog de dimineață. Mi-a spus să vă pregătesc micul dejun, aşa că dacă vreți să mergeți alături, vă aduc ceva imediat.

Mi-am mormăit mulțumirile şi m-am întors în sufrageria care avea o masă din stejar închis la culoare într-un capăt. Apartamentul părea destul de mic, dar asta din cauză că era ticsit de lucruri. Aproape fiecare centimetru pătrat de pe fiecare perete era acoperit de tablouri: în principal lucrări moderne, multe picturi abstracte şi multe nuduri. Abia după mulți ani mi-am dat seama că domnul Wilder era un colecționar de artă serios – unul dintre cei mai respectați din America – şi că multe dintre tablourile de pe pereți erau originale semnate de Schiele, Klimt şi Picasso. Mai erau acolo o sumedenie de cărți (în câteva limbi), plăci de gramofon (muzică clasică şi jazz) şi câteva statuete de Oscar.

Camerista a intrat cu o tavă de argint pe care fuseseră aranjate cafea, produse de patiserie, gemuri şi suc de portocale. Mi-a turnat cafea neagră tare şi i-am mulţumit înainte să beau nerăbdătoare. În timp ce mă aşezam la masă, mi-a înmânat o carte. Se intitula *Capete încoronate* şi fusese scrisă de un autor de care nu auzisem: Thomas Tryon.

— Domnul Wilder v-a lăsat un bilet înăuntru, a spus ea şi m-a lăsat să-l citesc.

Biletul era scris pe o hârtie groasă, de culoare crem, şi avea trecut pe antet numele *BILLY WILDER* cu nişte majuscule discrete. În partea de jos a foii fusese tipărită o adresă, dar fără număr de telefon. Am presupus că era adresa apartamentului în care mă găseam, deşi nu era.

În bilet scria:

Probabil că nu-ţi aminteşti, dar aseară ne-ai rezolvat o problemă de intrigă. Asta este cartea pe care domnul Diamond şi cu mine încercăm s-o adaptăm. Îţi împrumut exemplarul meu, în eventualitatea că-ţi găseşti timp să citeşti şi-ţi mai vin şi alte idei geniale.

Gânduri bune, Billy

P.S. Bea multă cafea şi ia multe aspirine.

Cartea părea să constea în patru nuvele, iar pe pagina de cuprins domnul Wilder încercuise titlul primeia: „Fedora”. Am văzut că paginile următoare erau pline de însemnări. Am mai băut nişte cafea, am vârât în gură o jumătate de *croissant* şi am început să citesc.

*

Am crezut că nu o s-o iert niciodată pe Gill fiindcă mă părăsise aşa, dar am cam iertat-o. Câteva luni mai târziu mi-a scris la Atena, spunându-mi că ea şi Stephen se logodiseră, iar după alți câțiva ani mi-a scris şi m-a anunțat că se căsătoriseră, aşa că până la urmă presupun că a fost o poveste serioasă. Ulterior am mai schimbat felicitări de Crăciun şi deşi am ajuns să trăiesc la Londra în anii ’80 şi am jurat amândouă că o să ne întâlnim şi o să luăm masa, n-am făcut-o niciodată, iar în cele din urmă s-a fâsâit şi treaba cu felicitările de Crăciun şi am pierdut legătura. Păcat, mare păcat. Faptul că scriu lucrurile astea mă face să vreau s-o regăsesc, ceea ce ar fi destul de simplu în ziua de azi. Mă întreb dacă ea şi Stephen sunt tot împreună. Aveau două fete, aşa cred.

Am mai petrecut două zile de capul meu la Los Angeles. Conştiincioasă, am vizitat Marea Piață Centrală şi am dat o raită prin câteva muzee, dar nu-mi stătea gândul la ele.

Lucrul care-mi plăcea cel mai mult era să iau autobuzul până la Malibu, să stau la plajă şi să citesc exemplarul din *Capete încoronate* pe care mi-l împrumututase domnul Wilder. Cel puțin, am presupus că era un împrumut.

Sincer, nu mi s-a părut că „Fedora" ar fi o poveste atât de bună. Scrisul mi-a făcut impresia că era cam înflorit şi n-am crezut cu adevărat în personajul principal, cel al fostei şi misterioasei vedete de film. Am mereu problema asta: nu merge niciodată când scenarişştii construiesc un personaj despre care se presupune că ar fi cu adevărat celebru, fiindcă definiția cuiva celebru este cineva de care ai auzit, iar dacă n-ai auzit în viața ta de persoana asta teroretic celebră înseamnă că nu e cu adevărat celebră, aşa că toată povestea se destramă încă dinainte să înceapă. Dar nu mi s-a părut că mi-ar fi de mare folos să-i spun asta domnului Wilder. De fapt, după ce am terminat povestirea, nu mi-a venit în minte nimic util pe care să i-l spun. Şi oricum, habar n-aveam cum faci să transformi o carte în film.

Cu toate acestea, voiam să restitui cartea, aşa că am luat un autobuz până în Beverly Hills pe la trei în după-amiaza aceea, cu câteva ore înaintea de plecarea autobuzului meu interurban. (Gill şi cu mine avuseserăm de gând să facem următoarea vizită la San Francisco şi de

acolo să continuăm spre nord, iar eu îmi propusesem să respect planul.) M-am îndreptat spre adresa de pe biletul pe care mi-l lăsase domnul Wilder şi abia atunci mi-am dat seama că nu era adresa apartamentului său. În loc de asta, s-a dovedit a fi adresa câtorva birouri moderne şi simple de lângă intersecția Santa Monica Boulevard cu Rodeo Drive, un loc care părea cu totul anonim de afară şi despre care nu ştiam pe atunci că adăpostea sediul celebrei Asociații a Scenariştilor şi Artiştilor. Pe interfon erau două rânduri de butoane, dar pe ele nu se găsea nici numele domnului Wilder, nici al domnului Diamond, aşa că n-am ştiut ce să fac. După câteva minute au ieşit doi bărbați. Erau trecuți de cincizeci de ani şi purtau sacouri cadrilate şi pantaloni de toată ziua.

— Vă putem ajuta cu ceva? a întrebat unul dintre ei, observând felul în care mă aferam în fața uşii.

Le-am spus că-i căutam pe domnul Wilder şi pe domnul Diamond.

— Au plecat de vreo juma' de oră, m-a informat bărbatul. Nu ştiu unde.

— Iz mi-a zis că au o întâlnire, a spus celălalt bărbat (prietenului său, nu mie).

— Ştiți cumva când o să se-ntoarcă? am întrebat.

Au clătinat din cap şi şi-au văzut de drum. Am intrat într-o cafenea de vizavi şi m-am aşezat la o masă de la fereastră de la care vedeam bine intrarea în clădirea de pe cealaltă parte a străzii. Am rămas acolo cât am putut de mult – aproape o oră – până când mi-am dat seama că era momentul să plec, dacă nu voiam să pierd autobuzul de San Francisco. Era cumplit de trist şi de frustrant. Am rupt o pagină din carnetul din rucsac şi am scris:

Stimate domnule Wilder,

Vă mulţumesc foarte mult fiindcă mi-aţi împrumutat cartea şi fiindcă aţi fost atât de amabil cu mine la cina de alaltăieri. A fost una dintre cele mai frumoase seri din viaţa mea. Îmi pare rău că m-am îmbătat şi că a trebuit să dorm pe canapeaua dumneavoastră. Mi-a plăcut foarte mult cartea şi sunt sigură că dumneavoastră şi domnul Diamond veţi face din ea un film de mare succes. Mă tem totuşi că nu mai am alte idei pentru intrigă. Cea pe care v-am dat-o la restaurant a fost din nimereală.

Mi-am trecut numele, iar pe urmă, deşi mi s-a părut un lucru jalnic şi jenant chiar în timp ce-l făceam, am adăugat dedesubt adresa şi numărul de telefon din Atena ale părinţilor mei. Pe urmă am intrat într-o papetărie aflată la mică distanţă pe stradă, am cumpărat un plic, am vârât cartea şi bileţelul înăuntru şi am pus plicul în cutia de corespondenţă a Clădirii Scenariştilor şi Artiştilor

foarte repede, ca să nu am timp să mă gândesc mai bine. Şi asta a fost. Sub soarele dogoritor din Beverly Hills, mi-am săltat rucsacul pe umeri şi mi-am început lungul drum spre autogară.

Restul timpului din America a trecut foarte lent. M-am dus în câteva locuri interesante, dar n-am mai cunoscut alți oameni şi n-am mai legat prietenii. Eram singură şi nefericită, nu fiindcă mi-era dor de Gill, ci fiindcă, pe când îmi mâncam hamburgerul cu cartofi prăjiți la McDonald's-ul din Seattle, aş fi vrut să fiu înapoi în Beverly Hills, să iau cina la Bistro, ascultând glumele domnului Wilder şi bând un vin roşu uluitor de scump, în timp ce Al Pacino şi frumoasa lui iubită elvețiană stăteau în celălalt capăt al încăperii. Nu mai simțeam nici o plăcere pentru călătoria asta. Aş fi zburat mai repede la Atena dacă mi-aş fi permis să-mi schimb biletul.

Grecia

Poate că e de aşteptat să-mi tratez în continuare fetele ca pe nişte copii chiar şi mult timp după ce-au crescut: fiindcă dacă povestea întâlnirii cu domnul Wilder la Los Angeles îmi aminteşte de ceva, acel ceva e că la vârsta de douăzeci şi unu de ani încă eram şi eu tot copil. Uitându-mă în urmă, constat că şi părinții mei au fost

supraprotectori. Eram singurul lor copil şi locuiam într-un apartament mare de pe strada Acharnon. Era o arteră aglomerată, zgomotoasă şi poluată şi se părea că nu aveam niciodată prea mulți bani, dar eram fericiți – fericiți constant şi neîntrerupt mai bine de douăzeci de ani. Oamenii care ştiu Grecia doar din afară şi sunt la curent că pe vremea aceea am trăit sub conducerea unei junte militare ar putea să întrebe: „Cum puteați să fiți fericiți?”. La care aş răspunde doar aşa: viața merge înainte. Împrejurările trebuie să fie foarte, foarte rele pentru ca viața să nu meargă înainte. Aveam lumea exterioară, lumea politicii şi a istoriei, şi pe urmă aveam lumea mea interioară, lumea muzicii şi a familiei, iar cele două lumi nu se întâlneau niciodată. În lumea exterioară existau stagnare economică, regim militar, cenzură politică şi oameni torturați şi trimişi în lagăre de concentrare; în lumea mea interioară existau muzică şi râs, existau răsfățuri domestice, mâncare bună şi strălucirea caldă a iubirii necondiționate pe care părinții mei şi-o purtau unul altuia şi împreună mie. Trăiam într-o mică bulă de fericire şi nu prea eram atentă la ce se petrecea în jur. Când studenții Politehnicii din Atena s-au revoltat în 1973, n-am luat parte la proteste. Când tatăl meu şi-a pierdut serviciul în acelaşi an, m-am bucurat

pur şi simplu fiindcă stătea mai mult acasă şi habar n-am avut că un coleg îl auzise când îl făcuse prost pe Dimitrios Ioannidis, drept care fusese dat afară a doua zi.

Tata era un bărbat blând, generos şi vag supraponderal, ale cărui două pasiuni erau literatura clasică (pe care o preda) şi produsele de patiserie greceşti (cu care se îndopa). Mama le dădea ore de engleză studenților greci şi s-a subînțeles că tot aşa ceva urma să fac şi eu. La început muzica a fost pentru mine un simplu hobby – însă unul foarte solicitant. Nu aveam pregătire de specialitate. Apartamentul nostru se găsea la parter şi avea o pianină pe care tata o moştenise de la părinți. El nu cânta, însă mama ducea la capăt cu ezitări câteva piese clasice simple, pe când eu n-am învățat să citesc partituri sau să stăpânesc vreo teorie, având în schimb talentul de-a improviza şi de-a cânta după ureche încă de când eram copil. Pe atunci nu prea auzeai muzică bună la radiourile greceşti: Coloneii aveau o preferință vie şi astăzi pentru fanfarele militare şi pentru surogatele de muzică populară şi cam asta era tot ce se auzea pe undele radio, spre iritarea tuturor. Însă de două ori pe an mama se ducea la Londra şi se întorcea cu discuri de muzică clasică pe care le cumpăra din marile magazine de discuri de pe Oxford Street, şi aşa am ajuns să îndrăgesc

anumiți compozitori: compozitori ca Ravel sau Debussy, a căror muzică o ascultam ore în şir, învățând încet să cânt versiuni simplificate la pianină, adeseori doar dibuind melodia cu mâna dreaptă şi adăugând acorduri brutal de sonore cu stânga. Lucrul care-mi plăcea cel mai mult la aceşti compozitori era că nu se complăceau în declarații mari, triumfătoare, că muzica lor era infuzată de reținere şi ironie, că implica o lume în care *la joie de vivre* coexista invariabil cu o melancolie stăruitoare, implacabilă.

Treptat, am început să compun eu însămi piese care încercau să aibă aceleaşi caracteristici. Am scris la început pentru pian, apoi pentru pian şi vioară. Aveam o prietenă pe nume Chrysoula, care cânta la vioară, iar uneori venea la mine, interpreta liniile melodice pe care le compuneam pentru ea, după care înregistram mici duete folosind casetofonul instalației muzicale a părinților mei. După ce m-am întors din America am compus o piesă de genul ăsta, căreia i-am spus „Malibu". Dura cam patru minute şi am compus-o ca să-mi reamintesc cum mă simțisem stând pe plaja din Malibu şi citind „Fedora", năpădită deopotrivă de exaltare şi de sentimentul pierderii, ştiind că preț de câteva ore intrasem pe porțile paradisului, dar că probabil n-o să mai fiu în stare să mă întorc niciodată. Piesa se baza pe o melodie foarte simplă,

susținută de o alternanță de acorduri de septimă minoră şi majoră. Nu avea nimic special, dar oamenii mi-au spus că era încântătoare şi uşor de memorat, aşa că am fost foarte mândră. Nu mi-a trecut prin minte s-o cânt în public sau s-o înregistrez cu mijloace profesioniste. Aveam doar o casetă în care cântam cu Chrysoula şi pe care, recunosc, o ascultam tot timpul.

Întoarcerea în Grecia fusese grea. Absolvisem universitatea şi realmente nu prea aveam vreo perspectivă sau vreun scop în viață. Am început să dau ore de engleză, dar eram prea timidă şi agitată ca să predau unei clase întregi, aşa că în loc de asta am dat meditații în camera din față a părinților. Asta şi muzica erau singurele lucruri care-mi ocupau timpul. Viața a început imediat să mi se pară cenuşie şi monotonă.

Voiam să aflu cât mai mult cu putință despre Billy Wilder, bineînțeles, dar nu era uşor. Uneori, când fiicele mele erau mult mai tinere şi chiar voiam să le sperii de moarte, le povesteam despre viața din anii ’70: numărul mic de posturi TV şi de radio, dintre care cele mai multe aveau doar câteva ore de emisie pe zi; nu tu internet, nu tu rețele de socializare; nu tu telefoane mobile, nu tu tablete, nu tu filme dacă nu erau date la cinematograf sau la televizor; nu tu muzică numai a ta, nu tu

descărcări, nu tu streaming. Li se măreau ochişorii, iar respectul şi admiraţia pentru mine şi Geoffrey le creştea înzecit, dându-şi seama că trăiserăm în anii aceia de penurie şi că supravieţuiserăm absenţei unor lucruri pe care ele le priveau ca pe nişte drepturi fundamentale. În ce mă priveşte, când mă uit în urmă spre zilele acelea, lucrul care că uimeşte cel mai mult este lipsa accesului facil la informaţii. Cred că, la ora aceea, fuseseră publicate trei cărţi despre Billy Wilder. Nu se găseau în nici o librărie sau bibliotecă din Atena şi ştiu că aşa era, fiindcă le luasem la puricat pe toate. Existau câteva cărţi de referinţă pe teme cinematografice în care era menţionat, dar n-am aflat mare lucru – doar cât aveam nevoie ca să-mi dau seama că, din întâmplare, printr-un noroc chior, ajunsesem să iau masa în seara aceea cu un regizor de film care nu era doar cunoscut, ci *extrem* de cunoscut. De fapt, legendar. Iar eu nici măcar nu ştiam cum îl cheamă! Am roşit de jenă când mi-am amintit de prostiile pe care le debitasem şi de întrebările tâmpite pe care i le pusesem, pe când mă gândeam că seamănă cu un profesor universitar sau cu un chirurg plastician.

Cu toate acestea, filmele nu i se difuzau la televiziunea din Grecia, care impusese un embargo asupra filmelor produse în studiourile de la Hollywood pe care avea să-l

ridice abia la jumătatea anilor ’80. De Crăciunul acela, în 1976, am plecat cu toții la Londra să vizităm familia maică-mii (care trăia în banalul Balham), iar eu m-am dus la Foyle’s, pe Charing Cross Road, la vânătoare de cărți despre cinematografie. Am cumpărat două, una intitulată *Halliwell’s Film Guide* şi o alta intitulată *Halliwell’s Filmgoers’ Companion*, iar pe durata următoarelor câteva luni, odată întoarsă în Grecia, le-am citit cu nesaț zi şi noapte, memorând nu doar faptele pe care le conțineau, ci şi părerile. Aceste păreri s-au dovedit a fi foarte învechite, ca să nu spun reacționare: autorul celor două tomuri masive nu părea să dea doi bani pe nici un film făcut după 1950, numai că în privința asta m-am întrebat dacă era mult diferit de domnul Wilder însuşi. În orice caz, până în vara lui 1977, cunoştințele mele despre filme deveniseră din non-existente literalmente enciclopedice. Puteam să vă dau sute şi sute de titluri de filme făcute la Hollywood şi să vă spun anii în care fuseseră turnate, cu toate că nu văzusem nici unul cu ochii mei.

Iar viața a mers înainte. Viața a mers înainte într-o pâclă de plictiseală cvasitolerabilă, până la ultima săptămână din mai 1977, când totul s-a schimbat încă o dată. S-a întâmplat când tata a primit un telefon de la o

femeie care spunea că suna de la centrul de producție din Grecia al filmului *Mitul Fedorei* şi că domnul Billy Wilder îi dăduse instrucțiuni să ia legătura cu mine. Trei zile mai târziu, eram la bordul unui avion spre Corfu.

*

Am fost patru oameni care s-au întâlnit în aeroportul din Atena ca să ia avionul acela. Ceilalți trei erau regizorul secund – un tânăr bărbos şi cu părul lung, pe nume Stavros –, o franțuzoaică blondă despre care n-am înțeles niciodată ce legătură avea cu filmul şi apoi directoarea de producție, o femeie trecută de cincizeci de ani, înaltă, autoritară şi cu aere de stăpân, care m-a speriat de-a binelea.

Păream puțini, patru oameni.

— Ceilalți o să ni se-alăture de la München, mi-a spus ea.

— Ce-au făcut la München? am întrebat.

— Sunt în preproducție acolo de-o lună.

Habar n-aveam ce era aia preproducție, bineînțeles.

În dreptul postului meu figura formula „servicii de interpretariat”. Se părea că domnul Wilder mă solicitase personal pentru acest post. Eram uluită. Cât despre durata angajării, era nedefinită, cu toate că mi se spusese

că era puțin probabil ca echipa să rămână în Grecia mai mult de două sau trei săptămâni. Ca să fiu în siguranță, îmi anulasem toate meditațiile pe durata următoarelor douăzeci şi una de zile.

În după-amiaza aceea, pe când ne îndreptam de la aeroportul din Corfu spre centrul oraşului, nu ştiam la ce să mă aştept. Era începutul verii, soarele strălucea orbitor, iar străzile debordau de turişti în vacanță. Oare domnul Wilder chiar avea de gând să-şi turneze o parte din film aici? Eram patru oameni tăcuți. Directoarea de producție avea o mapă plină cu hârtii pe genunchi, le citea şi încerca să facă însemnări, în timp ce taxiul vira la colțuri şi oprea brusc la trecerile de pietoni. Ceilalți doi se uitau pe geam, impenetrabili. Aveam o mie de lucruri despre care să-i întreb pe amândoi, însă întrebările îmi mureau pe buze.

Taxiul a oprit în fața unui hotel care se chema Cavalieri, chiar în dreptul Pieței Leonida Vlachou din apropierea oraşului vechi, la câțiva paşi de mare. Era o clădire frumoasă şi veche, la colțul străzii, cu fiecare dintre cele cinci etaje ornat cu balcoane elegante, cu balustrade din fier forjat. N-am putut să nu mă imaginez stând la unul dintre ultimele etaje ale hotelului timp de câteva zile, poate într-o cămăruță de la mansardă, ieşind

dimineața pe balcon şi uitându-mă peste acoperişurile din oraşul vechi, pe când clopotele bisericilor băteau, iar străzile se trezeau la viață. Dacă mă gândesc bine, nici măcar nu aveam nevoie de balcon. Era destul să dau în lături obloanele dimineața şi să fiu întâmpinată de albastrul bogat şi imaculat al cerului, de prospețimea sărată a brizei. Nu se compara cu Bistro din Beverly Hills, însă dacă mă gândeam la smogul cenuşiu al Atenei, la duhoarea care clocotea în aerul de pe Strada Acharnon, mă simțeam de parcă aş fi poposit într-un alt tip de paradis.

După ce am coborât din taxi şi ne-am oprit pe stradă, în fața intrării în hotel, directoarea de producție mi-a înmânat o foaie de hârtie cu o adresă tipărită pe ea.

— Ce-i asta? am întrebat.

— E denumirea locului unde-o să stai, mi-a spus ea.

— Aha, am zis. Nu aici?

— Nu. N-avem loc cu toții aici.

Se părea că era loc pentru ceilalți pasageri, fiindcă au dispărut cu toții înăuntru, cărându-şi geamantanele. Între timp, eu habar n-aveam unde era strada menționată pe foaia de hârtie, aşa că a trebuit să cer lămuriri. După cincisprezece minute de mers pe jos am ajuns în dreptul unui bloc modern dintr-o zonă rezidențială liniştită de la

periferia oraşului Corfu. Se părea că urma să stau cu domnul şi doamna Ploumidi, o pereche de pensionari al căror apartament avea o cămăruță de oaspeți care dădea spre grădina interioară a clădirii. Erau foarte prietenoşi şi foarte încântați că aveam să stau cu ei, şi voiau să ştie totul despre film. Din păcate, în acel moment nu puteam să le spun mare lucru.

Înainte să despachetez, m-am aşezat pe patul de o persoană şi am examinat foaia cu instrucțiuni care-mi fusese înmânată. Era foarte linişte în dormitor şi foarte întuneric. A trebuit să aprind veioza de pe noptieră. Se părea că urma să-mi intru în pâine a doua zi dimineața la unsprezece şi jumătate. Domnul Wilder avea să acorde două scurte interviuri pentru presa locală, iar eu trebuia să interpretez pentru el. Până atunci însă urma să aibă loc o cină la hotel pentru actori şi echipă, în seara asta, la opt şi jumătate. O întrebasem pe directoarea de producție dacă eram invitată sau nu şi-mi spusese: „Bugetul filmului nu include şi mâncarea pentru tine, dar eşti binevenită să stai cu noi". Nu era chiar răspunsul la care sperasem, dar presupun că era mai bun decât nimic.

Amintindu-mi de umilința de la Bistro, când apărusem în tricou şi pantaloni scurți de blugi, avusesem grijă să-mi iau câteva haine elegante în bagaj. Urma să cinez cu

regizori, producători şi actori celebri, şi nu aveam de gând să repet greşeala. Îmi luasem o mică rochie neagră de seară, iar la ora opt, după ce mă războisem cu duşul soților Ploumidis, care mă împroşcase cu apă călâie în timp ce bufnea şi izbea ca secția de percuție a Orchestrei de Stat din Atena în plină repetiție, mi-am pus-o pe mine şi am adăugat înfloritura unui mic colier de perle false. „Frumoasă, frumoasă!" a declarat doamna Ploumidis şi a insistat să-mi facă o fotografie Polaroid alături de soțul ei, înainte de a-mi face cu mâna pe când mă îndepărtam pe stradă şi de a-mi pune în vedere să nu mă întorc fără cel puțin două sau trei autografe ale unor câştigători de Oscaruri.

Eram îmbrăcată prea elegant pentru străduțele din Corfu şi am atras multe priviri mirate pe când mă îndreptam spre hotel, iar când am urcat cele trei trepte până la intrarea principală, inima îmi zvâcnea deja cu un amestec de stânjeneală şi agitație. I-am spus bărbatului de la recepție că făceam parte din echipa de la *Mitul Fedorei* şi m-a măsurat la rândul lui de sus până jos, înainte să arate spre lift şi să-mi spună să mă duc la restaurantul de pe terasa acoperişului.

M-am uitat în oglinda liftului pe când urcam – mi s-a părut că arătam foarte bine în hainele alea; mai aveam

nevoie doar de un Martini în mână ca să completeze ansamblul –, dar când uşile s-au deschis şi am văzut scena care mă aştepta în strălucirea luminilor de seară, aproape că m-am răsucit pe călcâie şi am luat-o la fugă. Cam treizeci de oameni stăteau la mesele întinse pentru cină şi fiecare dintre ei arăta mai şleampăt decât cel mai şleampăt turist. Blugi, tricouri, tenişi, pantaloni scurți... Chelnerii făceau slalom grăbiți printre mese, turnând vinul casei din carafe şi ducând deasupra capului platouri mari şi aburinde cu musaca, *souvlaki* şi *kleftiko*. Fiecare părea să-i cunoască pe toți ceilalți. Fiecare părea cu totul în largul lui, ba chiar uşor plictisit. Şi iată-mă şi pe mine, în rochia neagră de seară şi cu o poşetă asortată, rămânând nehotărâtă la marginea terasei, îngrozită la gândul încă unui pas şi dându-mi seama din nou că înțelesesem totul pe dos.

Unul dintre chelneri m-a salvat conducându-mă la un loc de pe o banchetă, unde am fost nevoită să mă înghesui între doi străini. Erau atât de ocupați cu mâncatul, încât n-au părut să mă observe nici pe mine, nici ținuta mea ridicolă. Mâncarea mirosea delicios. Eram lihnită, dar dacă înțelesesem corect situația, nu aveam voie să mănânc nimic. Cu toate acestea, din moment ce nimeni nu părea să se sinchisească, am luat nişte pâine

dintr-un coş, iar când un chelner mi-a turnat un pahar cu vin alb, nu m-am plâns.

M-am uitat în jur, să văd dacă era şi domnul Wilder. Stătea la o masă chiar în colţ cu alţi câţiva bărbaţi. Unul dintre ei, am observat, era domnul Diamond. Tocmai mă întrebam dacă să îndrăznesc să mă duc să-i salut, când bărbatul care stătea pe diagonala mea a spus ceva.

— N-ai voie să mănânci? Nici eu.

Am spus „bărbatul”. De fapt, nu prea era bărbat. Arăta mai tânăr decât mine, cu păr lung, blonziu, şi cu o tentativă timidă de barbă care nu făcea decât să amplifice impresia de tinereţe extremă. Însă avea un zâmbet frumos, iar ochii i-au scânteiat în direcţia mea când a luat o înghiţitură de vin din pahar.

— Matthew, a spus el, întinzând mâna.

— Calista, am zis, strângându-i-o.

— Asta-nseamnă că eşti tot blatistă, ca mine? a întrebat el.

— Blatistă?

Credeam că ştiu majoritatea cuvintelor din engleză, dar de ăsta nu auzisem.

— Pe mocangeală. Adică n-ai prea avea ce să cauţi aici.

— Nu, am venit să... interpretez, am spus, dorindu-mi să nu mai fiu atât de ezitantă şi să nu dau mereu impresia că mă scuz.

— Atunci chiar ar trebui să comanzi tot ce doreşti, a spus el. Fără discuție. Oricum, nu stă nimeni să verifice lucrurile astea.

Ceva în felul în care vorbise m-a făcut să cred că era mult mai versat decât mine în genul ăsta de situație.

— Ai mai făcut aşa ceva?

— Dac-am mai fost la filmări? O dată sau de două ori. Maică-mea – a arătat din cap spre o femeie de la capătul mesei – se ocupă de machiaj. Uneori vin cu ea.

Avea un accent englezesc pe care nu-l recunoşteam, aşa că l-am întrebat de unde e. Ai lui erau din Cornwall, mi-a spus. Pe urmă am mai vorbit de una şi alta. Era simpatic: amuzant, încrezător şi dornic să-mi pună întrebări într-un fel care nu mă neliniştea. Interesul pe care-l manifesta pentru mine – sincer şi neprefăcut – era ceva cu care nu mai avusesem de-a face până acum. Ultimii câțiva ani din Grecia nu prea fuseseră o perioadă de eliberare sexuală sau emoțională. Contextul național şi cel de familie conspiraseră ca să se asigure că nu prea aveam raporturi cu sexul opus, aşa că nu-mi dădeam seama ce anume era comportament normal şi ce nu. Era

normal, de pildă, ca tânărul ăsta prietenos să-mi arunce întruna priviri pe furiş între întrebări şi chiar între cuvinte, stocând detalii despre braţele mele goale, despre păr, linia maxilarului şi bust? Nu ştiam, dar aveam conştiinţa acută a faptului că eram examinată, iar conştiinţa asta îmi provoca un amestec încântător de plăcere şi stânjeneală. Ştiam că termenul tehnic pentru ce făcea Matthew era „flirt”, dar nu mă pricepeam să reacţionez. Am reuşit doar să dau din gură mai departe despre felul în care-i cunoscusem pe domnul Wilder şi pe domnul Diamond în Beverly Hills, iar când Matthew m-a auzit şi şi-a dat seama că încă nu mă dusesem să le aduc aminte de mine, deşi stăteau doar la câteva mese de noi, a fost uimit.

— Păi du-te, a spus el. Du-te şi salută-i. Nu fi timidă.

— Crezi c-ar trebui?

După ce aproape că m-a împins în direcţia lor, m-am apropiat de masa din colţ. Domnul Wilder stătea acolo cu domnul Diamond şi cu alţi patru bărbaţi pe care nu-i ştiam. Am tuşit încet şi am spus:

— Domnule Wilder?

S-a întors în plină discuţie şi şi-a ridicat ochii spre mine. Era îmbrăcat la fel cum fusese la Bistro în seara aceea, atâta doar că avea şi o pălărie de pai, ca un fel de

fedora în miniatură. Urma să aflu că rareori se întâmpla să meargă undeva fără una dintre pălăriile astea.

— Bună, a spus el.

Era limpede că nu mă recunoscuse.

— Cine eşti? Şi, dacă nu te superi, de ce eşti îmbrăcată ca Audrey Hepburn?

— Eu sunt, am spus. Calista. Țineți minte? Grecoaica ciudată care şi-a petrecut noaptea în apartamentul dumneavoastră.

— Aaaa...

Pe chip i s-a lățit un surâs încântat.

— Interpreta de greacă! Exact ca-n Sherlock Holmes!

Întorcându-se spre domnul Diamond, a spus:

— Iz, ți-o amintești pe doamna asta?

— Bineînțeles.

Şi-a sprijinit țigara de marginea unei scrumiere, s-a ridicat în picioare şi mi-a strâns mâna.

— Mă bucur că ai ajuns. E minunat că te avem cu noi. Te rog să stai şi să ni te-alături.

Toată lumea s-a înghesuit şi a fost aşezat încă un scaun între domnul Diamond şi un alt bărbat, care mi-a fost prezentat drept „domnul Holden, vedeta filmului nostru”.

— Ah, am spus, strângându-i mâna şi străduindu-mă cu disperare să par naturală.

Cred că, dintr-un motiv sau altul, începusem să şi vorbesc cu un accent englezesc aristocratic, aşa că probabil că semănam şi la voce cu Audrey Hepburn, nu doar la înfăţişare.

— Mă bucur să vă cunosc.

— Încântat, a spus el. Pot să-ţi torn nişte vin? Măcar plăcerea asta de intermediere să-mi rămână, câtă vreme n-am voie să pun gura pe pahar.

— N-aveţi voie? am spus, în timp ce el îmi umplea paharul.

— Sfatul medicului.

A ridicat un pahar de Perrier şi l-a ciocnit de paharul meu cu vin.

— Noroc. Bine-ai venit la casa de nebuni.

— E al patrulea film pe care-l faceţi cu domnul Wilder, am zis.

Din moment ce nu părea să fie nici declaraţie, nici întrebare, nu prea a ştiut ce să răspundă.

— Adevărat.

— Primul, am spus, a fost *Bulevardul amurgului*, 1950.

La urma urmelor, n-ar fi avut nici un rost să învăț *Halliwell's Film Guide* pe de rost dacă nu-l şi foloseam cândva. Şi ce moment ar fi fost mai potrivit decât acesta?

— O melodramă incisivă, am continuat, cu momente minunate, dar cu tendința de-a se lungi mai mult decât e cazul.

Domnul Holden m-a privit curios.

— Chiar aşa?

Am mai luat o gură de vin.

— Şi pe urmă a venit, bineînțeles, *Stalag 17*.

— Corect, a venit.

— Făcut în 1953.

— Sunt convins că ai dreptate.

— Acțiune la paroxism, violență şi mister într-un amestec calculat cu mare precizie, i-am zis. O atmosferă radical diferită de filmele englezeşti mai puțin importante pe aceeaşi temă.

— Impresionant, a spus domnul Holden. Ai o părere despre fiecare dintre filmele mele? Hei, Billy, a strigat el peste masă, avem aici o enciclopedie cinematografică ambulantă.

În loc să răspundă, domnul Wilder m-a întrebat:

— Care e numele dumitale de familie, te rog?

— Frangopoulou, am spus.

— Aha. Domnişoară Frangopoulou, te rog s-o laşi mai moale cu *retsina*. Nu vreau să-mi leşini ca data trecută. Dumneata şi cu mine avem de lucru mâine dimineaţă. Iar *tu* – l-a ţintuit cu degetul pe domnul Holden, ca pentru a-l preveni –, devreme la culcare în seara asta, te rog. Fiindcă nu prea îmi pari în formă, iar mâine o să te pun să *alergi*.

*

Ofiţerul de presă al echipei aranjase două interviuri pe care domnul Wilder să le dea presei locale între dimineaţă şi prânz. Era unsprezece fără un sfert când am ajuns în vestibulul hotelului. El avea deja peste două ore de când stătea pe platoul de filmare şi părea foarte mulţumit de sine.

— Aşa, acum tocmai am tras prima scenă, mi-a spus. Am început şi nu mai e cale de-ntoarcere. Domnul Holden, ca un profesionist ce este, şi-a jucat rolul la perfecţie. A ieşit pe uşa hotelului, a trecut strada, s-a aşezat la una dintre mesele din piaţa de-acolo şi a strigat: „Chelner!”. A făcut totul din prima şi spre deosebire de alţi actori cu care am lucrat, n-a avut nevoie să stea profesorul de teatru cu el în platou, ţinându-l de mânuţă şi spunându-i cum să pătrundă mai adânc în semnificaţia scenei. Aşa că s-a lucrat foarte repede, iar

acum, până când se pregăteşte decorul următor, avem câteva minute pentru jurnalişti. Sper că n-o să dureze prea mult.

Eram uluită de cât de fericit şi de animat părea. Arăta cu zece ani mai tânăr decât arătase la Beverly Hills în anul precedent. Ochii îi scânteiau şi se mişca mai agil.

— Domnule Wilder, a spus ofițerul de presă. A sosit primul jurnalist.

Era un bărbat brunet, bărbos şi cu un aer îngrijorat, cam de douăzeci şi cinci de ani. Stătea cocoțat pe brațul unui fotoliu, pe când domnul Wilder s-a aşezat pe o canapea, destins şi în largul lui, pufăind dintr-unul dintre trabucurile lui mici. Eu şedeam pe canapea lângă el, cu spatele drept, cu corpul încordat şi alert. Era prima mea tentativă de interpretariat şi eram hotărâtă să am succes.

— Prima întrebare, a spus jurnalistul. În filmul dumneavoastră, *The Spirit of St. Louis*, James Stewart îl joacă pe marele aviator Charles Lindbergh. Aţi avut de gând să întreprindeți o analiză radicală a tendințelor fasciste ale statului american?

Am tradus cât de fidel am putut. Domnul Wilder mi-a aruncat o privire scurtă, iscoditoare, ca pentru a-i

confirma că într-adevăr asta fusese întrebarea, după care a spus:

— A, nu tocmai, să ştiți, nu prea îl privesc ca pe un film politic. M-a interesat mai mult să arăt cum a făcut călătoria, cum a zburat peste Atlantic.

După ce i-am tradus în greacă, tânărul a dat din cap şi a scris câteva cuvinte în carnet.

— Lindbergh însuşi este un arhetip al masculului american a cărui etalare a eroismului este în realitate doar o mască străveziu concepută a profundelor lui incertitudini psihosexuale. Sunteți de acord?

Şi de data asta mi-am dat silința să traduc cât mai bine. Privirea pe care mi-a aruncat-o domnul Wilder n-a mai fost atât de scurtă, dar în schimb şi mai iscoditoare.

— Ei bine, a răspuns el, pufăind din trabuc mai energic ca niciodată, tot ce pot să spun este că domnul Stewart a reuşit o interpretare incredibilă, dacă asta ați desprins din film. Eu cu siguranță nu la aşa ceva mă gândisem.

După ce i-am tradus răspunsul, tânărul a scris şi mai mult în carnet. Pe urmă a spus:

— Simbolismul falic al acestui avion, *Spirit of St. Louis*, este evident. Lindbergh e de fapt captiv înăuntrul unui penis uriaş, care-l poartă spre o destinație inevitabilă,

care nu poate fi schimbată. Aşa vă simțiți şi dumneavoastră ca regizor, captiv înăuntrul propriei dumneavoastră masculinități?

Am tradus întrebarea.

Domnul Wilder s-a aplecat spre mine.

— Tipul ăsta e pe bune? a întrebat el.

Am răspuns:

— Traduc cum mă pricep mai bine.

A tras din trabuc de alte câteva ori, a expirat o pană lungă de fum şi a spus:

— Uitați ce e. Mi-ați pus trei întrebări. Nu numai că nu le înțeleg – în ciuda traducerii excelente a acestei doamne –, dar sunt toate despre un film pe care l-am făcut acum douăzeci de ani, care n-a avut succes, pe care n-ar fi trebuit să-l fac, despre care nu vreau să vorbesc niciodată şi, sincer, tot ce pot să spun despre el e că aş arde negativul dacă mi-ar da cineva posibilitatea. Vă supărați dacă vă-ntreb de ce sunteți obsedat de acest film anume?

După ce i-a fost tradusă întrebarea, tânărul jurnalist a răspuns:

— E singurul film al dumneavoastră pe care l-am văzut.

— Bun, a spus domnul Wilder, întinzându-se şi strângându-i mâna jurnalistului. În cazul ăsta, interviul s-a încheiat şi nici unul dintre noi nu mai are de ce să irosească timpul celuilalt. Următorul!

Următorul era o femeie de vârstă mijlocie, mult mai încrezătoare – ba chiar timorantă –, îmbrăcată cu un *deux-pièces* cafeniu, care şi-a deschis repede carnetul şi a spus:

— Domnule Wilder, sunteți regizorul a douăzeci şi trei de filme artistice. Ați venit în Grecia ca să-l faceți pe al douăzeci şi patrulea. Este o mare onoare pentru noi. De la *Unora le place jazzul* la *Prima pagină*, de la *Bulevardul amurgului* la *Asigurare de moarte*, ați parcurs o largă varietate de la comedie la tragedie, de la satiră la melodramă, dovedindu-vă un maestru al tuturor stilurilor. Cine poate uita superbele interpretări ale lui Charles Laughton în *Martorul acuzării*, Jack Lemmon în *Apartamentul* sau Audrey Hepburn în *Dragoste după-amiaza*? De dimineață v-am văzut regizând o scenă din noul dumneavoastră film. A fost o plăcere şi un privilegiu să privim un veritabil geniu cinematografic la lucru.

Regizând scena, ați fost nevoit să opriți filmările în anumite locuri din cauza nivelului ridicat al zgomotului din trafic. Întrebarea pe care v-o pun este următoarea.

Blocajele de circulație din oraşul Corfu sunt o problemă serioasă. Ce credeți că se poate face în privința lor? Sunteți de acord cu propunerea primarului Nikos Kandunias de a se închide strada Akadimias pentru maşini şi de-a se devia traficul pe Napoleontos Zampeli şi Moustoxidi, introducând un nou sistem de străzi cu sens unic?

Am tradus întrebarea. Domnul Wilder a dat gânditor din cap şi a scuturat scrumul trabucului în scrumiera din fața lui. Nu-i mai țin minte răspunsul. Țin minte doar că a început să-mi fie, pentru prima oară, un pic milă de el.

*

Scena pe care o filma domnul Wilder după-amiază era mai complicată. O şină de travelling fusese montată pe toată strada Nikiforou Theotoki – o stradă comercială aglomerată, foarte populară în rândul turiştilor – şi o mulțime respectabilă se adunase să urmărească filmarea. Unul dintre actori, Gottfried John, era îmbrăcat în costum de şofer şi trebuia să conducă un Rolls Royce de epocă pe stradă. Maşina însăşi era îndeajuns de impresionantă ca să atragă atenția multora. În timp ce domnul Wilder discuta despre unghiul precis în care avea

să intre pe stradă şi despre locul unde avea să se oprească, domnul Holden, care trebuia să se țină după maşină pe jos, aştepta rezemat de un zid, înconjurat de fani şi de gură-cască nerăbdători. Mi se spusese să stau aproape de el şi să-i țin pe oameni la distanță. „Îmi pare rău, fără autografe", repetam întruna. Domnul Holden se pregăteşte pentru scenă". Uneori, un admirator îi spunea ceva, el se întorcea şi mă întreba despre ce era vorba, iar eu îi dădeam răspunsuri de genul „V-a văzut în *Hoarda sălbatică*".

— Spune-le că nu dau autografe, mă instruia el, iar eu îl asiguram: „Le-am spus deja", numai că erau foarte insistenți.

În cele din urmă, domnul Wilder l-a chemat la Rolls Royce şi au început să vorbească despre cum avea să se desfăşoare scena. N-am auzit ce spuneau, dar păreau să glumească între ei şi să râdă ca nişte buni prieteni.

— Uită-te la ăia doi, a rostit o voce în spatele meu. Ca două fețe ale aceleiaşi monede.

M-am întors să văd cine vorbise. Era domnul Diamond.

— Ca şi cum nu şi-ar fi întrerupt niciodată colaborarea, a continuat el. Deşi în realitate ultima dată când au făcut-o a fost acum... douăzeci şi şapte de ani?

— Douăzeci şi trei, l-am corectat. *Sabrina*, în 1954. În care au mai jucat Audrey Hepburn şi Humphrey Bogart. „O comedie superioară, o distribuție destul de rigidă.”

— Zău dacă nu, a încuviințat domnul Diamond. Apropo, chestiile astea sunt părerile dumitale sau le-ai ciupit de la altcineva?

— Încerc să aflu cât mai mult cu putință despre dumneavoastră şi despre domnul Wilder, a fost tot ce i-am spus.

— Se leagă, a zis el şi a râs. Recunoaşte, prima dată când ne-ai văzut, când am fost la Bistro cu prietena dumitale, habar n-aveai cine era, nu?

Am clătinat din cap.

— A fost atât de evident?

— Nu-ți face griji. I s-a părut amuzant. Billy e un tip ciudat – uneori are un ego nemaipomenit de fragil, alteori îl doare-n cot.

— Pare foarte mulțumit că face un film nou, am spus, uitându-mă cum vorbea cu un şir de spectatori care se îmbulzeau şi făcându-i să se dea înapoi, cu ajutorul regizorului secund.

— E-n elementul lui. Îi plac toate astea. Haosul, adrenalina.

— Şi dumneavoastră?

— Eu? Eu prefer viața liniştită. Dar nu apuc să aleg ce fac. Îi place să mă aibă în preajmă.

Nouăzeci şi cinci la sută din munca pe platoul de filmare, urma să-mi dau seama mai târziu, însemna să stai prin preajmă, aşteptând să se întâmple ceva. Au trecut mai bine de cincisprezece minute şi nerăbdarea domnului Diamond începea să fie vizibilă. Fumase între timp trei țigări.

— Unde dracu' e Marthe? a spus el într-un târziu.

Nu ştiam despre cine vorbea şi tocmai voiam să-l rog să-mi explice, când a răsuflat uşurat chiar atunci şi a zis:

— Aha, uite-o.

Pe platoul de filmare sosise o femeie. Purta un costum cu pantaloni de un alb strălucitor, o pălărie mare din pai care-i acoperea cea mai mare parte a feței şi nişte ochelari de soare cu rame mari, care o făceau şi mai greu de recunoscut. Şi totuşi am recunoscut-o. Venise cu un mic alai: două femei mergeau în urma ei (machieuza şi garderobiera, mi-am închipuit – de fapt, una dintre ele era mama lui Matthew), iar un membru oarecare al echipei se deplasa în față şi-i croia drum strigând mulțimii să se dea înapoi şi, la nevoie, împingându-i pe oameni cu mâna.

— Ah! am strigat. E doamna elvețiană!

— Aşa este, a spus domnul Diamond. Doamna elveţiană. V-aţi mai văzut?

— A fost la restaurant în seara aceea, i-am amintit. Lua cina cu prietenul ei, Al Pacino.

— Corect.

A dat din cap ca pentru sine, părând să fi uitat amănuntul.

— Da, atunci a văzut-o Billy pentru prima dată.

— Iar acum joacă în filmul lui.

— Mda.

Nu pot să spun că a avut o voce prea entuziasmată. A adăugat:

— Billy obţine ce doreşte.

Acum că sosise şi domnişoara Keller, erau gata să înceapă filmarea scenei. Am ţinut aproape de domnul Diamond, gândindu-mă că era posibil ca oamenii să vrea să-i vorbească sau să-i ceară un autograf, însă nu l-a recunoscut nimeni. Era un bărbat foarte înalt şi singura persoană care i s-a adresat a fost un băcan prost-crescut, care i-a cerut să se dea mai încolo ca să vadă mai bine filmarea. I-am spus: „Taci din gură. Omul ăsta e unul dintre scenarişti filmului. Arată puţin respect, te rog!”, la care el a bombănit şi mi-a aruncat o privire disprețuitoare.

Oricum, am căzut pe gânduri. Mi-am zis că trebuie să fie o experiență foarte ciudată şi poate incomodă să asişti la filmarea unei scene pe care ai scris-o chiar tu. Când compuneam o piesă muzicală, aveam întotdeauna în cap o versiune ideală a ei, însă când ajungeam s-o înregistrez, fie singură, fie cu Chrysoula cântând la vioară, de fiecare dată ceva părea să nu meargă bine; apărea întotdeauna o disjuncție între versiunea perfectă din mintea mea şi versiunea finală care exista pe casetă. Mi-am spus că probabil la fel era şi pentru domnul Diamond şi scenariile lui, însă ceva mai rău. Şi într-adevăr, nu părea deloc încântat că trebuia să se uite cum era filmată scena. Multe dintre magazinele de pe stradă aveau intrarea pe un coridor ridicat, de care te apropiai urcând câteva pietre de piatră. Domnişoarei Keller i se cerea să urce în fugă aceste trepte şi apoi să se grăbească pe coridorul aglomerat spre unul dintre magazine; domnul Holden trebuia s-o urmărească de la nivelul străzii, atent să n-o scape de sub ochi pe când îşi croia drum prin mulțime. Între timp, o groază de figuranți – localnici care fuseseră angajați cu ziua – se învârteau pe acolo, adăugând la impresia generală de grabă şi de confuzie a scenei. De fiecare dată se întâmpla ceva: domnişoara Keller se împiedica pe trepte, domnului Holden îi cădeau ochelarii

de soare sau un spectator striga ceva derutant de pe margine.

Domnul Diamond a oftat şi mi-a spus:

— E una dintre scenele alea care par extrem de simple când le pui pe hârtie. De fapt însă, ne complicam existența. O mulțime de lucruri pot să nu meargă cum trebuie.

La a patra sau a cincea încercare, chiar când lucrurile păreau că se desfăşoară fără poticneli, un figurant i-a tăiat calea domnului Holden în timp ce alerga, cei doi s-au ciocnit, iar eu am auzit un geamăt – un geamăt de durere – lângă mine. Se părea că aceste probleme logistice chiar îi provocau dureri la propriu domnului Diamond.

— Vă simțiți bine? l-am întrebat.

— Nu, a spus el.

— E chiar atât de dureros să vedeți cum apar toate neplăcerile astea?

— N-are nici o legătură cu asta, a zis el, punându-şi mâinile pe şolduri şi întinzându-se cu o strâmbătură. E spatele. Mă doare spatele de mor.

N-am ştiut ce să spun.

— Poate c-ar trebui să găsim un loc unde să stați jos, am îndrăznit şi, spre surprinderea mea, a fost de acord.

— Mergem? Ai ceva împotrivă? Chiar n-are rost să rămân aici. Nu e nici un dialog în scena asta.

Ne-am croit drum prin mulțime şi ne-am îndreptat spre o stradă mult mai liniştită, unde se găsea o cafenea cu câteva mese afară. Ne-am aşezat, iar eu am comandat o cafea pentru mine şi un Perrier pentru domnul Diamond.

— A-nceput la München acum câteva săptămâni, mi-a spus el. Mă trezeam în toiul nopții cu durerea asta cumplită de spate. M-am dus la un medic şi mi-a zis că e zona zoster. Mi-a spus să iau vitamina B, să nu mai beau şi să mă feresc de soare – ceea ce nu e simplu când te duci în Grecia la mijlocul verii –, dar nu mi-a prescris nimic. Aşa că Barbara s-a dus la medicul nostru din Beverly Hills, iar el mi-a spus să iau nişte demerol sau seconal.

— Şi le-ați luat?

— Am încercat la farmaciile de-aici, dar n-au înțeles o iotă din ce le spuneam.

— Mă ocup eu, am zis.

L-am rugat să treacă pe hârtie denumirile pastilelor de care avea nevoie şi i-am promis că o să fac tot posibilul să le găsesc. După o oră sau două, îndeplinindu-mi misiunea cu succes, i le-am lăsat la recepția hotelului.

În ziua următoare, la aceeaşi oră ca înainte, domnul Wilder a trebuit să mai dea câteva interviuri, iar eu a trebuit să traduc din nou. Înainte să începem, mi-a înmânat un bilet de la domnul Diamond: *„Am avut o noapte mult mai bună, datorită pilulelor. Îți mulțumesc din suflet. Faptul că te-am angajat a fost cu siguranță una dintre cele mai bune idei ale lui Billy.”* Am fost atât de mândră şi de recunoscătoare, că mi-au dat lacrimile.

*

Trei zile mai târziu, stăteam în picioare pe balconul camerei mele dintr-un alt bloc de apartamente, o clădire cu vedere la mare dintr-un orăşel pe nume Nidri, pe insula Lefkada.

Începeam să-mi dau seama cu adevărat de noua mea situație. Pe durata câtorva zile, avansasem de la statutul de interpret cu (cel mult o) jumătate de normă la cel de membru prețuit al unei echipe de filmare, lucrând la un film realizat de unul dintre cei mai mari regizori de la Hollywood. Păşisem într-o lume la care până nu demult nici cu gândul nu visasem. Era o lume care nu părea să se supună normelor obişnuite ale lucrurilor omeneşti. De exemplu, nu se ajunge uşor de la Corfu în Lefkada – pentru oamenii obişnuiți. Însă echipa de producție de la

Mitul Fedorei închiriase o cursă charter şi convinsese autoritățile să deschidă aeroportul militar de la Actium, iar la aterizare am găsit un convoi de maşini care aşteptau să ne ducă pe insulă cu feribotul. Avioanele cu care zburasem de la Atena la Londra cu mama fuseseră întotdeauna pline – la fel cum fuseseră şi cele spre şi dinspre New York –, aşa că a fost o experiență stranie şi miraculoasă să urc la bordul unui avion cu doar treizeci de oameni, fiecare dintre ei având la dispoziție un rând sau chiar două. Însă chiar şi aşa, până şi într-un avion atât de gol, s-a întâmplat ca Matthew să se aşeze pe rândul de lângă mine şi exact înaintea decolării a venit şi s-a instalat şi mai aproape, ca să putem vorbi.

Poate că văzusem prea mult în faptul că a venit şi s-a aşezat atât de aproape. Asta m-a ajutat la întărirea convingerii – sau cel puțin a bănuielii şovăielnice şi până atunci întru câtva neîncrezătoare – că Matthew şi cu mine ne aflam la începutul acelui proces, al acelui dans subtil şi instinctiv pe care doi oameni îl pot practica unul în jurul celuilalt, uneori câteva zile la rând, când sunt sub vraja unei atracții reciproce pe care nici unul dintre ei încă nu îndrăzneşte s-o exprime. Şi totuşi, dacă prietenia noastră incipientă avea o destinație, mai aveam mult până s-o atingem. Cu ocazia asta n-am vorbit despre

nimic important cinci sau zece minute, iar apoi el a început să citească. Citea scenariul de la *Mitul Fedorei*, de fapt. Exemplarul maică-sii, îndrăznesc să spun. Parcurgea ultimele pagini, iar după ce l-a terminat l-a închis cu un suspin.

— Nu ți-a plăcut? l-am întrebat, după ce l-a aruncat pe locul dintre noi.

În loc să-mi răspundă, a spus:

— Ție ce impresie ți-a făcut?

— Încă nu l-am citit, am recunoscut. Nu mi-a dat nimeni un exemplar.

— Hm, a făcut el pe un ton pe care nu l-am putut descifra.

Pe urmă, în loc să formuleze o critică, aşa cum mă aşteptam, a declarat:

— Mă rog, nu e genul de film pe care aş vrea *eu* să-l fac.

Cuvintele astea m-au stârnit.

— Vrei să faci filme?

— Normal. Nu vrea toată lumea?

În clipa asta aproape că mi-a fost ruşine să recunosc, dar am făcut-o:

— Eu, nu.

— Nu?

— Nu.

— Dar dacă simți că ai ceva de spus lumii, a zis el, cum altfel poți s-o faci în ziua de azi? Poezie? Nimeni nu ascultă. Cărți? Nimeni nu le citeşte. De ce să scrii un roman pentru două sute de oameni, când poți să ajungi la un public de milioane?

— Păi tocmai asta e, am răspuns. *Nu* am nimic de spus lumii. Cei mai mulți nu au.

— Există creativitate în fiecare dintre noi, a spus Matthew. Sunt convins de asta.

— Mă rog...

Mi se părea că eram pe punctul să-i încredințez un secret uriaş.

— Compun muzică.

— Păi, vezi?! a spus el triumfător. Eşti un muzician ascuns. Eram sigur. Cânți la un instrument, nu?

— La pian, am recunoscut.

— Ce fel de muzică?

— Păi, cânt unele chestii clasice, un pic de jazz... Dar în principal muzica mea. Mici piese pe care le compun.

— Asta îmi confirmă teoria.

— Da, dar... Asta nu înseamnă că am ceva *de spus lumii*.

— Bine, a zis el. Poate că nu m-am exprimat cum trebuie. Gândeşte-te la artă – la orice operă de artă – ca la o... ridicare a unei oglinzi, ca să vezi ce reflectă. Deci un film e ca o oglindă, nu?, ca o oglindă a lumii. Şi chestia e că oglinda trebuie să fie dreaptă, simplă şi cristalină. Oglinda lor – a arătat spre scenariu – e atât de răsuflată şi de pretenţioasă... Parc-au montat-o într-o ramă de aur masivă şi complicată, care te distrage atât de mult, încât nu prea mai poţi să desluşeşti ce reflectă.

Nu ştiam dacă era sau nu corect faţă de domnul Wilder şi domnul Diamond, dar mi s-a părut o afirmaţie formidabil de deşteaptă. M-am uitat la Matthew cu admiraţie şi m-a frapat pe loc faptul că ştiam exact cine era.

— Eşti unul dintre puştii bărboşi, i-am spus.

— Poftim?

— Aşa le spune domnul Diamond. Noua, tânăra generaţie de regizori. Cu toţii au barbă, dar încă sunt nişte puşti.

Mi-a adresat un zâmbet ironic, întrebător, care mi-a făcut inima să bată cu putere.

— Râzi de barba mea? m-a întrebat.

Îngrijorată că aş fi putut să-l jignesc, am spus:

— Nu, nu, nu. N-are nici o legătură.

— Mă rog, îmi dau şi eu seama că e jalnică. Şi-am lăsat-o să crească acum trei săptămâni.

— Nu e vorba de barbă, am insistat. Şi oricum – mai linguşitor: începeam să învăț cum se flirtează – mie-mi place. Îți stă bine.

A zâmbit din nou, de data asta recunoscător, şi şi-a atins barba, mângâind-o uşor.

— Aşa crezi?

N-am spus nimic – m-am mulțumit să dau din cap –, iar pe urmă mi-a dat scenariul.

— Ar trebui să-l citeşti, a zis el. Mi-ar plăcea să-ți vorbesc despre el. Mi se pare că...

Părea pe punctul de-a spune ceva important, ba chiar fatidic.

— ...ai o minte interesantă.

Nu era chiar complimentul pe care-l aşteptam. Însă deocamdată era bun şi el.

Poate că nu mi-am amintit discuția noastră cu mare precizie, dar cam despre asta am vorbit. Erau primii paşi ai dansului nostru. Eram sigură că dansul acesta avea să ne ducă undeva, mai devreme sau mai târziu, dar în acelaşi timp nu eram tentată să grăbesc lucrurile, cum de altfel nu părea nici Matthew. Deocamdată ne mărgineam să repetăm primele mişcări exploratoare şi să aşteptăm

ca aventura asta stranie pe care ne treziserăm împărtăşind-o – sau poate ca insula Lefkada însăşi – să-şi exercite vraja ciudată şi irezistibilă.

Clădirea de apartamente în care fuseserăm cazați cu toții avea o caracteristică frapantă: construcția ei încă nu fusese terminată. În anul 1977, turismul de masă spre Grecia era încă într-o fază incipientă şi puțini vilegiaturişti veneau la Nidri fiindcă era un loc unde nu se ajungea uşor cu maşina, trenul, avionul sau alte mijloace. Însă lucrurile începeau să se schimbe încet şi, pe măsură ce turiştii deveneau mai aventuroşi şi începeau să circule poveşti despre acest colț frumos şi nevizitat al Greciei, dezvoltatorii reacționau ridicând clădiri noi cât puteau de repede. În acest caz, ei îi asiguraseră pe producătorii filmului – fără îndoială, cu mâna pe inimă şi cu un tremur sincer în glas – că apartamentele aveau să fie terminate până la ajungerea echipei la Nidri la începutul lui iunie. Dar, inevitabil, nu-şi ținuseră promisiunea, aşa că la sosire am descoperit că urma să locuim cu toții în apartamente fără geamuri la ferestre. Nu eram prea îngrijorată, dat fiind că asta mi se părea pur şi simplu o formă naturală de aer condiționat, însă câțiva membri ai echipei au protestat vehement, nu în ultimul rând fiindcă asta însemna că nu aveau cum să

oprească intrarea țânțarilor în apartamente noaptea. Cred că lucrurile erau neplăcute îndeosebi pentru domnul Diamond, care avea apartamentul de lângă mine şi care acum era ținut treaz în timpul nopții şi de țânțari, şi de zona zoster. Uneori îl auzeam în crucea nopții, înjurând în gura mare şi lovind cu pantoful în pereți şi în mobilier, în tentativa de-a ucide insectele enervante, cărora părea să le stârnească apetitul mai mult decât ceilalți.

Producătorii angajaseră cel puțin zece şoferi din rândul localnicilor şi foarte puțini dintre ei vorbeau engleză, aşa că mi-am petrecut mult timp traducând pentru ei şi pentru pasagerii lor. Domnul Wilder avea şofer personal, domnul Diamond avea şi el şofer personal, la fel cum mai aveau domnul Holden, domnişoara Keller şi cealaltă vedetă feminină a filmului, o doamnă din Germania pe nume Hildegard Knef. (De fapt, dintre cele două femei, nu m-am lămurit niciodată cine trebuia privită ca adevărata stea şi, după cum aveam să aflu cu timpul, chestiunea declanşa în permanență certuri aprige şi fioroase între ele.) Aranjamentul mi s-a părut de-a dreptul extravagant, din moment ce singura deplasare pe care trebuia s-o facă cineva era până la pontonul de pe mal – o distanță de vreo trei sute de metri de la clădirea de apartamente. De pe acest ponton, aveau să fie

transportați cu toții spre principalul loc de filmare, o frumoasă vilă de secol XIX de pe mica insulă Madouri, la care se putea ajunge doar printr-o călătorie de vreo zece minute chiar din Nidri.

Bărbatul care-i transporta pe toți era un personaj afabil pe nume Filippos, care avea o bărcuță numită *Soula* şi care s-a împrietenit repede cu toată echipa. În cea de-a doua noastră dimineață la Nidri, domnul Wilder s-a decis să-i dea un rol în film. În scena respectivă, domnul Holden făcea prima vizită – clandestină – la vila Fedorei şi angajase un barcagiu să-l ducă acolo. Filippos a fost încântat, bineînțeles, şi n-a părut marcat deloc de camerele ațintite asupra lui, de echipamentul de sunet care-i înregistra mişcările sau de mulțimea de gură-cască din orăşel, dintre care mulți îi erau prieteni şi-i strigau cuvinte de încurajare sau indicații hazlii. Ba chiar a lăsat-o pe una dintre fetele de la machiaj, după ce-a terminat cu domnul Holden, să-i pudreze un pic fruntea, declanşând ironii şi râsete zgomotoase din partea prietenilor de pe chei.

Fiindcă Lefkada e un loc mai degrabă deluros, lumina se schimba rapid de la oră la oră, iar intervalul optim pentru filmarea scenelor era destul de limitat. Prin urmare, domnul Wilder a dat un minimum de indicații şi

i-a trimis repede pe toți la locurile lor. Era totuşi o scenă simplă. Domnul Holden ajungea la ponton, Filippos îi întindea mâna ca să-l ajute să urce în barcă, pornea motorul şi pe urmă plecau amândoi.

Cu toate acestea, chiar înainte ca domnul Wilder să strige „Motor!”, Filippos a gesticulat spre el din barcă, de parcă ar fi avut de pus o întrebare înainte să înceapă. Regizorul secund s-a dus să stea de vorbă cu el şi apoi a dat de veste:

— Vrea să ştie ceva.

— Şi nu poți să te ocupi tu?

— Spune că trebuie să fii tu.

Billy a schimbat o privire cu Iz, care stătea lângă el şi urmărea filmarea, cu un exemplar al scenariului în mână, impasibil ca de obicei. Iz a ridicat din umeri. De fapt, ştia ce întrebare avea să pună Filippos, fiindcă în urmă cu zece minute chiar el îi spusese s-o pună. Şi o ştiam şi eu, fiindcă o tradusesem în greacă în numele lui.

Billy a oftat, s-a întors spre mine şi a spus:

— Ar fi bine să vii să m-ajuți.

L-am urmat pe când se îndrepta spre barcă, despicând aerul cu bastonul pe care-i plăcea să-l aibă la el când regiza. Timp de câteva minute, el şi Filippos au purtat o discuție foarte însuflețită, iar eu am tradus pentru

amândoi. După ce s-a terminat, Billy s-a întors la locul de lângă camera de filmat, clătinând din cap, oftând mai puternic ca niciodată şi clocotind de exasperare.

— Ce s-a-ntâmplat? a întrebat Iz.

— N-o să ghiceşti niciodată ce m-a întrebat tipul. Auzi la el: „Domnu' Wilder, care e motivația mea pentru scena asta?".

— Hai fugi, a zis Iz fără expresie.

— Vrea să-şi afle motivația, pentru Dumnezeu. Îl angajez pentru juma' de oră ca să meargă cu barca pe apă şi dintr-odată e de la Actors Studio şi are nevoie să vină Lee Strasberg şi să-i spună cum să joace scena.

— Îți bați joc de mine.

— Îi spun: nu eşti actor, eşti barcagiu. Motivația ta e să-l treci pe omul ăla dincolo. Motivația ta sunt cele cincizeci de drahme pe care o să ți le dea. Dumnezeule, mă aştept la rahaturi din astea din partea unei mari vedete de cinema, dar...

Iar apoi s-a întrerupt, fiindcă a văzut cel mai rar dintre fenomene lățindu-se pe chipul lui Iz: un zâmbet involuntar. Atunci şi-a dat seama.

— A, m-am prins. Tu ai fost, nu? Tu i-ai zis să spună asta, aşa-i? Tu şi micuța interpretă de greacă ați pus la cale totul împreună?

Acum Iz aproape că râdea – o imagine incredibilă.

— Mă rog, e foarte comic, recunosc.

S-a întors spre mine:

— Nu ți s-a părut comic? Nu-l las pe domnul Diamond să scrie nici o scenă comică în scenariu, fiindcă facem un film serios, aşa că, în loc de asta, vine cu o scenă comică pentru mine. Simpatic, nu? Nu ți se pare simpatic?

N-am zis nimic. Ceva mai târziu, domnul Diamond avea să-mi spună că regreta că făcuse gluma aceea fiindcă întârziase producția cu câteva minute într-un mod teribil de neprofesionist. Dar mi-am amintit că ochii domnului Wilder licăriseră din nou când s-a instalat lângă camera de filmat şi l-am asigurat că făcuse ce trebuia să facă.

*

În 1951 Billy Wilder a făcut un film intitulat *Asul din puț*, care este despre un jurnalist care prelungeşte cinic suferința unui bărbat ca să suscite mai multe reacții în urma reportajului pe care-l face despre el. „O dramă incisivă şi captivantă, care priveşte cu un ochi critic scena americană”, după *Halliwell's Film Guide*. Ea nu se ocupă doar de jurnalismul tabloid, ci şi, la fel de important, de publicul căruia îi place să consume aşa

ceva, făcând un critic notoriu prin bădărănie să adauge că a fost „una dintre capodoperele regizorului”. A fost de asemenea primul eşec comercial veritabil al lui Billy, fiindcă, dintr-un motiv sau altul, oamenilor nu le place să dea bani ca să meargă la cinematograf şi să-şi vadă reflectată propria urâțenie.

Jurnalistul respectiv era jucat de Kirk Douglas, iar după câteva zile, la Nidri, am dat peste echivalentul lui grec. Individul era binişor mai tânăr, dar se ținuse scai de echipă de când sosiserăm şi, la fel ca Chuck Tatum în *Asul din puț*, vedea în asta o ocazie de neratat, şansa de-a găsi un subiect suculent şi de-a da lovitura. Ambiția lui era să-şi vândă un reportaj unuia dintre ziarele din Atena: nu avea ambiții mai mari din cauză că greaca era singura limbă pe care-o vorbea, şi de asta m-a bătut la cap întruna ca să-l ajut să priceapă ce se întâmpla la filmări.

La câteva zile după episodul cu Filippos, stăteam cu toții pe terasa vilei de pe insula Madouri, spre sfârşitul după-amiezii. Şi când spun „cu toții”, asta înseamnă că se strânsese multă lume. Aşa îi plăcea să lucreze domnului Wilder. Îi plăcea să aibă un platou aglomerat, ticsit, cu o mulțime de oameni care se uitau pe pe margine: reporteri, fotografi, gură-cască, trecători. Era

una dintre sursele energiei lui. Însă mă gândeam că pentru actori era destul de greu.

Şi a mai fost un lucru care le-a făcut viața grea actorilor: convingerea domnului Wilder că scenariul pe care-l scrisese cu domnul Diamond trebuia tratat, aidoma Bibliei, ca un text sfânt. După ce lucra luni bune – după ce că se chinuia, îmi imaginez, cu fiecare măsură din ritmul dialogului, cu alegerea fiecărui cuvânt –, nu le permitea actorilor să se abată deloc de la el. Ăsta era motivul pentru care domnul Diamond era prezent la filmarea fiecărei scene, stând pe un scăunel cu spătar de pânză lângă regizor şi ținând în mână un exemplar făcut sul al scenariului, pe care nu avea nevoie să-l consulte fiindcă îl ştia pe dinafară. În timp ce domnul Wilder urmărea acțiunea, asigurându-se că actorii se mişcau corespunzător, că raportul dintre actor şi camera de filmat era corect şi că scena avea o compoziție bună, domnul Diamond asculta dialogul şi dacă vreunul dintre actori nu rostea cuvintele exact în ordinea în care fuseseră scrise, se uita la domnul Wilder după ce se filma dubla, clătina din cap şi toată lumea trebuia s-o ia de la capăt.

În după-amiaza asta filmau pe terasă o scenă care-i implica pe toți cei care stăteau în locuința Fedorei. Patru

actori, cu alte cuvinte: domnişoara Keller (care-o juca pe Fedora), domnişoara Knef (care-o juca pe contesă), Frances Sternhagen (însoțitoarea contesei) şi José Ferrer (misteriosul doctor Vando). Aranjamentele durau mult. Directorul de imagine nu era mulțumit. Umbrele nu cădeau bine şi toată lumea trebuia să aştepte până când aveau să cadă în unghiul optim. Se aştepta destul de mult, iar oamenii stăteau ca pe ghimpi şi flecăreau.

Tasos, jurnalistul din localitate, s-a insinuat lângă mine şi mi-a spus (în greacă):

— Tu eşti traducătoarea, nu?

— Da.

— Poți să vii şi să mă ajuți cu traducerea cât timp stau un pic de vorbă cu domnul Ferrer?

Domnul Ferrer şedea lângă zidul terasei, cu spatele la mare, făcându-şi vânt, cu chipul aproape ascuns sub pălăria de pai.

— A acceptat să-ți dea un interviu? am întrebat.

— Nu e tocmai interviu. Doar vreau să-l întreb nişte chestii.

— Nu se poate. Trebuie să-ți dea voie ofițerul de presă.

Însă punerea la punct, deşi făcută pe un ton categoric, nu l-a descurajat. După câteva clipe m-a întrebat:

— Deci filmarea nu prea merge?

— Cum adică?

— Aşa am auzit. Cele două femei nu prea se plac. E o rivalitate teribilă între ele.

— N-am de unde să ştiu.

— Şi nici uneia nu-i place domnul Wilder.

Mi-a venit să-i fac vânt, cu un gest nerăbdător al mâinii, dar acum regizorul secund le striga în sfârşit tuturor să facă linişte, iar filmarea era pe punctul de-a începe.

Nu a mers bine. Domnişoara Keller trebuia să recite câteva rânduri dintr-unul dintre filmele vechi ale Fedorei în timp ce efectua un fel de dans senzual şi provocator în faţa doctorului Vando. Ele includeau cuvintele „Hai cu gin şi fii divin. La est de Suez nu sunt cele Zece Porunci.” Dar nu le-a nimerit.

La primele două duble a spus „Hai divin şi fii cu gin”. Când a zis-o a doua oară, o parte dintre privitori au început să râdă.

Apoi, după alte câteva duble în care cuvintele au fost rostite corect, fără ca domnul Wilder să fie încă mulţumit de felul în care dansase actriţa, totul a părut să meargă perfect. Atmosfera generală a fost de uşurare şi de tensiune destrămată, până când domnul Diamond s-a

ridicat de pe scaun, s-a apropiat de domnul Wilder şi i-a şoptit ceva la ureche.

Domnul Wilder a încuviinţat din cap şi pe urmă i-a spus domnişoarei Keller:

— Îmi pare rău, Marthe, o să trebuiască s-o mai facem o dată.

— De ce? Unde-am greşit?

I-a explicat că nu rostise replica aşa cum fusese scrisă. În loc să spună „La est de Suez nu sunt cele Zece Porunci”, spusese „La est de Suez nu au cele Zece Porunci”.

Ea l-a privit de parcă n-ar fi fost sigură că vorbea serios. Dar se părea că vorbea. A dat supusă din cap, „OK”, iar după ce s-au întors cu toţii pe poziţii au filmat scena din nou şi dansul a mers bine – poate nu atât de bine ca prima dată –, dar când a ajuns la replică a spus „La est de Suez nu au nici una dintre Cele Zece Porunci”, iar domnul Diamond s-a ridicat din nou de pe scaun, s-a apropiat de domnul Wilder şi i-a şoptit la ureche, aşa că domnul Wilder a trebuit să se ducă şi să mai vorbească o dată cu actriţa care părea din ce în ce mai chinuită.

Tasos, care încă stătea lângă mine şi se uita, mi-a dat un ghiont în braţ şi a şoptit:

— Exact despre asta vorbeam. Ce se-ntâmplă? De ce se poartă atât de urât cu ea?

— Nu se poartă urât, i-am spus. Adesea trebuie să tragi scena de mai multe ori.

Am spus-o cu o mare autoritate. În ultimele zile, devenisem expertă în regizarea filmelor.

— Uită-te la fața nemțoaicei, a spus el. (Referindu-se la domnişoara Knef, care privea întreaga scenă din scaunul cu rotile în care era imobilizat personajul ei.) E furioasă. Dacă mă duc să vorbesc cu ea, mă ajuți cu traducerea?

— Nu, nu te-ajut, m-am răstit.

Era deja penibil să te uiți mai departe la filmări. Spectatorii simțeau tensiunea şi aşteptau să aibă loc un fel de izbucnire; aşteptau aproape bucuroşi. Atmosfera de pe platou începea să fie neplăcută. Îmi părea foarte rău pentru domnişoara Keller, care trebuia să efectueze toate acele mişcări complicate şi să spună acele cuvinte complicate cu atât de mulți oameni de față. Şi totuşi asta-i era meseria, mă gândesc.

Ca să scap de toate, m-am întors, m-am furişat prin mulțime şi am început să urc pe cărarea care ducea de la vilă spre dealul păduros din mijlocul insuliței. Aici era răcoare, umbră şi se auzea doar trosnitul crenguțelor pe

care călcam pe când îmi continuam urcuşul. Am atins în scurt timp cel mai înalt punct de pe insulă, iar când am ajuns acolo m-am oprit un pic la umbra deasă a pinilor, bucurându-mă de linişte şi de prospeţimea răcoroasă pe care-o avea aerul sfârşitului de după-amiază din locul ăla izolat, înconjurat de apă şi atât de departe de frenezia umedă de pe strada Acharnon. Însă n-a trecut mult şi singurătatea a început să mă sufoce. Matthew fusese unul dintre spectatorii de pe terasă: ochii ni se întâlniseră scurt pe când mă îndepărtam singură de vilă şi ar fi fost destul de uşor să-i spun ceva, să-l întreb dacă vrea să mă însoţească la o scurtă plimbare. De ce mi se păruse imposibil s-o fac? De ce eram atât de timidă în faţa lui, atât de nesigură pe mine? Astea erau întrebările care mă preocupau pe când coboram panta de pe partea cealaltă a insulei, strecurându-mă anevoie spre un golfuleţ stâncos de unde se vedea bine Skorpios, o altă insulă privată care se găsea la câteva sute de metri – în acest caz, insula unde era casa lui Aristotel Onassis. Aici m-am aşezat şi am închis ochii, îndreptându-mi faţa spre soare şi ascultând zgomotul uşor al apei albastre care se spărgea de stânci. Poate că, în fond, destinul meu era să fiu mereu singură: ăsta a fost gândul dramatic şi autovictimizant care mi-a trecut prin minte şi care,

paradoxal, mi-a adus şi un fel de alinare, împăcându-mă cu ceea ce părea atunci în esenţă firea mea: introvertită, melancolică şi solitară.

*

La urma urmelor, în privinţa asta nu mă deosebeam de domnul Diamond însuşi. Sigur, el găsise pe cineva cu care să se căsătorească, iar căsnicia lui părea foarte fericită. Avea de asemenea un fiu şi o fiică despre care vorbea frecvent şi cărora le era evident devotat. Însă aici, în Grecia, se afla la mii de kilometri de oamenii aceia, marele lui prieten, domnul Wilder, era preocupat de realizarea filmului, iar între timp domnul Diamond părea că se retrage în el, copleşit – aşa mi se părea – de nelinişti şi temeri personale, de sentimente pe care îi venea greu să le împărtăşească celorlalţi membri ai echipei.

Aşa se face că l-am găsit, în seara aceleiaşi zile, aşezat la o masă de pe terasa unui bar pe nume Alexandros, o terasă care se pierdea minunat în plaja dinspre Madouri, astfel încât era imposibil să spui unde se sfârşea nisipul şi unde începea gresia roşiatică. Era singur acolo şi stătea la o masă de lângă apă, fumând o ţigară şi suflând din când în când fumul în sus, într-o linie aproape verticală. Mă îndreptam spre plajă fără un scop anume (poate doar

să văd dacă nu cumva era şi Matthew pe-acolo) şi am fost surprinsă când mi-a spus „Bună!”. I-am răspuns şi am adăugat, pe obişnuitul ton de scuze:

— Vă rog – nu vreau să vă deranjez.

— E-adevărat, a spus el, că am venit aici ca să scap de oameni. Dar dumneata nu eşti ca ei.

Mi-am coborât privirile, poate chiar m-am îmbujorat.

— Tuturor le place micuța interpretă de greacă, n-ai auzit? Eşti mascota echipei.

Nu inventez de dragul de-a ieşi bine. Exact asta a spus. Bineînțeles că m-am aşezat la masă lângă el.

— Bei un cocktail cu mine? m-a întrebat.

Am răspuns „Da, mulțumesc!”, aşa că a comandat două vodca-Martini şi apoi a zis:

— Nu te uita atât de dezaprobator.

— N-am vrut, am zis. Oamenii spun că asta e expresia mea obişnuită. Dar parcă medicul dumneavoastră german v-a spus să nu beți.

— Medicul meu german n-a fost niciodată pe un platou de filmare. Şi în orice caz, nu pe unul ca ăsta.

Chelnerul ne-a adus băuturile şi am luat o gură. Nu mai băusem niciodată Martini şi mi-a plăcut gustul înțepător şi acrişor: ca o palmă blândă pe obraz, ca să te ajute să-ți revii din leşin.

— Ai fost de față la scena de după-amiază de pe terasă? a întrebat el, aprinzându-şi încă o țigară.

— La o parte, am spus. Am plecat la jumătate şi m-am dus să mă plimb.

— Chiar atât de greu de privit?

— Sunt sigură că până la urmă a meritat.

Domnul Diamond a clătinat din cap.

— N-am tras o scenă folosibilă. Am pierdut lumina şi a trebuit să strângem. Oricum Marthe o luase razna.

— Ah.

Îmi părea rău de ce auzeam. Nu suna bine.

— Şi ce faceți? Mai încercați mâine?

— Billy crede că poate să rescrie scena şi s-o filmeze în interior. Putem s-o facem în Germania, luna viitoare.

— Sunteți de acord?

Domnul Diamond a dat din umeri şi a spus:

— Poate c-o să meargă aşa, nu ştiu.

M-am întrebat dacă putea să formuleze cineva o sugestie legată de filmul ăsta care să-l facă să spună „De ce nu?”. Nu prea era cazul.

— Deci după ce terminați aici vă întoarceți în Germania? am întrebat.

A încuviințat din cap.

— Frumosul München. Oraşul care-ți dă dureri de spate. Clubul Zoster – asta ar trebui să pună pe pliantele turistice.

— Nu vă place acolo?

— Nu prea.

Încă mă străduiam să pricep elementele practice ale realizării unui film, iar acum am spus un lucru foarte naiv.

— Presupun că domnul Wilder a ales să facă filmul ăsta în Germania fiindcă nu-i atât de departe de Grecia, nu? În aşa fel încât dacă are nevoie să-i aducă pe toți aici din nou, să nu fie prea greu.

— Nu aşa merg lucrurile, a spus domnul Diamond, aproape zâmbind la inocența mea, pe când se apleca să scuture scrumul în scrumiera de pe masă. Ar fi mult mai simplu să facă restul filmului la Hollywood. De fapt, şi mie mi-ar conveni de minune. În primul rând, aş putea să lucrez de la nouă la cinci şi să mă-ntorc la soția mea în fiecare seară.

— Şi-atunci de ce...?

— Nu putem face filmul într-un studio de la Hollywood, a explicat el, fiindcă nici un studio n-a vrut să ne lase. Crede-mă, am încercat.

Nu avea nici o logică pentru mine.

— Dar e un film de Billy Wilder. E un geniu... E unul dintre cei mai mari... Cine n-ar vrea să facă un film de Billy Wilder?

A clătinat din cap.

— S-au schimbat vremurile. Mă rog, nu ştiu dacă s-au schimbat *deja*. Dar se schimbă cu siguranţă.

— De ce nu l-au vrut? am întrebat.

— Fiindcă au crezut c-o să piardă bani.

M-a surprins răspunsul şi probabil c-am arătat-o încruntându-mă, fiindcă domnul Diamond a spus:

— Iar expresia de dezaprobare. Uite, în America facerea unui film e o afacere. Nici mai mult, nici mai puţin. O atitudine foarte sănătoasă, după părerea mea. Să fiu foarte sincer, nici nu mi-aş dori să fie altfel. În rest, totul e... tupeu şi dare de buznă, cum se spune. Mă rog, nu ştiu dac-o spune cineva, dar o spun eu.

— Bine, dar...

— Billy şi cu mine nu prea suntem pe val la ora asta, a zis el, luându-mi-o înainte. Ultimul nostru mare succes a fost acum paişpe ani. Iar în ultimii câţiva ani vreo două-trei filme au produs pierderi mari. *Mari*. La Hollywood lumea observă lucrurile astea. Nu citeşti *Cahiers du Cinéma* la prima oră a dimineţii înainte să te-apuci de treabă. Citeşti graficele de vânzări. Când ne-am cunoscut,

vara trecută, eram într-un fel de moment de criză cu scenariul ăsta. Dacă-mi aduc bine aminte, ai venit la noi la birou într-o după-amiază ca să-i înapoiezi cartea lui Billy, am dreptate?

— Aşa este. Dar eraţi într-o discuţie.

— Mda, aia era. *Marea* discuţie.

L-am întrebat ce vrea să spună.

— A fost în după-amiaza când ne-am dus să-i vedem pe cei de la Universal, fiindcă de dimineaţă ne trimiseseră o hârtie în care ne spuneau că pasează scenariul.

— Îl pasează?

— L-au refuzat. N-au acceptat să bage bani.

— Aha. Adică nu le-a plăcut?

— Tot nu pricepi, a spus el răbdător. Nu e vorba dacă le-a plăcut sau nu. Ar fi putut fi cei mai buni evaluatori din lume ai unei poveşti, iar noi am fi putut să le scriem scenariul pentru *Doamna Bovary* sau *Moby Dick* şi tot nu le-ar fi păsat. Nu se pune problema dacă-ţi place ceva. Au aruncat un ochi pe *Mitul Fedorei* şi au decis că nu aveau cum scoată profit dintr-un asemenea produs.

M-am gândit la asta cât timp am mai băut din cocktail.

— Dar se înşală, am spus.

Era ceva între afirmație și întrebare. Oricum, indiferent dacă fusese o întrebare sau o afirmație, domnul Diamond n-a răspuns. S-a mulțumit să se uite la mare și să tragă mai departe din țigară.

— Mă rog, a zis el într-un târziu. Așa s-a ajuns la Germania.

— Deci filmul o să fie finanțat de o companie cinematografică *germană*, am spus, prinzându-mă greu, ca de obicei.

— Nu sunt chiar companie cinematografică. Se ocupă de reducerea impozitelor. Chiar e ceva ca Billy să se-ncurce cu asemenea oameni. E un pas mare pentru el.

N-a pronunțat „un pas înapoi”, dar bănuiesc că asta a vrut să spună.

— Chiar mi-a povestit o chestie haioasă. Când s-a dus să-i vadă pe tipii ăștia din München, la prima întâlnire, l-au întrebat: „Domnule Wilder, de ce vreți să faceți filmul ăsta în Germania?”, iar el a răspuns: „Asta-i totuna cu a întreba un jefuitor de bănci de ce sparge bănci. Răspunsul e evident – fiindcă acolo sunt banii.”

A schițat un zâmbet la gluma prietenului său, dar n-a ținut mult.

— Bineînțeles că nu le-a căzut fisa. Au rămas foarte sobri şi au întrebat: „Aveți de gând să ne jefuiți?”. Nemți. Nici urmă de simț al umorului.

Începeam să observ – şi aveam s-o văd tot mai limpede pe măsură ce aveau să treacă săptămânile – că domnul Diamond nu se dădea în vânt după Germania sau după cultura germană. Între timp, a părut că se gândeşte la ceva. Şi-a stins țigara şi în cele din urmă a spus, pe un ton scăzut, introspectiv:

— Pesemne că Billy ține *morțiş* să facă filmul ăsta.

Părea să fi făcut observația mai degrabă pentru el însuşi decât pentru mine, dar tot am ales să răspund.

— Normal că ține, am spus. E regizor de film. Nu ajunge să scrie scenarii. Trebuie să le ecranizeze.

— Adevărat, a zis domnul Diamond. Purgatoriul meu e plăcerea lui. În plus, ceea ce trebuie să ții minte despre Billy este că, în forul lui lăuntric, îi place la nebunie să fie aici.

— Aici?

— Aici.

A gesticulat în jur.

— Europa. Leagănul civilizației. Billy e european.

— Şi dumneavoastră le fel, am spus. Veniți din România, nu?

— E altceva. Am ajuns în State pe la opt ani. Nu mai țin minte nimic despre locul unde m-am născut.

S-a oprit, parcă pentru a verifica dacă era adevărat printr-o privire scurtă şi încordată în trecut şi încercând să aducă la suprafață câteva imagini.

— Nimic? l-am descusut.

— A, ştii cum e. Îți aminteşti mărunțişuri, lucruri fără importanță.

A mai scos o țigară şi a aprins-o cu bricheta lui elegantă, suflată cu aur. Nu-l mai văzusem fumând atât de mult.

— Era un scăunel de lemn – nici măcar un scaun, mai degrabă un taburet cu spătar –, şi era mic, abia dacă putea să se aşeze un copil pe el, iar eu stăteam pe el, lângă foc. Îmi aduc aminte de-un cântec pe care-l fluiera tata. Mai țin minte un băiat de la şcoală – îl chema Darius – care mi-a răsucit brațul într-o zi în curtea şcolii, ca să mă stoarcă de bani. Chestii din astea. Dar restul a dispărut. Primele mele amintiri solide sunt din New York şi m-am simțit dintotdeauna american sută la sută. Dar Billy avea aproape treizeci de ani când a ajuns la Hollywood. Stătuse mult timp la Viena la început, pe urmă la Berlin, pe urmă la Paris. Lucrurile astea rămân cu tine, înțelegi?

— Adică nu s-a simțit ca acasă în America?

— Iubeşte America. Mă rog, o detestă, dar o şi iubeşte. Numai că iubeşte şi Europa. Şi o detestă şi pe ea. E un ghem de contradicții. Bănuiesc că de asta are nevoie să spună poveşti. Şi spune nişte poveşti excelente. Ştii, există părți din el care... se trezesc la viață în Europa şi pe care nu le vezi la fel de mult când e la Hollywood. Mi-am dat seama acum câțiva ani, când făceam un film în Italia cu Lemmon. Billy îl ducea la restaurant tot timpul, mergea cu el la muzee, îl învăța cum să înțeleagă mâncarea, cum să aprecieze arta...

— Şi înainte de asta? am întrebat. (Căci la ora aceea ştiam pe dinafară subiectele şi titlurile tuturor filmelor domnului Wilder, plus cronologia.) Când v-ați dus în Anglia să faceți filmul despre Sherlock Holmes?

— N-a fost acelaşi lucru, a spus domnul Diamond. Mă rog, ne-am distrat şi acolo, dar Anglia nu e Europa. Ştiu că *tehnic* Anglia face parte din Europa, dar... Anglia nu seamănă cu nimic, înțelegi?

— Da, înțeleg, am zis.

Şi aşa era: ori de câte ori mă duceam la Londra cu mama, aveam impresia că nu vizitam doar o altă țară, ci un alt continent. Unul care mă fascina, aşa cum se întâmpla cu majoritatea compatrioților mei, dar unde

descopeream că multe obiceiuri şi moravuri erau oculte, excentrice şi de-a dreptul de neînțeles.

— A fost un film complicat oricum, a continuat domnul Diamond. O mulțime de lucruri au mers prost.

A căzut din nou pradă visării, uitându-se spre apă. Am început să bănuiesc că multe dintre lucrurile prin care trecea acum, precum şi multe dintre cele prin care trecuse cu Billy în ultimii câțiva ani, îl făceau să reevalueze totul şi poate să-şi înțeleagă prietenul mai bine decât o făcuse până atunci.

— Ştii, în realitate e foarte nesigur, a spus el. Are o minte brici, e de sute de ori mai deştept decât toți cei pe care o să-i cunoşti vreodată şi e incredibil de spiritual, însă lucrurile alea... Cum să-ți spun, vezi doar ce e la suprafață, nu? Ce s-a întâmplat cu *Holmes* chiar m-a şocat. Plănuiam filmul ăla de ani de zile. Era extrem de important pentru el, probabil cel mai important lucru pe care l-a făcut în viața lui. Dar când l-au văzut producătorii şi au început să-i spună că era prea lung, şi-a pierdut încrederea în el. De tot. Credea tot ce-i spuneau despre el şi odată ce începea să taie din el, nu-l mai puteai opri. Tăia, tăia şi iar tăia. Până la urmă, a trebuit să încerc *eu* să-l opresc. Ştii, dacă l-aş fi lăsat să taie toate scenele pe care voia să le scoată, până la urmă am fi

rămas cu un film de zece minute. Iar asta trebuia să fie capodopera lui. Ceea ce ciopârțea era sânge din sângele lui, era... copilul lui preferat. Şi asta doar fiindcă jigodiile alea îi spuneau s-o facă. *Să vă fut*, ar fi trebuit să le strige. *Să vă fut*. Bineînțeles – o gură scurtă de Martini, o expirare îndelungată de fum –, nu-i uşor să le spui *Să vă fut* tipilor care au toți banii.

— Ce gen de probleme ați avut când ați făcut filmul ăla? am întrebat.

— De toate felurile, a spus domnul Diamond. Dar cred că cel mai rău a fost când a trebuit să închidem de tot producția.

— De ce-a trebuit să faceți asta?

— Fiindcă protagonistul filmului a-ncercat să se sinucidă.

— Ah.

Eram cu adevărat şocată. Oare lucrurile astea chiar se întâmplau?

— Totul a fost... o mare porcărie, a continuat domnul Diamond, pe jumătate pentru sine. În principal, a fost din cauza căsniciei... Din cauza a ce i se-ntâmpla în căsnicie. Dar era şi presiunea de-a juca în filmul ăsta uriaş. Cel mai important lucru pe care-l făcuse vreodată. Iar Billy poate fi dur. Dur cu actorii. Punea multă presiune pe ei.

Nu la fel de multă ca aceea sub care e el însuşi, bineînțeles...

M-am gândit la formula pe care o folosise domnul Diamond mai devreme, când spusese că filmarea din cursul după-amiezii o făcuse pe domnişoara Keller „s-o ia razna”. Era foarte tânără, mi-am dat seama, şi probabil că se simțise şi ea sub o presiune colosală. L-am întrebat pe domnul Diamond unde era acum şi cum făcea față întâmplărilor de peste zi.

— Din ce-am auzit, s-a întors la ea în apartament, a spus el. Şi, da, era foarte necăjită. În clipa asta îl urăşte pe Billy, dar o să-i treacă. Billy poate fi foarte şarmant. Şi foarte cumsecade, uneori. Chestia e că trebuie să te obişnuieşti cu starea lui de spirit. Trebuie să-ți dai seama cum o foloseşte, la ce e bună. Billy a glumit cu ea după-masă, încercând să detensioneze lucrurile, dar ea nu şi-a dat seama.

Tipul care l-a jucat pe doctorul Watson în filmul nostru despre Holmes – a existat o scenă în care a trebuit să danseze. Apărea într-o mare scenă de dans, cu o serie întreagă de balerini, şi trebuia să țină ritmul cu ei, dar în acelaşi timp să-şi joace rolul, corect? În scena aia se întâmpla ceva important, un lucru emoționant, care trebuia surprins. Aşa că Billy i-a spus: „Colin, în scena

asta vreau să joci ca Laughton şi să dansezi ca Nijinski”. Am tras scena şi pe urmă Colin a venit fuga la Billy şi l-a întrebat: „Cum a fost? Cum m-am descurcat?”. Iar Billy a răspuns: „Păi, ai fost aproape – ai jucat ca Nijinski şi ai dansat ca Laughton”. Şi a avut rezultat, vezi dumneata, fiindcă Billy a dat-o pe glumă, Colin şi-a însuşit critica şi totul a fost bine.

Am dat din cap solemn. Drept să spun, nu m-am prins de poantă. M-am simțit la fel de lipsită de simțul umorului ca nemții care-i displăceau atât de mult domnului Diamond.

— Charles Laughton a fost un actor englez celebru, a clarificat el în folosul meu.

— Da, ştiu, am răspuns.

— Iar Nijinski a fost un balerin celebru.

Asta nu ştiusem.

— Nu cunoşti povestea lui Nijinski? a spus el. A fost un balerin extraordinar, dar a înnebunit. Şi-a sfârşit viața într-un spital de nebuni, suferind de nişte halucinații cumplite. Există şi o poveste amuzantă pe tema asta.

Părea ceva improbabil, însă domnul Diamond era oricum hotărât s-o spună.

— Billy avea odată o discuție cu un producător. Şi îi spunea că voia să facă un film despre Nijinski. Aşa că s-a

apucat să-i povestească producătorului toată viața lui Nijinski, iar tipul l-a privit oripilat şi a întrebat: „Vorbeşti serios? Vrei să faci un film despre un balerin ucrainean care-şi pierde mințile şi petrece treizeci de ani într-un azil, crezându-se cal?”. Iar Billy i-a răspuns: „A, dar în varianta noastră îi dăm un final fericit. În cele din urmă câştigă Kentucky Derby”.

Iar de data asta chiar am râs, în parte fiindcă povestea mi s-a părut amuzantă şi în parte fiindcă mi-a plăcut felul în care o spusese domnul Diamond, felul în care îi sclipeau ochii când a ajuns la poantă, felul în care, pentru scurtă vreme, spunerea acestei glume a adus lumii o clipă de claritate şi de bucurie ciudată. Şi mi-am dat seama că pentru un bărbat ca el, un bărbat care era funciarmente melancolic, un bărbat pentru care mersul lumii putea fi doar o sursă de regret şi dezamăgire, umorul nu era doar un lucru frumos, ci şi necesar, că spunerea unei glume bune putea aduce un moment – efemer, dar minunat – când viața avea sens ca de puține ori şi nu mai părea întâmplătoare, haotică şi necognoscibilă. M-am bucurat la gândul că, în mijlocul numeroaselor lucruri intratabile ale lumii, el încă avea această unică sursă de consolare.

Iar acum, de parcă mi-ar fi citit gândurile, a spus:

— Ştii, m-aş simți sută la sută mai bine în privința filmului ăstuia dacă ar fi doar un pic mai amuzant. Când scriam scenariul cu Billy, încercam mereu să strecor câte ceva: o replică haioasă, o poantă. Dar nu era de acord. Ăsta o să fie un film serios, îmi spunea întruna. Un film serios. Păi, eu sunt scenarist comic. Mă pricep la comedii. De-aia a şi luat legătura cu mine, cu atâția ani în urmă, fiindcă mi-a văzut câteva scheciuri şi l-au făcut să râdă. Or, puține lucruri îl fac pe Billy să râdă. Iar de-atunci, în tot ce-am scris împreună, chiar dacă aveam ceva serios de transmis, am încercat să plasăm multe lucruri care să provoace râsul. Numai că de data asta nu l-a mai interesat. Iar eu credeam că o să facem un film satiric, nu? Despre asta am vorbit întotdeauna. Un film despre Noul Hollywood. Despre puştii bărboşi – „N-au nevoie de scenariu, dă-le o cameră mobilă şi-un obiectiv cu zoom şi gata”. Însă în loc de aşa ceva a hotărât să se înhame la porcăria aia de carte, cu povestea asta țăcănită despre o bătrână care nu pare niciodată să-şi arate vârsta şi care se vede treaba că a descoperit cumva fântâna tinereții veşnice, iar eu îmi spun: „De ce, Billy? De ce vrei să faci un film după povestea asta? Cu ce te-alegi de-aici?”.

A încercat să bea din pahar, dar nu mai avea nimic. S-a uitat întrebător la paharul gol, însă n-a părut dispus să mai comande unul.

— Mă rog, trebuie să fie ceva, a spus el. Povestea asta trebuie să aibă *ceva* care înseamnă enorm pentru el. Trebuie să existe un lucru de care să vrea să se debaraseze. Dar al naibii să fiu dacă ştiu ce e.

S-a uitat spre vechea vilă de pe insula Madouri, care acum lucea aurie sub soarele apusului, ca şi cum ea ar fi putut deține dezlegarea enigmei.

— Şi dacă nu pot *eu* să-i dau de capăt, a spus el într-un târziu, cine dracu' poate?

*

Ultima zi de filmări a venit nespus de repede. Într-un mod pervers (dar mă tem că tipic), mă temusem atât de mult de acest moment, încât nu fusesem în stare să mă bucur deloc de ultimele zile de lucru. Gândul la întoarcerea la Atena, la meditații, la strada Acharnon, la constrângerile rutiniere ale vieții cu părinții, păreau cu totul insuportabile. Restul echipei avea să plece la München ca să filmeze cea mai mare parte a scenelor de interior. Zeii aveau să se pună în mişcare, cu alte cuvinte;

iar eu, o simplă muritoare, aveam să fiu lăsată în urmă, uitată.

Exterioarele greceşti de la *Mitul Fedorei* se încheiaseră, dar chiar şi aşa, deşi ele constituiau doar o mică pate a filmului, nu se făcea ca o echipă de la Hollywood să plece undeva fără să dea o petrecere. Aşa că în ultima seară, cu începere de la ora nouă, au închiriat tot barul Alexandros. Mesele erau pline ochi cu mâncare. Proviziile de *retsina* şi *demestica* păreau inepuizabile.

Oamenii erau foarte binedispuşi. Cu o după-amiază înainte, domnul Wilder şi echipa lui trăseseră o scenă frumoasă. Era o scenă în care preşedintele de la Academy of Motion Picture Arts and Sciences vine cu avionul în Grecia să-i înmâneze Fedorei un premiu pentru întreaga activitate. Preşedintele era jucat de Henry Fonda. Acesta sosise de la Atena cu un alai de maşini condus de cel mai important dintre producătorii germani care se ocupau de film. Fonda jucase scena perfect, repetând foarte puțin. Domnul Diamond nu trebuise să se uite niciodată la domnul Wilder şi să clatine din cap din cauza rostirii greşite a replicii sau a mutării vreunui cuvânt din scenariu. Când nu repeta sau juca, domnul Fonda se aşeza tăcut la umbra unui pin, cu un bloc de desen deschis pe genunchi, şi făcea nişte schițe minunate ale

peisajului din jur. Seara cinase pe terasa de la Alexandros cu domnul Wilder, domnul Diamond şi domnul Holden; iar mie, aşezată la masa de alături, cei trei nu-mi mai păruseră niciodată atât de fericiți, atât de mulțumiți de felul cum munciseră peste zi. Prezența acestui bărbat tăcut, grațios şi distins la Nidri făcuse ca totul să se scalde într-o lumină scânteietoare şi chiar dacă plecase în dimineața aceea la Atena, ceva din scânteiere rămăsese şi continua să ne încălzească.

A fost o petrecere lungă. La început, muzica a fost asigurată de un muzician de prin partea locului. Nu se ştie de unde fusese adus un pian electric Fender Rhodes şi instalat pe terasă. Bătrânelul îndrăzneț lovea zdravăn clapele pianului în ceea ce mi se păreau a fi versiuni cu totul aproximative ale câtorva teme muzicale şi balade celebre. La drept vorbind, interpretarea lui nu sporea cu nimic veselia petrecerii. Aş fi putut cânta eu însămi mai bine majoritatea cântecelor, după ureche sau din memorie, şi mă mâncau degetele să mă ridic şi să-i îmbunătățesc versiunile. Câțiva oameni încercau vitejeşte să danseze: de fapt, chiar Matthew s-a apropiat şi m-a invitat la dans, şi ne-am târşâit picioarele incomod un minut sau două, pe când pianistul nostru a comis un act de asasinare brutală a lui „My Funny Valentine”, dar felul

lui de-a cânta era atât de prost şi de şleampăt, încât am renunțat amândoi, iar eu am rămas doar cu amintirea fugară a mâinii lui Matthew în josul şalelor mele, cu apăsarea degetelor lui pe materialul subțire al rochiei mele. După asta fiecare şi-a văzut de ale lui şi a trecut destul de mult până să ne regăsim în mulțime.

Între timp, cineva a intervenit drastic în calitatea antrenului muzical. Pianistul a fost rugat politicos să plece (fiind bine plătit pentru aceste atrocități, presupun), iar apoi, spre uluirea generală, unul dintre producători şi-a adus maşina, un Volkswagen broscuță, chiar pe plajă şi a parcat-o lângă bar. Portierele au fost date în lături, în casetofonul din maşină a fost introdusă o casetă şi dintr-odată The Rolling Stones au început să răsune în aerul miezului de noapte.

Asta a semnalat o schimbare imediată a stării de spirit. Oamenii s-au ridicat şi au trecut la dans, mesele au fost mutate într-o margine ca să fie mai mult loc şi în timpul manevrelor au fost sparte o mulțime de vase de lut greceşti tradiționale. Totul s-a transformat în vacarm. Mă simțeam nelalocul meu şi m-am tras într-o parte, rezemându-mă de zidul terasei şi uitându-mă spre mare cu un pahar în mână. Eram destui cei care nu luau parte activ la bairam, în principal membrii mai vârstnici ai

distribuției şi ai echipei. Eram sfâşiată de două emoții contradictorii: bucurie la gândul că luasem parte la această experiență incredibilă şi nefericire la gândul că era aproape gata. Cele două emoții se duelau pentru supremație chiar în clipa când domnul Diamond s-a apropiat să stea de vorbă cu mine.

— Voiam doar să-ți mulțumesc, a spus el, ridicând vocea ca să acopere hărmălaia muzicii. A fost minunat că te-am avut cu noi. O mică oază de echilibru în toată nebunia asta.

În atmosfera de surescitare şi de emoție paroxistică a petrecerii, complimentul a părut să mă copleşească şi să-mi aducă lacrimi în ochi. M-am uitat în altă parte, preferând ca Iz să nu le vadă.

— Hei, ce-i cu tine? m-a întrebat el, cam făcându-mi praf speranțele.

— Nimic. Doar că... a fost o perioadă uimitoare pentru mine. Şi totul s-a terminat foarte repede.

— Nu vrei să te-ntorci la Atena, să-i vezi pe mami şi tati?

— Fireşte, dar...

Am abandonat conversația şi am pornit spre plajă, furioasă pe mine însămi fiindcă îmi pierdusem aşa stăpânirea de sine în fața lui. M-am plimbat pe plajă o

vreme, încercând să mă adun. M-am întors la petrecere cam după un sfert de oră, simțindu-mă ceva mai liniştită sau în orice caz hotărâtă să nu mă mai dau în spectacol.

— Domnişoară Frangopoulou? am auzit o voce familiară, cu accent austriac, lângă mine.

M-am întors şi am dat de domnul Wilder, care-mi zâmbea de sub mica lui pălărie de pai. M-am întrebat dacă şi-o dădea jos măcar în pat.

— Apreciem ce-ai făcut pentru noi în ultimele zile, a spus el, strângându-mi mâna.

— A fost o plăcere, am zis. Şi o onoare. Serios.

— Şi ai fost plătită pentru asta, nu uita, a spus el. Nu e un factor lipsit de importanță.

Am râs şi am dat din cap.

— Prietenul meu, domnul Diamond, mi-a zis adineauri că nu prea erai în apele dumitale, a spus el. E totul în regulă? Putem să-ți aducem ceva?

— Sunt bine, am răspuns. Am băut cam mult. Mă ştiți doar. Mai țineți minte The Bistro?

— Adevărat, a spus el. Poate că e nevoie să-ți supraveghezi consumul de *demestica*. Cred că mica petrecere o să mai țină o vreme.

— Şi eu cred la fel.

— Ei bine, l-a mine s-a cam zis cu dansatul până-n zori, îmi pare rău s-o spun. Prin urmare, cred că acum mă duc la culcare.

— Foarte înțelept, am spus, ne-am strâns mâinile din nou, după care el m-a sărutat politicos pe obraz şi pe urmă a plecat.

*

N-am urmat sfatul domnului Wilder. Adică nu mi-am supravegheat consumul de *demestica*. Am dansat puțin cu nişte oameni, am vorbit puțin cu alții, iar când n-am mai avut oameni cu care să dansez şi cu care să vorbesc, şi când s-au terminat casetele cu Rolling Stones din casetofonul stereo din Volkswagen, m-am aşezat la pianul electric şi am început să cânt. Cântam de fapt pentru mine – trecând prin mai multe piese, unele celebre, altele nu, încercând noi tonalități, improvizând, abătându-mă de la partitură –, dar de câte ori mă opream, un număr reconfortant de spectatori mă răsplăteau cu mici aplauze. Însă petrecerea începea să se destrame. Până la urmă probabil c-au mai rămas să mă asculte doar câțiva oameni, iar când am ajuns la finalul lui „All the Things That You Are” şi mi-am încheiat versiunea într-un straniu

acord de sextă în la minor, neaşteptat, mi-am ridicat privirile şi am văzut că unul dintre ei era Matthew.

— Uau, a zis el. Mi-ai spus că ştii să cânți, dar nu mi-ai spus că ştii să cânți *aşa*.

Am zâmbit şi mi-am simțit corpul străbătut de căldură, de tandrețe şi de furnicăturile emoției.

Şi-a tras un scaun şi s-a aşezat lângă mine.

— Cântă-mi ceva compus de tine, a spus el.

— Poftim?

— Mi-ai spus că scrii muzică. Cântă-mi ceva.

L-am privit în ochi o clipă şi m-am simțit străbătută de un minunat fior de emoție. Pe urmă am spus „În regulă”, mi-am coborât ochii spre claviatură, mi-am pus ambele mâini pe clape, am tras adânc aer în piept şi i-am cântat mica piesă pe care o intitulasem „Malibu”.

Nu prea ştiu ce mă aşteptam să spună când am terminat. Ultimul acord a rămas în aer câteva clipe bune înainte ca el să deschidă gura. Apoi mi-a zis:

— E chiar frumos. Seamănă un pic cu muzica de film.

Am observat că oamenii spun asta frecvent despre orice piesă muzicală modernă care e tonală şi care încearcă să exprime o emoție într-un limbaj direct, necomplicat. Nu-mi dau seama niciodată dacă se gândesc

la un compliment sau la o insultă. Am simțit aceeaşi incertitudine când a spus-o Matthew.

— Ar fi o coloană sonoră grozavă pentru filmul ăsta, a adăugat el.

— *Mitul Fedorei*? A, sigur, am spus. I-o cânt domnului Wilder şi parcă văd că mă angajează pe loc.

— Poate c-ar trebui. Cine nu riscă... ştii cum e.

Am zâmbit.

— Cred că s-a gândit deja la un compozitor.

S-a lăsat o tăcere îndelungată între noi, după care ne-am ridicat amândoi în acelaşi timp. Acest schimb şi dezamăgirea mea față de răspunsul lui creaseră un mic moment de stânjeneală, care însă a trecut rapid. Ne-am plimbat pe plajă şi apoi am coborât spre mare. Mâinile ni s-au găsit şi ni s-au prins cu delicatețe.

— E-atât de frumos aici, a spus el.

Soarele începea să se ridice, apa se preschimba din neagră în purpurie şi nu mai era mult până când avea să se vadă conturul vilei din Madouri. Însă eu mă uitam la Matthew, nu la peisaj.

— Ce e? a întrebat el.

— Cum adică, „Ce e”? am spus.

— De ce te uiți aşa la mine?

— Mă uitam la barba ta. A-nceput să crească frumos în ultimele zile.

Am ridicat mâna să-i ating barba. Sigur, era doar un pretext să-i ating fața. După câteva clipe îi mângâiam obrazul cu un deget, moment în care el mi-a luat mâna, mi-a dat-o deoparte şi apoi s-a aplecat să mă sărute: un sărut scurt şi blând pe buze. Prima dată când fusesem sărutată aşa. Mi s-a făcut imediat poftă de un al doilea sărut, aşa că l-am prins pe după ceafă, l-am tras spre mine şi de data asta sărutul a fost mai lung şi mai apăsat, dar încă reținut într-un fel.

Am rămas o vreme cu brațele petrecute unul în jurul altuia, uitându-ne spre insulă. Îmi plăcea felul în care curbura corpului său se potrivea cu a mea. Mi-am lăsat capul pe umărul lui şi i-am simțit mâna cum începe să-mi mângâie părul. Mă simțeam foarte, foarte fericită, dar se vedea şi un nor la orizont. Am spus:

— Presupun... presupun că mâine pleci cu ei la München, nu?

Matthew a clătinat din cap.

— Mă-ntorc la Londra. Ceea ce înseamnă că la-nceput trebuie să ajung cumva la Atena.

Mi-am ridicat ochii spre el.

— Şi eu la fel.

— Cum ai de gând să ajungi acolo?

— Nu ştiu.

Era adevărat, nu mă gândisem deloc.

— Mă gândeam c-ar fi haios să facem autostopul, a spus el şi m-a sărutat din nou. Ce-ar fi să vii cu mine?

— Pot?

— Am putea să mai profităm vreo două zile. Ne oprim la nişte hoteluri pe drum.

Mi-am dat seama ce sugera. Ideea mă stârnea foarte, foarte mult, dar în acelaşi timp mă îngrijora. În plus, mâinile lui Matthew începeau să mi se plimbe pe corp mai în voie decât mă aşteptasem. M-a cuprins o teamă bruscă şi am devenit încordată.

— Dă-mi voie să mă gândesc, am spus, desprinzându-mă.

Şi-a retras mâna şi s-a uitat la mine: o privire întrebătoare şi un zâmbet la fel. De parcă ar fi fost pe cât de atras, pe atât de amuzat de mine.

— În regulă, a spus el. Gândeşte-te. Cum vrei tu.

Înapoi în apartament, nu după multe minute, stăteam singură în pat, în căldura verii, şi ştiam că voiam de-adevăratelea să merg cu el. Orice urmă de îndoială mi se ştersese din minte. Acum eram supărată pe mine însămi fiindcă nu-l invitasem în apartament, dar pe de altă parte

nu prea conta, fiindcă ştiam că ceea ce avea să se petreacă între noi avea cu siguranță să se petreacă peste o zi sau două, şi poate chiar avea să fie mai frumos în felul ăsta, cu plăcerea intensificată de aşteptare şi de anticipare. Cu gândurile astea confuze şi somnoroase, m-am întors pe spate, mi-am vârât mâna între picioare şi nu după mult timp am început să visez cu el – vise fierbinți, nebuneşti, tulburătoare, pe care mi le amintesc şi azi.

*

Câteva ore mai târziu, am fost trezită dintr-un somn adânc de o bătaie puternică la uşă. M-am uitat la ceasul de pe noptieră şi era mai târziu decât credeam. Lumina strălucitoare a soarelui îmi năvălea în dormitor pe fereastra fără geam.

M-am dus să deschid uşa. Spre mirarea mea, în prag era directoarea de producție.

— Da? am spus.

— Astea sunt ale tale, a zis ea.

Mi-a înmânat o mapă plină cu hârtii şi un şnur cu ecuson de pus pe după gât.

— Asta ce e? am întrebat prosteşte.

— Se pare că ai un nou loc de muncă, a răspuns ea.

M-am uitat la ecuson şi mi-am văzut trecut numele, iar dedesubt scria cu majuscule *„ASISTENTĂ DL DIAMOND”.*

M-am uitat la ea.

— Asta ce înseamnă? am întrebat.

— Înseamnă că domnul Wilder şi domnul Diamond vor să mergi cu ei la München şi să lucrezi în continuare pentru film.

Nu-mi găseam cuvintele. Din fericire, nu şi ea.

— Ar fi bine să te-mbraci, m-a sfătuit. Maşinile aşteaptă şi o să plece în zece minute.

— Unde mergem?

— La aeroportul din Actium şi pe urmă direct la München.

München. Era cumva o greşeală sau o glumă? Trebuia oare să mă consider acum unul dintre zei?

— Şi? a spus directoarea nerăbdătoare. Ce faci, vii? Sau le spun că nu te interesează postul?

— Nu, m-am grăbit să spun. Normal. Normal că-l vreau. Sunt doar foarte...

M-am întrerupt, iar ea a spus:

— Bine. Zece minute, cum ziceam. Nu întârzia sau o să trebuiască să plece fără tine.

M-am îmbrăcat şi mi-am făcut bagajul în mare viteză. Coborând scările, m-am oprit la apartamentul mamei lui Matthew şi am bătut la uşă, dar n-a răspuns nimeni. Am mai bătut o dată, însă nu s-a întâmplat nimic nici de data asta şi nu puteam risca să întârzii. Probabil că dormea dus. Mama făcea parte din grupul numeros care se urca în maşini în faţa clădirii şi când am întrebat-o unde era fiul ei, s-a mărginit să spună „Încă în pat, normal”. M-am aşezat pe bancheta din spate a unei maşini, lângă ea, iar când convoiul s-a pus în mişcare după câteva minute, singurul lucru care a făcut ca fericirea mea neaşteptată şi uluită să nu fie deplină a fost gândul că nu ştiam când aveam să-l revăd.

München

În dimineaţa de după plecarea lui Ariane la Sydney, mi-am făcut nişte pâine prăjită şi o cafea, şi tocmai mă pregăteam să muşc din pâinea prăjită când, într-un moment de slăbiciune, m-am dus la frigider şi am scos Brie-ul de supermarket pe care-l ţineam acolo. Brie cu pâine prăjită nu e o combinaţie foarte reuşită, din punctul meu de vedere, dar nu-mi ardea să fiu năzuroasă. Am luat acest mic dejun mulţumitor de una singură, după care am urcat scările cu inima grea şi am

intrat în camera de oaspeți: biroul meu, cum îi spuneam. Geoffrey preda din nou la Beaconsfield, iar Fran era pe undeva prin casă, nu ştiam pe unde, stând la cutie şi ferindu-se de mine cât putea de mult. Era foarte linişte. M-am trântit în scaun la masa de lângă fereastră, am deschis mecanic computerul şi am comutat pe claviaura Midi, deşi ştiam deja prea bine că nu aveam să compun nimic în ziua aceea.

Am navigat la folderul „Muzică" şi la cele două subfoldere, unul intitulat „Muzică de film", iar al doilea, „Altele". „Muzica de film" conținea un subfolder cu titlul „În lucru", care însă era gol. „Altele" conținea un subfolder cu titlul *Billy* – iar pe acesta l-am deschis. Am făcut click pe un fişier cu titlul „Conferință de presă", iar el s-a deschis în Pro Tools.

Pe monitor a revenit la viață un fragment vechi de înregistrare video. O găsisem pe internet cu câteva săptămâni în urmă. Era transmisiunea color a unei conferințe de presă organizate la Studiourile Bavaria chiar când *Mitul Fedorei* trebuia să intre în preproducție, cam cu o lună înainte să mă alătur echipei în Grecia. Am descoperit stilurile şi modele de la sfârşitul anilor '70 – simbolizate de portocaliul mat de pe spătarele scaunelor de plastic pe care stăteau jurnaliştii şi de rochiile

neglijente, cu imprimeuri florale, purtate de câteva reportere –, care evocau cu intensitate perioada respectivă şi în general tot ce trăisem după douăzeci de ani. Billy însuşi, ca întotdeauna, era îmbrăcat lejer, dar foarte elegant: un sveter bleumarin anchior peste un tricou polo alb închis până la ultimul nasture. Părul argintiu îi era pieptănat impecabil pe spate, iar ochelarii cu rame negre îi confereau aerul unui distins intelectual public.

Îl rugasem pe Geoffrey să lucreze puțin la clip pentru mine. Clipul începea cu imaginea lui Billy intrând în sală şi îndreptându-se spre scenă. Secvența dura cam douăzeci de secunde, însă Geoffrey o încetinise zdravăn, aşa că acum avea aproape trei minute şi jumătate. În felul ăsta, el îi dădea ocazia privitorului să-l înțeleagă ceva mai profund pe Billy, observându-i cu atenție mersul, poziția corpului şi ținuta, procesele mentale care-i însoțeau pasul măsurat, fără grabă, expresia de anticipare amuzată şi întru câtva arogantă, bazată (fără îndoială) pe faptul că avea deja în cap o serie de răspunsuri bune. Avea în față un public german, iar el urma să i se adreseze în germană şi să-i spună, printre altele, cum se simțea la întoarcerea în Germania. Ştia că avea să tulbure puțin apele şi abia aştepta.

Încetinirea filmării însemna de asemenea că mersul lui Billy spre scenă împrumuta ceva din balet: îl făcea să semene cu un astronaut care păşeşte pe suprafaţa Lunii sau cu un scafandru la mare adâncime, care se deplasează extrem de încet pe fundul oceanului. Inspirat de cadenţa lentă şi maiestuoasă a paşilor lui, compuneam un acompaniament muzical sumbru, o suită pentru o orchestră de cameră într-o tonalitate minoră, cu violoncelele şi contrabaşii cântând notele de bază ale acordurilor descendente şi cu coloratura subtilă a corzilor şi a suflătorilor contrapunctată, la fiecare două măsuri, de o voce feminină de soprană care cânta repetat aceeaşi notă fără *vibrato*. Efectul era de transformare a materialului de arhivă, de imortalizare a lui ca moment în timp, chiar ca moment al istoriei. El conferea acestui banal mers în direcţia unei scene gravitatea unei procesiuni imperiale, iar lui Billy însuşi îi dădea un aer atât de bufon, cât şi de martir: fiindcă, în fond, prilejul ăsta îi marca întoarcerea într-o ţară care, cu treizeci de ani în urmă, îi distrusese familia, iar acum iată-l aici, făcând acestei ţări hatârul suprem al prezenţei lui şi în acelaşi timp lăsându-se la mila ei: deopotrivă triumfător şi umilit.

Intenția mea fusese să mai compun patru mişcări din suita *Billy*, dar asta era singura pe care aproape că o terminasem. Nici măcar nu mă gândisem vreo clipă la ce aveam că fac cu aceste piese odată încheiate. Mai mult ca sigur că n-ar fi vrut nimeni să le interpreteze sau să le înregistreze vreodată. La fel ca toate celelalte lucruri din viața mea din prezent, compozițiile muzicale păreau acum donquijoteşti şi futile, şi chiar şi această secțiune cu titlul „Conferința de presă", de care fusesem destul de mândră până adineauri, începuse dintr-odată să mă irite. Aşa că am apăsat pe tasta Mute de pe Pro Tools şi, în tăcerea care s-a lăsat, am devenit conştientă de o voce care venea dinspre grădină.

Era vocea lui Fran, care vorbea cu cineva la telefonul mobil. Insistența tonului arăta că nu era vorba de o discuție oarecare. Bănuiala mea era că Fran vorbea cu una dintre prietenele ei apropiate, însă cuvintele nu se desluşeau. Mă rog, asta s-a remediat repede: am deschis fereastra câțiva centimetri, ca să aud ce se petrecea.

Bineînțeles, n-am auzit decât contribuția lui Fran la conversație:

— Nu. Nimic. Nu vrea să ştie.

...

— Dracu' ştie-n gâtu' mă-sii.

…

— Şi cum să fac asta?

…

— Ştiu că e. Ştiu asta. E doar decizia mea.

…

— Nu! Nu, pur şi simplu *nu pot*. Mă scoate din minți.

…

— Nimeni. Absolut nimeni. Şi oricum, nu e genul de chestie pe care s-o poți decide aşa.

…

— Dar tocmai asta e. Nu pot. *Nu ştiu*, Julie, chiar nu ştiu.

Iar după aceste cuvinte a izbucnit în plâns. De îndată ce s-a întâmplat asta, mi s-a activat instinctul matern şi am coborât scările în goană. Aproape că ne-am ciocnit la intrarea în bucătărie – eu de pe scări, Fran din grădină. Terminase de vorbit şi era roşie la față.

— Ce s-a-ntâmplat, scumpo? am întrebat-o.

Nu a răspuns, dar m-a privit țintă câteva clipe, cu ochii clocotind de ură.

— Ce s-a-ntâmplat? a spus ea în cele din urmă. Tu ce crezi că s-a-ntâmplat? Toate s-au întâmplat, în pula mea.

A trântit telefonul atât de tare de masa din bucătărie, încât m-am temut să nu-i fi spart ecranul.

— Orice-ar fi, am început, sunt sigură că putem...

— Nu vorbi cu mine, a zis ea. Şi nu te-apropia. (Încercam să ajung la ea.) N-am chef de cuvinte şi n-am chef de-mbrăţişări. Măcar de data asta lasă-mă-n pace.

Câteva secunde mai târziu a ieşit din casă şi a plecat pe stradă, cu telefonul uitat stând mai departe pe masa din bucătărie.

Am rămas două-trei clipe în bucătăria goală a casei mele goale, ascultând ceea ce ar fi fost liniştea dacă n-ar fi început picamerele de la zgomotoasele lucrări de renovare care se făceau de luni de zile, la trei case de noi. Eram în stare de şoc: şocul de-a o vedea pe Fran în lacrimi şi apoi şocul de-a o auzi vorbindu-mi aşa. M-am aşezat la masă tremurând. Aş fi putut să fug după ea cu telefonul, dar n-am făcut decât să-mi prind capul în mâini şi să rămân acolo, aşteptând să mi se ducă amorţeala şi să-mi revină stăpânirea de sine. Perioadele de linişte absolută erau întrerupte de zguduitoare episoade de sfredelire dinspre casa vecinilor. Un tacâm zăngănea de capul lui pe unul dintre blaturi.

S-au scurs minutele. Cred că e posibil să fi rămas acolo aproape o jumătate de oră, răsucind cuvintele lui Fran pe toate părţile şi încercând să mă împac cu ceea ce

sugerau, şi anume, că îmi respingea încercările de-a o sprijini.

După aceea, gândurile mi s-au împotmolit. Se părea că nu mai puteam să fac nimic.

Am oftat, m-am ridicat în cele din urmă cu un efort uriaş şi apoi am urcat anevoie scările la loc.

M-am aşezat din nou la masa de lucru. Pe computer mă aştepta o imagine: imaginea feţei lui Billy. Clipul care-l arăta îndreptându-se spre scenă la conferinţa de presă ajunsese la sfârşit, iar imaginea îngheţase – îngheţase pe figura lui într-un moment când lăsase garda jos. Se uita drept în faţă, dar nu spre cameră, nu spre publicul compus din jurnalişti şi nici spre altceva. Era cufundat în gânduri, dar nu cred că-şi repeta răspunsurile în cap. În fond, asta era conferinţa de presă la care a dat *acel* răspuns unei întrebări venite de la un reporter. Răspunsul care a redus toată încăperea la tăcere. Însă imaginea la care mă uitam nu arăta chipul unui om care îşi ascute în gând o replică mortală. Arăta în schimb chipul unui bărbat care ar fi putut deţine temporar controlul asupra încăperii, dar care nutrea de fapt o dezamăgire profundă, personală, de neostoit. Şi, într-un fel ciudat, era aceeaşi dezamăgire pe care o nutream şi eu. Poate că Billy o ştia deja de câteva luni, pe când eu

de-abia începusem să-mi dau seama, însă amândoi ajunseserăm să avem conştiinţa aceluiaşi fapt: că lucrul pe care-l avea el de oferit nu şi-l mai dorea în realitate nimeni.

*

La două luni de la conferinţa aceea de presă, ne strânseserăm la o cină în doisprezece. Ne aflam într-un loc impunător şi foarte protocolar. Eram într-un salon privat al Hotelului Bayerischer Hof din centrul Münchenului. Erau acolo lambriuri închise la culoare din stejar, o masă masivă din stejar şi chelneri care fierbeau în costumele lor de pinguini, deşi era iulie, iar Münchenul se bucura de – mai bine zis, îndura – o vară toridă, lipicioasă.

Nu mai ţin minte numele tuturor celor de faţă, dar mi-i amintesc pe cei mai mulţi.

Era Billy, normal, iar lângă el stătea dr. Rózsa, invitatul de onoare. Eu şedeam între dr. Rózsa şi Iz, iar de cealaltă parte a lui Billy, în stânga lui, stătea domnul Holden. Era acolo şi Marthe Keller, care stătea pe diagonala lui Billy, alături de care se găsea prietenul ei, Al Pacino, venit în vizită din America. Nu mai ţin minte exact cine erau ceilalţi şase oameni, însă câţiva erau germani şi

reprezentau Geria, compania de consultanță în domeniul impozitelor care ajuta la finanțarea filmului. Purtau costume business şi luau parte foarte puțin la ce se discuta la masă – în principal, am presupus, din cauză că unii dintre ei nu vorbeau engleză prea bine.

Dr. Rózsa – care era ungur şi al cărui prenume era Miklós – avea să compună muzica filmului. Deşi trăia mai mult la Los Angeles, se părea că avea o vilă undeva în Italia, unde îşi petrecea cea mai mare parte a verii, şi călătorise la München în mod special ca să vadă câteva materiale needitate şi să se gândească la coloana sonoră. Sosirea lui fusese considerată un mare eveniment, iar cina aceasta fusese organizată în cinstea lui.

Era prieten vechi cu Billy şi lucrase deja cu el de câteva ori, îndeosebi la *Asigurare de moarte*. Era de asemenea bine cunoscut pentru că scrisese muzica pentru toate acele filme epice inspirate din Biblie de tip *Ben-Hur* şi *Quo Vadis*. Avea rafturi întregi de Oscaruri şi era, fără îndoială, unul dintre cei mai cunoscuți compozitori de la Hollywood. Inutil de spus, nu auzisem în viața mea de el.

Şi-atunci cum se face că m-am trezit invitată la cina asta şi cu atât mai mult că fusesem aşezată lângă invitatul de onoare?

*

Iz şi cu mine ne apropiaserăm pe durata ultimelor câteva săptămâni. Evident, era inevitabil să se întâmple asta dat fiind că-i eram asistentă personală, dar în realitate era doar un post onorific, iar el nu avea nevoie de multă asistență personală, cu atât mai puțin din partea mea. În primul rând că vorbea germană, nu perfect, dar suficient de bine ca să se descurce în magazinele şi restaurantele din oraş. Aş spune că rolul meu era mai degrabă de consilier şi terapeut decât de asistentă personală.

Cea mai mare parte a echipei de la *Mitul Fedorei* stătea într-o clădire numită Hotel Residence din Arthur Kutscher Platz din Schwabing, un cartier elegant din nordul zonei centrale a oraşului. De acolo era puțin de mers pe jos la foarte plăcuta Englischer Garten şi destul de mult de mers cu maşina până la studiourile de film, care erau localizate la puțin peste cincisprezece kilometri sud, în Geiselgasteig. Principala excepție era chiar Billy: acesta avea un apartament mobilat de tip penthouse nu departe de Leopoldstrasse. Audrey venise din America şi-i pregătea cu devotament în fiecare zi o cină îmbelşugată şi făcută în casă, care-l aştepta când se întorcea de la ziua de filmări. După cină, se întâmpla uneori ca Iz însuşi să

treacă pe la el ca să mai scrie la scenele de a doua zi, fiindcă – n-am putut să nu observ – scenariul nu părea niciodată terminat.

Mă duceam la studiouri cu Iz în maşina lui în majoritatea zilelor, rămânând pe loc doar dacă avea vreo însărcinare specială pentru mine în Schwabing. De exemplu, din când în când, îi plăcea să mă duc prin magazine şi să-i cumpăr diverse lucruri elementare. Hotel Residence era o clădire brutalistă din beton, constând în apartamente în regim hotelier, şi înainte de drumul pe înserat acasă la Billy pentru scris şi neavând soția cu el să-i gătească, se străduia să-şi facă singur ceva de mâncare – mai bine zis, mă punea pe mine să-i fac. Nu eram o bucătăreasă foarte bună, dar asta nu prea conta, fiindcă deşi presupun că era obişnuit să mănânce în restaurante de lux, Iz părea să aibă de fapt gusturi destule de simple. Cred că una dintre cele mai fericite seri pe care le-am petrecut a fost cea în care am pus de-a valma nişte sardine la conservă, nişte roşii la conservă şi orez: mi-l amintesc acum, aplecat deasupra cratiței şi amestecând preparatele – fără urmă de zâmbet pe față (asta ar fi fost prea mult pentru el), dar cu o expresie fascinată, satisfăcută. Iar când am găsit un borcan cu măsline negre în bufet şi am întrebat „Ce-ar fi să le

punem şi pe astea?”, am fost răsplătită cu cea mai prețioasă reacție: ochii i-au licărit, şi-a frecat mâinile şi a spus „Sigur, de ce *nu*?”. Rezultatul a fost delicios – pentru noi, în orice caz.

Mâncând de atâtea ori împreună, am ajuns să ne cunoaştem destul de bine. Zona zoster îi revenise şi mai rău ca înainte şi cred că de multe ori avea dureri mari. Şi, mai mult ca să-l distrag decât ca să-l distrez, mi-am făcut un obicei din a vorbi despre mine: viața mea liniştită cu mama şi cu tata pe strada Acharnon cea aglomerată şi poluată, primii paşi în predarea limbii engleze, dragostea pentru cântatul la pian şi ascultatul discurilor. Aşa a aflat Iz că-mi plăcea să compun muzică şi că nutream visul de-a deveni o compozitoare în toată regula – plus visul şi mai precis, care prinsese contur în ultimele săptămâni, de-a compune muzică de film.

— Dr. Rózsa vine mâine, mi-a spus el într-o seară. Billy oferă o cină în onoarea lui mâine seară.

— Cine? am întrebat – inevitabil.

— Miklós Rózsa, a spus el. Un compozitor celebru. Prieten vechi cu Billy. Ştii cât de cât *ceva* despre filme, Cal?

— Încerc să-nvăț, am răspuns roşind.

— Bravo. Ei bine, iată o ocazie excelentă. Dacă vrei să-ncepi să scrii muzică de film, el e omul căruia trebuie să i te adresezi. Ţinteşti direct la vârf. O să-ţi fac rost de-o invitaţie la cină şi poţi să stai chiar lângă el.

*

Nu l-am crezut, bineînţeles. Eram atât de jos în ierarhia oamenilor care lucrau la filmul ăsta, încât mai multe şanse să fie invitat avea tehnicianul de platou sau cel care punea luminile. Dar nu ţinusem cont de influenţa lui Iz asupra lui Billy. Chiar şi în împrejurări normale Billy se străduia să facă totul ca să fie Iz mulţumit; dar acum, când ştia că realizarea acestui film se transforma într-un asemenea calvar pentru el, nu se dădea în lături de la absolut nimic pentru ca prietenul şi colegul lui să se simtă mai bine. Prin urmare, sigur: grecoaica ciudăţică voia să vină la cina elegantă? Sigur. Nici o problemă. Şi s-o aşez pe unul dintre cele mai bune locuri de la masă, chiar lângă invitatul de onoare? Se rezolvă.

Aşa că iată-mă. Iată-ne. Dar nu sunt sigură că dr. Rózsa a fost încântat.

Cred că aveam pe atunci, mai mult ca sigur, câte o înregistrare cu fiecare dintre coloanele sonore ale lui Miklós Rózsa – în total, nouăzeci şi ceva –, ca să nu mai

spun de majoritatea lucrărilor din concerte. Aşa să ştiu cum nu se poate mai bine blândeţea şi lirismul de care era capabil. Frumoasele teme romantice pe care le-a compus pentru *Acea doamnă Hamilton* şi pentru *Hoţul din Bagdad*. Splendida melancolie a *adagio*-ului din concertul lui de vioară, care l-a inspirat pe Billy să facă *Viaţa personală a lui Sherlock Holmes*. Dar trebuie să spun că statul lângă el la masa din seara aceea n-a fost o experienţă comodă. Privind în urmă, cred că era un om rezervat, poate chiar timid, numai că atunci i-am luat timiditatea drept proastă creştere. Şi în orice caz, la momentul în care am petrecut seara aceea prin München, probabil că trecuse de şaptezeci de ani. Avea în spate o carieră lungă şi distinsă. Urma să mai compună patru sau cinci coloane sonore. Nu avea nimic de demonstrat nimănui – cu atât mai puţin unei tinere de douăzeci şi ceva de ani din Atena care se visa compozitoare.

— Sunteţi pentru prima dată la München, dr. Rózsa? a fost, cred, mutarea mea de început.

— Am fost aici de multe ori, a răspuns el solemn. Cel mai recent, anul trecut. Cu ocazia aceea, Filarmonica din München a susţinut o serie de concerte în cinstea mea.

— Frumos, am spus. Şi v-au interpretat muzica de film sau muzica serioasă?

Isteață întrebare, mi-am zis. Dar reacția lui m-a clătinat.

— Muzica de film nu ți se pare serioasă?

— Păi, cum să nu... Normal că e, am murmurat sau îngăimat sau ambele.

— Când am ajuns la Paris în 1934, a spus dr. Rózsa, am ajuns să-l cunosc pe compozitorul elvețian Arthur Honegger. Nu ştiu dacă sunteți familiarizată cu operele lui.

— Chiar sunt, am răspuns.

Şi aşa era, fiindcă de fapt ascultasem câteva piese de Honegger, incluse pe discurile pe care le luase mama cu ea de la Londra.

A părut plăcut surprins.

— Serios? Puțini mai ascultă muzica asta în prezent. Era deja o celebritate când l-am cunoscut. Într-o seară eram cu el la masă şi l-am întrebat cum îşi ducea existența de compozitor „serios”, cum i-ai spune dumneata. Mi-a răspuns că se întreținea compunând muzică de film. Am fost uimit! Am crezut că se referea la piese fox-trot şi two-step de genul celor pe care le auzi interpretate de formația unui restaurant de mâna a doua. A doua zi m-am dus la cinematograf să văd *Les Misérables* regizat de Raymond Bernard şi am ascultat cu

gura căscată muzica lui Honegger. Era muzică de cea mai bună calitate. O revelație pentru mine. Mi-am dat seama că nu era nici o ruşine să compui muzică de film. Sigur, asta nu înseamnă că nu trebuie să faci compromisuri. La Hollywood te trezeşti frecvent că lucrezi pentru imbecili. Sunt riscurile meseriei.

— Dar domnul Wilder nu e imbecil.

— Bineînțeles că nu. Îl privesc cu mare respect şi afecțiune. De-aia sunt aici în seara asta. De-aia am acceptat să lucrez la filmul ăsta, deşi nu sunt convins – s-a uitat în jur când a spus-o – că o să fie unul dintre marile lui succese. Nu, mă gândeam la alți regizori. Realizatori de filme cu un statut remarcabil, ale căror însuşiri personale nu se ridică uneori la nivelul reputației.

— Am înțeles.

— Domnul Hitchcock, de exemplu.

— Alfred Hitchcock?

De el auzisem până şi eu.

— Sigur. Mai sunt şi alți domni Hitchcock? În 1945 am compus muzica pentru filmul lui, *Fascinație*. Întâmplător, e un film mediocru...

— Ei bine, am spus, inspirându-mă ca de obicei din aprecierile lui Halliwell, „vedetele strălucesc magic, dar s-ar fi putut lucra ceva mai mult la intrigă”.

— Într-adevăr, a spus dr. Rózsa.

M-a privit atent, cu o uşoară încruntătură, iar apoi a continuat:

— Cu toate acestea, am compus o muzică excelentă. Trebuie întotdeauna să dai ce ai mai bun. Pentru muzica aia am luat primul Oscar. Şi ştii ceva? Domnul Hitchcock n-a suflat o vorbă. Nu tu bilet de mulțumire, nu tu scrisoare de felicitare, nici un cuvânt. N-am mai lucrat deloc împreună după asta.

— Ce naşpa, am spus.

El a băut un pic de apă înainte să repete:

— Naşpa?

— Adică nasol de tot. Ca atunci când mi-am predat una dintre lucrările importante cu două zile mai devreme la sfârşit de semestru, iar profesorul nu mi-a spus măcar un „bravo” sau ceva acolo şi mi-a dat doar un 6.

— Da, şi asta e... „naşpa”, a recunoscut el, părând ceva mai prietenos ca înainte.

M-a privit cu şi mai mare atenție pe deasupra ochelarilor.

— Domnul Diamond mi-a zis că şi dumneata compui. Un muzician de certă valoare, aşa m-a asigurat.

— Doar a fost amabil, am spus, uitându-mă spre Iz ruşinoasă şi nespus de mândră.

— Presupun c-ai studiat la Conservatorul din Atena? a întrebat dr. Rózsa.

Am clătinat din cap.

— Nu, sunt autodidactă. Nu compun cu adevărat, doar... improvizez lucruri şi le înregistrez.

A scos un oftat.

— Da, asta e moda acum. Nu mai există muzicieni veritabili. Doar amatori entuziaşti, total lipsiți de pregătire de specialitate, convinşi că n-au nevoie decât de geniu spontan pentru succes. Pentru asta trebuie să-i mulțumim „rock and rollului".

A rostit aceste trei cuvinte de parcă tocmai ar fi găsit un fir de păr în supă şi ar fi fost obligat să-l culeagă cu degetele. După care, cu un „Scuză-mă!" politicos, s-a întors să-i spună ceva lui Billy.

Cât timp dr. Rózsa a stat cu spatele la mine, m-am gândit la ce spusese adineauri. Sincer, pentru cineva care avusese parte de o carieră atât de distinsă şi primise atât de multe premii şi elogii, părea cam meschin să vorbească şi astăzi despre momentul când Alfred Hitchcock se

purtase necurtenitor cu el cu peste treizeci de ani în urmă. Dar începeam să observ că mulți oameni implicați în industria filmului, cu toată puterea, privilegiile şi strălucirea pe care le aducea această industrie în viețile lor, se urzicau uşor şi se plângeau repede când lucrurile nu mergeau chiar cum voiau ei. Până şi Iz era susceptibil. Până şi el păstra o atitudine de țâfnoşenie în surdină față de hotelurile unde era cazat, aranjamentele de transport organizate pentru el, restaurantele unde era dus. De fapt, singura persoană care nu părea să facă aşa ceva era chiar Billy. Cred cu sinceritate că singurul lucru care conta pentru el era să facă filme. Nimic din toate celelalte – condițiile în care le făcea, confortul (sau lipsa lui) din spațiile de cazare, micile mojicii ale şoferilor, chelnerilor sau băieților de serviciu – nu avea vreun impact asupra lui. Se ridica deasupra tuturor, păstrându-şi buna dispoziție în fața oricărei mici adversități. Pe de altă parte, presupun că după ce viața ți-a servit cea mai mare nenorocire cu putință, nu mai pare atât de important faptul că ouăle de la micul dejun n-au fost pregătite chiar cum îți doreai.

Asta nu înseamnă că nu putea să fie grosolan sau agresiv când voia. Aşa cum s-a întâmplat, de exemplu, când fiecare mesean a comandat de mâncare la cina din

seara aceea. În sfârşit, nu mă mai simțeam atât de nelalocul meu, fiindcă majoritatea invitaților păreau să ştie la fel de puține lucruri despre bucătăria bavareză cum ştiam şi eu, şi l-am imitat cu toții pe Billy, care a cerut *Schweinshaxe* şi *Leberknödel* şi i-a dat chelnerului instrucțiuni foarte precise despre cum să fie preparate. „La fel şi pentru mine", a spus domnul Diamond, domnul Holden a închis hotărât meniul şi a zis: „Dacă e bun pentru şef, e bun şi pentru mine", iar dr. Rózsa a spus: „Pare o alegere excelentă". Singurii doi disidenți au fost domnişoara Keller şi domnul Pacino. Domnişoara Keller a spus, pe un ton vag acid: „Păi, din moment ce scenariul lui Billy şi Izzy mă obligă să-mi expun corpul gol în fața camerei peste câteva zile, probabil c-ar fi bine să cer o salată", iar domnul Pacino a zis: „Pentru mine un cheeseburger, vă rog. Între mediu şi în sânge, cu cartofi prăjiți şi salată coleslaw".

Billy s-a uitat la el peste masă.

— Serios? Un cheeseburger? Ce crezi că e aici, McDonald's?

— Nu, ştiu că nu e McDonald's, a răspuns Pacino. Dar tot aş vrea un cheeseburger. Care-i problema? La orice restaurant din lume ți se poate face un cheeseburger, nu?

— Sigur, dar ăsta nu e *orice* restaurant din lume. Suntem în sala de mese de la Bayerischer Hof. Bucătarul de aici e cel mai bun din Germania. Iar specialitatea lui este *Schweinshaxe*.

— O fi, e bine de ştiut. Dar specialitatea *mea* sunt cheeseburgerii. Şi mă aştept ca bucătarul să-mi facă unul al naibii de bun.

— Poate vrei să comanzi şi un milkshake de ciocolată. Sau un sirop de căpşuni cu sifon. Poate c-ar merge mai bine cu mâncarea decât un Riesling de colecție.

— Billy, l-a rugat domnişoara Keller. Nu fi rău cu Al.

— Nu sunt rău. De fapt, am toată compasiunea pentru situația în care se găseşte. Să vii în Germania şi să trebuiască să mănânci mâncare germană – e coşmarul de pe urmă al fiecărui american.

— N-am nici o problemă cu mâncarea germană, a spus domnul Pacino. Atâta doar c-o prefer pe cea americană.

— Care întâmplător nu se află în meniu.

— Corect. Aşa că o să comand în afara meniului.

— La fel cum ai făcut la Bistro, din câte-mi amintesc.

— Exact. Deci nu e o problemă, nu?

Peste masă se aşternuse o tăcere stranie. Primul care a vorbit din nou a fost chelnerul nostru.

— Bineînțeles că nu e o problemă, domnule. Putem să vă aducem orice doriți.

— În cazul ăsta, a spus Billy, ați putea să aduceți şi nişte ketch-up şi maioneză, să-i luați tacâmurile domnului Pacino, ca să poată să mănânce cu mâinile, şi poate chiar să vă puneți ceasul pe ora Pacificului, ca să se simtă în continuare ca acasă în Los Angeles.

— Of, Billy, a spus domnişoara Keller. Zău aşa...

— Nu-l băga în seamă, Al, a zis domnul Holden. E doar un ticălos afurisit. Iar asta e specialitatea *lui*.

— Aduceți-i cheeseburgerul domnului Pacino, a spus Billy, expediindu-l pe chelner. Şi lăsați restul aşa cum e.

Şi-a ridicat mâinile.

— *Mein Gott* – toată lumea se poartă cu mine de parc-aş fi Diavolul în persoană. Şi când colo, sunt omul cel mai cumsecade, cel mai politicos... Întrebați-l pe dr. Rózsa, aici de față. Miklós, am fost eu vreodată rău cu tine?

— Frecvent, a spus dr. Rózsa.

— Dă-mi un exemplu.

— Sunt prea multe de amintit.

— Poftim. N-are nici un exemplu.

Billy şi-a pus unt pe pâine. Nu zâmbea, dar părea destul de mulțumit de întorsătura pe care o luase discuția în ultimele minute.

— În regulă, a spus dr. Rózsa. Mi-a venit un exemplu.

Billy nu a zis nimic. A muşcat din felia de pâine.

— N-ai fost rău cu *mine*. Dar eram în încăpere. Ai făcut-o în fața mea.

— Bine, a spus Billy, mestecându-şi pâinea. Aştept.

— Lucram la *Un weekend pierdut*, a spus dr. Rózsa. Ții minte?

— Au trecut treizeci de ani. Cum te-aştepți să țin minte?

— Eram la tine-n birou. Venisem să-ți prezint ideile mele pentru muzică. Îți aminteşti?

— Păi, îmi amintesc multe asemenea întâlniri. Nimic neobişnuit aici.

— Secretara tocmai îți adusese corespondența, iar tu te apucaseşi s-o deschizi. Una dintre scrisori era de la o fată. Una dintre numeroasele tale cuceriri de pe-atunci. Îți aminteşti?

— Nu, de asta nu-mi amintesc. Deloc.

— Culoarea hârtiei de scris era gri-deschis.

— Şi asta are vreo importanță? Culoarea hârtiei de scris?

— Fata era cu inima-n piuneze. Îți scrisese ca să-ți spună că o trataseşi cu cruzime. Că profitaseşi de ea. Ții minte ce-ai făcut cu scrisoarea?

— Nu.

— Ai rupt-o-n bucăți şi le-ai aruncat la coş.

— Aşa oi fi făcut. Nu țin minte.

— Iar *apoi* – apoi te-ai gândit mai bine, ai băgat mâna-n coş, ai scos una dintre bucățile de hârtie şi ți-ai vârât-o în portofel. Şi eu te-am întrebat de ce făcuseşi asta. Mai ții minte ce mi-ai răspuns?

— Zi mai departe, a spus Billy.

Cred că de fapt uitase şi chiar era curios să afle sfârşitul poveştii.

— Mi-ai spus că soția ta tocmai renova locuința familiei şi că aveai să-i arăți peticul de hârtie fiindcă era exact nuanța de gri pe care-o voia pentru tapetul din sufragerie.

S-au auzit hohote de râs la masă – un râs în care o urmă de scandalizare se combina cu admirația şocată şi mefientă –, în timp ce Billy continua să-şi mestece pâinea şi să se uite undeva în față. Un strop de mândrie i se desluşea în ochi şi la colțurile gurii.

— De fapt, da, îmi aduc aminte, a spus el. Dar mi-a nesocotit dorința şi a ales un tapet roz.

A clătinat din cap şi a adăugat:

— Nu-i de mirare că am divorțat puțin mai târziu.

A băut din vin şi le-a aruncat o privire provocatoare celor de la masă. N-a vorbit nimeni, în afară de domnul Holden, care a zis:

— Billy, am spus-o de multe ori şi o s-o mai spun tot de multe. Eşti un ticălos afurisit şi fără pereche.

*

Nu cred câtuşi de puțin că lui Billy îi displăcea domnul Pacino. Îi văzuse câteva filme şi-i admira munca. L-a împuns în continuare pe tema preferinței lui pentru mâncarea americană, bineînțeles. Toată seara aproape că n-a mai vorbit despre altceva. S-a interesat cu ironie de calitatea şi de felul cum fusese gătită carnea din cheeseburger când i-a fost adusă şi a insistat să-i ceară chelnerului o listă lungă cu deserturi americane – cheesecake new-yorkez, înghețată cu glazură, plăcintă cu afine – în numele bietului actor, deşi domnul Pacino afirmase răspicat că voia să încerce un *Apfelstrudel*. Batjocura a fost neîntreruptă, dar înăuntrul ei se găsea ceva afectuos şi chiar plin de respect. Ăsta era Billy. Dar se întâmpla foarte rar – în alte împrejurări şi cu alți oameni – să nu ofere complimentul bătăii de joc. De fapt,

abia atunci trebuia să fii cu adevărat atent: când nu mai glumea cu tine, când îți trata spusele cu o seriozitate totală şi-ți vorbea la fel.

E uşor de dat un exemplu, fiindcă s-a întâmplat aşa ceva chiar la cina aceasta.

Alături de domnul Pacino stătea un tânăr german. Bănuiesc că avea cam treizeci de ani – puțin sub sau peste. Presupun că lucra la compania care finanța filmul, deşi mai târziu nimeni n-a putut spune precis care era rolul lui. La început n-a avut o mare contribuție la conversație – până când ne-am terminat cu toții deserturile, iar unii invitați au început să se uite pe o listă de *digestifs*, aşteptând ca Billy să-i îndrume.

Dr. Rózsa vorbea despre transformarea de care părea să fi avut parte Münchenul în ultimii ani. Aparent, de când oraşul găzduise Jocurile Olimpice din 1972, banii veniseră cu nemiluita. Pe lângă ultramodernul Stadion Olimpic, cu dotări de ultimă oră, fusese construită o nouă rețea de metrou. În jurul stadionului răsărise un nou Sat Olimpic, care atrăgea milioane de mărci germane de la investitori.

— Chiar îți vine să te întrebi, a spus dr. Rózsa, de unde curge atâta bănet.

— Mă rog, a zis Iz, cu un chicotit trist şi reținut, hai să nu ne ducem prea mult într-*acolo*.

— Ce vreți să spuneți? a întrebat tânărul german.

La început Iz n-a răspuns. Când a făcut-o, a vorbit într-un fel care era în acelaşi timp rezervat şi empatic.

— Bănuiesc că o mare parte dintre ei se întorc, dirijați în secret, din Elveția, a zis el. La origine, sunt banii naziştilor.

Unul dintre finanțatorii germani mai în vârstă a oftat şi a spus:

— Ah, vă rog...

Tăcerea jenată care s-a lăsat a fost destrămată de Billy.

— Domnul Diamond are un fel de-a privi lucrurile mult mai cinic decât mine. De fapt, cred că e persoana cea mai cinică pe care am cunoscut-o vreodată. Eu, în schimb, privesc natura umană cu o bunăvoință deplină. Cred din toată inima în amabilitatea şi bunătatea rasei omeneşti.

Toată lumea aştepta poanta, care era evident foarte aproape.

— Şi totuşi, a continuat el, dacă tot am ajuns aici, ori de câte ori mă întorc în Germania, mă uimeşte felul în

care, la sfârşitul războiului, toți naziştii au dispărut pur şi simplu ca şi cum n-ar fi fost.

— Sigur că n-au dispărut, a răspuns cineva. Au existat procese, inculpări pentru crime de război, sentințe de închisoare...

— A, nu vorbesc de marile figuri, de şefi. Sigur, ei au primit ce meritau. Mă refer la ceilalți. La oamenii obişnuiți. Cei care au permis să se-ntâmple toate astea. Poate că nu vă dați seama atât de bine fiindcă trăiți aici, dar când ajungi într-un oraş ca München venind din altă parte, te uiți la bătrâni şi te întrebi în gând: ia să vedem, voi ce făceați în 1942 sau 1943, când se petreceau toate lucrurile alea, lucrurile cu adevărat oribile?

— De obicei se spune că erau în Rezistență, a zis Iz.

— Ca personajul din filmul dumitale, a spus finanțatorul mai în vârstă.

Billy s-a uitat la el.

— Din filmul meu?

— Ajutorul lui James Cagney. Filmul din Berlin.

— A, da.

Ochii i-au licărit. *Unu, doi, trei*. Era o amintire bună pentru el. Un film de succes.

Germanul mai în vârstă a continuat:

— Ştiți cine, tipul care pocneşte mereu din călcâie. Cagney îl întreabă: „Ce-ai făcut în război?”, el răspunde că a lucrat subteran, Cagney spune: „Adică în Rezistență”, iar el zice: „Nu, nu, am lucrat la metrou, am fost în subteran tot timpul, n-am ştiut nimic despre ce se-ntâmpla”, aşa că personajul lui Cagney spune: „Şi bănuiesc că n-ai auzit în viața ta de Adolf Hitler”, iar el răspunde: „Adolf şi mai cum?”.

Cei de la masă au râs. Billy a dat din cap mulțumit. Era o scenă bună. Oamenii şi-o aminteau. Însă am observat că tânărul nu râsese la un loc cu ceilalți.

— Poate că e nevoie de cineva de-afară, a spus finanțatorul mai în vârstă, pe un ton vag linguşitor, ca să ne arate aşa cum suntem de fapt. La urma urmelor, de asta avem nevoie de artă. De asta avem nevoie de filme.

— Da, s-ar putea să fie aşa, a zis Billy. Am întrebat-o pe secretara care lucrează pentru mine cât timp sunt aici unde locuieşte – fiindcă ştiam că venea din afara oraşului – şi mi-a răspuns „la Dachau”. Foarte normal. Pentru ea e locul unde îşi duce zilele, e un nume ca atâtea altele, un oraş. Pentru mine – sau pentru oricine altcineva din afară – e un nume care îți dă fiori pe şină. Mii de oameni au murit acolo. Pentru ea înseamnă acasă. Atâta tot.

Toți cei de la masă au reflectat în tăcere la adevărul acestei observații. Toți, în afară de tânărul german care, după câteva secunde de pauză, a spus:

— De fapt, s-au făcut nişte cercetări interesante în ultimul timp...

Toți ochii s-au fixat deodată asupra lui; iar cei mai atenți şi scânteietori erau ai lui Billy.

— ...o mare parte a lor vin din America, de fapt – ceea ce susține teza că aceste statistici au fost exagerate. Duse la un cu totul alt ordin de mărime.

— Cercetări? a spus dr. Rózsa, reacționând primul. Ce fel de cercetări?

— În principal, cercetări academice. Oamenii ăştia nu sunt neonazişti. Sunt cărturari americani respectați, din locuri ca Northwestern University.

— Da, sunt la curent cu mişcarea asta care-şi propune să conteste adevărul istoric, a spus Billy, turnându-şi coniac dintr-o sticlă care fusese adusă la masă. Dar mă tem că nu se potriveşte cu observațiile mele. Sau cu experiența mea, dacă tot vorbim.

— Am citit o carte pe tema asta anul trecut, a continuat tânărul german. Am citit-o în America, bineînțeles – aici nu poți s-o cumperi. Şi mi s-a părut destul de convingătoare.

Acum Billy îşi aprindea un trabuc.

— Pot să-ți spun o poveste, a zis el între două fumuri, care s-ar putea să ți se pară tot *convingătoare*?

Cum tânărul n-a răspuns, Billy a continuat:

— Iar după ce-ți spun povestea, pot să-ți pun o întrebare? Una la care aş dori să răspunzi.

Tânărul a încuviințat prudent din cap, iar apoi, după ce s-au mai turnat băuturi şi s-au mai aprins trabucuri şi țigări la masă, ne-am rezemat cu toții în scaune ca să auzim ce avea de povestit Billy.

*

O să-mi amintesc tot ce pot. Iar ceea ce nu ne-a spus Billy sau nu-mi amintesc o să încerc să-mi imaginez.

Mă gândesc că începe cam aşa:

INT. CAFENEA. ZIUA.

UN SUBTITLU spune: „BERLIN, 1933”.

Camera cuprinde întregul interior al cafenelei – chelneri în smoching strecurându-se printre mese pline, bătrâni jucând şah, oameni de afaceri citindu-şi ziarul, prieteni schimbând bârfe şi perechi de tineri pierduți fiecare în

compania celuilalt – înainte să se fixeze asupra unei mese de lângă fereastră, unde un grup gălăgios de tineri sunt angajați într-o discuție la do de sus. Aerul e încărcat de fum de țigară şi de abur de la nenumăratele ceşti cu cafea.

BILLIE (V.O.)

Iată-ne aşadar în centrul nervos al industriei cinematografice germane dintre cele două războaie. Ceea ce înseamnă că este totodată centrul nervos al întregii industrii cinematografice europene. Romanisches Café din cartierul berlinez Charlottenburg. Ia uitați-vă la talentele de la masa aceea. Iată-i pe Robert Siodmark, Edgar Ulmer, Fred Zinnemann – cu toții înainte să plece la Hollywood. O parte dintre cele mai bune filme americane pe care le-ați văzut vreodată au fost făcute de tipii ăştia. A, şi iată-mă şi pe mine...

Tânărul BILLIE WILDER stă şi el la aceeaşi masă, dar e detaşat de conversație şi în general nu face decât să se uite pe fereastră. Pe masa din fața lui e un buchet de flori. E zvelt, agitat, atletic şi nu foarte arătos, dar cu o istețime şi o energie care-l fac atrăgător.

BILLIE (V.O.) (CONTIN.)

În mod normal, aş lua parte şi eu la veselia generală, dar astăzi e o zi specială. Vedeți, caut pe cineva, nu sunt sigur c-o să apară şi... ah, dar stați un pic, uitați-o!

O femeie tânără şi frumoasă, cu părul brunet tăiat scurt sub pălăria cloş, bate în geam şi-i face cu mâna lui Billie. Acesta îi răspunde, se ridică, ia florile şi e jenat de tachinările prietenilor când pleacă de la masă.

PRIETEN 1

Hei, Billie, nu ne mai iubeşti?

PRIETEN 2

Ce s-a-ntâmplat, nu sunt la fel de drăguț ca ea?

PRIETEN 3

Asta-nseamnă că-n scurt timp curvele de pe Kurfürstenstrasse o să dea faliment?

BILLIE

Mor de râs, prieteni. Ne vedem mai încolo, rataţilor. Să vă simţiţi bine când v-o luaţi la labă după ce vă-ntoarceţi la mizeriile alea de camere de hotel.

EXT. STRADĂ. ZIUA.

Afară pe stradă, el îşi sărută prietena (HELLA) politicos pe obraz, îi dă florile şi pleacă amândoi pe stradă braţ la braţ.

EXT. PARC. ZIUA.

Montaj cu BILLIE şi HELLA pe când se bucură de o dimineaţă idilică în Tiergarten, plimbându-se prin grădini, mergând cu barca pe lac şi în cele din urmă stând întinşi unul lângă altul pe iarbă.

BILLIE (V.O.)

Aşa a început cu Hella. Totul foarte inocent. Era fiica unor părinţi bogaţi, ceea ce nu m-a descurajat deloc, dar ce m-a atras în primul rând la ea a fost frumuseţea ei, bineînţeles, şi uimitoarea ei dragoste de viaţă. În plus, avea un fel de naivitate care de asemenea îmi plăcea, iar asta era o mare uşurare după ce stătusem cu toţi înfumuraţii ăia din cafenea. Sigur, erau prietenii mei, dar erau nişte gură-spartă şi nişte lăudăroşi. Iar eu eram cel mai rău dintre ei, în cea mai mare parte a

timpului. Singurul tip pe care-l ştiam din industria filmului şi care nu era aşa era Emeric.

INT. BIROU. ZIUA

Biroul pentru Dramaturgie al Studiourilor Ufa. Un sediu mic, dar aglomerat şi plin de viaţă. Secretare într-un du-te-vino permanent, cu teancuri de manuscrise, iar la o masă, într-un colţ, un tânăr cu un aer vag hărţuit şi cu părul din ce în ce mai rar. Este EMERIC PRESSBURGER, cel care trebuie să acţioneze ca intermediar între scenarişti şi biroul de producţie.

BILLIE (V.O.)

Tuturor ne plăcea Emeric şi aveam cu toţii respect pentru el. Era foarte tăcut – unul dintre acei oameni neobişnuiţi care vorbeau doar când aveau ceva de spus. Poate că ieşea la iveală ungurul din el. Lucra în secţiunea de scenarii de la Ufa, ceea ce însemna că era omul la care trebuia să te duci în cazul în care voiai să ştii dacă ideea ta avea vreo şansă să ajungă pe ecran.

BILLIE intră în birou, iar EMERIC îşi ridică privirile şi zâmbeşte, cu adevărat bucuros că-l vede.

EMERIC

Hei, Billie, ce se-ntâmplă?

BILLIE

Nu mare lucru. Auzi, ai vreo veste despre scenariul meu cu alcoolicul? Ce crede Hugenberg despre el?

EMERIC

Încă e la el pe birou.

BILLIE

Nu poți să grăbeşti un pic mersul?

EMERIC

Îl tot pun în vârful teancului. Doar asta pot să fac. E foarte prins la ora asta, face comedia aia cu Krauss.

BILLIE

Cu Krauss? Jigodia aia nazistă? Cum naiba găseşte unul ca el de lucru?

EMERIC

N-o să treacă mult şi ăştia ca el o să fie *singurii* care găsesc de lucru.

BILLIE

Sunt cu ochii pe ticălos, oricum. Dacă ce se-ntâmplă acum scapă de sub control, n-o să-i uit pe cei ca el care au dat o mână de ajutor.

EMERIC

Mă rog, oricum, am auzit că lucrurile merg foarte frumuşel între tine şi Hella.

BILLIE

Aha, asta ai auzit, da?

EMERIC

Toți băieții vorbesc despre asta.

BILLIE

Plecăm la Davos peste două săptămâni. Prima noastră călătorie împreună. La schi.

EMERIC

Doar voi doi? Foarte frumos.

BILLIE

Auzi, mi-e foame. Vrei să ieşim la prânz? Aveam de gând să iau un sendviş de la Steingold.

EMERIC

Steingold? S-a-nchis. Au dat atacul ieri. Au spart geamurile şi au scris *Judengeschäft* pe toți pereții.

BILLIE (*oripilat*)

Jigodiile.

Cade pe gânduri, cu adevărat întors pe dos.

EMERIC

Ştiu. Nu e bine, Billie. Nu-mi place deloc cum merg lucrurile. Dar uite ce-i, nu te lăsa deturnat de la povestea cu Hella. Chiar ai găsit pe cineva ca lumea. Bucură-te de călătorie. Profită cât poți.

BILLIE dă din cap şi-l bate pe umăr.

EXT. MUNTE. ZIUA.

O pârtie de schi din Davos, Elveția. BILLIE şi HELLA coboară pe o pârtie de schi. Scena e filmată în stilul artificial al timpului, cu o evidentă retroproiecție. Îi vedem schimbând priviri drăgăstoase, în timp ce pârtia de schi li se desfăşoară în spate.

Ajung la o cabană de schi, se opresc ca nişte profesionişti în fața uşii, îşi scot schiurile şi intră în cabană.

INT. CABANĂ DE SCHI. ZIUA.

Cabana e plină de schiori care s-au oprit să bea ceva cald şi să mănânce. BILLIE şi HELLA stau la o masă de lemn, mâncând cârnați şi salată caldă de cartofi şi bând vin fiert. Pe fereastra din spatele lor se vede o privelişte superbă a munților.

Lângă masa lor e un aparat de radio la care se difuzează cele mai noi ştiri din Germania. BILLIE ascultă cu atenție, pe când HELLA se bucură de privelişte.

CRAINIC RADIO

Astăzi s-a anunțat că *Reichspräsident*-ul von Hindenburg l-a numit pe *Herrn* Adolf Hitler în funcția de *Reichskanzler*.

BILLIE clatină din cap întristat şi uluit.

BILLIE

Hella, scumpa mea, cred c-o să trebuiască s-o luăm din loc cât putem de repede.

HELLA

Serios? Dar se vede atât de frumos de-aici.

BILLIE

Nu vorbesc despre cabana asta. Trebuie să plecăm din Germania.

Se mixează cu:

EXT. STRADĂ. ZIUA.

BILLIE (V.O.)

După câteva zile, pe când eram la Berlin...

Mergând la braț, BILLIE şi HELLA dau colțul şi văd un bărbat snopit în bătaie.

BILLIE (V.O.) (CONTIN.)

...i-am văzut cum stâlcesc în bătaie un evreu bătrân pe Tauentzienstrasse ziua în amiaza mare. Aproape treizeci de bărbați din SS. Tipi puternici. Măcelari. Îl zăriseră pe bătrânul ăsta cu pălărie, perciuni lungi şi haină. L-au bătut fără milă. Iar eu rămăsesem pur şi simplu pe loc, complet neputincios, cu lacrimi în ochi şi cu pumnii încleştați în buzunare.

BILLIE se uită la HELLA. Asistă la agresiune îngrozită, înlăcrimată şi ea. Pun capetele în pământ şi pleacă în grabă.

BILLIE (V.O.) (CONTIN.)

A doua zi a avut loc incendierea Reichstag-ului. După asta am ştiut că trebuia să fac ceva ca să plecăm amândoi. Am umplut două valize şi am cumpărat două bilete la Paris. Mai târziu în cursul săptămânii, când am luat trenul de noapte din Berlin Hauptbanhof, nu ştiam când urma să revăd oraşul. De fapt, aveau să treacă mai bine de zece ani.

INT. TREN. NOAPTEA.

Trenul e aglomerat. BILLIE şi HELLA sunt într-un compartiment de clasa a doua, încercând să doarmă, sprijinindu-se unul de celălalt. BILLIE poartă una dintre pălăriioarele lui celebre. E incomod, aşa că o scoate, dar o ţine strâns în mâini.

BILLIE (V.O.) (CONTIN.)

Nu ne permiteam un vagon de dormit, aşa că am stat toată noaptea în capul oaselor cu alte patru persoane. Mi-era prea frică să las pălăria din mână. Aveam o mie de mărci cusute în căptuşeală.

*Întoarce pălăria şi îşi trece nelinişti*t *degetele peste interiorul marginii.*

EXT. GARĂ. ZIUA

Paris, Gara St-Lazare. Trenul tocmai a tras la peron. Printre nori de abur, pasagerii coboară – printre ei, BILLIE şi HELLA. Vântul bate destul de tare şi la un moment dat îi ia pălăria de pe cap lui BILLIE. Speriat, aleargă după ea şi o prinde cu greutate.
După ce trec de turnichete, privesc în jur, buimaci şi obosiți după călătoria îndelungată. BILLIE scoate un petic de hârtie din buzunar şi se uită la el.

EXT. STRADĂ. ZIUA

BILLIE (V.O.)

Mi se dăduse adresa unui hotel de pe Rue de Saïgon, lângă Arcul de Triumf. Era locul unde stăteau toți refugiații germani.

Se îndreaptă pe jos spre hotel, mergând pe o stradă oarecare şi fără personalitate din cartier. Hotelul însuşi e ponosit şi neatrăgător. Deasupra intrării îi citim numele: „HOTEL ANSONIA". Cei doi intră în hotel.

INT. CAMERĂ DE HOTEL. ZIUA

O cameră la etajul trei, cu puține piese de mobilier. Dă spre strada îngustă şi direct spre clădirea de vizavi. BILLIE şi

HELLA intră în cameră, se uită în jur fără entuziasm şi îşi lasă jos valizele. HELLA se aruncă pe pat, apoi se ridică din nou cu un țipăt de durere. Trage cearşafurile şi vede că unul dintre arcurile saltelei a ieşit prin ea.

BILLIE

Asta e, deocamdată ne descurcăm aşa. O să găsim ceva mai bun peste o zi sau două.

Fondu de închidere. Apoi fondu de deschidere:

INT. CAMERĂ DE HOTEL. ZIUA.
SUBTITLU: „Un an mai târziu”.

HELLA stă întinsă pe acelaşi pat din aceeaşi cameră, fumând, făcând pasienţe şi părând din cale-afară de plictisită. BILLIE stă la măsuța de lângă fereastră şi bate la maşină un scenariu. După câteva secunde înjură, smulge foaia din maşină, o face ghem şi o aruncă peste umăr fără să se uite. Ținteşte coşul de gunoi, dar de fapt mingea de hârtie o loveşte pe HELLA în cap. Ea i-o aruncă înapoi.

HELLA

Vrei să nu mai faci aşa?

BILLIE

Îmi pare rău. Nu suport să te întrerup când faci ceva atât de important.

HELLA

La fel de important ca scrierea unuia dintre scenariile tale de doi bani.

BILLIE

Scenariul ăsta „de doi bani”, cum îi spui, o să ne facă...

Uşa se deschide şi în cadrul ei se iveşte capul unui tânăr. (De fapt, este compozitorul FRANZ WAXMAN. Într-o bună zi, peste multă vreme, el va scrie muzica pentru Bulevardul Amurgului*.)*

FRANZ

Auzi, Billie, vii cu noi la Strasbourg?

BILLIE

Cine mai vine?

FRANZ

Ca de obicei – Peter, Friedrich...

HELLA (*ridicându-se*)

Sigur, de ce nu?

FRANZ (*după o ezitare*)

Vino şi tu dacă vrei.

INT. RESTAURANT. ZIUA.

Le Strasbourg este o braserie pariziană clasică. BILLIE şi ceilalți exilați germani se îngrămădesc la o masă şi joacă domino – atâta doar că aproape că nu mai văd piesele din cauza perdelei de fum de țigară.

BILLIE (V.O.)

Mă rog, dacă recunoaşteţi o parte dintre figurile astea, e fiindcă sunt cam aceiaşi tipi cu care mergeam la Romanisches din Berlin. Iată-ne şi aici, având aceleaşi divergenţe, urmărind aceeaşi carieră – întâmplarea face să fi schimbat doar oraşul. Îl vedeţi pe brunetelul de colo? Peter Lorre. L-aţi văzut în *Şoimul maltez*, probabil. Îl vedeţi pe tipul celălalt, cu probleme la gură şi cu nasul ca un gogoşar? N-o să-l recunoaşteţi, dar i-aţi auzit toate cântecele – „Falling in Love", „Isn't It Romantic". (*Cântă un fragment*.) Ăsta e preferatul meu, de fapt. Poate că o să-l folosesc cândva într-un film.

Jocul de domino se încinge. Acum el se reduce la un duel între BILLIE şi PETER LORRE, care stau faţă în faţă. HELLA şade aproape ostentativ lângă LORRE, cu braţul pe după al lui, uitându-i-se la piese şi dându-i sfaturi.

La masa de alături, un COMPOZITOR tânăr, cu un aer serios, încearcă să lucreze la o partitură, având câteva foi cu portativ întinse pe masă în faţa lui. Vacarmul germanilor îl distrage şi le aruncă întruna priviri indignate.

BILLIE (V.O.) (CONTIN.)

Ei bine, pe el *nu*-l recunosc. Evident, un compozitor foarte agitat, care încearcă să compună a doua simfonie şi se uită de sus la nemţii ăştia vulgari, care vor cu toţii să lucreze în industria filmului şi strigă întruna cât îi ţin plămânii.

RÓZSA (V.O.)

Cum adică, nu-l recunoşti? Billy, ăla eram eu.

BILLIE (V.O.)

Serios? Erai atunci la Paris?

RÓZSA (V.O.)

Normal. Unde altundeva şi-ar dori un compozitor să fie? O vreme m-am dus la Le Strasbourg în majoritatea zilelor să lucrez. De fapt, singurul motiv pentru care nu m-am mai dus era fiindcă făceaţi atâta scandal.

Zgomotul jocului de domino atinge paroxismul. Furios, RÓZSA îşi strânge în grabă foile cu portativ şi creioanele şi iese valvârtej. Pe drum, se mai uită o dată duşmănos la BILLIE. BILLIE îi întoarce privirea şi, de îndată ce RÓZSA îi întoarce spatele, se simte în siguranţă şi-i dă cu tifla.

Pe urmă atenţia i se întoarce la joc, chiar când HELLA strânge o parte din piesele lui PETER LORRE şi le pune pe masă, cu un ultim gest câştigător. Spectatorii ovaţionează necontrolat. BILLIE se uită la masă şi nu-i vine să creadă. HELLA îi aruncă o privire triumfătoare. BILLIE îşi răstoarnă

piesele rămase şi se ridică de la masă, punându-şi paltonul.

BILLIE

Gata, am plecat.

EXT. STRADĂ. ZIUA.

BILLIE merge pe străzile Parisului, fiecare dintre ele ducându-l în cartiere din ce în ce mai murdare. Pe când trece prin dreptul unui hotel de mâna a treia, o siluetă familiară iese pe uşă şi aproape că se ciocneşte de el.

BILLIE

Emeric!

EMERIC

Salut, Billie. Cum te mai lauzi?

BILLIE

Binişor.

EMERIC

Faci o plimbărică? E bine să mai ieşi din când în când din camera de hotel, nu?

BILLIE

Mă bucur că te văd. Ce-ar fi să mai treci şi tu pe la Le Strasbourg, să te vezi cu vechea gaşcă?

EMERIC

A, ştii cum e – prefer locurile mai liniştite. Hei, am auzit marea veste – ai vândut un scenariu la Hollywood. E formidabil!

BILLIE

Ai şi auzit?

EMERIC

Sigur, tot oraşul vorbeşte. Asta-nseamnă c-o să te duci în State?

BILLIE

Da, mi-au trimis biletul. Plec cu *Aquitania*. Clasa întâi.

EMERIC

Când pleci?

BILLIE

Se ridică ancora peste zece zile, din Southampton. Plec din Paris săptămâna viitoare. Întâi stau două-trei zile la Londra.

EMERIC

Ei bine, nu i s-ar fi putut întâmpla asta cuiva mai... talentat.

BILLIE

Era cât pe-aci să spui „simpatic”.

EMERIC (*râzând*)

Cât pe-aci. Ia zi, pe unde-o iei? Poate vin şi eu cu tine.

BILLIE

Mă duceam pe Avenue Wagram.

EMERIC

Serios? Eşti sigur că vrei să te duci acolo? (*Coboară vocea*.) E locul unde stau toate prostituatele.

BILLIE nu spune nimic. Se face lumină.

EMERIC (CONTIN.)

Aha, am priceput.

Încep să meargă împreună.

EMERIC (CONTIN.)

Dar stai, trebuie să te-ntreb – de ce te-ncurci cu... femeile alea, când ai pe cineva ca Hella? E o femeie grozavă, Billie. Toți tipii pe care-i ştiu sunt nebuni după ea.

BILLIE

Ce pot să spun? E bună mâncarea de-acasă, dar din când în când te mai duci şi la restaurant.

EMERIC asimilează remarca, după care se opreşte brusc şi se uită înţelegător la BILLIE.

EMERIC

O iei cu tine la Hollywood, nu?

BILLIE

Mi-au trimis un singur bilet.

EMERIC

Cât o să fii plecat?

BILLIE (*mergând*)

E un bilet numai dus.

EMERIC

Dar măcar *ştie*, nu? Billie, i-ai spus că pleci?

BILLIE

Trebuie să găseşti momentul potrivit pentru chestiile astea. E nevoie de momentul potrivit şi de locul potrivit.

EMERIC

Mă rog, nu cred că locul ăla o să fie Avenue Wagram.

Dezamăgit de prietenul lui, se răsuceşte pe călcâie şi pleacă. BILLIE îl urmăreşte cu privirea.

EXT. AVENUE WAGRAM. ZIUA.

BILLIE se plimbă ţanţoş pe strada cu câte o prostituată în pragul fiecărei case. Toate par să-l cunoască. În cele din urmă, îşi alege una cu care merge la braţ şi dispar împreună într-un hotel mizer. E o scenă decupată din filmul lui, Irma cea dulce*.*

BILLIE (V.O.)

Ştiu, ştiu. Eram o jigodie pe vremea aia. Tânăr, plin de pofte şi prea prost ca să-mi dau seama de valoarea a ceea ce aveam deja, chiar sub nasul meu. Cât despre găsirea momentului şi a locului potrivit, le-am găsit, nu-i vorbă – cu cinci minute înainte să plec spre Anglia.

INT. CAMERĂ DE HOTEL. ZIUA.

BILLIE stă în pragul uşii cu geamantanul. HELLA e întinsă pe pat, cu spatele la el. El se apropie de ea şi încearcă s-o sărute de rămas-bun. Dar ea nu se întoarce. El o sărută tandru pe ceafă, însă ea se doar se uită pe fereastră, cu ochii în lacrimi, ceea ce BILLIE nu vede.

Neprimind răspuns, el se întoarce şi pleacă, închizând uşa. După câteva secunde uşa se deschide şi HELLA iese după el pe coridor.

HELLA

Ți-ai uitat asta.

Îi dă pălărioara. El o ia, cei doi se uită unul la altul şi apoi se sărută pătimaş câteva clipe. Pe urmă se desprind.

INT. PENSIUNE. LONDRA. ZIUA

E o cameră la mansardă, mică dar confortabilă, cu o ferestruică ce dă spre Hyde Park şi Royal Albert Hall. BILLIE stă la fereastră, admirând priveliştea.

BILLIE (V.O.)

N-am stat mult la Londra de data asta. Trei sau patru zile, cam aşa ceva. Când m-am întors, la sfârşitul războiului, am rămas câteva săptămâni. Iar când m-am întors din nou, în anii '60, ca să fac *Viaţa personală a lui Sherlock Holmes*, am rămas aproape un an. Însă acele trei sau patru zile, ultimele din Europa înainte să plec la Hollywood, mi-au produs o impresie puternică.

Se încalţă, îşi pune haina, îşi ia pălăria.

BILLIE (CONTIN.)

Londra nu semăna deloc cu Parisul – şi nici cu Berlinul. Acolo am simţit un tip neaşteptat de siguranţă. O fi fost datorită conştiinţei insulare a locuitorilor, mai ştii? Oamenii ăştia stranii, cu felul lor straniu de-a rosti cuvintele, cu codurile lor comportamentale stranii, cu sistemul lor de clase straniu... Simţeam că mă pot baza pe ei. Că n-ar face nici o prostie. Că ţi-ar fi alături într-o criză. La Paris n-am avut niciodată sentimentul ăsta.

Pleacă din cameră şi coboară scările spre stradă. Sunt foarte multe scări. Pensiunea e din ce în ce mai puţin sărăcăcioasă pe măsură ce BILLIE coboară.

BILLIE (V.O.) (CONTIN.)

Nu ştiam un cuvânt din limba aia şi aproape că n-am vorbit cu nimeni cât am stat acolo. Am cumpărat câteva romane ca să le citesc în timpul traversării oceanului, gândindu-mă că aş putea începe să învăţ în felul ăsta. În multe feluri, m-am simţit mai puţin ca acasă la Londra decât mă simţisem vreodată în America. Cu toate astea, mi se părea că dacă Anglia rămânea puternică, încă erau şanse ca Europa să fie salvată şi...

EXT. STRADĂ. KENSINGTON. LONDRA.

BILLIE iese din pensiune pe Queen's Gate. Oprindu-se pe trepte, îşi pune pălăria. Simte ceva ciudat. O scoate din nou, o întoarce cu susul în jos şi se uită înăuntru. E ceva împăturit în căptuşeală. Îşi strecoară un deget înăuntru şi scoate un teanc de franci – câteva sute. Găseşte şi un bileţel, pe care scrie:

„Billie, ai grijă de tine – H."

BILLIE (V.O.)

...şi ca lumea să fie-n regulă.

Îşi vâră banii în buzunarul hainei, îşi pune la loc pălăria şi se şterge la ochi.

Apoi, într-o secvență lungă, îl vedem îndepărtându-se de intrarea în pensiune şi luând-o spre nord, către Hyde Park. În cele din urmă, silueta lui iese din cadru. Camera se opreşte o vreme pe clădirea pensiunii, o frumoasă construcție georgiană cu şase etaje, care se ridică spre cerul albastru, atemporală şi imperturbabilă.

EXT. STRADĂ, KENSINGTON, LONDRA. ZIUA.

SUBTITLU: „După unsprezece ani”.

BILLY (acum cu numele americanizat) stă pe aceeaşi stradă, vizavi de pensiune. Mai bine zis, vizavi de locul unde fusese pensiunea. Acum e doar o uriaşă grămadă de moloz. Pretutindeni în jur, clădirile sunt în ruină, pe jumătate distruse. Câțiva băieți se plimbă prin acest loc de joacă improvizat, cățărându-se pe grămezile de cărămizi, cu grinzile şi căpriorii acoperişurilor ițindu-se grotesc, ca nişte oase rupte.

BILLY (*pentru sine*)

Dumnezeule... ce s-a întâmplat aici?

BILLY arată altfel acum. Şi-a pierdut sprinteneala tinerească, înlocuită de o mândrie mai discretă. Arată ca un om care a dobândit – sau e pe punctul de-a dobândi – o anume notorietate în domeniul în care lucrează. Poartă haine scumpe (cu excepția pălăriei, care arată mai mult sau mai puțin la fel cu cea pe care o purta cu atâția ani în urmă). Portțigaretul din care scoate acum o țigară pare scump şi el – poate din argint masiv?

După ce petrece alte câteva clipe de uluială uitându-se la locul bombardat unde fusese pensiunea lui, merge mai departe.

INT. HOTEL CONNAUGHT, MAYFAIR. LONDRA. NOAPTEA.

Un BILLY cu un aer vlăguit intră după o oră sau două. PORTARUL îl salută dând din cap.

PORTAR

Bună seara, domnule colonel Wilder.

BILLY

Bună seara.

INT. CAMERĂ DE HOTEL. NOAPTEA.

BILLY stă întins în pat, uitându-se la tavan şi fumând.

BILLY (V.O.)

Da, aşa e – aţi auzit bine. „Colonelul Wilder" din Armata Americană sau, ca să mă prezint pe de-a-ntregul, colonelul Billy Wilder, şef de producţie al Secţiei de Control pentru Muzică, Teatru şi Film din cadrul Diviziei pentru Războiul Psihologic al Forţei Expediţionare Aliate de pe lângă Comandamentul Suprem. Vorbărie, nu glumă. Să vă explic cum s-a ajuns la *asta*.

Eram la Hollywood de peste un deceniu. Scriind scenarii la început, iar apoi, după ce m-am săturat să-mi strice regizorii ideile, regizându-le eu însumi. Până atunci regizasem patru filme. Al treilea, *Asigurare de moarte*, era destul de bun şi avusese încasări decente. Pe urmă Brackett şi cu mine – aşa-l chema pe tipul cu care scriam scenariile, Charles Brackett, un om cumsecade, cu toate că era republican – am decis să facem un film după o carte cu titlul *Un weekend pierdut*. Era o poveste dură, o poveste despre un bărbat care bea de stinge. Nu era ceva tocmai pe placul spectatorilor. Filmul era terminat, avuseserăm câteva previzionări şi fuseseră dezastruoase. Publicul nu-l digera. Nu mai văzuseră aşa ceva, iar unii spectatori chiar păruseră să-l ia drept comedie şi râseseră.

Studioul amenința să nu pună filmul în circulație. Prin urmare, cariera mea, oricât de scurtă, ajunsese probabil la final. Privind în urmă, realizarea filmului ăluia trecea drept una dintre cele mai mari greşeli pe care le făcusem.

La Hollywood, războiul păruse ceva îndepărtat. Bineînțeles, urmărisem ştirile şi îmi dădeam seama ce se întâmpla. Destul ca să ştiu că luasem decizia corectă când plecasem din Europa. Unii m-au făcut pesimist atunci. Ei bine, le-am spus mai târziu, pesimiştii au ajuns în Beverly Hills, cu piscină în grădina din spate, pe când optimiştii au sfârşit în lagărele de concentrare. Aşa că, da, mi-am scăpat pielea. Dar ce s-a întâmplat cu restul familiei? Din cauza asta n-am putut să dorm în ultimii ani – sau dacă totuşi am adormit, am avut coşmaruri. Şi mă refer la coşmaruri la propriu. De genul celor care te fac să te ridici în capul oaselor din pat, lac de apă. Tata murise cu câtva timp în urmă, pe când trăiam la Berlin. Totuşi, mama – de ce nu mai primisem nici o veste de la mama? Era tot la Viena? Probabil. Dar nu mai ştiam nimic de ea de câțiva ani. Nimic. Îi scrisesem, însă nu primisem nici un răspuns. O sunasem, dar nu ridicase receptorul.

Presupun că adevărul este că, în străfunduri, ştiam deja ce trebuie să i se fi întâmplat.

Într-o zi, spre sfârşitul războiului, m-a sunat cineva de care nu auzisem în viața mea – un comentator de radio pe nume Davis, Elmer Davis, care lucra acum la Oficiul pentru Informații de Război. Citise în ziar un articol despre mine şi Brackett şi dedusese nu doar că făceam filme, ci şi că vorbeam nemțeşte, trăisem la Berlin câțiva ani şi ştiam aproape totul despre industria filmului german. Mai cu seamă despre

oamenii care făcuseră parte din ea înainte de război. Şi mi-a spus că avea un plan cu mine. A mai spus că aveau nevoie de un om de teren în Germania. Aveau nevoie de cineva care să-i ajute pe nemți să-şi refacă industria filmului şi mai ales să aibă grijă să nu li se dea nimic de lucru naziştilor. Eventual şi să facă un filmuleț, un film scurt, despre lagăre. În aşa fel încât germanii de rând să ştie ce se întâmplase, la ce luaseră parte.

Ei bine, ideea mi-a surâs imediat. De fapt, nici n-ar fi putut să vină într-un moment mai bun pentru mine. Din cauza filmului ăluia prăpădit despre individul alcoolic, şefii studioului nu mai vorbeau cu mine. Simțeam că-mi paradisem toate şansele la Hollywood şi era timpul să ies din joc o vreme. Poate că era la fel de bine ca Brackett şi cu mine să nu ne mai vedem o perioadă. Ne cam călcaserăm pe nervi unul pe altul. Dar mai mult decât atât, era o modalitate de întoarcere în Europa. Aveam nevoie s-o fac acum. Aveam nevoie să ştiu ce se întâmplase cu familia mea. Aveam nevoie să descopăr adevărul despre mama. Şi poate că în felul ăsta trebuia s-o fac.

Oricum, în primul rând aveau nevoie de mine la Londra. Urma să stau acolo cam două săptămâni şi să fac ce-mi cereau englezii. Totul era un picuț clandestin, un picuț pe burtă. Nu ştiam ce avea să urmeze. M-am gândit că aveam să descopăr de dimineață.

Iar în felul ăsta v-am pus la curent. Iertare pentru explicația îndelungată. Criticii au spus întotdeauna că e prea mult comentariu în filmele mele.

EXT. HOTEL, MAYFAIR, LONDRA. ZIUA.

A doua zi dimineaţă, BILLY coboară treptele hotelului, îmbrăcat elegant. O maşină îl aşteaptă. Un ŞOFER îi deschide portiera din spate şi-l ajută să intre.

INT. MAŞINĂ. ZIUA.

Merg cu maşina în paralel cu Embankment-ul. Afară, pe geam, vedem clădiri pe jumătate distruse, moloz şi locuri bombardate peste tot.

ŞOFER (*accent cockney*)

Deci aţi venit din America, nu, domnu'?

BILLY

Aşa e. Sunt peste zece ani de când n-am mai văzut Londra.

ŞOFER

Bag seama că o să observaţi niscai schimbări.

BILLY

Distrugerea... E incredibilă.

ŞOFER

A, da. Friții ne-au bubuit rău de tot în unele nopți.

BILLY

Ştiam c-a fost rău. Dar când vezi cu ochii tăi... Abia atunci îți dai seama.

ŞOFER

Mă rog, pân' la urmă am scos-o la capăt. Trebuie să dai şi tu, nu? Altfel, acum am vorbi nemțeşte cu toții. Fără supărare.

BILLY

Fără.

ŞOFER

Faceți filme, domnu', aşa e?

BILLY

Corect.

ŞOFER

Oi fi văzut şi io vreunu'?

BILLY

Ultimul s-a numit *Asigurare de moarte*.

ŞOFER

Mă tem că mi-a scăpat. Îmi place şi mie un Will Hay sau un George Formby. Ceva de care să râzi sâmbătă seara. Care să-ți ia mintea de la altele. Ar trebui să-i rugați să joace în filmele 'mneavoastră.

BILLY

O să țin minte.

Maşina opreşte în fața unui sediu impunător din Bloomsbury. Pe placheta de pe zid scrie: „MINISTERUL INFORMAȚIILOR".

ŞOFER

Am ajuns, domnu'.

INT. SALĂ DE AŞTEPTARE. ZIUA.

BILLY stă pe o banchetă dintr-o anticameră impersonală, parte a unei clădiri victoriene cam dărăpănate. Bate nelinişţit darabana cu degetele. Nu e în mediul lui obişnuit.

Se deschide o uşă şi o SECRETARĂ îşi iţeşte capul.

SECRETARĂ

Domnule colonel Wilder? Domnul Woodcock vă aşteaptă.

INT. BIROU. ZIUA.

DOMNUL WOODCOCK e cam de vârsta lui BILLY, dar asta e singura asemănare. Nu e cel mai inteligent dintre oameni. Accentul lui sugerează că ar putea fi rodul câtorva generaţii de legături cosangvine din rândul claselor superioare.

WOODCOCK

Îmi pare teribil de rău, dar adevărul este că domnul Trubshaw, care trebuia să vă primească în dimineața asta, a rămas acasă din cauza unei răceli nemaipomenite. Mă tem că nu mi s-au spus foarte multe despre scopul vizitei dumneavoastră.

BILLY

Nici mie nu mi-au spus mare lucru. De fapt, nu mi-au spus absolut nimic.

WOODCOCK

Poftim? Nimic?

BILLY

Mi s-a spus că e ultrasecret.

WOODCOCK

Da, asta mi s-a spus şi *mie*.

BILLY

Cineva trebuie să ştie secretul.

WOODCOCK

Hmm...

Se gândeşte preţ de o clipă, după care intră alături, în biroul SECRETAREI.

WOODCOCK (CONTIN.)

Janet, dumneata ştii de ce i s-a cerut domnului colonel Wilder să vină la Londra?

SECRETARA

Ştiu doar ce i-a spus domnul Webster domnului Trubshaw, domnule.

WOODCOCK

Aha. Măcar acum am prins un fir.

SECRETARA

I-a spus că domnul colonel Wilder a venit ca să ofere sfaturi despre tipul de filme care urmează să fie produse de englezi şi văzute în Germania după război, domnule.

WOODCOCK

Splendid. Mulțumesc, Janet.

Se întoarce la el în birou.

WOODCOCK (*sotto voce, confidențial*)

Se pare că ați fost chemat să oferiți sfaturi despre tipul de filme care urmează să fie produse de englezi şi văzute în Germania după război.

BILLY

Am înțeles.

WOODCOCK

Vi se pare genul de activitate la care... ca să zic aşa, vă pricepeți?

BILLY

Mă rog, la drept vorbind, nu cred că sunt foarte multe de spus pe tema asta. Sfatul meu ar fi foarte simplu. Faceți filme bune. Faceți-le cât mai bune cu putință.

WOODCOCK (*notându-şi*)

Am priceput. Minunat.

BILLY

N-a durat foarte mult, nu?

Vede că DOMNUL WOODCOCK pare descurajat şi i se face milă de el.

BILLY (CONTIN.)

Poate că ar fi util...

WOODCOCK

Da?

BILLY

...să-mi dați o listă.

WOODCOCK

O listă? A, da, avem o mulțime de liste. Vă pot aduce orice listă doriți. Ce fel de listă?

BILLY

Cu numele celor mai importanți regizori de film britanici.

WOODCOCK (*scriind furibund*)

Aşa, vezi. Pare o direcție excelentă.

BILLY

Atunci poate c-ar fi bine să-mi... detaliez ideile, ştiți...

WOODCOCK

Detaliați-le, da, bineînțeles...

BILLY

Şi poate că scriu ceva un pic mai lung. Ceva sub forma unui... raport?

WOODCOCK (*aproape mut de admirație*)

Un *raport*! Măiculiță, ar fi formidabil. Ce idee superbă! Un raport ar... Mă rog, ar putea fi răspunsul la toate problemele noastre, nu credeți?

BILLY

Cred c-ar trebui să vedem cum merge.

Se aude o bătaie la uşă şi un tânăr agitat – foarte tânăr, de nouăsprezece sau douăzeci de ani – intră în birou. Un fel de soldat neinstruit. Îl cheamă THOMAS FOLEY.

WOODCOCK

Ce e, Foley?

FOLEY

Au ajuns filmele, domnule. Imaginile din lagăre. Sunt afară pe un cărucior.

WOODCOCK

A, da. Spuneau ei c-o să vină azi. Păi, cred c-ar fi bine să le... pui undeva.

FOLEY

Sunt cam douăzeci de bobine, domnule.

WOODCOCK

Douăzeci? Oho. Şi ce anume e pe ele? Ţi-a spus domnul Trubshaw ce vrea să facem cu ele?

FOLEY

Prezintă scene din lagărele de concentrare în timp ce erau eliberate de Aliaţi, domnule. Înţeleg că sunt foarte tulburătoare. Cred că ideea era să fie văzute şi pe urmă folosite ca bază pentru un film documentar, ca să fie montate de o... persoană competentă.

O tăcere scurtă. WOODCOCK e evident consternat.

BILLY

Poate reuşesc eu să vă ajut aici.

WOODCOCK

A, e extraordinar de amabil din partea dumneavoastră, domnule colonel, dar cred că pentru o asemenea sarcină e nevoie de un regizor profesionist sau cam aşa ceva.

BILLY (*lui FOLEY*)

Dacă e pe-aici vreun fel de sală de proiecție, te rog să mă duci la ea. Aş vrea să încep lucrul.

INT. SALĂ DE PROIECȚIE. ZIUA.

BILLY stă în centrul unui rând de locuri, privind intens ecranul. Camera e pe chipul lui, pe când în spate, în cabina de proiecție, se desluşeşte silueta lui FOLEY.
E linişte, în afară de torsul proiectorului. BILLY se uită. Oroarea a ceea ce vede i-a împietrit figura, a transformat-o într-o mască inexpresivă.

INT. CÂRCIUMĂ. NOAPTEA.

Sfârşitul unei zile lungi, cumplite. BILLY şi FOLEY stau la o masă mică, cu halbe de bere în fața lor. În jurul lor se sporovăieşte şi se râde – zgomotele obişnuite ale oamenilor care se simt bine într-un local englezesc.

Îşi doresc să vorbească despre orice altceva în afară de ceea ce au văzut mai devreme.

BILLY

Nu pot să mă obişnuiesc cu berea englezească.

FOLEY

Plăcerea vine cu timpul.

BILLY

Păi, încerc să-mi placă.

FOLEY

Noroc. „Bea-o cât e caldă”, cum se spune.

BILLY

E bună asta. O s-o țin minte.

Beau amândoi.

BILLY (CONTIN.)

Şi de ce i se spune localului ăstuia Sherlock Holmes?

FOLEY

Doar ca să scoată bani, mă gândesc.

BILLY

Fiindcă nu ţin minte ca Holmes sau Watson să fi intrat în vreun local în nici o povestire. Şi le-am citit pe toate.

FOLEY

Şi eu.

BILLY

Eşti fanul lui Holmes?

FOLEY

Absolut.

BILLY

Prima povestire cu Holmes pe care am citit-o a fost *Semnul celor patru*. Şi chiar în primul paragraf omul se injectează cu cocaină! Uimitor. M-a prins pe loc.

FOLEY

Urmat de una dintre deducţiile lui cele mai bune – când se uită la ceasul de buzunar al doctorului Watson şi stabileşte că a avut un frate care a băut până a murit.

BILLY

E foarte bună, da. Un alt moment care-mi place foarte mult, din *Cutia de carton*, este când Watson se uită în gol câteva minute, iar Holmes îl întrerupe brusc şi-i expune exact ce gândeşte. Vezi dumneata, îşi dă seama că se gândeşte la prostia războiului, cum îi spune?, „tristeţea şi oroarea şi pierderea prostească de vieţi”, ceva de genul ăsta.

FOLEY

Da. Un fragment remarcabil. Credeţi că Holmes era pacifist?

BILLY

Asta nu ştiu. Dar sunt sigur că ceea ce am văzut azi arată că avea dreptate. (O ezitare.) Prin câte bobine am trecut?

FOLEY

Nouă.

BILLY

Deci mâine am putea să terminăm.

FOLEY

A mai venit un lot după-amiază. Şi o să mai fie şi altele.

BILLY primeşte informaţia şi bea din halbă. FOLEY caută ceva în buzunar.

FOLEY (CONTIN.)

Apropo, v-am adus lista.

BILLY

Ce listă?

FOLEY

Mi-au spus că voiați o listă cu cei mai importanți regizori.

BILLY

A, da. Mulțumesc.

Ia hârtia şi se uită peste nume. Unul îi atrage atenția.

BILLY (CONTIN.)

Emeric – bineînțeles. Îl ştii pe tipul ăsta, domnul Pressburger?

FOLEY

N-aş putea spune. Dar sunt sigur că vă putem pune-n legătură cu el, dacă doriți. (*Îşi termină băutura*.) Cred c-ar trebui s-o iau din loc.

BILLY

Aha... speram c-am putea să luăm cina împreună.

Foley reacționează, mulțumit şi flatat.

FOLEY

Sigur. Vă mai aduc întâi încă una de-asta?

BILLY se uită la halba de bere, două treimi plină, şi clatină din cap.

BILLY

Un scotch dublu, te rog.

INT. HOTEL CONNAUGHT, MAYFAIR, LONDRA. NOAPTEA.

Un BILLY care pare uşor afumat intră pe uşă, două sau trei ore mai târziu. PORTARUL îl salută din cap.

PORTAR

Bună seara, domnule colonel Wilder.

BILLY

Bună seara.

PORTAR

Aveți o scrisoare.

Umblă la casetele pentru corespondență şi-i înmânează un plic mare, cu un aer oficial.

BILLY (*citeşte*)

„Cabinet de avocatură.” (*Îl pune în buzunar*.) Probabil e nevastă-mea, vrea să divorțăm.

EXT. REGENT’S PARK. ZIUA.

BILLY şi EMERIC se plimbă împreună.

BILLY

Era de la nevastă-mea. Vrea să divorțăm.

EMERIC

Of, Billy, îmi pare rău.

BILLY

Trebuia să mă aştept.

EMERIC

Aveți copii?

BILLY

O fată. A mai fost şi un băiat. Frate geamăn. Dar a murit.

EMERIC

O să te zbați să-ți rămână copilul?

BILLY

Nu.

Se mai plimbă până găsesc o bancă pe marginea unui lac, unde se aşază.

EMERIC

A fost o surpriză minunată semnul ăsta de viață. Cât stai?

BILLY

Încă o săptămână, poate două. Chestia stranie e că, după m-am angajat la treaba asta, nimeni nu pare să ştie cum să mă folosească. Tipul cu care m-am întâlnit în prima zi a fost extrem de vag, ceva incredibil. Dacă ăsta era Ministerul Informațiilor, se vede treaba că nu aveau prea multe.

EMERIC

Aşa sunt englezii. Bâjbâie. Nu ştiu cum reuşesc, dar într-un fel par s-o scoată la capăt de fiecare dată.

BILLY

Au construit imperiul ăsta uluitor bâjbâind?

EMERIC

Bănuiesc că, dacă forezi suficient de mult în fibra națională, dai peste un miez de oțel. Însă fac tot ce pot să-l ascundă.

BILLY

Mă rog, eu nu le dau de capăt. Lucrez cu tinerelul ăsta pe nume Foley şi pare în regulă. De încredere. Dar în ce-i priveşte pe ceilalți chiar nu pricep.

EMERIC

Sunt un popor straniu şi contradictoriu. Uneori cred că singurul motiv pentru care fac filmele astea cu Mickey[2] e să încerc să dezleg misterul. Misterul englezilor.

BILLY

Nu ştiu dac-o să reuşeşti vreodată, dar măcar ai făcut câteva filme bune. *Viața şi moartea colonelului Blimp* a fost... Mă rog, nu e cazul să-ți spun eu.

EMERIC

Ce să mai zic de tine! Ca o furtună ai răvăşit America! Ce realizare!

BILLY

[2] Michael Powell (1905-1990), regizor, scenarist şi producător englez, celebru pentru colaborarea cu Emeric Pressburger (n.t.).

Mi-au trebuit zece ani şi n-a fost uşor, te asigur. Iar acum probabil c-am dat cu piciorul la toate.

EMERIC

Aiurea. Întotdeauna ai fost pesimist.

BILLY

Sunt realist, nu pesimist. Oricum, dac-ai vedea la ce m-am uitat în ultimele zile, în sălița de proiecție, nu mi-ai mai spune aşa. Ascultă-mă, în ultimii ani în Germania, omenirea s-a scufundat într-un hal... Nu ți-ai fi putut imagina. De necrezut.

EMERIC

Ai primit vreo comandă oficială pentru un film? Despre lagăre?

BILLY

Încă nu.

EMERIC

Şi-atunci ce rost are să te chinui aşa? Ce rost are să stai în încăperea aia toată ziua şi să te uiți la... orori?

BILLY

Trebuie.

EMERIC

Nu, nu trebuie. N-are rost să te pedepseşti în halul ăsta.

BILLY

O caut pe mama.

Emeric tace şocat câteva clipe.

EMERIC

Poftim?

BILLY

Pe mama. Nu mai ştiu nimic de ea de trei ani. Mama, bunica şi tatăl vitreg, ca să fiu mai precis.

EMERIC

Dar... te uiți la imaginile astea zi de zi, la imagini cu cadavre, cu trupuri emaciate, şi speri să-i vezi pe ei?

BILLY

N-aş folosi cuvântul „speri”. (*Pauză. Apoi, cu înflăcărare*:) Trebuie să aflu ce s-a-ntâmplat cu ea. Nu pot să trăiesc câte zile mai am fără să ştiu. Eşti în stare să pricepi?

EMERIC

Sigur că sunt. (*Pauză.*) Sunt în stare fiindcă nici eu nu ştiu unde-i mama.

EMERIC se ridică încet în picioare.

EMERIC (CONTIN.)

Mulți dintre noi sunt în aceeaşi situație.

Se uită la ceas.

EMERIC (CONTIN.)

Trebuie să plec.

Încep să se plimbe împreună pe marginea lacului.

BILLY

Uite, când o să trebuiască să întocmesc raportul despre filmele pe care ar trebui să le facă englezii după război, o să le spun pur şi simplu că scenariile tuturor ar trebui scrise de Emeric Pressburger.

EMERIC

Eşti foarte amabil, mulțumesc. Unde pleci de-aici?

BILLY

În Germania, la Bad Homburg. Înainte de asta poate o să mă opresc câteva zile la Paris.

EMERIC

O călătorie sentimentală?

BILLY

Nu chiar.

EMERIC

Aha. Am crezut că vrei să-i faci o vizită Hellei.

BILLY

Hella? E tot la Paris?

EMERIC

A, da. Am primit o scrisoare de la ea acum câteva săptămâni. S-a măritat cu un portughez. Un domn înstărit, din ce-am înţeles.

BILLY

Sărăcia mea a fost mereu un motiv de dezamăgire pentru ea. Dac-ar mai fi aşteptat câţiva ani...

EMERIC

Mi-a prezentat casa foarte evocator. La marginea oraşului, într-unul dintre cele mai bogate cartiere, cred. Se pare că de-a lungul străzii se ridică un zid lung de piatră, care formează graniţa grădinii lor, cu plăci de gresie în partea de sus şi cu o uşă înconjurată de iederă şi vopsită într-un albastru deschis...

BILLY

Poți să-mi trimiți adresa?

EMERIC

Nu sunt sigur că-i o idee bună. (*Apoi, după o clipă:*) Sigur.

EXT. GARA VICTORIA. ZIUA.

BILLY e pe punctul să se suie în trenul de Paris. Bea cafea la restaurantul gării cu FOLEY. În aer se ridică aburul de la trenuri.

BILLY

Frumos din partea dumitale că mă conduci.

FOLEY

Cu mare plăcere, domnule colonel Wilder. Sper doar ca timpul petrecut în Germania să fie cu folos.

BILLY

Sunt sigur c-o să fie. În cele din urmă, aşa cum îi spune Holmes lui Watson, „Se pregăteşte ceva”.

FOLEY

A fost un privilegiu să lucrez cu dumneavoastră, pe cuvânt.

BILLY

Accept complimentul. Modestia n-a fost niciodată punctul meu forte.

FOLEY

„Dragul meu Watson, nu pot fi de acord cu cei care aşază modestia în rândul virtuților. Logicianul trebuie să vadă toate lucrurile exact aşa cum sunt, iar dacă te subestimezi se cheamă că te îndepărtezi de adevăr la fel de mult cum ai face-o dacă ți-ai exagera puterile.”

BILLY (*râde*)

„Aventurile intepretului de greacă.” Una dintre cele mai bune.

FOLEY

Când toată... hidoşenia asta o să rămână în urmă, chiar ar trebui să faceţi un film despre Sherlock Holmes.

BILLY

Să ştii că nu-i o sugestie rea. Am o idee pentru o poveste originală. Se referă la monstrul din Loch Ness şi la un minisubmarin la bordul căruia se află un echipaj de pitici.

FOLEY

Pare fascinant. O să fiu primul la coadă ca să-l văd.

BILLY (*dând paharul peste cap*)

Ar trebui să plec.

FOLEY

Succes, domnule colonel. Şi *Auf Wiedersehen*.

Îşi strâng mâna.

EXT. STRADĂ, PARIS. ZIUA.

O stradă liniştită de la marginea oraşului. O după-amiază fără vânt şi însorită. BILLY merge pe stradă, cu un petic de hârtie în mână şi cu vechea pălărie pe cap – cea pe care o purta când a plecat de la Paris.

EMERIC (V.O.)

E un zid lung de piatră de-a lungul străzii, care formează graniţa grădinii lor, cu plăci de gresie în partea de sus şi cu o uşă înconjurată de iederă şi vopsită într-un albastru deschis...

BILLY tocmai a ajuns la un asemenea zid şi la o asemenea uşă. Lângă uşă e o mică sonerie galbenă şi, după ce trage adânc aer în piept, apasă pe sonerie.

EXT. GRĂDINĂ. ZIUA.

BILLY şi HELLA beau ceai de mentă aşezaţi la o măsuţă dintr-un colţ umbros al grădinii ei minunate şi bine îngrijite. O fântână face jocuri de apă undeva în spate.
HELLA, încă frumoasă, pare totuşi să fi îmbătrânit mai tare decât BILLY de când s-au văzut ultima dată.

BILLY

Eşti îndrăgostită de tipul ăsta?

HELLA

Date fiind împrejurările, Billy, nu cred că e o întrebare foarte potrivită. (*Pauză.*) Căsnicia noastră e... foarte satisfăcătoare. La început n-a fost o căsătorie din dragoste, şi poate că nu e nici acum, dar s-ar putea să devină.

BILLY

Deci te-ai măritat cu el ca să te protejezi. Mă rog, nu pot spune că te condamn.

HELLA

Şi dacă priveşti lucrurile aşa, tot a fost un succes limitat. M-au trimis în lagăr.

BILLY reacţionează: şocat, deznădăjduit.

HELLA (CONTIN.)

Din fericire, n-a fost unul dintre cele mai rele. Am supravieţuit, după cum vezi. (*Pauză.*) Degeaba te arăţi atât de îngrozit. *Tu* erai protectorul meu, mi-am spus, când am venit prima dată

aici. Dar ai abandonat rolul ăsta. (*Pauză.*) Şi n-are rost nici să pari gelos. La ce te aşteptai când am acceptat să ne vedem, la un futai rapid după-amiază? Mă tem că nu-i stilul meu. Şi am impresia că eşti un bărbat însurat.

BILLY

Judith şi cu mine divorţăm.

HELLA

Din ce cauză?

BILLY

„Violenţă domestică."

HELLA

Mă gândeam eu. (*Pauză.*) Mi-ai făcut un bine, de fapt. Nu cred c-aş fi putut fi vreodată o soţie de la Hollywood. Sunt foarte mulţumită cu ce am acum. Iar tu oricum urma să fii o vedetă undeva sau altundeva, aşa că...

BILLY

N-aş fi reuşit fără tine, Hella.

HELLA

Hai, fii serios. Fără sentimentalisme, te rog.

BILLY

Vorbesc serios. (*Îşi scoate pălăria.*) Nu mai ții minte ce-ai ascuns înăuntru? În căptuşeală?

HELLA

Să nu-mi spui c-ai venit să-mi dai banii înapoi. Cu zece la sută dobândă.

BILLY

Acum îmi permit, să ştii.

HELLA

După ce-ajungi în Germania, cere-le celor din armată o permisie de câteva zile şi dă banii ăştia pe un drum la Viena. Nu renunța la maică-ta, Billy. Fă tot ce poți ca s-o găseşti.

INT. BIROU, COMANDAMENTUL ARMATEI AMERICANE, BAD HOMBURG. ZIUA.

BILLY (V.O.)

Câteva zile mai târziu am ajuns la Bad Homburg şi i-am fost prezentat comandantului. Spre deosebire de oamenii cu care mă întâlnisem la Londra, el chiar părea să ştie ce voia de la mine.

BILLY stă într-un birou cu totul diferit de cel în care se întâlnise cu domnul Woodcock de la Ministerul Informațiilor: acesta e improvizat, rudimentar şi pregătit, şi face parte dintr-un grup mai mare de căsuțe de lemn. Un ofițer impunător şi plin de încredere în sine – COLONELUL PALEY – se plimbă prin cameră în timp ce dă instrucțiuni.

PALEY

Rolele de film pe care le-ați dorit trimise din Anglia au ajuns. Şi mai avem destule pe care să le vedeți aici. Apreciez că vreți să terminați filmul ăsta documentar cât mai repede cu putință. Dar, înainte s-o faceți, vreau să intervievați câțiva oameni. Trebuie să ştim ce-au făcut în anii de dinaintea războiului şi ce... orientare au în zilele astea. Dacă recunoaşteți pe cineva din zilele când ați fost la Berlin, anunțați-ne.

EXT. FERMĂ. ZIUA.

O fermă izolată, într-o zonă rurală din Germania profundă. BILLY iese din casă şi dă mâna cu proprietarul, care-i înmânează un coş cu lapte, unt şi ouă. BILLY se urcă într-un Jeep şi pleacă.

BILLY

Erau şi alte chestiuni importante de care trebuia să ne ocupăm totuşi, cum ar fi să ne asigurăm că aveam provizii corespunzătoare de mâncare acceptabilă. Raţiile militare nu mi se păreau acceptabile. Totuşi puteai să ajungi la tot felul de înţelegeri. În felul ăsta am intrat în contact cu o mulţime de germani de rând. Dar să vedeţi ciudăţenie, în întâlnirile astea n-am dat peste picior de nazist. Majoritatea oamenilor ăstora aproape că nu recunoşteau numele de Adolf Hitler, iar dacă o făceau, insistau că i se opuseseră sau chiar luptaseră împotriva lui din capul locului. Când am început să-i intervievez pe câţiva dintre foştii mei colegi din industria filmului, lucrurile au arătat totuşi altfel...

INT. BIROUL MILITAR AL LUI BILLY. ZIUA.

BILLY (V.O.)

De exemplu, unul dintre primii oameni cu care m-am aflat față în față a fost vechiul meu prieten Werner Krauss, care trăise foarte bine de pe urma tuturor acelor portrete oribile ale evreilor diabolici din filmele de propagandă ale anilor '30.

KRAUSS stă în biroul lui BILLY, foindu-se în scaun pe când încearcă să se justifice. BILLY are un formular în dublu exemplar deschis pe masa din fața lui.

KRAUSS

Adevărul e, Billy, că lucrurile au scăpat bineînțeles de sub control în timp ce războiul continua, dar la început Führerul a avut câteva idei bune.

BILLY

Continuă.

KRAUSS

A înțeles poporul german şi a înțeles că mulți dintre ei aveau... îngrijorări legitime privitoare la influența evreilor. Sigur, asta nu scuză...

BILLY

Nu cred că are rost să continuăm discuția, Krauss. (*Se uită la formularul de pe masă.*) Din ce scrie aici, ai făcut cerere să realizezi un spectacol despre Patimile Mântuitorului la Oberammergau în ultima parte a anului. Ai de gând să joci rolul lui Isus Cristos – aşa e?

KRAUSS

Da.

BILLY

Păi, nu văd să existe vreo problemă în privința asta.

KRAUSS este vizibil uşurat. E pe punctul să mulțumească.

BILLY (CONTIN.)

Dar cu o condiție. Când ajungi la scena răstignirii, vreau să foloseşti cuie adevărate.

KRAUSS reacționează. Aproape că nu-i vine să creadă ce-a auzit adineauri.

BILLY (CONTIN.)

Acum cară-te dracului din birou. O să fac tot ce ține de mine ca să mă asigur că n-o să mai lucrezi niciodată în Germania.

INT. CINEMATOGRAF. ZIUA.

Se difuzează un film. Camera e fixată asupra publicului, care se uită într-o tăcere oripilată, înfiorându-se din când în când. Comentariul ajunge la sfârşit, iar muzica sumbră atinge apogeul.

BILLY (V.O.)

După câteva săptămâni am avut o versiune brută a filmului despre lagăre. I-am spus *Morile morții*. L-am testat pe un public ales special la Würzburg.

PALEY (V.O.)

Şi ce-au înțeles din el?

INTERIOR. BIROU, COMANDAMENTUL ARMATEI AMERICANE, BAD HOMBURG. ZIUA.

BILLY îi raportează COLONELULUI PALEY cu privire la felul în care a fost primit filmul.

BILLY

Nu ştiu. N-au spus nimic. Le-am dat fişe de vizionare şi creioane, dar nu şi-a completat nimeni fişa.

PALEY

Nimeni?

BILLY

Nimeni. Însă toți au furat creioanele.

PALEY stă pe gânduri câteva clipe.

PALEY

Să ştii, Billy, că e prea devreme. Oamenii ăştia sunt în stare de şoc. Țara le e atacată de şase ani. Cad covoare de bombe peste ei. Iar pe urmă sunt puşi în fața ororii ăsteia – ceva despre care n-au avut habar, dar care-i implică pe toți. Ar trebui să aşteptăm câteva luni înainte să-l arătăm din nou. Un an, poate chiar mai mult.

BILLY

Cu respect, domnule, nu sunt de acord. Ar trebui difuzat în fiecare cinematograf din Germania şi ar trebui obligați să-l vadă.

PALEY

Obligați? Şi cum faci asta?

BILLY

Nu film, nu cartelă. Nu cartelă, nu pâine. Nu le dăm de ales.

PALEY îl priveşte țintă. N-a mai simțit niciodată o asemenea patimă în glasul lui BILLY.

EXT. BERLIN. ZIUA.

De deasupra, vedem umbra unui avion care zboară peste oraşul distrus. E aceeaşi imagine cu secvența de deschidere din filmul lui Wilder, Scandal internațional.

BILLY (V.O.)

Mă rog, nu mi-am impus punctul de vedere în privința asta. Dar mi s-a dat voie să petrec câteva săptămâni la Berlin. În timp ce aterizam în oraşul care-mi fusese casă, nu mi-a venit să-mi cred ochilor. Era în ruine.

EXT. STRADĂ, BERLIN. ZIUA.

BILLY e plimbat cu un jeep al armatei. Se uită în stânga şi-n dreapta, căutând repere pe care ar putea să le recunoască. Nimic.

BILLY (V.O.)

Romanisches Café? Dispărută. Clădirea Ufa a Scenariştilor de pe Friedrichstrasse? Dispărută. Ruine peste tot şi oameni mişunând încă printre ele, încercând să trăiască din resturi, ca animalele. Era una dintre cele mai călduroase veri din ultima vreme, iar oraşul duhnea. Duhnea a muribunzi. Duhnea a stârvuri.

EXT. STRADĂ, VIENA. ZIUA.

BILLY stă în faţa clădirii din Fleischmarkt, numărul 7, blocul unde locuise cu mama lui. O femeie apare în prag, iar el începe să-i vorbească, întrebând-o surescitat.

BILLY (V.O.)

Cândva în vara aceea am fost şi la Viena. Am vorbit cu prietenele maică-mii, cu vecinele...

Conversația lor se încheie repede, femeia clatină din cap şi pleacă în grabă.

INT. BIROU. ZIUA.

BILLY îi pune întrebări unui birocrat care caută într-un registru de nume.

BILLY (V.O.)

...Am discutat cu toate autoritățile relevante, i-am pus să caute prin evidențe...

Bărbatul închide registrul şi clatină din cap.

BILLY (V.O.) (CONTIN.)

...Dar mama, bunica şi tatăl vitreg se făcuseră nevăzuți. Nimeni nu ştia să spună ce se întâmplase cu ei. Cineva îi făcuse să dispară şi nu mai rămăsese nimic din ei. N-am mai văzut-o niciodată pe mama. Şi nu i-am mai dat de urmă.

INT. SALĂ DE PROIECȚIE, COMPLEXUL ARMATEI AMERICANE, BAD HOMBURG. ZIUA.

Camera e fixată pe figura lui BILLY, în timp ce el priveşte ţintă ecranul care pâlpâie.

BILLY (V.O.)

Mai aveam doar câteva zile de stat în Germania şi îmi terminasem filmul, dar bobinele continuau să vină. Şi tot nu mă puteam abţine şi le priveam.

Într-una dintre ultimele bobine am dat peste o imagine pe care n-am mai reuşit să mi-o scot din cap. Era un câmp întreg, o puzderie de cadavre. Iar lângă unul dintre cadavrele acelea stătea un muribund. În jur, moartea e omniprezentă, iar el e singurul care se mişcă şi se uită apatic la cameră. Pe urmă se întoarce, încearcă să se ridice şi cade – mort. Sute de cadavre şi privirea acestui muribund. Zguduitor.

Urmează o pauză lungă. Apoi:

BILLY (V.O.) (CONTIN.)

Şi nici măcar atunci nu mă uitam direct la el, înţelegeţi? Mă uitam la cadavre. La cadavrele din spatele lui. Din jurul lui. Şi în tot acest timp, singurul lucru la care mă gândeam era...
O fi fost ea? Ar fi putut unul dintre ele să fie ea?

FONDU DE ÎNCHIDERE.

*

Billy a tăcut. Nu a vorbit nimeni. Într-un târziu, a devenit conştient de un chelner care se afera pe lângă el.

— Încă un coniac, domnule? a spus chelnerul.

Billy şi-a privit paharul. Era aproape gol. A învârtit puțin lichidul rămas pe fund şi l-a dat pe gât.

— Sigur, a zis el. Umple-mi-l.

S-a uitat în jurul mesei:

— Îmi ține cineva companie?

I-au ținut câțiva, inclusiv Iz şi domnul Pacino. Iz fumase non-stop cât timp vorbise prietenul lui, şi o făcea şi acum, învăluit în fumul de țigară. În tăcerea care a urmat poveştii lui Billy – o tăcere care trebuie să fi ținut două sau trei minute –, zgomotul oamenilor care-şi învârteau băuturile în pahare şi le dădeau pe gât părea foarte puternic. Era târziu şi principalul restaurant din apropiere era gol. Aproape nimic nu mai perturba liniştea contemplativă din salonul nostru privat. Tânărul german ale cărui comentarii declanşaseră amintirile îşi coborâse privirile spre locul unde avusese farfuria, prea speriat ca să se uite în ochii cuiva. Şi-a ridicat privirile abia când Billy a vorbit din nou, şi era limpede că lui i se adresa.

— Aşa că... da, a spus Billy, cu o răceală de oțel în voce pe care nu i-o mai auzisem niciodată. Da, sunt la

curent cu teoriile care circulă de la o vreme – nu doar în ultimul timp, ci de la sfârşitul războiului, de fapt. Cum că datele conțin exagerări enorme. Cum că evreii ăia pisălogi iar spun minciuni ca să tragă foloase. Cum că de fapt n-a existat nici un Holocaust.

A mai băut o înghițitură de coniac.

— Iar asta mă aduce la întrebarea pe care voiam să ți-o pun. Şi trebuie să spun că e o întrebare foarte simplă. Întrebarea e asta: dacă n-a existat nici un Holocaust, unde e maică-mea?

În timp ce Billy se uita direct peste masă la bărbatul căruia îi era adresată întrebarea, pe fața lui a apărut un zâmbet discret, războinic. În absența vreunui răspuns, zâmbetul a rămas: neclintit, inflexibil.

După vreo zece secunde, a repetat:

— Unde e?

Tânărul a încercat să-l privească în ochi pe Billy, dar i-a fost imposibil. Bătălia era inegală. Ochii li s-au întâlnit scurt, însă pe urmă tânărul s-a uitat din nou în jos, la fața de masă. A urmat o nouă tăcere îndelungată. Domnul Pacino a tuşit în şervetul de pânză, dar n-a vorbit nimeni.

— Acum poți să pleci, i-a spus Billy tânărului.

Tânărul s-a ridicat, şi-a dat scaunul înapoi şi a plecat fără să scoată o vorbă. Billy l-a urmărit cu privirea, după care şi-a scos ochelarii, s-a frecat la ochi ca să-şi scoată ceva şi şi i-a pus la loc.

— Mă bucur că n-a fost de faţă şi soţia mea, a spus el. E foarte sensibilă, mai ales pe tema asta. Ar fi tulburat-o foarte mult. De *asta*, domnilor – s-a uitat spre dreapta, la Iz şi la dr. Rózsa, iar apoi spre stânga, la domnul Holden –, n-ar trebui să vă luaţi niciodată soţiile cu voi la cină.

— În sfârşit, a spus şi Billy ceva cu care putem fi de acord, a zis dr. Rózsa, dând pe gât ultimii stropi de apă din pahar.

*

Am mai urmărit o dată clipul de la conferinţa de presă şi am ascultat muzica pe care o compusesem pentru el. Iar după ce clipul a ajuns la final, m-am uitat din nou la stop-cadrul cu figura lui Billy pe ecran: figura unui bărbat care trăieşte o dezamăgire profundă, intimă, neconsolabilă. Nimeni nu mai dorea cu adevărat lucrul pe care-l avea de oferit.

Pe urmă am găsit înregistrarea originală a conferinţei de presă şi am început s-o privesc cu sunetul original, la viteza normală. O văzusem de multe ori, aşa că am dat pe

repede înainte în cea mai mare parte, până când am ajuns la momentul pe care voiam să-l revăd.

E o ziaristă, o tânără reporteriță germană cu păr roşcat, care se ridică să pună o întrebare. O întrebare relativ anostă, la care s-ar fi putut răspunde la fel de anost într-o mulțime de feluri.

În germană, ziarista întreabă:

— Domnule Wilder, ați trăit câțiva ani la Berlin între războaie. Cum vă simțiți revenind în Germania pentru realizarea noului dumneavoastră film?

Iar Billy se gândeşte câteva clipe şi pe urmă răspunde fără să zâmbească – atât de inexpresiv, încât nimeni de pe lumea asta nu şi-ar da seama dacă glumeşte sau nu:

— Ştiți, a fost greu să strâng bani pentru filmul ăsta în America. Aşa că m-am bucurat mult când au intervenit prietenii şi colegii mei germani. Iar acum cred că am ajuns în situația în care aş câştiga oricum.

— Ce vreți să spuneți? întreabă femeia.

— Vreau să spun, răspunde Billy, că n-am cum să pierd cu filmul ăsta. Dacă e un succes uriaş, mă răzbun pe Hollywood. Dacă e un eşec, mă răzbun pe Auschwitz.

Tăcerea din încăpere e greu de descris. E bruscă şi insondabilă. Durează poate opt sau nouă secunde – până când doi-trei jurnalişti încep să râdă nelinişțiți –, însă

pare mult, mult mai lungă. Are o rezonanță, o armonie şi o textură mult mai bogate şi mai complexe decât orice muzică pe care am auzit-o vreodată.

Aş vrea să pot cumva să înregistrez tăcerea asta. Ar face ca toată muzica lumii – mai cu seamă a mea – să fie învechită.

După o vreme, am închis computerul şi am coborât să văd dacă se întorsese Fran.

Paris

De fapt, Fran s-a întors acasă abia spre sfârşitul după-amiezii. Eram în sufragerie, stăteam pe canapea şi inspectam lucrurile din câteva cutii de carton. Am auzit cum se deschide uşa de la intrare, iar apoi am auzit-o cum intră în bucătărie şi pune ceva pe masă. Însă de data asta nu m-am grăbit să-i vorbesc. Mă gândisem mai bine şi-mi dădusem seama că fusesem prea agresivă. N-o puteam sili să stea de vorbă cu mine. Ultimul lucru de care avea nevoie era să-i suflu în ceafă. Dacă voia să vorbească despre una sau alta, în regulă. Însă trebuia să fie în ritmul ei şi în condițiile ei.

Am reînceput să scotocesc prin cutia de carton şi am scos un plic micuț din plastic plin cu fotografii. Pozele dinăuntru erau foarte vechi. Italia, sfârşitul anilor ’80.

Geoffrey şi cu mine eram căsătoriți de doi ani şi petrecuserăm două săptămâni în Puglia, iar mama (fiindcă el era un bărbat atât de cumsecade) ni se alăturase în a doua săptămână. Iată-ne pe toți trei pe treptele catedralei din Lecce. Mama începea să arate din nou fericită, pentru prima dată după şapte sau opt ani...

— Salut, a spus Fran.

Am tresărit scurt, fiindcă n-o auzisem când intrase în cameră.

— A, bună, am răspuns, zâmbindu-i.

— Ce faci?

— Cotrobăi prin nişte vechituri de-ale mamei.

S-a aşezat lângă mine şi a luat una dintre fotografii.

— Cauți ceva anume?

— O scrisoare pe care i-am scris-o cândva din Franța. Ştiu că e pe-aici, pe undeva.

Fran a cercetat fotografia din mână şi a râs.

— Ce păr aveai! a spus ea.

— Foarte la modă pe atunci, am informat-o de sus.

I-am luat uşor fotografia din mână şi am înlocuit-o cu o alta făcută după vreo cincisprezece ani.

— Una frumoasă cu tine şi cu soră-ta, am spus.

Adevărat, era o fotografie reuşită cu ele două (la vârsta de nouă sau zece ani), dar era o fotografie chiar mai

reuşită a mamei. Stătea pe o bancă dintr-un parc londonez – probabil Hyde Park –, cu braţele pe după ambele nepoate. Lucrul frapant era că arăta mult mai tânără decât în cealaltă fotografie. Umbra văduviei o părăsise de mult şi fusese înlocuită de emoţia de-a deveni bunică. Energia acestor două fetiţe, prospeţimea lor, pofta lor de viaţă i se transmisese şi ei ca prin osmoză.

— Mi-e dor de ea, a zis Fran. Teribil.

Mi-a spus că-i părea rău că se înfuriase pe mine de dimineaţă, după care m-a îmbrăţişat şi a luat-o în sus pe scări. Am continuat să caut scrisoarea pe care i-o scrisesem mamei din Franţa cu atâţia ani în urmă. În timp ce-o căutam, mintea mea lucra mai departe şi mi-am dat seama că de fapt persoana cu care lui Fran i-ar fi fost cel mai uşor să vorbească despre situaţia ei delicată era mama. Din cauza asta spusese „Mi-e dor de ea” atât de apăsat. Mi-au mai trecut şi alte gânduri prin minte la întâmplare. E ciudat cum uneori ideile cele mai importante şi mai autentice îţi vin când faci un lucru oarecare şi o parte din mintea ta se concentrează pe cu totul altceva. M-am gândit la ce auzisem fără să vreau din discuţia la telefon a lui Fran de azi-dimineaţă şi de suferinţa din glasul ei când îi spusese „Nu ştiu” prietenei sale Julie. Atunci mi-a picat fisa: în cazul în care discuţi

dacă vrei sau nu să păstrezi copilul şi spui „nu ştiu”, ceea ce spui de fapt e că ştii foarte bine.

Mi-am dat seama încet de acest fapt care devenea din ce în ce mai solid, din ce în ce mai orbitor în claritatea lui, în timp ce mi-am permis să mă uit pentru ultima dată la fotografia veselă a fiicelor mele şi a bunicei lor pe banca din parc, înainte s-o vâr la loc în plic.

După câteva minute am găsit ce căutam: scrisoarea pe care i-o scrisesem mamei (ciudat, una dintre foarte puținele pe care i le scrisesem vreodată) din Franța, în vara aceea extraordinară din 1977. Şi de îndată ce am început s-o citesc m-am simțit transportată înapoi în acel august necruțător de însorit, la filmarea ultimelor scene din *Mitul Fedorei* şi la faza de încheiere a întâlnirii mele cu domnul Wilder.

*

9 august 1977
Hôtel Ambassadeur
Cherbourg

Dragă mamă,

Îți mulțumesc foarte mult pentru scrisoarea pe care am primit-o la München cu câteva zile în urmă, chiar înainte să plecăm în

Franța. Îmi pare bine că toate rezultatele analizelor făcute de tata arată bine.

Îți mulțumesc şi că mi-ai trimis articolul din Το Βήμα.*Totuşi, după cum sunt sigură că nu e nevoie să-ți spun eu, e bine să nu crezi tot ce citeşti prin ziare. De fapt, l-am cunoscut pe acest jurnalist în timp ce filmam la Nydri. Mi s-a părut încă de atunci un scandalagiu: cineva chitit să-şi facă un nume, care le punea tuturor (inclusiv mie) întrebări despre film, vânând un subiect. Nu e adevărat că actrițele din rolurile principale se antipatizează. Nu e adevărat că domnul Wilder însuşi nu e plăcut de distribuție. Am fost acolo zi de zi, am asistat la filmări cel puțin şase săptămâni, dacă nu mai mult, şi pot să-ți spun că lucrurile decurg bine. Ce a scris individul ăla mă umple de furie! Dar mă consolez cu gândul că nimeni din echipa de aici nu ştie greacă, aşa că probabil n-o să citească nimeni.*

Prin urmare, intrăm acum în faza finală a măreței noastre aventuri.

Săptămâna trecută am zburat de la München la Paris, am fost duşi la noul nostru hotel şi trebuie să-ți spun că e ULUITOR! Se numeşte Raphael şi este într-una dintre cele mai frumoase zone din Paris, la doar două-trei minute de mers pe jos de Arcul de Triumf. Sincer, nu cred că avem ceva comparabil la Atena. Mobilierul din camera mea e minunat de vechi. E genul de mobilier unde scaunele au perne în dungi care se potrivesc cu draperiile, iar draperiile sunt groase şi grele şi le dai în lături trăgând de un cordon care are la capăt un canaf mare auriu. Camera are baie proprie, cu duş, cadă şi chiar bideu!, pe care încă nu l-am folosit fiindcă nu prea ştiu cum funcționează. (Domnul Wilder ne-a spus aseară la cină o povestioară amuzantă despre bideuri. Se pare că,

la ultimul film turnat la Paris, soția l-a rugat să cumpere un bideu şi să i-l expedieze în Statele Unite. În loc de asta, el i-a trimis o telegramă în care scria: „N-am putut să procur bideul – sugerez să stai în mâini la duş".) Priveliştea de la mine din cameră nu e grozavă – dă spre o străduță –, dar nu mă plâng, mă trezesc în fiecare dimineață şi am nevoie de câteva clipe ca să fiu sigură că totul e adevărat şi nu face parte dintr-un vis fantasmagoric.
Cu toate acestea, aşa cum o să-ți dai seama din adresa din partea de sus a paginii, momentan nu suntem la Paris, fiindcă la doar câteva zile după sosire, în timp ce scenografii pregăteau totul ca să filmeze marea scenă a înmormântării la Studios de Boulogne, o parte dintre noi au venit aici, pe coasta Normandiei, unde mâine o să se filmeze o altă scenă importantă. Hotelul de aici nu e la fel de frumos – se află chiar vizavi de portul industrial –, dar n-o să rămânem mult. Scena pe care o s-o filmeze are loc pe o plajă din apropiere şi trebuie turnată în zori, iar pe urmă cred c-o să ne facem bagajele şi o să ne întoarcem la Paris.
De fapt, am ajuns aici doar fiindcă domnul Diamond are multă corespondență la care vrea să-l ajut, privind un alt proiect cinematografic de care are de gând să se ocupe după ce se întoarce la Hollywood. Am purtat o discuție lungă despre asta de dimineață, iar acum am de bătut la maşină câteva scrisori. De fapt, nu cred că o să se aleagă ceva de proiect. Din ce-am vorbit în ultimele săptămâni, ştiu că încearcă uneori să scrie scenarii de filme pe cont propriu sau cu altcineva, dar până la urmă ajunge să lucreze tot cu domnul Wilder. Sunt căsătoriți pe viață şi nu cred că vreunul dintre ei va colabora vreodată cu altcineva.
Ți-am spus în ultima scrisoare de la München că domnul Diamond era într-o stare de spirit proastă, dar se pare că şi-a revenit de

când am ajuns în Franța. S-ar putea să aibă legătură şi cu faptul că soția lui a venit să stea cu el două săptămâni: acum e aici cu el la Cherbourg, iar asta pare să-l înseninеze şi să-l facă să se simtă în largul lui. A venit şi Audrey, soția domnului Wilder, dar cred că şi ea o să zboare înapoi în State destul de curând.

Astăzi ni s-a alăturat un actor nou, un bărbat foarte arătos pe nume Stephen Collins. El urmează să joace rolul personajului interpretat de domnul Holden în tinerețe şi trebuie să spun că asemănarea e foarte mare. E nevoie de el pentru o scenă în care el şi Fedora au o discuție în maşină, pe plajă, după ce-au petrecut noaptea împreună. Plaja ar trebui să fie la Santa Monica şi trebuie să spun că pare un lucru greu de crezut, fiindcă Normandia nu seamănă deloc cu California, dar toți sunt încrezători că o să țină figura şi presupun că în asta constă vraja filmelor. Plajele cam seamănă între ele, bănuiesc, cu toate că lumina de aici arată cu totul altfel. O lumină europeană, nu americană. Oricum, am citit scena şi chiar cred că e foarte frumoasă. Sunt multe momente înduioşătoare ca ăsta în scenariu şi tocmai de asta sunt nedumerită că domnul Diamond nu poate fi ceva mai bine dispus. Dar probabil că aşa e el.

Ei bine, mamă, trebuie să-mi văd de lucru. Nu m-am gândit vreodată că o să ajung secretara unui scenarist, dar se pare că asta sunt acum şi presupun că în felul ăsta ți se arată că viața e plină de surprize. Încă trei sau patru săptămâni din existența asta stranie, fabuloasă, şi pe urmă o să mă întorc la Atena. Sper să nu te simți jignită dacă spun că gândul mă sperie puțin, deşi bineînțeles c-o să fie minunat să vă revăd pe tine şi pe tata. Însă cred că o să-mi fie greu să revin la o viață normală.

Mă rog, deocamdată n-o să mă mai gândesc la asta.

Toată dragostea mea ambilor, mereu a voastră,

Cal

*

În după-amiaza aceea la Cherbourg, în timp ce băteam la maşină recomandările propuse pentru proiectul cinematografic al lui Iz, mi-a sunat telefonul în camera de hotel. Am răspuns, am auzit o voce de americancă şi mi-au trebuit câteva clipe până s-o recunosc: nu fiindcă aş fi fost neobişnuită cu glasul lui Audrey, ci fiindcă era ultima persoană la care m-aş fi aşteptat să mă sune.

— Calista dragă, a spus ea, Barbara şi cu mine dăm o raită cu maşina cât timp băieţii lucrează. Te rog, spune-mi că ni te-alături.

I-am spus că tare aş fi vrut, dar că în clipa aceea aveam şi eu de lucru.

— Aaa, fii serioasă! Ai văzut cum e afară? E o vreme splendidă. Suntem în Franţa în toiul verii şi n-o să rămâi ascunsă într-o amărâtă de cameră de hotel bătând la maşină nişte recomandări tâmpite. Hai, te aşteptăm în hol.

Se părea că nu aveam încotro. Zece minute mai târziu, maşina lui Iz ne scotea din oraş. Stăteam în spate, alături de Barbara, iar Audrey şedea în faţă, lângă şofer.

Am mers cam o jumătate de oră, la început urcând, iar apoi, pe când lăsam în urmă traficul şi casele începeau să se răzlețească, pe drumurile sinuoase de pe coastă. Şoferul părea să ştie bine regiunea şi să aibă în minte o destinație precisă. În cele din urmă a oprit pe o porțiune de iarbă de la marginea drumului.

— Puteți să mergeți spre plajă de-aici, ne-a spus el. Cam cincisprezece minute pe cărarea aia.

Era o după-amiază de august perfectă, iar soarele strălucea în înaltul cerului. Nu se simțea nici o adiere, iar marea se întindea spre orizontul îndepărtat, placidă dar scânteietoare, albastru-argintie. Se vedeau câteva iahturi care se mişcau încoace şi încolo, precum şi conturul unui feribot la marginea câmpului nostru vizual, fie sosind, fie plecând, la mare depărtare. Era foarte cald şi mi-am scos haina, îndoind-o pe braț şi întrebându-mă ce mi-o fi venit s-o iau cu mine. Am pornit toate trei pe cărare. N-am întâlnit mulți oameni pe drum.

— Aşa deci, a spus Audrey, potrivindu-şi paşii după ai mei, cum ți-a plăcut la München?

Am fost surprinsă văzând că acum eram flancată de ambele femei, care s-au apropiat de mine dintr-o parte şi din alta şi m-au luat amândouă de braț. M-am uitat de la

una la alta, însă nici una dintre ele n-a dat impresia c-ar fi fost altceva decât un comportament pe deplin firesc.

— A fost... OK, am spus. Mi s-a părut că aveai cum să te distrezi.

De fapt, spre sfârşitul şederii mele acolo descoperisem ceva mai boemul cartier Schwabing şi petrecusem destule nopți agreabile într-un club numit Schwabinger Sieben, bând şi ascultând trupe muzicale alături de membrii mai tineri ai echipei. Cu toate acestea – şi deloc de mirare –, Audrey nu avusese parte de aceeaşi experiență.

— Să te distrezi! a râs ea. Dumnezeule, e cel mai plictisitor oraş de pe pământ. Fiindcă Billy a stat la studio toată ziua, nu mi-a rămas decât să mă duc la cumpărături şi singurele alimente pe care le găseai în magazine erau varza, cartofii şi cinci sute de feluri de cârnați. Crede-mă, sunt doar câteva feluri în care poți să-i aranjezi pe *ăştia* în farfurie. Dac-aş fi ştiut că trăsnaia asta de film avea să însemne patru săptămâni de stat în Germania, nu altundeva, atunci te asigur că l-aş fi convins să renunțe.

— Ca şi cum l-ai putea convinge pe Billy de ceva, a spus Barbara.

— Mă rog, măcar aş fi încercat din răsputeri. Apropo, Iz cum a reuşit să facă față?

— Păi, nu prea ştiu – doar n-am fost acolo cu el. O să trebuiască s-o întrebăm pe Calista.

M-a strâns de braţ mai puternic ca niciodată şi dintr-odată mi-am dat seama care era scopul real al acestei plimbări: fusese aranjată pentru ca Barbara să se intereseze de confortul fizic, mental şi afectiv al soţului ei. Iar eu eram cea care avea să furnizeze informaţiile. La urma urmei, petrecusem mai mult timp cu el la München decât oricine altcineva.

— L-ai văzut des cât ai fost acolo, nu? Am auzit că practic ai fost nedespărţiţi.

— Păi, doar am încercat... să-mi fac treaba, am spus, un pic prea defensiv.

— Bineînţeles, draga mea. Şi ce impresie ţi-a făcut?

— Impresie?

— De exemplu, a mâncat cum trebuie cât a stat acolo? Fiindcă mi se pare că e cu cel puţin şapte kile mai slab.

Iz era slăbănog din capul locului. După mine, nu arăta cu nimic diferit acum faţă de cum fusese în prima seară când îl cunoscusem la Bistro, cu peste un an în urmă.

— Da, cred c-a mâncat foarte bine. Am gătit de multe ori împreună.

— Ah, asta e o uşurare, fiindcă de unul singur nu poate nici să-şi fiarbă un ou. Şi l-a durut spatele tot timpul?

— Îl lua şi-l lăsa. Dar cred c-a fost doar de la stres.

— Ei, aşa mai vii de-acasă, a spus Barbara. Stresul. De ce e atât de stresat? N-a mai fost niciodată aşa la turnarea vreunui film. Nici măcar la *Sherlock Holmes* – şi alea chiar au *fost* nişte filmări stresante.

M-am gândit la asta şi am încercat să formulez un răspuns sincer.

— Nu sunt sigură că... crede în filmul ăsta la fel de mult ca domnul Wilder.

— Asta e interesant, a spus Barbara. De ce, ce-a spus despre el? Ceva anume?

— De două sau de trei ori, am răspuns, mi-a zis că se-ntreabă de ce-a ţinut atât de mult domnul Wilder să adapteze chiar cartea asta, chiar povestea asta.

— Mă întreb şi eu, a spus Audrey pe neaşteptate.

Ajunseserăm într-un loc de la marginea cărării care fusese amenajat pentru cei care ieşeau la picnic sau pur şi simplu voiau să se odihnească. Erau patru sau cinci mese cu banchete în apropiere, de unde se putea vedea marea. Ne-am aşezat la una dintre mesele acelea.

— Ce după-amiază frumoasă, a spus Barbara.

Porțiunea de plajă care se-ntindea în jos, înaintea noastră, era surprinzător de aglomerată. Sau poate că nu era atât de surprinzător – doar că uitasem, în irealitatea ultimelor câteva săptămâni, că ne găseam acum la începutul lui august, în plină perioadă de vacanțe. Mi-am coborât privirile spre micile siluete de pe plajă, care înotau, stăteau la soare, jucau fotbal sau aruncau frisbee-ul, şi m-am întrebat cum de-o puteau tolera – viața obişnuită, viața de muritor – când deasupra lor, sus pe stâncă, zeii stăteau şi discutau despre preocupările lor zeieşti din lumea lor zeiască. Ignoranța înseamnă fericire. Nu înțelesesem această sentință până atunci. Acum l-am înțeles.

— Este, a încuviințat Audrey. Absolut divină. Însă chiar şi aşa, nu există nimic care să nu poată fi îmbunătățit printr-o vodka Martini. Poftim, serviți-vă!

A scos o sticluță plată din poşetă şi i-a dat-o Barbarei.

— Eşti un geniu, Audrey, a spus ea. Geniu al răului, dar geniu.

A băut din sticluță şi mi-a pasat-o mie. Totuşi eu doar m-am prefăcut că beau din ea. Vodka Martini începuse să-mi placă mult de la o vreme, dar era cam devreme pentru mine şi nu simțeam nevoia chiar atunci. După ce am pseudobăut, i-am dat sticluța înapoi lui Audrey.

— Ce spuneai, Aud? a îndemnat-o Barbara.

— Ce spuneam?

A tras o duşcă zdravănă şi s-a şters pe buze cu dosul mânecii.

— Spuneai că te întrebaseşi de ce voia Billy să facă filmul ăsta.

— Da. Mă rog, am nişte teorii, dar... sunt doar teorii. După cum ştii, nu vorbeşte *niciodată* cu mine despre filmul la care lucrează. Nici un cuvânt. Presupun că şi Iz e la fel.

— Sigur. *Noi* suntem cele care trebuie să se împace cu eşecul, care acceptă toanele şi sunt silite să gestioneze suişurile şi coborâşurile, dar Doamne fereşte! să aibă vreodată unul dintre ei încredere în *noi*. În soțiile lor. Auzi idee! Cum să-ți spun – adresându-mi-se mie –, nu-mi fac nici un fel de griji că te-ai apropiat atât de mult de el la München, draga mea, dar în acelaşi timp e destul de nedrept să ajungi să ştii mai multe decât mine despre starea de spirit a soțului meu.

— Serios, am spus – din nou în defensivă –, asta-i tot ce ştiu. Doar unul sau două lucruri pe care le-a zis în timp ce pregăteam cina. Sunt sigură că i le-ar fi spus oricui.

— Ei bine, hai să vă spun eu amândurora ce cred despre asta, a zis Audrey. Iar acum vorbesc ca una care-l ştie pe Billy de peste treizeci de ani.

Sticluța plată a trecut din nou din mână-n mână, iar eu am mai pseudobăut o dată. Pe urmă Audrey a început:

— Ca s-o spun din capul locului, Billy şi cu mine nu suntem chiar suflete-pereche. Oricum, nu în accepția tradițională. Cum să zic, Barbara, tu şi Iz sunteți amândoi scenarişti. Sunteți amândoi personalități creatoare. Aşa că asta vă conferă o anume... afinitate. Ei bine, eu n-am făcut nimic creator în viață.

— Ei, hai... nu e cazul să te judeci atât de aspru.

— Nu mă judec aspru. Sunt o bucătăreasă nemaipomenit de bună, o companie nemaipomenit de bună şi o *soție* nemaipomenit de bună, dacă e să vorbim pe şleau. Iar pe vremuri am fost o cântăreață nemaipomenit de bună.

— Ai fost cântăreață? am întrebat.

Nu-mi spusese nimeni.

— Nu-i cazul să pari atât de surprinsă, scumpo. Chiar am fost. Ba am şi cutreierat lumea. Am mers în turneu cu formația lui Tommy Dorsey, să ştii...

S-a uitat la mine şi a spus, cu o undă de disperare:

— Aha. Habar n-ai cine-i ăsta, nu? Ştiu, a fost de mult, în trecutul îndepărtat. Oricum, am renunţat la toate. Nu că mi-ar fi cerut-o Billy, normal. Nu m-a pus niciodată să fac ceva ce nu voiam să fac. Mi-a făcut curte nespus de frumos şi de simpatic. Eram figurantă în *Un weekend pierdut* – chiar mi se vede braţul stâng într-una dintre scene – şi ieşiserăm de câteva ori chiar atunci. Numai că viaţa amoroasă a lui Billy era cam complicată pe vremea aia. Încă era însurat, avea o relaţie cu altcineva şi... mă rog, mai bine să nu te gândeşti. Îşi începuse deja ascensiunea, dar de îndată ce filmul ăla a avut succes, a devenit ditamai vedeta, pricepi? Nimic nu-ţi îmbunătăţeşte viaţa sexuală cum o face succesul, aşa că dintr-odată *toată lumea* voia să fie cu el. Îmi dădeam seama bine de asta, normal, şi nu prea credeam că am vreo urmă de şansă, dar, din cine ştie ce motiv... m-a plăcut. Nu mă întreba de ce, dar aşa a fost. M-a plăcut. La început nu s-a-ntâmplat mare lucru, în afară de ieşirile alea două, dar pe urmă am plecat în turneu, am fost în turneu câteva luni cu trupa lui Dorsey, iar după spectacole mă trezeam singură în toiul nopţii în câte-o cameră de hotel, într-o tristeţe de oraş – Albuquerque, Tulsa sau aşa ceva –, şi aveam nevoie să vorbesc cu cineva, aveam nevoie să mă simt un stropşor mai puţin

singură şi-atunci, nu ştiu de ce, îl sunam pe el. Îți închipui? Aş fi putut s-o sun pe mama, pe altcineva din familie sau pe una dintre prietene, dar în loc de asta îl sunam pe cel mai de succes regizor de la Hollywood. În toiul nopții. Când era în plină turnare a unui film. Şi ştii care-i lucrul cel mai ciudat? Răspundea. De fiecare dată. Chiar şi când era trei noaptea şi-l trezeam dintr-un somn adânc. Răspundea mereu. Şi părea mereu bucuros să mă audă, şi vorbeam mereu atât cât aveam chef. Probabil că-mi plăcea să-i aud vocea. Vagul accent austriac atât de amuzant. Şi era teribil de hazos de fiecare dată, ştii? Întotdeauna spunea lucrurile cele mai comice. Îi plăcea să râdă de mine fiindcă veneam din centrul LA-ului. Îmi spunea: „Audrey, aş săruta pământul pe care calci dac-ai proveni dintr-un cartier mai de soi”. Glumea întotdeauna. La fel şi după câțiva ani, în timp ce turna un film la Paris şi l-am rugat să cumpere un bideu pentru baia noastră, iar el mi-a scris într-o telegramă: „N-am putut să procur bideul – sugerez să stai în mâini la duş”. Serios, cum să nu te îndrăgosteşti de un bărbat care-ți trimite o asemenea telegramă? Am avut cea mai ciudată cununie. Cea mai ciudată, dar perfectă. Am făcut-o în Nevada. Într-un locşor pe nume Minden. Ai auzit de el? Nu, nici eu nu auzisem. Şi nici Billy, din câte ştiu. Dar mergeam

cu maşina şi dintr-odată a oprit acolo şi a spus: „Pare un loc bun pentru o cununie”. Îmi cumpărase o verighetă dintr-un mic magazin de bijuterii de pe Ventura Boulevard din Encino, plătind pentru ea regeasca sumă de şaptesprezece dolari şi jumătate. Şi uite, o port şi azi.

A întins mâna ca să i-o cercetăm.

— Nu-mi adusesem rochie sau altceva de genul ăsta. De ce-aş fi făcut-o? Habar n-aveam că urma să se-ntâmple aşa ceva. M-am măritat într-o pereche de blugi şi cu o bandană pe cap. Cui îi pasă? Nu contează ce porți, nu? Contează cu cine te măriți. Aşa că, vedeți voi, om fi Billy şi cu mine doi oameni foarte diferiți – unul dintre noi e un geniu creator, pe când celălalt... mă rog, nu e –, dar pot să vă spun acum că nu mai există vreo altă persoană pe planetă care să-l cunoască aşa cum îl cunosc eu. Şi n-o fi arătând-o în felul în care o arată Iz, dar în forul lui lăuntric ştie, de o bună bucată de vreme, că lucrurile nu arată bine. Nu mai e Regele Hollywoodului, a încetat să fie de ceva timp, iar genul ăla de glorie n-o să se mai întoarcă. Ştiți, într-o dimineață, cu nişte ani în urmă, îşi terminase micul dejun pe balcon, rămăsese acolo cu ceaşca de cafea şi citise ceva de profil, era un articol despre Spielberg, despre *Fălci*, despre câți bani câştigase studioul de pe urma filmului ăluia afurisit. Ziarul era pe

masa de alături, iar el stătea acolo pe gânduri, privind oraşul de sus. Şi l-am întrebat la ce se gândea – ceea ce în mod normal e o mare greşeală când ai de-a face cu Billy, însă de data asta nu s-a răstit la mine sau mai ştiu eu ce, doar mi-a zâmbit uşor şi a spus: „La ce mă gândeam? La mai nimic. Mă gândeam că am fost şi eu Steven Spielberg... Cândva".

Audrey a tăcut şi singurul sunet care a ajuns la noi timp de câteva clipe a fost strigătul unui copilaş de doi-trei ani, care se văita disperat jos pe plajă. Strigând întruna *Maman! Maman!* Strigătele m-au răvăşit, nu ştiu de ce. Aşa se întâmplă mereu. Nici măcar acum nu pot să aud strigătele unui copil fără să vreau să fug la el şi să-l alin.

— Aşadar ceea ce vrei să spui, am început, în timp ce sensul cuvintelor ei începea să mi se clarifice, este că domnul Wilder şi personajul domnului Holden din film sunt unul şi acelaşi.

— Mă rog, de asta îşi dă seama oricine, a spus Barbara. Până şi numele personajului seamănă cu al lui Billy Wilder. Şi poartă aceeaşi pălărie ca Billy în aproape toate scenele.

Mă simțeam foarte proastă fiindcă nu-mi dădusem seama mai devreme.

— Însă dac-ar fi doar asta, a spus Audrey, ar face pur şi simplu o comedie şi Iz ar fi mult mai mulţumit de toată povestea. Billy vede filmul ăsta ca pe o tragedie. E o tragedie despre cineva care a fost cândva cel mai bun din lume şi nu mai e. Filmul nu e despre Barry Detweiler. El e doar personajul de plan secund. E despre Fedora. Ea este eroina tragică. Cu *ea* se identifică Billy. Şi de *aia* vrea să facă filmul ăsta.

*

Billy, Iz şi soţiile lor au mai rămas la Cherbourg câteva zile, stând la directorul de imagine al filmului, domnul Trauner, care avea o casă în apropiere. Eu m-am întors cu trenul la Paris în dimineaţa de după discuţia cu Audrey şi Barbara.

Zilele au început să treacă repede. Turnarea filmului se apropia de sfârşit. Aş vrea să fi ţinut un jurnal fiindcă o mare parte din luna aceea, lungul şi încinsul august parizian, e acum uitată, pierdută în ceaţa memoriei mele pe care nu te poţi baza. Ştiu că m-am delectat cu opulenţa camerei de la Hotel Raphael şi cu atmosfera strălucitoare de la Studios de Boulogne, unde au fost trase ultimele scene de interior. Iz, pe de altă parte, bombănea întruna că hotelul o să dea faliment şi că

studiourile erau o umbră a ceea ce fuseseră odinioară. Barbara se întorsese acasă cu avionul, aşa că era din nou nefericit. Audrey plecase şi ea acasă, însă Billy părea să se simtă la fel de bine ca întotdeauna.

Zi după zi, momentul de temut se apropia: momentul când avea să fie filmată ultima scenă, când producția avea să se încheie şi când aveam să fim trimişi acasă cu toții. Cu toate acestea, în weekendul de dinainte să se întâmple asta, cineva neaşteptat şi-a făcut apariția la hotel. Era Matthew.

Trebuie să fiu cinstită – nu prea mă mai gândisem la el de când îl văzusem ultima dată, pe plaja din Nydri. Poate părea surprinzător, fiindcă era cu siguranță adevărat că petrecerea de pe plajă şi primul nostru sărut chiar înainte de ivirea zorilor fuseseră experiențe magice pentru mine, iar în timpul primelor câteva zile petrecute la München, imediat după ce ne despărțiserăm, îl visasem constant şi mă gândisem destul de des s-o întreb pe maică-sa cum puteam să iau legătura cu el. Dar în adâncul inimii (poate că ați ghicit deja) sunt mai degrabă o persoană rațională decât romantică şi, pe măsură ce treceau zilele, am început să simt că poate fusesem pur şi simplu sedusă de un loc, o atmosferă – şi o persoană, bineînțeles –, şi în timp ce amintirile acelea prețioase începeau să se

destrame, să devină din ce în ce mai nedesluşite, iar eu mă adaptam noilor îndatoriri şi ritmului de viaţă din Germania, m-am gândit tot mai puţin la Matthew. Inutil de spus, în străfunduri încă păstram ceva din sentimentele care îmi fuseseră stârnite în noaptea aceea, nişte urme dulci sau mai degrabă dulci-amare, însă în general nu prea mă lăsam tulburată. Uneori, înainte să se crape de ziuă, urmele acelea se aprindeau sau îmi apăreau dintr-odată, pe neaşteptate, în timpul programului, tocmai când mă ocupam de o chestiune administrativă cotidiană, distrăgându-mă cu imagini fulgurante şi intense ale răsăritului peste Madouri sau cu ale mâinii lui Matthew pe sânul meu. Însă erau momente izolate. Am început să-mi spun că nu fusese nimic altceva decât o trecătoare pasiune adolescentină (încă mă consideram adolescentă) şi că lucrul înţelept şi matur pe care trebuia să-l fac era să trec peste ea: să-l uit cu desăvârşire pe Matthew şi să merg mai departe.

Nimic mai logic şi mai adevărat. Dar n-a contat în privinţa a ceea ce am simţit în clipa când l-am zărit cazându-se la Raphael într-o seară de vineri de pe la sfârşitul acelei luni. Ştiţi ritualul – inima a dat să-mi iasă din piept, mi s-au muiat picioarele. Toate clişee, şi toate pe deplin adevărate. Mi-a trebuit câtva timp să mă calmez

– spre norocul meu, Matthew era prins cu semnatul în registrul de primiri şi cu arătatul paşaportului – înainte să mă apropii de el din spate şi să-l bat pe umăr.

— Mathew? am îngăimat.

S-a întors şi mi-a zâmbit larg.

— Cal! Aveam de gând să te sun. Aveam de gând să te sun imediat după ce ajungeam în cameră.

— Acum ai ajuns?

— Am aterizat pe Charles de Gaulle după-amiază.

— Şi cât stai?

— Trei nopți.

M-a luat în brațe, m-a strâns şi m-a sărutat. Cred că voise să mă sărute pe gură, dar nu ştiu de ce am întors capul şi am avut grijă ca sărutul să ajungă pe obraz. Presupun că nu ştiam precis dacă eram gata să reluăm totul exact de unde-l lăsaserăm.

Matthew cina cu mama lui în seara aceea, iar eu aveam de lucru pentru Iz a doua zi, aşa că nu prea am apucat să vorbim până sâmbătă seara, când am ieşit să mâncăm la un restaurant aproape de recent inauguratul Centre Pompidou. Era o seară caldă şi am reuşit să stăm la o masă de pe trotuar. Matthew era exuberant. Părea schimbat față de cum fusese în Grecia: mai încrezător, mai sociabil, un pic mai plin de el. Se înscrisese la regie

cu începere din toamnă şi croia planuri măreţe privind filmele pe care avea să le facă pe durata următorilor ani. Şi eu devenisem mai încrezătoare în ultimele săptămâni şi mă tem că nu i-am luat ideile atât de în serios cum i-ar fi plăcut (şi cum aş fi putut s-o fac dacă mi le-ar fi prezentat când am stat de vorbă în timpul zborului de la Atena la Actium, de exemplu).

— Trebuie să-ncepem să facem filme care reflectă lumea în care trăim, mi-a spus el. Nu ştiu cum e-n Grecia, dar în Anglia industria cinematografică e o glumă. Nu facem decât comedii cu sex şi filme de groază de doi bani. Un film ar trebui să fie mult mai mult decât asta. Regizorii au o datorie morală să pună o oglindă în faţa societăţii în care trăiesc.

Mai folosise analogia cu oglinda şi înainte, bineînţeles. Eu mi-am adus aminte, dar el părea să fi uitat. Şi totuşi, chiar dacă îmi dădeam seama acum că teoriile astea ale lui erau repetate atent, acel *braggadocio*[3] cu care le exprima mi s-a părut cu atât mai adorabil. Mă făcea să vreau să mă întind peste masă şi să-l sărut. Deocamdată am rezistat totuşi tentaţiei.

— Sunt sigură că Billy şi Iz ar fi de acord cu tine, am zis. Cred că *Mitul Fedorei* are multe lucruri importante de

[3] Fanfaronadă (it.) (n.t.).

spus – despre vârstă, despre frumusețe, despre felul în care idolatrizăm tinerețea şi faima...

Matthew a pufnit.

— Am citit scenariul, a spus el – părând din nou să uite că fusesem de față când îl terminase, stând chiar lângă el, de fapt – şi, drept să-ți spun, nu m-a dat pe spate. Sigur, e bine construit şi aşa mai departe, dar nimănui nu-i mai pasă de chestiile alea. E teribil de demodat, de... învechit. Şi poveştile pe care le tot aud, despre felul în care-i pune pe actori să rostească fiecare replică exact aşa cum e scrisă, felul în care nu le dă voie să improvizeze, nu le dă voie să *locuiască* personajele. Nu-i de mirare că toți îl urăsc.

— Nu-l urăsc. Nu-i adevărat. Unde-ai citit asta? Într-unul din ziarele alea tâmpite?

— Cinematograful s-a schimbat, a spus el. A trecut printr-o revoluție în anii ’60 – la fel ca societatea. Dacă nu eşti în stare să te adaptezi la asta, eşti terminat. Mort şi miroşi a mort.

N-am încercat să-l combat. M-am întors la *steak tartare*-ul meu.

În după-amiaza următoare, o duminică senină şi frumoasă, ne-am aşezat pe iarbă în Jardin des Tuileries cu un exemplar din *Pariscope* şi am pus la cale cum să ne

petrecem restul zilei. Matthew era siderat de oferta revistei, nevenindu-i să creadă că rulau filme atât de multe şi de variate. Simțindu-mă foarte mondenă, i-am explicat că era un lucru cât se poate de normal pentru Paris: era un oraş de *cinéphiles* (am pronunțat elegant cuvântul) şi nu exista un loc mai bun unde să te pui la curent cu filmele străine sau cu relansarea celor clasice. Mai mult, în ultimele câteva săptămâni de stat la Paris, reuşisem în fine să-mi umplu lacunele referitoare la filmele lui Billy: râsesem la *Certains l'aiment chaud*, împietrisem în fața uneltitorilor amorali din *Assurance sur la mort*, îi urmărisem pe Billy şi pe Iz la apogeu în *La Garçonnière*, văzusem cum colaborarea li se fisurează şi dă rateuri în *Embrasse-moi, idiot* şi ajunsesem să înțeleg în ceasul al doisprezecelea mitologia din jurul lui *Boulevard du crépuscule*. Acum admirația mea pentru filmele astea era fără margini şi aş fi apărat geniul lui Billy până-n pânzele albe dacă m-ar fi provocat cineva.

Am descoperit dezamăgită că în ziua aceea nu rula nici un film de Billy Wilder la Paris. Ce puteam să vedem în schimb? Matthew şi cu mine am ajuns la un compromis: urma să vedem două filme, despărțite de cină. El alegea unul, iar eu pe celălalt. Aşa se face că am plecat spre Rue Jacob, ca să vedem *Taxi Driver* de la şase (alegerea lui).

— Despre ce e? am întrebat în timp ce stăteam la coada din faţa micului cinematograf, la un loc cu mulţi alţi oameni, îndeosebi tineri.

Textul de prezentare de pe afiş era următorul: *„Dans chaque rue, il y a un inconnu qui rêve d'être quelqu'un. C'est un homme seul, oublié, qui cherche désespérément à prouver qu'il existe"*[4].

— E despre alienare, a spus el.

Mă rog, de atâta lucru mă prinsesem şi eu.

— Alienare şi violenţă.

— Of. Nu-mi plac filmele violente.

— Scot la iveală punctul vulnerabil al visului american.

— L-ai mai văzut? am întrebat.

— De trei ori. E o capodoperă, să dea dracii. Hai.

Şi am intrat.

*

Două ore mai târziu, studiam meniurile dintr-o braserie din apropiere. Eram în stare de şoc.

---

[4] Pe fiecare stradă se află un necunoscut care visează să fie cineva. E un om singur, uitat, care caută cu disperare să demonstreze că există." (fr.) (n.t.).

— Nu ți-a plăcut? m-a întrebat Matthew.

— Nu prea e vorba de *plăcut*, am spus. Normal că e... sclipitor. Dar mă simt de parcă...

— Te simți secătuită emoțional. Te simți de parc-ai fi fost omorâtă în bătaie. Ai sufletul țăndări. Credința în omenire ți-a fost făcută praf. N-ai mai văzut ceva atât de urât, o asemenea oroare pe ecran.

— Cam aşa ceva, am spus.

— Păi, asta-i! Exact *aşa* vreau să se simtă spectatorii şi când o să vadă unul din filmele mele.

— Da, mă rog, dar... nu prea îmi doresc aşa ceva după o seară la cinema.

— Zău, Calista. Nu fi atât de *bourgeois*. Doar nu te-am dus la un film porno, cum face Robert de Niro cu Cybill Shepherd.

— Nu, sigur că nu... o să iau un *confit de canard*[5].

— Cum să-ți spun, după ce vezi un film ca ăsta, chiar nu-ți dai seama cât de stupid, cât de inutil e să faci ceva ca *Mitul Fedorei* la ora asta şi în vremurile astea?

— Dar Billy e din altă eră, din altă generație.

— Ei bine, acum a venit o altă generație şi a preluat controlul. Generația mea. A *noastră*.

---

[5] Pulpă de rață (fr.) (n.t.).

S-a întins peste masă şi mi-a prins mâinile în ale sale. Fiorul atingerii lui a fost brusc şi electrizant. Era foarte convingător, dar nu mai voiam să vorbim despre asta. Începeam să simt că poate nu mă născusem în secolul potrivit.

La cină, am discutat despre vacanța de vară a lui Matthew la casa bunicilor lui din Cornwall. Părea minunată. În timp ce el vorbea, mi-am îngăduit să fantazez în sinea mea că avea să mă ducă acolo cândva. Am plătit cina, la fel cum o plătisem pe cea din seara de dinainte. Matthew nu părea să aibă prea mulți bani. Îmi primeam micul salariu de la compania cinematografică în fiecare vineri dimineață şi, din moment ce cheltuielile mele domestice erau aproape inexistente, strânsesem o sumă frumuşică. Nu mă deranja să plătesc.

— Aşa, ce vedem acum? a întrebat Matthew, pe când ne savuram coniacul.

Nu avusesem de gând să beau, dar, după filmul ăla, parcă simțeam nevoia.

— Asta, am spus, arătând spre un titlu din revistă. Rulează chiar la cinematograful de-aici, de pe stradă. Hai, începe în zece minute.

*

Ernst Lubitsch era un nume pe care Billy şi Iz îl pomeneau tot timpul, dar nu-i văzusem nici un film. Sentimentele lor pentru el depăşeau evident admirația şi se traduceau în venerație. În idolatrie. Billy, mi s-a spus, chiar avea o tapiserie înrămată pe un perete din birou, pe care fuseseră brodate cuvintele „Cum ar face Lubitsch?”. Pentru el, abordarea lui Lubitsch în spunerea unei poveşti era nivelul suprem de eleganță, ironie subtilă şi ocoliş, susținută de un tip de cinism blând şi specific Mittel-Europei.

Filmul pe care m-am dus să-l văd cu Matthew se intitula *Rendez-Vous* în franceză. Titlul englezesc era *The Shop Around the Corner*[6]. Era ciudat să-l vedem în seara aceea caldă de august la Paris, fiindcă era de fapt un film de Crăciun. Filmul spunea o poveste de iubire frumoasă şi simplă despre doi vânzători dintr-un mic magazin din Budapesta, care se îndrăgostesc prin corespondență, dar nu se suportă în viața reală. Lucrul pe care mi-l amintesc cel mai bine despre film este cât de linişte era. Nu mă refer la public, fiindcă sala era plină de oameni şi se râdea din belşug. Mă refer la liniştea de pe ecran: fiindcă filmul nu avea muzică deloc (în afara genericului de la început şi de la sfârşit) şi aproape toate dialogurile dintre

[6] Magazinul de după colț (engl.) (n.t.).

cei doi îndrăgostiți aveau loc în subtonuri murmurate. Nu era doar un film fără împuşcături, explozii sau motoare de maşină ambalate, ci şi un film în care nimeni nu ridica vocea. Însă în ciuda – sau poate tocmai datorită – acestui minimalism sonor, căldura filmului se infiltra treptat în tine, scăldându-te în strălucirea sa de chihlimbar, până când nu-ți mai doreai nici tu altceva decât să te bucuri de splendoarea discretă şi tandră a iubirii declarate dintre James Stewart şi Margaret Sullavan în scena finală. Cred că e posibil ca acesta să fi fost cel mai romantic film făcut vreodată.

De îndată ce am ieşit din sală şi am început să mergem pe stradă, mâna mea a căutat-o pe a lui Matthew, iar el a prins-o pe a mea.

M-am sprijinit de el şi l-am înconjurat cu brațul, în timp ce mergeam mai departe.

Am aşteptat să spună ceva despre film. Voiam să ştiu dacă-l mişcase în acelaşi fel în care mă mişcase pe mine.

În cele din urmă a spus:

— A fost foarte suav.

L-am privit întrebător, aşteptând să spună şi altceva, dar n-a mai spus nimic. Nu era tocmai ce mi-aş fi dorit să aud. Însă trebuia să mă mulțumesc cu atât.

N-am mai vorbit mult după aceea. Pe când ne apropiam de fluviu şi începeam să mergem pe Pont Royal, am observat că fredona ceva ca pentru sine.

— Ce cânți? am întrebat.

— Melodia pe care-ai compus-o, a spus el. Aia pe care mi-ai cântat-o la bar în Grecia.

— „Malibu”?

A dat din cap. N-o cânta foarte corect, dar orişicât.

— Mă bucur c-o ții minte, am spus. Însă nu e chiar aşa.

I-am fredonat cântecul, aşa cum îl compusesem.

— Asta e, a spus el. E minunată. Ai vreo înregistrare?

— Da, am zis.

— Poți să mi-o trimiți?

— Sigur.

Inima stătea să-mi plesnească de fericire pentru această dovadă că Matthew îşi amintea de ultima noastră seară la Nydri şi o asocia aurei romantice în care ne lăsam învăluiți după vederea filmului. În timp ce străbăteam podul, ne-am oprit ca să ne rezemăm de balustradă şi să ne uităm la apa întunecată şi scânteietoare. După ce ne-am plictisit să privim apa, ne-am uitat unul la altul şi pe urmă ne-am sărutat. A fost

un sărut lung şi pe deasupra cam ţepos, din cauza bărbii lui. Dar nu m-a deranjat.

Când ne-am întors la hotel, ne-am cerut cheile de la camere – a lui era 313, a mea, 422 –, dar în lift s-a uitat la cheia mea şi a spus:

— Nu cred c-o să ai nevoie de ea în noaptea asta.

Am râs şi ne-am sărutat din nou.

Iar apoi...

Ei bine, se spune despre Billy c-ar fi afirmat cândva – destul de frust, după mine – că „Ernst Lubitsch putea să facă mai multe cu o uşă închisă decât pot să facă majoritatea regizorilor cu un şliţ deschis”. Aşa că acum o să urmez tehnica maestrului şi o să închid uşa camerei 313, încet, dar foarte ferm, în privinţa a ce s-a întâmplat după aceea.

*

De dimineaţă ne-am hotărât să cerem micul dejun în cameră. Am comandat cafea, suc de portocale, croasante, jumări de ouă cu şuncă, fructe proaspete şi iaurt.

Dragostea, începeam să descopăr, îţi provoacă o poftă de mâncare nebună.

Pe când aşteptam să vină micul dejun, Matthew a făcut un duş. Am rămas întinsă de-a curmezişul patului

său dublu, delectându-mă cu goliciunea mea neruşinată şi în confortul mototolit al cearşafurilor care încă erau calde după ce făcuserăm dragoste de dimineață. Mintea îmi cutreiera leneşă şi mulțumită prin perspectivele zilelor şi săptămânilor care aveau să vină. S-o fi apropiind munca la *Mitul Fedorei* de sfârşit, dar asta nu mai conta, fiindcă în fond nu aveam să mă întorc la o viață obişnuită. De acum încolo, viața mea urma să-l aibă în ea pe Matthew. Putea să mă viziteze la Atena o săptămână sau două, înainte de primul lui semestru la regie film, iar apoi poate mă mutam eu la Londra ca să stau cu el. Sau ca să-mi caut o locuință, dacă nu voia să se simtă fără spațiu vital. Poate că ar fi fost prea mult să trăim împreună după doar câteva săptămâni. Bărbații se puteau comporta ciudat când venea vorba de genul ăsta de lucruri, deşi, în ce mă priveşte, eram gata să încep de mâine dacă-l puteam convinge pe el.

M-am întins şi am căscat, ascultând zgomotul apei de la duş care se auzea din baie. Simțeam o durere plăcută, delicioasă, la mâini şi la picioare.

Deodată, mi-am amintit că în clipa când avea să sosească băiatul de serviciu cu măsuța pe rotile pentru micul dejun, avea să aştepte un bacşiş. Tot goală, m-am ridicat şi am scotocit prin poşetă, însă tot ce-am găsit în

portofel a fost o bancnotă de zece franci (prea mult) şi câteva monezi de o centimă (prea puțin). Aveam nevoie de o monedă de cincizeci de centime. Jeanşii lui Matthew erau aruncați pe jos. Am vârât mâna într-unul dintre buzunare, dar în loc să găsesc vreo monedă, am dat peste o foaie de hârtie. Era o scrisoare.

Am scos-o din buzunar şi m-am uitat la ea – doar i-am aruncat o privire, atât – şi primul cuvânt pe care l-am văzut – singurul cuvânt – a fost *scumpule*. Am simțit un gol în stomac şi am despăturit scrisoarea, dar am citit o singură frază – fraza de sfârşit – care era *Abia aştept să te revăd – Juliet*. După numele ei erau o mulțime de pupici şi inimioare.

Mi-a venit să vomit şi am vârât scrisoarea la loc în buzunarul jeanşilor lui Matthew. Pe urmă am rămas pe marginea patului câteva clipe, tremurând, până când mi-am dat seama că eram goală şi mi-am pus repede ceva pe mine.

S-a auzit o bătaie la uşă. Încă mă îmbrăcam, aşa că n-am răspuns. Apoi bătaia la uşă s-a repetat, o voce a strigat *„Service de chambre!”*, iar Matthew a întrebat din baie: „Poți să te ocupi tu, Cal?”.

Complet îmbrăcată, dar cu un singur pantof, am deschis uşa. Băiatul de serviciu în uniformă a intrat cu

măsuța pe rotile, eu am semnat şi, din cauza zăpăcelii, i-am dat până la urmă bacşiş bancnota de zece franci. A părut foarte satisfăcut când a spus „Mulțumesc!” şi a plecat.

Cu toate acestea, nu aveam cum să mai iau un mic dejun intim în pat cu Matthew după ce văzusem adineauri. Nu aveam idee ce urma să fac, dar la câteva secunde după plecarea băiatului de serviciu mi-am pus şi al doilea pantof şi am pornit după el pe coridor, închizând uşa camerei 313 în urma mea.

*

Ce s-a întâmplat cu restul zilei ăleia? Unde s-a dus?

Nu prea pot să fiu sigură. Am hoinărit pe străzile Parisului, confuză şi înjosită de întâmplările din ultimele ore. Mă simțeam jignită, trădată, violată. Şi totodată supărată pe mine însămi: supărată fiindcă cedasem atât de uşor unei amăgiri romantice, fiindcă mă pregătisem să cred că Matthew simțea ceva pentru mine, când era limpede că tot ce-şi propusese fusese să se culce cu mine. Mi-am dat seama că îmi oferisem un curs special de proiectare a propriilor mele sentimente asupra altcuiva. Filmul acela, care mă umpluse cu atâtea gânduri tandre şi iubitoare, nu-i făcuse nici un fel de impresie – asta era

clar. Se părea că fusesem doar un interludiu sexual rapid, care trebuia savurat înainte ca el să se întoarcă la adevărata iubire a vieții, la femeia asta pe nume Juliet – cine-o mai fi fost şi ea.

Abia pe la sfârşitul după-amiezii m-am întors la Raphael. Voiam să plec de acolo târziu fiindcă nu aveam chef să risc absolut deloc să dau nas în nas cu Matthew cât timp aş fi fost acolo. Ştiam că se întorsese la Londra cu avionul, la prânz. În seara aceea aveau să filmeze scena sinuciderii Fedorei la gara din Montcerf – chiar prima scenă din scenariu şi chiar ultima care se filma. Aveam două-trei ore libere înainte să merg la locul de filmare cu Iz în maşina lui. Nu voiam decât să mă întind pe pat, să stau cu ochii în tavan şi să aştept să-mi treacă tristețea.

Tocmai eram pe punctul să intru pe uşa turnantă a hotelului când cineva a ieşit pe aceeaşi uşă şi a fost cât pe-aci să se ciocnească de mine. Era Billy.

— Îmi pare foarte rău, a spus el.

— Nu, am răspuns, eu sunt de vină. Nu mă uitam pe unde merg.

— Ei bine, acum c-o spui, a zis el, privindu-mă ceva mai atent, chiar pari un pic cu mintea-n altă parte. E totul în regulă?

— Sunt OK, am spus. Totul e-n regulă.

— Ai profitat de strălucirea acestui frumos soare parizian?

— Da, am fost în... Jardin de Luxembourg, am improvizat.

— Bravo. Foarte bine. Tocmai ieşeam şi eu la o plimbare.

— Sună bine.

— Mă rog, e o chestie ciudată...

S-a sprijinit în baston, nepărând grăbit să plece.

— Asta e ultima noastră zi la Paris şi tocmai îi spuneam alaltăieri seară prietenului meu, domnul Diamond, „Ştii, au fost cele mai urâte săptămâni”.

— Urâte?

— Sigur. Fiindcă Parisul e unul dintre oraşele mele preferate şi în ultimele săptămâni n-am văzut nimic din oraş, n-am făcut decât să lucrez şi să mă simt, cum să-ți spun, ca pianistul din bordel – toată lumea şi-o trage şi se simte bine, numai eu trebuie să am grijă să nu se oprească muzica.

Abia în clipa aceea a părut să-şi dea seama pentru prima oară cu cine vorbea.

— Îmi pare rău, nu-i o comparație pe care s-o faci în fața unei tinere doamne. Sunt sigur că nu ştii cum arată

un bordel pe dinăuntru. Totuşi ai cântat şi dumneata la pian, aşa mi s-a spus, la mica noastră petrecere din Grecia acum câteva săptămâni, aşa că poate ştii unde bat.

— Poate, am răspuns, neştiind ce altceva să spun.

— Oricum, după cum ştii, am ceva de filmat diseară, aşa că dacă e să-mi fac plimbarea...

— Sigur.

Era pe punctul să plece, când a părut reținut în loc de o idee, aşa că s-a întors şi a spus:

— Ai avea chef să mă însoțeşti? Nu-i exclus să ajungem într-un bar şi să avem timp pentru un cocktail înainte să-ncepem lucrul. Nu-mi place să beau singur.

Dacă era amabil, fiindcă îşi dăduse seama că eram supărată, sau voia cu adevărat să-i țin de urât nu mi-am dat seama şi nu ştiu nici acum. Oricum ar fi stat lucrurile, am fost recunoscătoare şi am început să traversăm strada împreună. Mergea surprinzător de repede – dar e adevărat că, aşa cum ştiam, bastonul era un simplu element de recuzită, nimic altceva.

Billy părea să ştie precis unde voia să ajungă, deşi străzile pe care mergeam nu erau nici pe departe cele mai pitoreşti sau cele mai interesante din Paris. Mai întâi se pare că am nimerit într-o zonă de afaceri, iar pe urmă

într-un cartier rezidențial, însă casele şi birourile din ambele erau la fel de lipsite de personalitate. Parisul e liniştit în fiecare august, bineînțeles, însă aici absența oamenilor şi a maşinilor de pe străzi părea de-a dreptul sinistră în acest sfârşit de după-amiază, în timp ce umbrele se lungeau şi cufundau aceste drumuri pustii într-un semiîntuneric melancolic.

— Mă crezi sau nu, ne îndreptăm spre un bar, mi-a explicat Billy, dar te duc pe un drum ocolit. Nu-ți face griji, există un motiv. Nebunia mea are o noimă. Şi uite c-am ajuns.

Mi-a pus o mână pe umăr şi s-a oprit din mers când ne-am trezit amândoi în fața unei clădiri înalte, cu şapte sau opt etaje, care părea să fie nici mai mult, nici mai puțin decât un bloc de apartamente ca atâtea altele. M-am uitat la Billy, care privea cu o fixitate neobişnuită o fereastră de la etajul trei.

— Clădirea asta a fost cândva hotel, a spus el.

— Ansonia?

— Exact. Iar în camera aia – a arătat în sus cu bastonul – am locuit un an. Am trăit acolo cu o femeie, cu iubita mea.

— Hella, am spus.

M-a privit surprins.

— Cum de ştii numele astea? Al hotelului, al iubitei.

— Fiindcă ne-ai spus tuturor de ele, am răspuns. Mai ții minte? La restaurantul din München.

— Ai fost şi dumneata acolo în seara aceea? a întrebat el.

Am fost dezamăgită – dar, la drept vorbind, nu foarte mirată – să aflu că prezența mea nu-i făcuse nici o impresie.

— Da, am spus. Am fost acolo.

Şi-a ridicat din nou privirile spre fereastră.

— Acum patruzeci şi patru de ani, a spus. Am avut parte de-un an foarte dur împreună. E greu ca doi oameni să aibă un asemenea an şi să supraviețuiască. Înțelegi, să reziste împreună – ca pereche.

— Încă trăieşte la Paris? am întrebat.

— N-am cum să ştiu. Şi mă bucur să-ți pot spune că nu mai am nici urmă de curiozitate. Ce-a fost a fost.

— Probabil.

— Mă rog, nu cred c-ai înțelege. Eşti prea tânără. Pe măsură ce îmbătrâneşti, speranțele scad şi regretele cresc. Provocarea este să le faci față. Să nu laşi regretele să preia controlul. Corect?

Am încuviințat din cap, nedându-mi seama dacă părerea mea însemna ceva pentru el.

— Hai, sunt o mulțime de baruri după colț, pe strada asta mare.

Am luat-o iar din loc. Am aruncat o ultimă privire spre ceea ce fusese cândva Hotelul Ansonia, nucleul cultural parizian al refugiaților germani din anii ’30. Billy nu s-a mai sinchisit.

— Era cândva pe-aici o braserie care se chema Le Strasbourg, a spus el. Dar a dispărut de mult. În timpul războiului, cred. N-a supraviețuit ocupației. Nu contează, oriunde e bine. Din fericire, vremea e destul de frumoasă ca să stăm afară.

Ne-am aşezat la o masă a unui local cam pentru turişti, pe o arteră aglomerată, care dădea spre Arcul de Triumf, aflat la doar câteva sute de metri. Billy a comandat o vodka Martini, iar eu am fost bucuroasă să-i urmez exemplul.

— Aşa, a spus el, ridicând paharul. Noroc! Voie bună!

— Noroc, am răspuns, ridicând şi eu paharul.

A luat o înghițitură şi a scos un suspin de satisfacție.

— Deci suntem aproape gata, a spus el. Îți vine să crezi? Ştii, la fiecare film apare gândul că n-o să-i dăm de capăt. Iar la ăsta, cu atât mai mult...

— Eu nu m-am îndoit deloc, am spus. Nici o clipă.

— Serios? Ei bine, crede-mă că, de câteva ori în ultimele luni, mi-ar fi plăcut să te-aud spunând asta. După cum i-am zis domnului Diamond nu mai departe de alaltăieri: „În timpul de care am avut nevoie pentru ăsta aş fi putut turna trei filme proaste”.

— Dar n-o să fie un film prost, am spus.

— Iar problema este, a continuat el fără să țină cont de comentariul meu, că pericolul încă n-a trecut. „Pericolul încă n-a trecut, Baxter!” – asta e una dintre replicile domnului Diamond din *Apartamentul*. Acum trebuie să asamblăm tot ce-am făcut şi ceva îmi spune că n-o să fie deloc simplu.

Şi mai mult Martini.

— Mă rog, trebuie să fim optimişti, nu? Am ajuns până aici. Trebuie să-l terminăm.

— Nu mi s-a părut că eşti optimist. Te-am considerat un om realist.

— Sunt realist în ce priveşte viața. În ce priveşte realizarea filmelor, sunt optimist. Trebuie să fii, altfel n-ai scrie nici măcar un cuvânt din scenariu. Simplul fapt că se face un film, oricum ar fi el, e un fel de miracol. Sigur, acum e mult mai greu ca oricând. N-a fost niciodată atât de greu. Acum îți petreci trei luni scriind scenariul şi pe celelalte nouă încheind contractul. Îți face praf sufletul.

— M-am dus să văd două filme aseară, i-am spus şi i-am menţionat titlurile.

A zâmbit cu o fericire aproape copilărească în clipa când am pomenit numele lui Lubitsch.

— *Magazinul de după colţ* chiar e un film foarte bun. Unul dintre cele mai bune ale lui. E foarte greu să-i găseşti vreun cusur cât de mic. Un scenariu foarte frumos al domnului Raphaelson. Scenariul perfect. Ţi-a plăcut filmul?

— La nebunie. *Taxi Driver*... nu cine ştie.

— Mda, l-am văzut. Domnul Scorsese e un tip foarte serios, un tip talentat. E unul dintre puştii cu bărbi de care vorbeam, ştii? Mi s-a părut un film excelent din multe puncte de vedere. Dar excesiv. Prea violent – pentru mine. Prea deprimant. Numai că asta e moda acum. Nu se cheamă că faci un film serios dacă publicul nu iese din sală simţind că-i vine să se sinucidă. Şi nu e doar o chestie americănească, de fapt europenii sunt şi mai răi. Puştiul ăsta neamţ, Fassbinder, mi-au spus c-o să vină în curând la studiourile din Bavaria să facă un film cu titlul *Disperare*. Serios, aşa se cheamă. Cred că e inspirat de o povestire a lui Nabokov sau a altcuiva de genul ăsta. Ceva îmi spune că n-o să fie o comedie. Aşa că închipuie-ţi. Uite situaţia la care mă gândesc când o să iasă filmul,

peste un an sau doi. Închipuie-ți o familie din Düsseldorf. Soțul e deprimat – vine acasă şi găseşte o scrisoare de la Fisc. E dator 11.000 de mărci şi, dacă nu-i dă înapoi, merge la închisoare. Soția îi spune soțului: „Ştii ce, m-am îndrăgostit de dentist şi te las". Fiul a fost arestat fiindcă face parte din lumea interlopă. Fata e borțoasă şi are sifilis. Iar acum vine cineva în vizită la ei şi le spune: „Uite ce-i, ştiu c-ați avut o zi groaznică, dar hai să ne-nveselim. Hai să mergem şi să vedem *Disperare* de Fassbinder".

Am râs în hohote când a dat exemplul ăsta, iar el nu şi-a putut stăpâni un zâmbet, fiindcă întotdeauna era fericit când oamenilor le plăceau glumele lui.

— Vezi dumneata, asta n-o să se-ntâmple, nu? Nu asta vor oamenii când se duc la film. Ştiu că filmul ăsta, cel pe care-l fac acum, este unul dintre filmele mele cele mai serioase, bineînțeles – îmi propun să fie serios, îmi propun să fie trist –, dar asta nu înseamnă ca la ieşirea din sală publicul să aibă impresia c-a fost ținut două ore cu capul în closet, nu? Trebuie să le dai altceva, ceva cât de cât elegant, cât de cât frumos. Nu-i nevoie să te duci la film ca să afli că viața e urâtă. Te duci fiindcă alea două ore o să dea vieții tale o mică strălucire, indiferent dacă e comedie, râs sau, habar n-am, doar câteva rochii

frumoase şi actori chipeşi sau altceva – o strălucire pe care n-a avut-o până atunci. O mică bucurie, eventual.

A luat măslina din Martini şi a mâncat-o de pe beţigaşul de cocktail, mestecând-o cu grijă şi savurându-i gustul.

— Ştii, teoria mea despre tipii ăştia – puştii cu bărbi – e că unul ca Lubitsch a trecut prin războiul cel mare din Europa – la primul mă refer – şi odată ce-ai avut parte de aşa ceva, rămâne în tine, înţelegi? Tragedia face parte din tine. E acolo, nu-i nevoie să urli despre ea, să-i împroşti oroarea pe ecran tot timpul. E multă durere în toate filmele lui – chiar şi în *Magazinul de după colţ*, chiar şi acolo bătrânul, proprietarul magazinului, încearcă să se sinucidă –, dar ea nu domină. Nu în ea constă toată povestea. N-are nevoie s-o urle în gura mare. De fapt, uneori lucrul pe care e bine să-l faci e să-ţi ţii gura, nici măcar să nu pomeneşti durerea, pricepi? Cel mai prostesc film pe care l-am făcut vreodată a fost imediat după război, chiar după ce mă întorsesem din Germania. Văzusem toate grozăviile alea, lucrurile cele mai cumplite pe care le văzusem în viaţa mea, dar atunci ultimul lucru pe care mi-l doream era să fac un film pe tema aia. Aşa că, în loc de asta, Brackett şi cu mine am scris o povestire stupidă cu cântece, despre doi câini care se

îndrăgostesc, şi am ales ca decor Austria, însă nu pe cea reală, ci una de basm, iar în rolul principal l-am distribuit pe nimeni altul decât pe Bing Crosby... Mă rog, poate că nu e un exemplu bun, fiindcă s-a dovedit a fi un film prost. Ceea ce încerc să spun... uită-te la omul ăsta, la domnul Spielberg. E un geniu, n-am nici cea mai mică îndoială, numai că s-a născut chiar la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial. Nu ştie ce înseamnă să treci prin aşa ceva. Şi, din punctul meu de vedere, asta se simte în filmele pe care le face. Narațiunea e sclipitoare, tehnica e sclipitoare, dar mai e ceva, ceva care nu-i acolo... Înțelegi ce spun?

Şi-a băut ultimele picături de lichid din pahar.

— Poftim, am început să semăn cu tipii ăia din *Cahiers du Cinéma*, cu teoriile mele fanteziste. Cred că pur şi simplu am ajuns să fiu demodat. Oamenii mă consideră cinic şi, bineînțeles, am făcut câteva filme cinice, dar în realitate cred că am o imagine mai degrabă romantică despre cum ar trebui să arate un film. Dar să nu bați toba.

— Cred că oamenii o să-şi dea seama când o să vadă *Mitul Fedorei*, am spus.

A ridicat din umeri.

— Dumnezeu ştie ce-o să creadă despre el, a spus. În clipa asta, nici măcar eu nu ştiu ce să cred.

— Cred că filmul e peste carte, am zis, încercând să fiu încurajatoare.

— Nici n-ar fi greu.

Încercând altă pistă, am spus:

— Vorbind doar din punctul meu de vedere – şi nu vreau să fiu lipsită de tact –, cred că o să fie un film foarte... plin de *compasiune*.

În ochi i s-a aprins un licăr iscoditor.

— Compasiune? Da, e un cuvânt potrivit. Îmi place cuvântul ăsta. Compasiune pentru cine?

— Pentru toate personajele. Dar mai ales pentru contesă.

— Mă rog...

I-a făcut semn chelnerului să mai aducă două pahare.

— Vezi dumneata, s-ar putea să existe un motiv. Acum am şaptezeci şi unu de ani, ştiu cum e să fii bătrân şi pot să-ți spun că e teribil de antipatic. Totul începe să se deterioreze, nimic nu mai merge ca înainte. Însă e una pentru bărbați şi alta pentru femei. Pentru mine, bătrânețea e un dezavantaj. Pentru o femeie, e o tragedie. Şi am văzut-o eu însumi. Am văzut-o cu ochii mei. Când eram la Berlin, prin anii ’20 – la foarte puțin timp după ce

ajunsesem în oraş, cu mult înainte să încep să scriu scenarii şi să intru în lumea filmului –, am lucrat la câteva hoteluri. Eden şi Adlong. Hoteluri mari, hoteluri celebre. Eram dansator profesionist. Şi ce aveam de făcut: veneau acolo femei care luau parte la *thés dansants*[7] după-amiaza, uneori cu soţii, dar de cele mai multe ori singure, şi aveau nevoie de cineva cu care să danseze. Un tânăr arătos şi care ştia să danseze, fie fiindcă pur şi simplu nu aveau cu cine să danseze, fie din cauză că soţii lor nu ştiau să danseze, nu mai erau în stare să se ridice în picioare sau poate nu suportau să-şi ţină soţiile de talie, înţelegi? Ceea ce nu era întotdeauna uşor, trebuie spus, fiindcă multe dintre nemţoaicele astea trecute de şaizeci sau de şaptezeci de ani erau femei corpolente, să recunoaştem, după ce mâncaseră atâţia ani *Spätzle*, *Knödel*, *Wurst*, *Sauerkraut* şi *Apfelstrudel*. Nu vorbim de femei cu talia lui Audrey Hepburn. Dar de fapt femeile care-mi produceau o impresie puternică nu erau grăsanele. De multe ori păreau femei bine dispuse şi mulţumite de ele însele. Mă impresionau mai degrabă cele care îşi păstraseră silueta, dar îşi pierduseră frumuseţea şi acum erau doar singure. Poate că soţii le părăsiseră sau poate că muriseră, iar ele nu mai aveau

[7] Ceaiuri dansante (fr.) (n.t.).

cum să facă loc vreunui alt bărbat în viețile lor, nici în ruptul capului, fiindcă erau bătrâne. Asta era. Singurul motiv. Iar când îşi petreceau brațul pe după tine – iar eu nu eram nici Holden, nici Cary Grant, te rog să mă crezi –, încă simțeai foamea asta, nevoia asta de-a atinge pur şi simplu o altă ființă omenească, înțelegi? Şi era un sentiment oribil, din punctul meu de vedere, simțeam fiori pe şiră, îți dădeai seama cât de mare le era nevoia după felul în care te atingeau. Dar tot îți era milă de ele. După ce o femeie îşi pierde frumusețea, s-a terminat. E invizibilă. De-aia strâng tipii din chirurgia plastică asemenea averi, dar să ştii că e vorba de treburi serioase, nu fac operații minore, cei mai mulți dintre ei, ce fac cu femeile alea e... Mă rog, găseşti totul în film. Ai citit scenariul. Şi n-am uitat asta niciodată – nici măcar după atâta amar de ani, câți au trecut? – cincizeci de ani – Dumnezeule –, după atâta amar de ani, tot n-am uitat cum era când îți înconjurau femeile alea talia cu brațul, când te uitai în ochii lor şi... tristețea pe care-o vedeai. Tristețea şi dorința. Era... Ei bine, doar când mă gândesc la asta, îmi mai vine chef de un Martini. Avem timp?

S-a uitat la ceas.

— Nu, n-avem timp. Păcat. Trebuie să filmăm la nouă, chiar înainte să se-ntunece, şi trebuie să ajungem acolo

mai devreme, fiindcă tehnicienii întind nişte şine, nişte şine de traveling pe care să meargă aparatul de filmat de-a lungul peronului, şi trebuie să fiu sigur că o fac cum trebuie. O să vină maşina peste cinci minute.

— Ar fi bine să mă-ntorc la hotel, am spus. Mă aşteaptă Iz.

— Nu-i nevoie să mergi cu el la locul de filmare, a spus Billy. Poți să vii cu mine şi vă-ntâlniți acolo. O să sun la hotel din maşină şi o să-i spun cum stă treaba.

— Ai *telefon* în maşină? a fost tot ce-am putut să spun.

A chicotit la naivitatea întrebării.

— Hai, a spus, ridicându-se în picioare. Începe ultimul capitol din Aventurile interpretei de greacă. Măcar să-l facem să iasă bine.

*

Pe când străbăteam Parisul cu maşina, îndreptându-ne spre periferiile estice, Billy a vorbit întruna despre reperele pe lângă care treceam şi despre amintirile personale pe care le avea despre ele. Asta era strada pe care locuia acum Marlene Dietrich, ăla era restaurantul unde luase cândva un prânz de opt ore cu Maurice Chevalier... A făcut observația că „Parisul e oraşul unde

banii ți se fac mici fărâme în mâini, dar nu poți să rupi hârtia igienică” şi mi-a mai pomenit o dată de telegrama pe care i-o trimisese lui Audrey, cea cu statul în mâini la duş, şi deşi o auzeam acum pentru a treia oară tot am râs, fiindcă o povestea cu o încântare total lipsită de expresie şi se bucura din cale-afară când oamenilor li se părea amuzantă.

Maşina rula lin pe străzile tăcute ale oraşului şi nu peste multă vreme am ajuns la periferie. Locuri cu nume nefamiliare ca Vaires Torcy, Lagny Thorigny şi Esbly. Cartiere calme, prospere. Case de familie spațioase: uneori cu perechi stând pe terase sau în grădini, bând ceva înainte de cină, dar în cele mai multe cazuri goale. Fără îndoială că oamenii încă nu se întorseseră de la casele lor de vacanță. Şi imediat după aceea am ajuns în zona rurală: o zonă plată, monotonă, care a ținut cam cinci kilometri înainte să se ivească un oraş în depărtare. Se vedeau turnurile unei catedrale gotice impresionante, care îşi proiectau umbrele lungi ale verii peste mulțimea de magazine şi de case înghesuite în jurul ei.

— Mă întreb unde suntem, a spus Billy, care făcuse nişte însemnări pe o pagină a scenariului şi şi-a ridicat acum privirile, după mult timp, ca să cerceteze locurile.

— Ne apropiem de Meaux, domnule, a zis şoferul.

— Meaux, a repetat Billy.

Numele nu părea să-i spună nimic.

— Unde se face Brie, a spus şoferul.

— A, fireşte! a zis Billy. *„Brie de Meaux.”*

— Poate vreți să gustați? a întrebat şoferul. Vărul meu are o fermă în apropiere. Ar fi încântat să vă primească.

— Recunosc, a spus Billy apăsat şi cu sinceritate, că e foarte tentant. Dar trebuie s-ajungem la locul de filmare.

— Ferma vărului meu e foarte aproape. La doar câteva minute.

Billy a ezitat, după care s-a întors spre mine:

— Ce zici? Ar fi ridicol, nu?, să ajungi în locul ăsta, chiar unde se face, şi să nu guşti, nu găseşti?

M-am gândit că ne aşteptau cu toții la locul de filmare. Şi că Iz insista mereu extrem de clar pe nevoia de-a fi „profesionist”.

— N-avem voie să-ntârziem... am spus.

Billy s-a uitat la ceas.

— Păi, în primul rând trebuie să instaleze şina de traveling de-a lungul peronului gării. Nu putem face nimic până se termină asta. Cred că avem timp.

S-a aplecat în față şi i-a spus şoferului:

— În regulă, te rugăm să ne duci acolo pentru câteva minute.

— Vărul meu o să fie foarte fericit, a spus şoferul. O să fie o onoare pentru el.

După mai puțin de un minut am ieşit de pe autostradă şi am luat-o pe un drum de țară îngust. În scurt timp am văzut în stânga o fermă unde nu se putea ajunge decât pe un drumeag lung, drept şi nepavat. Pietricelele scrâşneau sub roțile maşinii şi nori de praf se ridicau de o parte şi de alta. Era plin de hârtoape, iar şoferul conducea repede. Billy şi cu mine am fost aruncați în față şi în spate, iar el s-a prins de mine ca să se sprijine când am nimerit peste o groapă.

Atunci mi-am spus că era cam mare deranjul doar ca să gustăm nişte brânză. Dar mai târziu, când mi-am adus aminte de un alt lucru pe care mi-l spusese Iz în Grecia, mi-am dat seama că era posibil ca ocolul ăsta să aibă ceva simbolic pentru Billy. La urma urmei, în adâncul inimii rămăsese european: anul ăsta petrecuse mai bine de patru luni în Europa şi, aşa cum de-abia mi se plânsese, în tot acest timp aproape că nu reuşise să se bucure de nimic dintre lucrurile la care ținea. Filmările la *Mitul Fedorei* erau aproape încheiate. Billy urma să se întoarcă imediat după aceea în State. De ce n-ar profita de o ultimă şansă de a-şi aminti ce însemna de fapt Europa pentru el – ce *gust* avea pentru cineva care fusese

nevoit să lase totul în urmă acum atât de mulți ani? O ultimă şansă de-a face un lucru pe care putea să-l facă doar pe continentul care-l crescuse.

Poate că asta era.

Am oprit într-o curte înconjurată de dependințe şi, de îndată ce s-a oprit motorul, ne-am trezit cufundați în cea mai profundă şi reconfortantă tăcere. Nu tu ciripit de păsărele, nu tu muget de vite, nimic. Şoferul a intrat pe uşa din spate a fermei ca să-şi găsească vărul, în timp ce Billy şi cu mine ne-am dat jos din maşină să ne dezmorțim mâinile şi picioarele. Era o seară frumoasă, caldă şi senină. M-am rezemat de maşina caldă şi am încercat să mă obişnuiesc cu ce se întâmpla. Era o întorsătură neobişnuită a lucrurilor, numai că în ultimele câteva luni fiecare întorsătură a lucrurilor din viața mea fusese neobişnuită.

— Pe aici, pe aici!

Şoferul se întorsese cu vărul lui şi a urmat o rundă viguroasă de strâns mâna, luat în brațe şi bătut pe umăr, în timpul căreia fermierul a repetat la nesfârşit că *Ben-Hur* era filmul lui preferat şi o capodoperă cinematografică. Billy se obişnuise să fie confundat cu William Wyler – i se întâmpla de cel puțin treizeci de ani – , aşa că a acceptat bine dispus complimentele în numele

confratelui regizor. Fermierul ne-a dus apoi spre un hambar mare de piatră cu o uşă verde. A descuiat uşa şi l-am urmat înăuntru, într-un spațiu rece de-a binelea, cu trei sau patru mese aranjate pentru oaspeți. Înăuntru era destul de întuneric şi de neprimitor.

— Vreți să vă scot una dintre mese afară? a întrebat fermierul.

— Dacă nu-i prea mare deranjul, a spus Billy. Ar fi minunat.

— Pentru omul care a transpus cursa carelor de luptă pe marele ecran, a spus fermierul *cinéphile*, nu există deranj prea mare.

El şi şoferul ne-au aranjat o masă la soare şi au adus două farfurii, două cuțite şi două pahare cu vin.

— La Brie, a spus fermierul, recomand întotdeauna un Pinot Noir. Nu e prea fructat, nici prea corpolent. Şi scoate perfect în evidență gusturile.

— O să mă las ghidat de dumneata, bineînțeles, a spus Billy, întinzându-şi paharul.

S-a turnat vin în două pahare şi apoi a fost adus primul fel de brânză.

— Asta, a spus fermierul, e o *Brie de Melun*. O vindem aici, dar de fapt se fabrică la vreo câțiva kilometri, la ferma cumnatului meu. Tot din regiunea Seine-et-Marne,

aşa cum trebuie să fie orice Brie autentică. Are un gust foarte puternic, destul de sărat. Dacă o laşi prea mult să se matureze, devine amară. Brânza asta a stat la maturat cinci săptămâni.

— Ai mai gustat aşa ceva? m-a întrebat Billy, întinzând o parte din brânză pe o bucată cojoasă de *baguette*.

— N-am gustat nici un fel de Brie până acum, am recunoscut.

— Nu mă mir foarte tare, dat fiind că vii din Grecia, a spus el. Acolo aveţi *feta*. O brânză bună, dar de alt nivel. Ca şi cum ai compara *Asti spumante* cu şampania.

A muşcat din pâinea cu brânză, a închis ochii şi a mestecat pe gânduri.

— Ah, da, e foarte bună. E una dintre cele mai bune din câte-am gustat.

Am luat prima îmbucătură, neştiind la ce să mă aştept. Dintr-odată, un amestec complex de gusturi a început să-mi invadeze gura. Brânza era moale şi lăptoasă, dar avea nişte note vagi de nucă şi un gust clar de pământ. Pentru papilele mele needucate, era un gust straniu, dar şi deosebit de plăcut. De asemenea, textura cremoasă a brânzei, în combinaţie cu pâinea crocantă, era uimitoare.

— Chiar e foarte bună, am spus.

— Încearc-o şi cu vin, m-a sfătuit Billy. Are dreptate fermierul, merg foarte bine împreună.

Am ridicat paharul în soarele care apunea. Raze de lumină se reflectau din adâncimile lui bogate şi rubinii. Am luat o înghiţitură zdravănă şi am lăsat notele puternice de afine să se combine cu post-gustul brânzei cu pâine şi apoi să-l domine.

— Mmmm, am făcut.

Nu-mi găseam cuvintele să-mi exprim aprobarea. Mă mărgineam să scot sunete guturale.

— Mmmmmmm...

Am mai mâncat şi am mai băut, iar apoi fermierul s-a dus după a două brânză.

— Dacă pot să fiu... un pic indiscret, odată ajunşi aici, a spus Billy, ştergându-se la gură cu o batistă, n-am putut să nu observ, ceva mai devreme, că păreai cam abătută. Mă întrebam dacă ţi s-a întâmplat ceva neplăcut.

— Mă rog...

— Fiindcă dacă-ţi pare rău că s-au terminat filmările, tuturor ne pare rău, dar nu prea putem face mare lucru.

— E adevărat că...

— Să ştii că mă bucur mult că ți-am găsit ceva de făcut ca să vii cu noi în Germania şi Franța, iar domnul Diamond ştiu că ți-a fost foarte recunoscător pentru tot ajutorul, dar nu poți să te-ntorci cu noi la Los Angeles, din păcate.

— Sigur. Nici nu m-am gândit vreodată.

Fermierul se întorsese între timp cu o altă brânză.

— Asta, a explicat el, e tot de la ferma cumnatului meu. E o altă *Brie de Melun*, dar a stat la maturat doar patru săptămâni, aşa că e puțin mai tare şi a fost condimentată fin. Să vedem dacă ghiciți condimentul.

Billy şi-a întins o parte din brânză pe pâine şi a muşcat din ea. Şi-a pironit ochii într-un punct din semidepărtare cât timp a mestecat. Pe urmă a spus:

— Muştar. Am ghicit?

— Da, aveți dreptate. Boabe de muştar. Nu multe. Aromatizarea e foarte delicată. Vă las s-o savurați şi mă duc după cea mai bună dintre toate.

Cât timp el a fost plecat, iar eu am mai mâncat nişte pâine cu brânză şi am mai băut nişte vin, nevenindu-mi să cred că felurile cele mai simple de mâncare şi băutură puteau avea un gust atât de bun, Billy şi-a reluat investigațiile.

— Atunci presupun că e ceva mai degrabă de ordin personal, nu?

Am dat din cap şi am înghiţit bucata de brânză cu aromă de muştar înainte să spun:

— Când eram în Lefkada, a venit acolo un băiat. Îl chema Matthew. Ne-am împrietenit şi pe urmă am lăsat o... problemă neterminată, ca să zic aşa.

— Continuă, m-a îndemnat Billy, în timp ce am mai băut din vin.

— Ei bine, vineri a apărut la Paris, la hotel – maică-sa e una dintre machieuzele care lucrează la film, de fapt – aşa că aseară am ieşit împreună, iar după aceea...

— După aceea, îmi închipui că aţi terminat problema, a spus Billy.

Era o exprimare pe şleau, însă am mai încuviinţat o dată din cap.

— Şi-acum a dispărut?

— Mai rău decât atât, am răspuns şi i-am spus lui Billy toată povestea cu scrisoarea pe care o găsisem de dimineaţă în buzunarul pantalonilor lui Matthew, şi cât de folosită şi de trădată mă făcuse să mă simt. Nu-mi venea să cred ce uşor îmi era să mă destăinui lui. Presupun că e un truism că vinul dezleagă limbile şi te-

ajută să vorbeşti. Dar în cazul ăsta nu cred c-a fost vinul. Cred c-a fost brânza.

Vorbind de brânză, chiar atunci fermierul a reapărut cu a treia şi ultima mostră pe care urma s-o gustăm. Era o roată mai mare de brânză decât ce adusese până atunci, cu o crustă puțin mai subțire. Billy s-a aplecat nerăbdător în față, s-o cerceteze.

— Şi asta e...?

— Asta, domnule, e brânza mea. Făcută chiar aici, la fermă. O *Brie de Meaux* autentică. Maturată opt săptămâni în cap. Luăm laptele de la vacile noastre. Brânza e afânată tradițional, pe pat de paie, pe urmă sărată, pe urmă tratată termic la căldură timp de două zile şi pe urmă lăsată la maturat într-o pivniță frigorifică. În prima săptămână a procesului începe să apară şi coaja, pe care – a adăugat el, cu o privire dezaprobatoare spre farfuria mea – ar trebui s-o mâncați, *mademoiselle*. E foarte hrănitoare. Şi e şi bună la gust. În timpul perioadei de maturare, roțile de brânză sunt întoarse de pe o parte pe alta, cu mâna, la fiecare câteva zile. N-o să găsiți o brânză mai bună ca asta nicăieri în Franța, domnule. Vă garantez.

Billy s-a uitat la ceas şi apoi l-a întrebat pe şofer:

— Cât ne ia să ajungem de-aici la locul de filmare?

— Cam o jumătate de oră, domnule.

— În regulă. Ar fi bine să ne grăbim.

— Domnule, a protestat fermierul. E nevoie de *opt săptămâni* ca să facem brânza asta. Nu ne putem grăbi cu *Brie de Meaux*. Nici cu făcutul, nici cu mâncatul.

Billy s-a gândit la asta. Pe urmă a încuviințat din cap, s-a aşezat mai bine pe scaun şi s-a întins după încă o bucată de pâine.

— Ai mare dreptate. Mai putem primi nişte vin?

— Sigur, domnule. Vă rog – a arătat spre roata de brânză –, serviți-vă. Nu aşteptați să vă tai eu.

A plecat să mai aducă o sticlă de Pinot Noir. Cu grijă, cu mare grijă, Billy a tăiat o aşchie de brânză din roată şi mi-a pus-o pe farfurie. Brânza era de un galben untos, aproape lichidă şi împrăştia o aromă delicată, dar îmbietoare şi cu o urmă de mucegai. Pe urmă a făcut acelaşi lucru şi pentru el. Am rupt două bucăți de pâine. Ne-am uitat la mâncarea din farfurii având aerul că aşteptăm ceva şi lăsându-ne gura apă.

— Începem? a spus el, ridicând cuțitul.

L-am ridicat şi eu pe al meu.

— Dar înainte s-o facem, a zis el brusc, coborându-şi cuțitul şi îndreptându-l spre mine, dă-mi voie să spun ceva despre povestea despre care mi-ai vorbit adineauri.

Am aşteptat.

— Scrisoarea pe care-ai găsit-o la băiatul ăla în buzunar, a spus el. Nu mi se pare o dovadă concludentă.

— Nu?

Am simțit un firicel de speranță pâlpâindu-mi în inimă când am auzit cuvintele acelea.

— Tot ce-ai văzut, dacă-am înțeles bine lucrurile, a fost cuvântul „scumpule”. Şi fraza „Abia aştept să te revăd”.

— Aşa e.

— Păi, şi de ce să tragi concluzii pripite? „Abia aştept să te revăd” e genul de lucru pe care ar putea să-l scrie oricine.

— Aşa o fi...

— Iar în Anglia există o anumită clasă socială ai cărei membri îşi spun mereu unul altuia „scumpule”. E ca-n teatrul lui Noël Coward. Nu înseamnă nimic. Până şi spălătorilor de geamuri le spun tot aşa.

Părea plauzibil, trebuia să recunosc.

— Aşa că aş lua în calcul varianta că femeia asta e pur şi simplu o prietenă oarecare. Atâta tot.

— O prietenă oarecare, am repetat şi, în timp ce răsuceam formula asta în minte pe toate părțile, cântărindu-i gradul de probabilitate şi simțind valurile

unei atât de dorite uşurări cum îmi inundă corpul, fermierul s-a întors cu a doua sticlă cu vin şi ne-a umplut din nou paharele.

Pe urmă Billy şi cu mine am mai întins nişte brânză pe pâine şi ne-am vârât cu delicateţe mâncarea în gură.

Bun. Brânza aia – şi nu exagerez câtuşi de puţin – brânza aia a fost pur şi simplu cel mai bun lucru pe care l-am gustat în viaţa mea. Gusturile îţi ieşeau în întâmpinare, unul după altul, fiecare mai complex şi mai subtil decât cel de dinainte. Am închis ochii ca să le pot savura mai intens.

— Bun, nu? a spus Billy după ce am mâncat amândoi în tăcere o vreme.

— O, da.

— Simt un uşor gust de alune şi ceva ciuperci. E aproape ca şi cum, ştii... ca şi cum ai putea să guşti pământul de aici, ca un scotch veritabil.

Am dat din cap, dar, spre deosebire de Billy, n-am putut să dau glas sentimentelor. Ştiu doar că, în clipa aceea, am avut parte de ceva asemănător unei epifanii. Toate s-au legat imediat – şuvoiul de speranţă pe care mi-l deschiseseră cuvintele lui Billy despre Matthew, plăcerea mea, plăcerea mea încă uluită de-a fi în compania lui, gustul formidabil al brânzei, vinul care mă

încălzise, frumusețea pură a lumii din jur, în timp ce stăteam în curtea fermei, cu soarele apunându-ne pe chipuri, cerul senin şi albastru-roz-galben deasupra noastră, frumusețea melancolică a acelei seri de la începutul lui august – s-au legat toate, aşa încât chiar şi acum, chiar şi astăzi, dacă mă întreabă cineva cum văd eu fericirea perfectă, ăsta e momentul despre care vorbesc întotdeauna, la care mă întorc mereu. Ce moment! Şi ce amintire!

— Sunt în rai, doar atât am spus.

— Bun, a zis Billy, cu satisfacția profesională a cuiva care şi-a propus să ofere plăcere şi a reuşit.

Şi-a mâncat ultima bucată de brânză, după care s-a uitat din nou la ceas.

— Oricum, rai sau nu, acum trebuie să plecăm.

— Da, sigur.

A dispărut înăuntru ca să-i mulțumească fermierului – poate chiar să-i dea nişte bani, nu ştiu. Când a ieşit, mergea mai repede decât de obicei.

— O să-ntârziem la filmare. Nu mi s-a mai întâmplat aşa ceva niciodată. Uite ce mi-ai făcut!

Şocată, am fost pe punctul să-mi cer iertare – pe urmă mi-am dat seama că glumea.

— Oricum, a meritat, a spus el, aruncând o ultimă privire fermei, în timp ce şoferul îi deschidea portiera din spate a maşinii.

— Mă bucur că asta crezi.

— Sigur că asta cred.

Era gata să intre în maşină, dar s-a oprit ca să-mi zâmbească şi să-mi spună:

— Ştii, amândurora ni s-a amintit un lucru important în seara asta.

M-am întrebat ce voia să spună – ce-am fi putut avea noi doi în comun.

— Indiferent ce altceva îți aduce, a spus el, viața are întotdeauna de oferit şi plăceri. Şi trebuie să profităm de ele.

Iar pe urmă acest om care realizase atât de multe la vremea lui – şi pe de altă parte suferise atât de mult – şi-a potrivit pălăria pe cap ca să stea în unghiul optim şi şi-a înclinat-o spre mine.

— Să ții minte, a adăugat el.

Şi am ținut mereu.

*

Într-adevăr, am ajuns cu întârziere la Montcerf. Dar – exact aşa cum sperase Billy – echipa îi anticipase nevoile şi instalase deja o şină de-a lungul peronului gării, paralelă cu linia ferată. Aşa că s-a câştigat timp.

Filmarea a decurs fără probleme. Eu eram clar abțiguită după vin, însă Billy nu se cherchelea doar din câteva pahare de Pinot Noir. Singura întrerupere a fost când domnişoara Keller nu şi-a rostit replica exact aşa cum fusese scrisă. În loc să spună „Apelul ăla – n-a fost Michael la telefon. Cine a fost?", ea a spus „Apelul ăla – n-a fost de la Michael. De la cine a fost?". Fireşte, Iz a observat că se abătuse de la scenariu, aşa c-au trebuit să mai tragă o dată. Domnişoara Keller n-a obiectat şi nu s-a plâns. Între timp, înțelesese cum stătea treaba cu cei doi. A rostit corect replica la a treia sau la a patra încercare şi după aceea au terminat. I-au pus fundiță, cum se spune.

Însă n-a existat o petrecere de final propriu-zisă. În loc de asta, când am ajuns la hotel, lumea s-a strâns în linişte la bar. Oricum, mulți dintre membrii distribuției şi ai echipei plecaseră deja acasă. Domnul Holden nu era acolo, nici domnişoara Knef sau domnul Ferrer. Eram cam zece oameni care beau şampanie şi fumau câteva țigări. Oamenii s-au retras treptat, până când am mai rămas doar eu, Billy şi Iz.

Cei doi vechi prieteni au rămas tăcuți o vreme. Păreau mai degrabă epuizați decât triumfători.

— Ei bine, a spus Iz mohorât, după câteva minute, am făcut-o.

— Da, a zis Billy. Am făcut-o.

Liniştea s-a reinstaurat. Billy trăgea din micul lui trabuc. Iz se uita țintă la masă. N-am idee la ce se gândea, dar mi-a părut bine să văd că încet, aproape imperceptibil, un zâmbet slab a început să i se lățească pe chip. Era un zâmbet trist şi strâmb, dar era un zâmbet. În cele din urmă şi-a ridicat privirile şi chiar în clipa aceea, ca şi cum ar fi fost legați printr-o înțelegere telepatică, Billy s-a uitat la el şi ochii li s-au întâlnit. Zâmbea şi el.

— Am făcut-o, a repetat Iz, ridicându-şi paharul.

— Am făcut-o, a spus Billy şi şi-au ciocnit paharele.

Pe urmă au tăcut din nou, nemaiavând nevoie de cuvinte sau de gesturi care să exprime ce simțeau şi dintr-odată m-am simțit nepoftită. Era timpul să le spun noapte bună şi să-mi iau adio de la ei.

În drum spre cameră, m-am oprit la recepție şi am găsit un bilet care mă aştepta. Era de la Matthew.

Dragă Calista,

Ce s-a întâmplat? De ce-ai plecat? Unde eşti?
Sper că nu e nimic în neregulă. Acum trebuie să plec la aeroport.
Te rog să-mi răspunzi la___

Dar, câteva zile mai târziu, când am încercat să-i scriu din Atena, s-a dovedit că adresa pe care mi-o dăduse nu era bună. I-am trimis o scrisoare lungă şi am adăugat o înregistrare pe casetă cu mine şi Chrysoula cântând „Malibu" la pian şi la vioară, însă scrisoarea şi caseta nu i-au parvenit niciodată. Poate că se mutase deja şi era acum în vreun cămin studențesc undeva aproape de Academia de Cinematografie. Presupun c-aş fi putut încerca să-i scriu şi a doua oară, folosind adresa maică-sii, dar ceva m-a oprit: bănuiala că-mi dăduse cu bună ştiință o altă adresă, fiindcă nu mai voia să ştie de mine. Cu cât mă gândeam mai mult la asta, cu atât mi se părea mai probabil. Atât de distrusă am fost de prima mea experiență în ale iubirii. În orice caz, indiferent de motiv, caseta pe care i-o expediasem mi s-a întors nelivrată.

Londra

Mitul Fedorei se terminase. Însă nu şi greutățile.

După ce s-au întors în State, Billy şi Iz au angajat un alt regizor de montaj şi au produs o variantă brută a

filmului. Pe urmă însă Billy a luat o decizie fatidică. Vrând ca vocile celor două actriţe principale să sune la fel, din motive legate de intrigă, el a hotărât ca *toate* replicile lor să fie reînregistrate cu o singură voce, aparţinându-i unei actriţe germane pe nume Inga Bunsch. Sute şi sute de replici – întreaga prestaţie vocală a lui Marthe Keller şi Hildegard Knef – au fost aruncate la coş şi înlocuite de glasul plat şi monoton al domnişoarei Bunsch.

În decembrie 1977, Billy s-a întors la München pentru înregistrarea muzicii compuse de dr. Rózsa cu Symphonie-Orchester Graunke. Însă când a venit momentul să adauge muzica filmului, a folosit doar o foarte mică parte. De exemplu, a renunţat la piesa de deschidere a dr. Rózsa şi a folosit în locul ei „Ultima primăvară" a lui Edvard Grieg. Rózsa a fost furios. Mi s-a spus că n-a vorbit cu Billy ani buni după aceea. În *Viaţă dublă*, autobiografia lui, Rózsa discută despre muzica aproape tuturor filmelor în care a fost implicat – dar nu pomeneşte de *Mitul Fedorei*. Era prea supărat.

O proiecţie de probă a filmului în Santa Barbara nu a mers bine. Spre sfârşit, publicul a început să râdă la replici care trebuiau să fie extrem de serioase. Apoi a fost prezentat la Festivalul de la Cannes, unde criticilor

europeni le-a plăcut, pe când celor americani, dimpotrivă. Filmul a avut parte de o difuzare limitată în America abia în 1979. A avut succes la New York, dar nicăieri altundeva. Până la urmă, s-a dovedit a fi răzbunarea lui Billy pe Auschwitz; nu pe Hollywood.

Billy şi Iz au mai făcut un singur film împreună, la sfârşitul anilor ’80, o comedie intitulată *Prietenii*. A fost ideea altcuiva, n-a avut nici o rezonanță personală pentru ei, nu s-au implicat trup şi suflet şi cu cât se spune mai puțin despre filmul acela, cu atât mai bine.

După asta au tăcut.

*

Dar de viața mea ce s-a ales?

Tragedia mi-a lovit mica familie în 1981: toți acei ani în care s-a delectat cu minunatele produse de patiserie greceşti l-au pedepsit pe tata, care a suferit două infarcturi la distanță de câteva săptămâni. Al doilea i-a fost fatal.

Îndurerate şi îndoliate, mama şi cu mine am vândut apartamentul de pe strada Acharnon şi ne-am mutat la Londra. Am cumpărat un apartament cu trei camere aproape de rudele ei în nesofisticatul cartier Balham.

Mama şi-a păstrat numele de căsătorie şi cum nu erau multe familii Frangopoulou în Balham (mai bine zis, era doar una), lui Matthew i-a fost uşor să mă găsească în cartea de telefon câțiva ani mai târziu.

Era la începutul primăverii lui 1985 când a sunat. Viața mea romantică în anii care se scurseseră nu fusese foarte palpitantă şi recunosc că am fost nebună de fericire când am primit din nou un semn de viață de la el. M-a invitat la cină la un restaurant italienesc din Soho şi am petrecut cea mai mare parte a zilei întrebându-mă cum ar fi bine să mă îmbrac. În fond – după cum veți fi aflat între timp –, am deja un palmares al gafelor vestimentare de proporții. În cele din urmă, am decis că ar fi prea umilitor să mă îmbrac sexy pentru el (chiar dacaş fi avut asemenea toalete), aşa că am optat pentru ceva drăguț, dar conservator: o rochie croşetată în stilul anilor ’20 de la Laura Ashley, cu talie joasă şi guler marinăresc, de culoare roşu-închis. Chiar şi aşa m-am simțit îmbrăcată prea elegant, fiindcă Matthew a apărut într-un pulover pescăresc vechi şi o pereche de jeanşi care probabil că aveau cel puțin zece ani, dacă te uitai la evazări. Am fost dezamăgită când l-am văzut, trebuie să recunosc. Îl țineam minte ca fiind imposibil de arătos: arătos într-un fel băiețesc, în ciuda bărbii sau poate chiar

datorită ei. Oricum, acum barba îi dispăruse, iar Matthew se mai rotunjise la față şi de fapt făcuse şi un pic de burtă. Însă n-a contat că mi se părea mai puțin atrăgător decât mi se păruse în Grecia şi la Paris, fiindcă presupunerea că asta ar fi putut fi o întâlnire romantică n-a ținut decât puțin după *apéritif*. În câteva minute am aflat că era însurat şi am mai aflat şi că pe soția lui o chema Juliet. Ei bine, într-un fel eram uşurată. Măcar asta însemna că instinctul meu funcționase corect în vara lui 1977, la Paris. Dar de fapt sperasem că o să mă întrebe dacă vreau să mă culc cu el, ca să am satisfacția să-l refuz.

În regulă, deci Matthew nu mă chemase să reaprindem flacăra idilei noastre tinereşti. În schimb, avea o propunere de afaceri. S-a dovedit – cam spre uimirea mea – că i se dăduseră bani să facă un film artistic. Aduceți-vă aminte, vă rog, că în acea perioadă, la jumătatea anilor ’80, cinematografia britanică trecea printr-unul din momentele ei periodice de renaştere. Channel 4 tocmai apăruse şi azvârlea cu bani pentru producție şi dezvoltare. Rezistența la thatcherism îi galvanizase pe regizori. Filmul *Carele de foc* le conferise încredere tuturor. Matthew fusese considerat Tânăr Talentat de Perspectivă şi primise câteva sute de mii de lire ca să-şi

transpună pe ecran amestecul personal de Martin Scorsese, Nicolas Roeg şi polemică stângistă. Poate că nu vă mai amintiți filmul – puțini o fac la ora asta –, dar chiar a atras atenția la vremea lui. Numai că în seara când ne-am întâlnit încă nu începuse postproducția, iar unul dintre membrii-cheie ai echipei de creație încă nu fusese numit: compozitorul.

La *antipasti* mi-a fredonat o melodie.

— Ce-i asta? am întrebat.

— Cum adică, „ce-i asta”? a răspuns el. E piesa ta. Cea pe care mi-ai cântat-o la petrecerea din Grecia.

— N-ai ținut-o minte niciodată cum trebuie, am spus şi i-am cântat varianta corectă a lui „Malibu”, aşa cum trebuia să sune.

— Asta-i! a zis el. Exact asta-i!

— Ştiu că e, am răspuns calmă, încercând să nu-i vorbesc de sus.

— *Trebuie* s-o folosim, a spus el. Chiar în timp ce filmam o auzeam deja la fiecare scenă. Te rog, spune-mi c-o faci, Cal.

— Ce să fac?

— Să-mi compui muzica de film.

Prin urmare, aşa a început. Matthew trebuia să-mi pună la dispoziție o echipă întreagă de asistenți care să

mă învețe cum se compunea, se orchestra, se înregistra, se sincroniza şi se monta, fiindcă tot ce aveam eu – singura mea contribuție la întregul proiect – era această melodioară simplă, cu sentimentul dulce-amar care-ți rămânea în minte, dar nici nu era nevoie de mai mult. Tocmai apăruseră un şuvoi de filme în care muzica fusese aproape la fel de memorabilă ca povestea în sine – uneori chiar mai mult. *Carele de foc* era unul, *Crăciun fericit, domnule Lawrence* era altul, şi am avut noroc: ceva asemănător s-a întâmplat şi cu mine. Publicul din săli s-a lipit de melodia mea, i-a plăcut, a ținut-o minte, eu am câştigat două-trei premii şi în scurt timp, cel puțin vreo câțiva ani, au început să apară oferte de serviciu. De fapt, următoarea ofertă a venit de la un studio de la Hollywood şi, până să mă dezmeticesc bine, zburam deja la Los Angeles pentru întâlniri, vizionări şi sesiuni de înregistrare.

Într-una dintre aceste vizite, în primăvara lui 1987, i-am văzut pe Iz şi Barbara pentru ultima dată.

Barbara era la fel de strălucitoare şi exuberantă ca de obicei. În schimb, mi s-a părut că Iz arăta slab şi îmbătrânit.

M-au invitat la cină la casa lor de pe El Camino, iar Iz mi-a spus că el şi Billy încă se întâlneau la birou în fiecare zi, încă veneau cu idei pentru scenarii şi subiecte.

— Dar n-o să se mai întâmple nimic, a spus el.

— De ce nu? am întrebat.

— Din două motive. Primul fiind că Billy mai vrea să facă un singur film, dar nu-i o treabă pentru mine.

L-am rugat să-mi spună mai multe.

— S-a publicat o carte acum câțiva ani, *Arca lui Schindler*, ai auzit de ea? A unui scriitor australian. E despre un neamț care scapă mulți evrei de Holocaust. Billy încearcă să cumpere drepturile.

— Ar fi omul ideal pentru filmul ăsta.

— O fi, a spus Iz, fără să sune întru totul convins. Dar mulți alți oameni vânează drepturile. *Mulți.* Are câțiva... rivali foarte puternici.

Nu mi-a spus al doilea motiv pentru care el şi Billy nu aveau să mai scrie nici un scenariu împreună. L-am dedus abia în anul următor, când i-am citit necrologul în ziar. Fusese grav bolnav de o vreme, cu mielom multiplu: de fapt, se prea poate ca „zona zoster” din timpul filmărilor la *Mitul Fedorei* să fi fost începutul. Ştia de câtva timp, dar nu-i spusese niciodată lui Billy. Billy a aflat abia cu câteva săptămâni înainte ca prietenul lui să

moară. „Felul în care concepuserăm scenariul”, i-a spus el cuiva venit să-i ia un interviu, „scenariul vieților noastre, era ca, fiind cu paisprezece ani mai mare, eu să mă duc primul. După cum vedeți, nu s-a întâmplat aşa”.

*

Filmul care mă adusese la LA cu ocazia aceea avea şi câțiva englezi în echipa de creație, inclusiv regizorul de montaj, un bărbat blând, cumsecade şi afectuos pe nume Geoffrey. N-o fi fost perioada în care îmi făcea curtea cea mai înflăcărată sau pătimaşă (ştiu că nu se supără dacă o spun), dar ne-am simțit foarte atraşi unul de celălalt, în felul nostru discret şi neostentativ. Ne-am căsătorit la trei luni după ce ne cunoscuserăm.

Geoffrey şi cu mine ne doream copii cât mai repede cu putință, însă n-a mers atât de uşor. Până la urmă am recurs la fertilizare in vitro şi aşa, în primăvara lui 1994, au venit pe lume Francesca şi Ariane. Atunci am descoperit că singurul lucru care-mi plăcea mai mult decât să compun muzică de film era să stau în preajma copiilor mici şi să le ofer iubirea şi atenția de care aveau nevoie. Din ziua când mi s-au născut fetele, viața mea a fost dedicată sarcinii de-a găsi un fel de echilibru între aceste două vocații – să compun muzică şi să-mi cresc

copiii – şi deşi procesul n-a fost întotdeauna uşor, a fost în permanență aducător de bucurie. Compusul muzicii de film a fost o aventură minunată, dar pot spune cu toată onestitatea că n-am regretat niciodată refuzul unui angajament dacă asta a însemnat că puteam petrece mai mult timp cu fetele, hrănindu-mă zi de zi cu energia, curiozitatea şi tinereasca lor poftă de viață.

Aşa că am continuat să lucrez, dar nu atât de mult ca înainte. Ofertele mele au venit în principal din Anglia, de câteva ori din Europa şi o dată sau de două ori de la Hollywood. Ultimul meu film american a fost în 1996. Atunci m-am dus din nou la Los Angeles şi m-am întâlnit pentru ultima oară cu Billy Wilder.

Am ieşit la prânz, Audrey, Billy şi cu mine, la unul dintre restaurantele lor preferate, Mimosa de pe Beverly Boulevard. După ce ne-am terminat desertul Audrey a trebuit să plece fiindcă avea programare la medic. Mă pregăteam şi eu să mă ridic şi să plec, dar Billy şi-a pus mâna pe brațul meu şi a spus, nu, mai bine rămâneam la o cafea. Aşa că am comandat două espressouri şi ne-am pregătit de ultima conversație.

— Ei bine, a spus el, micuța interpretă de greacă a parcurs un drum foarte lung în ultimii ani, nu crezi?

— Ba cred, am răspuns şi i-am amintit că se împlineau fix douăzeci de ani de când Gill Foley şi cu mine ne prezentaserăm la Bistro cu nişte tricouri groaznice şi cu pantaloni scurţi de blugi, iar eu mă îmbătasem şi căscasem atât de mult şi de tare la sfârşitul cinei, încât îi dădusem o idee lui Billy pentru una dintre scenele din *Mitul Fedorei*.

Am mai vorbit o vreme despre cum fusese făcut filmul. Amintirile lui despre filmări erau foarte limpezi – mai limpezi, de fapt, decât amintirile despre filmul propriu-zis. Am menţionat câteva detalii din două scene şi nu părea să ştie foarte precis despre ce vorbeam.

— Nu mă gândesc niciodată la filmele mele din trecut, a spus el. Ce rost are? Nu vezi decât greşelile pe care le-ai comis. O iei razna dacă faci asta. Nu te poţi gândi decât la filmul următor.

— O să mai faci un film? am întrebat.

M-a privit lung şi a râs.

— Doamne, Calista, am nouăzeci de ani. Crezi c-o să mă mai trezesc la cinci dimineaţa ca să mă duc cu maşina la un loc de filmare la dracu-n praznic? A se scuti.

— Iz mi-a spus cândva că ai vrut să faci un film după *Arca lui Schindler*[8], am zis.

— Corect.

— L-ai văzut?

Versiunea lui Spielberg ieşise pe ecrane cu trei ani mai devreme.

Billy a dat din cap şi a tăcut o vreme. Pe urmă a spus:

— Da, l-am văzut. L-am văzut o dată. N-am rezistat să-l văd şi a doua oară. Cred că e unul dintre cele mai... *mari* filme. Chiar cel mai mare. Mai bun decât orice aş fi putut face eu.

Am fost foarte impresionată când l-am auzit spunând asta. M-am întors cu gândul la una dintre ultimele noastre discuţii de la Paris şi am spus:

— Ţin minte că mi-ai zis cândva că Spielberg şi ceilalţi de vârsta lui nu puteau face cu adevărat filme serioase fiindcă nu trecuseră prin ce-ai trecut tu. Oamenii din generaţia ta. Cele două războaie.

Şi-a ridicat privirile.

— Am spus eu asta?

Am dat din cap.

— Ei bine, a fost o tâmpenie. Ba mai mult, nu ţin minte s-o fi spus. Când am spus-o?

---

[8] Filmul s-a numit *Lista lui Schindler* (n.t.).

— Nu ții minte? La ultima seară de filmări. În după-amiaza când ne-am dus la fermă şi am mâncat Brie.

Ochii i-au licărit.

— A, da. Asta țin minte. Şi țin minte foarte bine brânza. Însă nu-mi amintesc să fi spus aşa ceva despre domnul Spielberg. Dac-am făcut-o, m-am înşelat.

Nici unul dintre noi n-a mai vorbit o vreme. Eu îmi sondam – din nou – memoria în privința acelei seri prețioase, răsucind-o pe toate părțile. Însă Billy se gândea la cu totul altceva.

— Ştii, a spus el într-un târziu şi dintr-odată am avut impresia că tot restaurantul tăcuse, că noi doi eram singurii oameni din local sau chiar din lume care vorbeau. Când am văzut filmul... scenele alea... Scenele din lagăre, din lagărele de exterminare. Păreau cumplit de reale. Ştii ce mi-am dat seama că făceam?

Am clătinat din cap şi l-am privit în ochii care i se înceţoşaseră.

— Nu mă mai uitam la actori. Mă uitam la siluetele din fundal. Aveam impresia că văd... toată povestea în sine, chiar în timp ce se petrecea, şi mi-am dat seama că încă o căutam. Încă mă uitam să văd dacă era acolo.

Am întins mâna peste masă şi am prins-o pe cea a bătrânului de nouăzeci de ani. Ochii ni s-au întâlnit

pentru ultima dată. Pe urmă Billy şi-a terminat cafeaua, a comandat două coniacuri şi mi-a spus o poveste amuzantă despre Jack Lemmon şi Shirley MacLaine.

*

Până la urmă mi-am încheiat suita muzicală inspirată de Billy Wilder, deşi încă n-a fost interpretată sau înregistrată. Însă mi-a trebuit mai mult decât mă aşteptasem – trei sau patru ani cu totul – fiindcă a intervenit ceva care m-a distras. A început în ziua când am auzit-o fără să vreau pe Fran în grădină, vorbind cu prietena ei la telefon, şi când m-am uitat la fotografiile vechi cu maică-mea şi nepoatele ei. Mi-a venit o idee în ziua aceea – o idee care urma să schimbe povestea familiei mele pentru totdeauna.

Şi de unde mi-a venit ideea? De la *Mitul Fedorei*, bineînțeles.

Nu ştiu de ce am scos DVD-ul din casetă şi l-am vârât în aparat ceva mai târziu în cursul nopții. Mă plictisisem să văd previzionări oribile, presupun, dar probabil că mai fusese şi altceva. Fran şi Geoffrey urcaseră amândoi şi se culcaseră. Se apropia miezul nopții şi mă simțeam agitată şi nefericită, dar nu voiam să beau alcool sau să mănânc Brie. Aveam chef să mai văd *Mitul Fedorei* o dată.

Ce ciudățenie de film ieşise până la urmă.

După ce l-am revăzut, mi-a trecut prin cap un gând straniu: în 1977, pe când încercam să ascund faptul că nu ştiam nimic despre filme, citam întruna rânduri pe care le memorasem din ghidul cinematografic al lui Halliwell. Dar, cine ştie de ce, nu mă uitasem niciodată ce scrisese domnul Halliwell despre *Mitul Fedorei* în ediţiile ulterioare. Aşa că în noaptea aceea am scos volumul gros şi broşat din raft şi i-am citit verdictul: „*Bulevardul Amurgului* revizitat, cu o abordare mai puțin amară şi cu mai puțină eficiență". La care adaugă: „Dar orice film civilizat e binevenit la sfârşitul anilor '70". E posibil ca Billy să fi apreciat aceste cuvinte. Există o mulțime de ipoteze înghesuite în cuvântul „civilizat", însă cred că Billy le-ar fi înțeles şi probabil le-ar fi împărtăşit. Poate că e în primul şi-n primul rând o chestiune care ține de diferența dintre generații.

Sunt multe lucruri în neregulă la *Mitul Fedorei*. Dublarea oribilă a vocilor celor două actrițe. Melodrama bătrânească şi neplauzibilitatea anumitor scene. Până şi excentrica replică de încheiere a filmului – „Pătura electrică pe care i-o trimisesem mi s-a întors nelivrată" – arată că Billy şi Iz începuseră să se tocească şi nu mai

funcționau brici ca altădată. Nu semăna cu „Nimeni nu e perfect” sau „Taci şi împarte cărțile”.

De asemenea, a fost un film greu de privit. Asta înseamnă că filmul însuşi – aşa cum a fost asamblat de Billy şi de regizorul de montaj – se afla într-o luptă constantă cu amintirile deosebit de vii ale zilelor pe care le petrecuserăm făcându-l. Imaginea lui William Holden care merge pe stradă în Corfu, se aşază la o masă a unei cafenele şi strigă „Chelner!” mă scoate din poveste şi-mi readuce în minte, în schimb, ziua când am început să lucrez pentru Billy şi a trebuit să traduc pentru el în timpul celor două interviuri țăcănite din holul hotelului. Când îl văd pe bătrânul barcagiu ducându-l pe domnul Holden la vila Fedorei, îmi amintește de bărbatul acela scund şi afabil şi de felul în care Iz se folosise de el ca să-i joace o festă prietenului său. Şi chiar la începutul filmului, când Fedora se aruncă în fața trenului care trece prin gara din Montcerf, gândul îmi zboară, bineînțeles, doar la timpul petrecut cu Billy la ferma aceea din Seine-et-Marne, la est de Paris, bând vin, privind asfințitul şi mâncând *Brie de Meaux*.

Aşa că e un film pe care fac eforturi să-l văd nebruiat. Însă când reuşesc, el rămâne pentru mine un lucru de o mare frumusețe. De o mare frumusețe şi îndârjire.

Impulsul lui Billy de a crea, de a dărui mai departe ceva lumii – un imbold funciarmente generos –, fusese la fel de puternic ca întotdeauna când îl făcuse. Şi, aşa cum încercasem să-l conving atunci, filmul arată o mare compasiune pentru personajele lui: îndeosebi pentru personajele în curs de îmbătrânire – fie ele bărbaţi sau femei –, care se străduiesc să-şi găsească un rol de jucat într-o lume pe care o interesează doar tinereţea şi noutatea.

Am văzut filmul din nou în noaptea aceea şi am simţit o bucurie copleşitoare pentru existenţa lui. Un inexprimabil sentiment de recunoştinţă faţă de Billy, de mulţumire că se ostenise să conceapă şi să crească această creatură stranie, unică, şi s-o scoată în lume ca să-i mişte şi să-i inspire într-o mulţime de feluri pe cei care au văzut-o.

Şi tocmai în lumina afectuoasă şi limpezitoare a acestei bucurii a prins deodată contur măreaţa mea idee.

*

Încă se vedea o dâră de lumină ieşind pe sub uşa camerei lui Fran. Am intrat şi i-am pus o întrebare. Cum răspunsul a fost „da” (aşa cum ştiam că avea să fie), am

intrat la noi în dormitor ca să vorbesc cu Geoffrey; fiindcă totul depindea acum de reacția lui.

*

La început nici măcar n-am fost sigură că era treaz. Dar când şi-a dat seama că aveam de discutat ceva urgent cu el, s-a întors cu fața la mine după ce m-am întins alături şi a început să asculte.

Fran vrea să păstreze copilul, am spus. Dar vrea şi să meargă la universitate. Aşa că depinde de noi.

— De noi? a repetat el.

Putem s-o facem, i-am spus. Putem să-i creştem noi copilul. Timp de câțiva ani, poate să fie treaba noastră, răspunderea noastră. Probabil c-au trecut aproape două decenii de când n-am mai făcut aşa ceva, dar e imposibil să fi uitat. Impulsul e tot acolo. Voința şi energia sunt tot acolo.

Chiar în timp ce vorbeam, am avut o străfulgerare a întâlnirii de pe scara rulantă a stației de metrou din urmă cu câteva zile. Fetița care îşi prinsese mama de mână. Acea clipă uriaşă şi neprețuită de realizare a legăturii. Îmi doream enorm să mai simt ceva asemănător. Nu îmi doream: aveam nevoie. Iar nevoia era teribilă, covârşitoare.

— Ce zici? am şoptit, în timp ce Geoffrey stătea în tăcere.

N-a răspuns.

— Încă am putea s-o facem, l-am îndemnat, cu un început de tremur în voce. Încă ne stă în putere.

Pentru prima dată a deschis ochii de tot şi s-a uitat la mine în semiîntuneric.

M-a sărutat. Pe urmă s-a întors la loc şi a rămas din nou cu spatele la mine.

Iar apoi a spus „De ce nu?" cu un glas murmurat, înainte să adoarmă.

Cascais, 14 octombrie 2019 –
Londra, 22 mai 2020

Mulțumiri şi surse

Principalele mele două surse pentru acest roman au fost filmul documentar de lung metraj *Cântecul de lebădă: Cum s-a realizat* Mitul Fedorei *de Billy Wilder*, regizat de Robert Fischer în 2014, şi cuprinzătorul articol „Viața şi greutățile din *Mitul Fedorei*" de Rex McGee, publicat în *American Film*, februarie 1979, pp. 17-32.

Rex McGee (care, la douăzeci şi ceva de ani, a devenit asistentul personal al lui Wilder pentru *Mitul Fedorei*, aproape la fel de neaşteptat cum i se întâmplă Calistei în romanul meu) mi-a furnizat de asemenea nenumărate informații prețioase pe e-mail. Nu pot să-i mulțumesc îndeajuns pentru generozitate şi răbdare.

La fel, Paul Diamond, fiul lui Iz, mi-a răspuns la multe întrebări pe e-mail şi Twitter, mi-a făcut un tur al locurilor preferate ale tatălui său şi ale lui Billy în ianuarie 2019 şi – lucrul cel mai valoros – mi-a dat acces la memoriile tatălui său, *A Definite Maybe* (încă nepublicate – dar nu pentru multă vreme, sper). Mulţumirile mele pentru el sunt nemărginite.

În Grecia, Alkistis Triberi şi Marilena Astrapellou mi-au răspuns răbdător la multe nedumeriri. Chrissoula Sklaveniti mi-a oferit informaţii amănunţite despre Lefkada şi Nydri şi mi-a spus povestea bunicului ei, Filippos, care joacă un mic rol în *Mitul Fedorei*, deşi nu cred că l-a întrebat pe Billy Wilder cum îşi propunea să-l motiveze.

Multe detalii preţioase despre viaţa din Münchenul anilor '70 mi-au fost oferite de Tanja Graf şi Patrick Süskind. Volker Schlöndorff, care l-a cunoscut bine pe Billy Wilder şi a asistat la o parte din filmările pentru *Mitul Fedorei* în Studiourile Bavaria, şi-a pus la dispoziţie cu generozitate timpul şi cunoştinţele.

Mulţumiri de asemenea lui Julie Gavras, lui Frederic Tuten (sursa ideii despre *Fălci la Veneţia*) şi bineînţeles lui Marthe Keller, care a răspuns cu mare curtoazie SMS-urilor mele lungi şi nepoftite.

*

Prima jumătate a acestui roman a fost scrisă în timpul unei rezidenţe de două luni la Hotelul Pestana Cidadela din Cascais, Portugalia. Rezidenţa a fost finanţată de Fundação D. Luís I, F. P. şi Câmara Municipal de Cascais. Am fost invitat să beneficiez de această rezidenţă de Filippa Melo şi nu am cuvinte să-i mulţumesc pentru amabilitatea, căldura şi ospitalitatea pe care mi le-a arătat pe durata şederii mele acolo. Trebuie de asemenea să le mulţumesc colegilor ei

de la Fundação, Salvato Tenes de Menezes şi Pedro Viagre, fiindcă m-au făcut să mă simt de-ai casei. Printre ceilalţi care m-au ajutat să am parte de o experienţă atât de productivă şi de plăcută s-au numărat Joana Soreiro, Nareen Figueiredo, Francisca Prieto, Elisabete Pato şi Manuel Alberto Valente.

*

Pentru scrierea acestui roman au fost consultate următoarele cărţi:

Cameron Crowe, *Conversations with Billy Wilder* (Faber and Faber, 1999)

Robert Horton, editor, *The Billy Wilder Interviews* (University of Missouri Press, 2001).

Kevin Lally, *Wilder Times: The Life of Billy Wilder* (Henry Holt & Co., 1996).

Ed Sikov, *On Sunset Boulevard: The Life and Times of Billy Wilder* (Hyperion, 1998).

Anthony Slide, editor, *It's Pictures That Got Small: Charles Brackett on Billy Wilder and Hollywood's Golden Age* (Columbia University Press, 2015).

Billy Wilder and Helmuth Karasek, *Billy Wilder* (Hoffmann und Campe Verlag, 1992).

Maurice Zolotov, *Billy Wilder in Hollywood* (W H Allen, 1977).

*

Anumite întâmplări din narațiune şi multe dintre citatele directe din Billy Wilder care apar în text au următoarele surse[9]:

p. 53. „Nu pot să fac un film doar pentru şase oameni din Bel Air...” – Zolotow, p. 179.

p. 53. Expresia de entuziasm maxim a lui Iz: „De ce nu?” – Sikov, p. 389.

p. 102. „Asta-i totuna cu a întreba un jefuitor de bănci de ce sparge bănci...” – Horton, p. 144.

p. 106. „Vreau să joci ca Laughton şi să dansezi ca Nijinski...” – Zolotow, p. 236.

p. 106. „Billy avea odată o discuție cu un producător...” – Zolotow, p. 236.

p. 134. „Mi-ai spus că soția ta tocmai renova...” – Slide, p. 251.

p. 145. „I-am văzut cum stâlcesc în bătaie un evreu bătrân...” – Sikov, p. 86.

p. 186. „Când ajungi la scena răstignirii...” – Zolotow, p. 137.

p. 188. „Însă toți au furat creioanele...” – Sikov, p. 240.

p. 191. „Era un câmp întreg...” – din interviul în trei părți filmat de Volker Schlöndorff cu Wilder, *Billy, How Did You Do It?*, BBC TV, 1988.

p. 194. „Dacă e un succes uriaş, mă răzbun pe Hollywood...” – Horton, p. 145.

p. 198. „N-am putut să procur bideul...” – Zolotow, p. 235.

p. 221. „Mă simt... ca pianistul din bordel...” – Sikov, p. 558.

p. 224. „În timpul de care am avut nevoie pentru ăsta...” – McGee, p. 32.

---

[9] Numărul paginilor se referă la ediția tipărită a cărții şi la ediția digitală în format PDF.

p. 225. „Închipuie-ți o familie din Düsseldorf...” – Horton, p. 160.

p. 230. „Brie de Meaux...” – În documentarul *Cântecul de lebădă*, Harold Nebenzal, directorul de producție de la *Mitul Fedorei*, îşi aminteşte: „Am filmat într-o gară din Montcerf, în suburbiile Parisului. Am plecat cu Billy şi şoferul ne-a dus la Montcerf, iar pe drum am trecut prin Meaux. Iar şoferul i-a spus lui Billy: «Ştiți, aici se face Brie-ul acela foarte bun». Billy a zis: «Brie? Minunată brânză... crezi c-am putea s-o gustăm?» «O, cum să nu, domnule.»... Aşa că am trecut de la o fermă la alta, am gustat brânza de aici, am gustat brânza de acolo, am băut un pahar cu vin aici, am mâncat o bucată de pâine acolo şi – asta a fost cu siguranță ceva neobişnuit la Billy Wilder – am ajuns cu întârziere la locul de filmare. CU ÎNTÂRZIERE! Nu cred că i s-a mai întâmplat aşa ceva lui Billy...”.

p. 248. „Felul în care concepuserăm scenariul...” – Sikov, p. 580.

p. 251. „Nu mă mai uitam la actori...” – Această poveste despre reacția lui Wilder la filmul *Lista lui Schindler* mi-a fost adusă la cunoştință în timpul unei conversații cu Volker Schlöndorff în locuința lui din Berlin, pe data de 13 martie 2020.